

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

НАЦИОНАЛЕН СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

ОТЧЕТ

**ЗА ДЕЙНОСТТА НА
НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ
ПРЕЗ 2001 ГОДИНА**

**София
2001**

СЪДЪРЖАНИЕ

	стр.
УВОД.....	4
РАЗДЕЛ ПЪРВИ. ПРИОРИТЕТНИ НАСОКИ В ДЕЙНОСТТА НА НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ.....	5
1. Преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Република България.....	5
2. Изпълнение на Националната програма за хармонизация на нормативната база на статистическата дейност със законодателството на Европейския съюз (NPAA).....	14
3. Развитие на нормативната база – промени в Закона за статистиката	24
4. Европейска интеграция и международно сътрудничество	25
5. Качество на статистическата информация и намаляване на товареността на респондентите	29
6. Конфиденциалност на статистическата информация	31
7. Развитие на регионалната статистика	33
8. Статистически регистър	34
9. Единна информационна система за противодействие на престъпността	36
РАЗДЕЛ ВТОРИ. ПОСТОЯННО ПРОВЕЖДАНИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ С УСТАНОВЕНА ОБЩЕСТВЕНА ЗНАЧИМОСТ.....	38
1. Структурни промени в икономиката.....	38
2. Национални сметки и баланси.....	39
3. Структурни статистически изследвания.....	41
3.1. Единен годишен отчет.....	41
3.2. Отраслови статистически изследвания.....	42
4. Демографски и социални статистически изследвания.....	47
4.1. Население и демографски процеси.....	47
4.2. Доходи, разходи и потребление на домакинствата.....	48
4.3. Социална инфраструктура.....	48
4.4. Състояние на околната среда и разходи за опазване и възстановяване.....	55
5. Регионално развитие.....	57
6. Текуща статистическа информация.....	58
РАЗДЕЛ ТРЕТИ. ДРУГИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ.....	64
1. Статистически изследвания по конкретен повод	64

2.	Статистически изследвания по поети от Република България международни задължения	70
РАЗДЕЛ ЧЕТВЪРТИ. СТАТИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА...		77
1.	Регистри.....	77
2.	Класификации и номенклатури.....	80
3.	Бази данни.....	81
РАЗДЕЛ ПЕТИ. РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА СТАТИСТИЧЕСКАТА ИНФОРМАЦИЯ.....		82
1.	Издателска и разпространителска дейност	82
2.	Информационно обслужване	85
РАЗДЕЛ ШЕСТИ. ОРГАНИЗАЦИЯ И РЕСУРСНО ОСИГУРЯВАНЕ		88
1.	Организация на дейността на Националния статистически институт	88
1.1.	Дейност на териториалните статистически бюра	90
1.2.	Сътрудничество със Сдружението на статистиците в България	92
2.	Ресурси	93
2.1.	Кадри и обучение	93
2.2.	Техническо осигуряване	96

УВОД

Дейността на Националния статистически институт през 2001 г. беше осъществена в съответствие с основните насоки и принципи залегнали в **Закона за статистиката, Стратегията за развитие на статистиката до 2006 г. и Националната програма за хармонизиране на нормативната база на статистическа дейност със законодателството на Европейския съюз (НРАА).**

Основен приоритет в дейността на Националния статистически институт беше **Преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Република България към 1 март 2001 година.** Това преброяване беше извършено по програма напълно хармонизирана с програмата на преброяванията в страните-членки на Европейския съюз. Националният статистически институт осигури общото ръководство и методологическото единство при подготовката и провеждането на преброяването във всички административно-териториални и териториални единици. С това беше спазена една сто и двадесет годишна традиция - най-голямото по своите мащаби наблюдение на населението да бъде ръководено от официалната статистическа институция. С чувство на удовлетвореност може да се отбележи, че НСИ успешно се справи както с организирането и провеждането на това най-крупно изследване, така и със събирането, огледа и въвеждането на изключително голямата по обем и разнообразна по съдържание информация получена при преброяването.

Продължи работата по развитието и усъвършенстването на **нормативната база на статистиката.** Изготвени бяха и приети промени в **Закона за статистиката,** които засегнаха основни направления в дейността на Националния статистически институт.

В изпълнение на изискването за осигуряване на **методологическо единство на провежданите статистически изследвания** през 2001 г. Националният статистически институт извърши значителна по обем работа по развитие на статистическата методология и документация на основата на нормативната база на Европейския съюз и други документи за статистическата дейност, за внедряването на основните методологични инструменти за стандартизация на статистическата информация на основата на европейските и световните статистически стандарти, с оглед подобряване качеството и осигуряване на статистическа информация, съвместима с тази на Европейската статистическа система.

Изпълнението на включените в **Плана за статистически изследвания на НСИ през 2001 г.** задачи има за цел **практическата реализация на поетапния план-график от Стратегията за развитие на националната статистика до 2006 година.** Обхватът, обектите и целите на изследванията и други задачи бяха съобразени с Националния план за

икономическо развитие и неговите регионални компоненти и други национални и международни документи.

Специално внимание беше отделено и на изпълнението на специфичните задачи възложени на НСИ със Закона за статистиката - развитието на **Националния регистър БУЛСТАТ** и **Единната информационна система за противодействие на престъпността (ЕИСПН)**.

Основната цел беше осигуряване на достоверна, значима, актуална и международно сравнима статистическа информация, необходима за задоволяване на информационните потребности на институциите от изпълнителната власт и на обществото, както и за интегрирането на Република България в Европейските структури.

Изпълнението на задачите на НСИ през 2001 г. беше подпомогнато в значителна степен от конкретната методологическа и друга помощ на международните организации, както и от разширеното и ползотворно сътрудничество на НСИ с другите органи на статистиката и с институциите от изпълнителната, законодателната и съдебната власт от различните равнища.

РАЗДЕЛ ПЪРВИ

ПРИОРИТЕТНИ НАСОКИ В ДЕЙНОСТТА НА НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

1. ПРЕБРОЯВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО, ЖИЛИЩНИЯ ФОНД И ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Преброяванията са част от дейността на националната статистическа система на всяка една страна, в т. ч. и на България.

Националният статистически институт, в съответствие с чл. 12 от Закона за преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Република България през 2001 г., беше натоварен да организира и проведе поредното XVI преброяване в страната. С това беше спазена една сто и двадесетгодишна традиция – най-голямото по своите размери наблюдение на населението методологически и организационно да се ръководи от официалната статистическа институция.

Спазена беше една неписана традиция – преброяванията да отразяват големите социално-икономически и политически промени, настъпили в страната. Преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Република България към 1 март 2001 г. беше проведено във време, характеризиращо се с дълбоки трансформации във

всички сфери на обществото, с развитие на явления и процеси, свързани с прехода към пазарна икономика като приватизация, безработица, връщане собствеността на земеделските земи, с бързи изменения в развитието на естественото и на миграционното движение на населението.

Преброяването беше извършено по програма, напълно хармонизирана с програмата на преброяванията в страните-членки на Европейския съюз. Разширяващите се връзки на България със страните с функциониращи пазарни икономики и влизането ни в редица международни организации изискват пълна сравнимост на статистическите данни за България с данните за останалите страни. В същата степен това се отнася и до данните за броя на населението и неговите структури.

Резултатите от преброяването ще бъдат в основата на изграждането на цялостна съпоставима база за сравнения в социално-икономическата област, с което ще се направи решителна крачка напред в процеса на присъединяване на страната ни към общите европейски структури. С получената информация от преброяването през 2001 г. ще се установи с какъв количествен и качествен човешки потенциал България ще се присъедини към общия европейски дом.

Провеждането на преброяването през март 2001 г. наруши традицията преброяванията в България да бъдат провеждани в края или в началото на месец декември. Що се отнася до годината, нямаше строга последователност, каквато съществува в повечето европейски страни. **Решението за провеждане на преброяването през март 2001 г. беше продиктувано основно от препоръките на Евростат**, който определи периодът от 1 януари до 31 май 2001 г. да бъде използван от страните-членки на Европейския съюз за провеждане на преброявания. Крайно време беше в началото на новото столетие и хилядолетие България да се приобщи към съществуващата европейска практика – преброяванията да се провеждат в години, окончаващи на единица.

Преброяванията осигуряват базисните данни за планиране на общественото развитие. Без значение за коя област става дума - заетост, образование, здравеопазване и т. н., правителствата не могат достатъчно добре да планират без наличие на информация за възрастта, пола, териториалното разположение и местонахождението на лицата в страната. Преброяването е единственият източник, който може да осигури такава информация и подробни данни, необходими на регионално ниво, включително до населено място.

Посочените дотук причини имат общ характер и са валидни за всяка страна. Специално за България съществуват и редица конкретни причини за провеждане на преброяване през март 2001 година.

Огромните политически и социални промени, настъпили след 1989 г., доведоха до премахване на предишни бариери за свободно движение на населението както в рамките на страната, така и извън нея. **Независимо от ограниченията** за свободно влизане на български граждани в страните, подписали договора от Шенген, **и мерките**, предприемани от много страни **за ограничаване на външната миграция**, през последното десетилетие около **700 хил. души са напуснали България**. Определено може да се твърди, че **външната миграция започва и предстои да играе първостепенна роля върху формирането на броя на населението**. Съществуват много трудности, главно от организационен характер, за статистическо обхващане на емиграцията и последиците от нея върху човешкия потенциал на страната. Проблеми с външната миграция ще съществуват докато не се изгради достатъчно надеждна система за регистрация на движението на хора през границите на България. Дотогава само едно ново преброяване може да предостави информация за броя на емигрантите и имигрантите в страната, а оттам - и за населението като цяло.

Чрез преброяването се получават **данни за домакинствата и семействата в България**. Преброяването е единственият източник за установяване на техния състав, вид и размер, както и на демографските и социалните характеристики на лицата, които ги съставляват.

Преходът към пазарни отношения и провежданата структурна реформа в икономиката налагат **нов поглед към икономическата активност на населението**. Събраните при преброяването данни ще дадат основните социално-икономически характеристики на населението: заетост, статус в заетостта, упражнявано занятие, отраслова принадлежност и т. н.

При разработването на програмата на преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства към 1 март 2001 г. освен посочените принципи бяха взети предвид и изискванията за:

- приемственост на основните методологически постановки за запазване сравнимостта на данните и продължаване на динамичните статистически редове, събирани в продължение на повече от 100 години;
- задоволяване на специфични потребности от данни за използването на земеделските земи в България;
- осигуряване на методологическа координация с останалите източници на данни за населението - текущата демографска статистика и националния регистър на населението (ЕСГРАОН);

- актуализиране на съществуващата База данни "Население", изградена след преброяването на населението, проведено в края на 1992 г.;

- осигуряване на международна сравнимост на данните, чрез спазване на препоръките на международните статистически организации

За изчерпателното преброяване през 2001 г. бяха разработени два основни преброителни документа - "Преброителна карта за сградите, жилищата и населението" и "Преброителна карта за земеделските стопанства". По време и след преброяването бяха проведени четири репрезентативни изследвания по жизнено важните за страната проблеми: раждаемост; миграция; здравно състояние на населението; заетост и безработица.

От средата на м. октомври 2001 г. в продължение на една година се провежда изследване за бюджета на времето на населението в страната.

В съответствие с чл. 13 от Закона за преброяването и в указаните в него срокове, беше **формирана управленска йерархична пирамида**, към която освен НСИ и ТСБ се отнасят още Централната комисия по преброяването, областните и общинските преброителни комисии, както и контролърите и преброителите.

Националният статистически институт осигури общото ръководство и методологичното единство при подготовката и провеждането на преброяването във всички административно-териториални и териториални единици на страната. Екип от експерти от НСИ разработи проектозакона за преброяването и проектобюджета на преброяването. Екипът по преброяването разработи Програмата на преброяването в съответствие с националните традиции и международните препоръки и стандарти в областта на преброяването. Експертите от Националния статистически институт бяха отговорни и за дейностите, свързани с провеждане на разяснителна дейност сред населението, организиране на обучението на лекторския апарат за обучение на огромната армия от преброители и контролъри, определяне на участъците и домакинствата, в които се проведеха съпътстващите репрезентативни изследвания, както ще бъдат отговорни и за обработката, публикуването и разпространението на резултатите от преброяването.

Не по-малко важна беше **ролята на териториалните статистически бюра**. Те отговаряха за **общото методическо ръководство на преброяването в своите области**. Под тяхното непосредствено ръководство бяха извършени дейностите по районирането на населените места - изграждането на преброителните участъци и контролните райони. Те организираха проверки за хода на преброяването и степента на извършената работа. Териториалните статистически бюра чрез своите служители участваха активно в разпределението на всички преброителни материали по общини и населени места. Специално подготвените лектори от ТСБ имаха трудното задължение да подготвят по

еднообразен начин 45-хилядната армия от преброители и контролбори, взела участие в провеждането на преброяването.

Етапът на **проверка на номерацията на дворните места и съставяне на списъците на улиците, сградите, жилищата, домакинствата и лицата в тях** започна от началото на м. септември 2000 г. и продължи до края на м. януари 2001 година. Методологическото ръководство на този етап се осъществи от екипа по преброяването. Разработена беше инструкция за организиране и провеждане на преброяването и беше проведен семинар за обучение на експертите от ТСБ, които от своя страна трябваше да проведат съответни инструктивни семинари във всяка община. **Непосредствени организатори и изпълнители** на цялостната дейност по районирането **бяха териториалните статистически бюра**. Включването на почти целия състав на бюрата преди и по време на подготвителните дейности позволи да бъдат обхванати и контролирани в оперативен порядък всички населени места на територията на отделните общини. Решаващ принос за срочното изпълнение на районирането имаха директорите на ТСБ, които носеха цялата отговорност за всички дейности по организацията на преброяването на територията на областите. **Традиционна и огромна помощ** при организиране на преброяването **оказаха и местните органи на управление в лицето на кметствата**. С техни служители и подбрани от тях лица бяха осъществени дейностите по проверката на номерацията, по съставянето на списъците ПНЖ-1 и ПНЖ-1а. Цялостната дейност по районирането приключи навсякъде в предварително определените срокове - края на м. декември 2000 година. Най-големи трудности през този етап създадоха множеството промени в наименованията на улици, квартали, промени в землищата на населени места, разделянето и сливането на улици и др. Оказа се, че не във всички общини се актуализира Класификатора на пътните артерии и Класификатора на адресите. **Този етап**, който може да бъде обобщен като **райониране на населените места на преброителни участъци и контролни райони**, е неизбежен за всяко едно преброяване във всяка една страна, независимо от начина, по който се организира преброяването.

За предстоящото преброяване бяха направени съществени изменения в организацията още в етапа на неговата подготовка. Новост при преброяването, проведено от 1 до 14 март 2001 г. е **използването на достиженията на съвременната ГИС-технология при оформянето на преброителните участъци и контролните райони**. Експериментираното при пробното преброяване изграждане на преброителните участъци и контролните райони на основата на границите на избирателните секции беше приложено като за целта бяха използвани Класификатор на адресите и Класификатор на пътните артерии, предоставени ни от ГУ "ГРАО" към МРРБ. Използвани бяха карти на 170 градове,

въз основа на които бяха очертани преброителните участъци и контролните райони, а в София, Ямбол и Плевен бяха използвани дигитални карти. Това намали до минимум възможността отделни улици, отделни сгради да бъдат изпуснати. За първи път списъците бяха въведени на компютърни формати. Това означава, че при бъдещите преброявания, а такива със сигурност ще има, този труд, който отнема много време и много средства ще бъде силно редуциран до актуализация на границите и съдържанието на преброителните участъци и контролните райони. Ще бъдат добавяни новопостроените жилищни сгради и жилища, а ще се зачертаят съборените сгради.

Сполучливият подбор на преброителите и контролните може да бъде потвърден от данните за тяхното разпределение по основни признаци. В преброяването участваха общо 45437 преброители и контролери, сред които три четвърти бяха жени. Една четвърт от всички преброители бяха в младежка възраст (от 18 до 29 г.). Над две трети от всички преброители и контролери бяха на възраст между 30 и 59 г. и само всеки 20-ти преброител беше над 60-годишна възраст. По отношение на заетостта може да се каже, че близо половината (43,9%) от всички преброители и контролери бяха безработни към момента на преброяването. Този дял можеше да бъде значително по-висок, ако в последния момент някои от безработните не се бяха отказали, поради опасността да не получават помощи за безработни лица. В някои области дялът на безработните надхвърли значително средния за страната. Така например, в област Видин 88,3% от всички преброители и контролери бяха безработни, в Добрич техният дял беше 73,9%, а в границите на две трети – в областите Велико Търново, Сливен, Хасково. За разлика от предишни преброявания при последното преброяване съвсем минимален (само 1,0%) беше дялът на лицата, участвували в преброяването с образование по-ниско от средно. Приблизително две трети от преброителите имаха средно образование, а с висше беше всеки трети преброител. В две от областите (Сливен и София-град) техният дял приближаваше границата на 50%.

Най-важното беше, че **не се потвърдиха предвижданията на някои печатни медии за масов бойкот на преброяването**, за страх, съществуващ в гражданите от преброителите. Доста преди преброяването се правеха опити да се нагнети атмосферата около неговото провеждане. По време на самото преброяване и след неговото приключване не постъпи нито един сигнал за използване на преброяването за такива цели. Много полезна роля в това отношение изигра постановката в закона за служебните карти, както и възможността гражданите предварително да се информират за самоличността на преброителя.

Отчитайки важността на подготовката и обучението на преброителите и контролърите, бяха взети всички мерки за възможно най-добрия начин на провеждане на тридневните инструктивни конференции, първоначално с лекторите от ТСБ, а впоследствие и на общинско равнище. Екипът по преброяването проведе три тридневни общонационални съвещания. **По специално подготвена програма**, включваща задълбочено запознаване с Инструкцията за попълване на преброителните карти и практически упражнения за тяхното попълване **бяха подготвени лекторите**, които имаха задължението да подготвят преброителите и контролърите. **Лекторите по общини бяха подбрани от сътрудниците на ТСБ**. Обучението беше съпроводено с решаването и обяснението на повече практически задачи, с разясняване на заплетени случаи от голямото многообразие на житейски примери, с които могат да се сблъскат преброителите при изпълнение на техните задължения. При обучението бе акцентирано и на правата и задълженията на преброителите и контролърите според Закона за преброяването. Ударение беше поставено върху необходимостта от съблюдаване на конфиденциалността на събраните индивидуални данни. Специално бяха дадени указания относно доброволния характер на отговорите на въпросите, отнасящи се до етническия състав на населението, вероизповеданието и майчиния език на лицата.

Общо в страната бяха проведени над 600 семинара. Трябва да се отбележи, че в преброяването участваха само преминали през обучение преброители и контролъри.

Един от факторите за успешното провеждане на преброяването беше **постигането на максимална информираност на населението относно целите и задачите на преброяването**. Създаването на атмосфера на доброжелателност сред гражданите, на желание за сътрудничество и партньорство ще остане една от главните характерни черти на последното преброяване. Определена положителна роля в това отношение изигра **обособяването за първи път в нашата практика на специално звено за организиране на разяснителната дейност преди и по време на преброяването**. На редовно организираните от НСИ пресконференции беше предоставяна информация за дейността по преброяването. През последните два месеца преди преброяването беше проведена една безпрецедентна разяснителна работа сред населението. За целта бяха подготвени два телевизионни видеоклипа с продължителност от 30 и 60 секунди. Отпечатан беше специален плакат, който бе разпространен в почти всички населени места. Разпространена беше специална рекламна диглянка, съдържаща обръщение към гражданите, съдържанието на преброителните карти, гаранциите за съхраняване на поверителността на индивидуалните данни др. Тиражът ѝ бе съобразен с броя на домакинствата в страната.

Използвани бяха възможностите за популяризиране на преброяването, които бяха предоставени от софийското метро.

В последните дни преди преброяването в НСИ постъпваха непрекъснато данни за заключителните операции по неговата подготовка. Общото впечатление беше, че **навсякъде обучението на преброителския апарат е проведено успешно**. С много малки изключения нямаше отказ от страна на преброители и контрольори да участвуват в преброяването. Спешно бяха доставяни недостигащи преброителни карти и инструкции, направени бяха последни уточнения на графици за срещи между преброители и контрольори, за контролни проверки по отделни населени места и т. н.

На 1 март 2001 г., в съответствие със закона преброяването започна във всички общини и области. **Официално преброяването беше открито във Велико Търново - старата столица на България, в която е взето решение за провеждане на първото преброяване на населението в Третата българска държава в края на 1880 година.**

През целия период на преброяването в НСИ постъпваше редовно задължителна информация от всички области за хода на преброяването в тях. Това даде възможност по всяко време да се знае какъв процент от населението и жилищния фонд са преброени, в кои населени места се изпълнява графикът и в кои има изоставане.

Редовните връзки между НСИ и ТСБ през периода на преброяването имаха не само информационен, но и контролен характер. Текущо беше оказвана методологическа помощ по всички възникнали проблеми. Въпросите бяха записвани и класифицирани и по електронната поща или чрез телефон бяха давани методологически указания за всеки конкретен случай. По този начин беше осигурено методологическо единство за всички области при решаването на възникнал еднотипен проблем.

Във всички общини по време на преброяването беше извършен контрол от служители на ТСБ на населените места, влизащи в състава на общината, който изигра положителна роля по отношение качеството на попълваните преброителни карти. Всекидневният контакт с преброителите и контрольорите беше много полезен и допринесе за гарантиране на спазването на методологията на преброяването.

Общата констатация е, че през целия период - от 1 до 14 март 2001 г., **преброяването протичаше нормално, без особени затруднения.** Случаите на категоричен отказ на лица да участвуват в преброяването бяха редки и то предимно в столицата и някои по-големи градове. Броят на отказалите да участвуват в преброяването (3975 души) е повече от два пъти по-малък в сравнение с предишното преброяване през 1992 година.

През целия период на преброяването от страна на НСИ беше осъществен контрол върху неговото протичане по области, общини и населени места, като в тази дейност активно се включиха отговорниците от НСИ за отделните области.

Благодарение на усилията на общинските и областните преброителни комисии, на целия персонал на териториалните статистически бюра, на областните и общинските отговорници, на екипа по преброяването и не на последно място на всички преброители и контролори **преброяването приключи успешно в определения от закона срок във всички области, общини и населени места.**

След 10 март имаше населени места, в които преброяването и приемането на преброителните материали беше приключило. Трябва да се отбележи, че **приемането и предаването на преброителните материали беше извършено равномерно** без струпвания в последните дни, благодарение на това, че започна няколко дни преди обявения срок и беше извършено по предварително установен график. При това работата на приемащите контролори и служители от ТСБ беше значително усложнена с оформянето на приемно-предавателните протоколи, въз основа на които беше извършено заплащането на труда на преброителите.

От 20 до 25 март 2001 г. бяха проведени и **контролните преброявания за пълнотата на обхвата и за точността на регистрацията.**

Предварителните резултати бяха приети на заседания на общинските и областните преброителни комисии и изпратени в НСИ в определения срок. Общият резултат от създадената организация е, че **предварителните резултати бяха получени в указания срок, без всякакво закъснение, което е едно сериозно постижение за всички участници в преброяването към 1 март 2001 г.**

След провеждането на същинското преброяване от 1 до 14 март 2001 г. работата по преброяването продължи с **етапа на обработка на данните.**

Разработени бяха **технологичните документи на системата за обработка на данните** - инструкция за въвеждане и обработка на данните и отстраняване на несъответствията в ТСБ; инструкция за трансфер, обработка на данните и отстраняване на несъответствията в НСИ; инструкция за съхраняване и достъпа до данните в ТСБ.

До началото на м. юли 2001 г. беше разработен софтуерът за въвеждане и обработка на данните за населението от репрезентативна извадка, обхващаща 2,5% от населението, а до средата на м. юли 2001 г. и за цялата съвкупност.

През м. септември 2001 г. бяха **обявени резултатите от обработката на демографските данни от 2,5% извадка.** Интересът към данните продължава да бъде изключително голям.

В началото на м. октомври 2001 г. бяха обявени резултатите от проведените по време на преброяването извадкови изследвания за раждаемостта, здравното състояние и миграцията на населението.

Обработката на данните, която включва операциите по въвеждането и отстраняването на несъответствията се извършва децентрализирано в териториалните статистически бюра до края на 2001 година.

Изключително голямата по обем и разнообразна по съдържание информация, ще даде възможност за богата публикационна и аналитична дейност. С нея се затваря целият цикъл по подготовката, провеждането и обработката на данните от всяко преброяване.

2. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА ХАРМОНИЗАЦИЯ НА НОРМАТИВНАТА БАЗА НА СТАТИСТИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ СЪС ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ (НРАА)

В Годишния доклад на Европейската комисия беше дадена следната обща оценка "...България е постигнала сравнително добър напредък в областта на статистиката. Преброяването на населението бе проведено в график. Предприети са мерки за изграждането на основа за по-силна администрация в областта на статистиката. Обаче, в някои области е необходима повече работа по методологията, качеството и пълнотата на данните за постигане на съответствие с *aquis*.

Докато по отношение на обучението на персонала и неговото умение да извършва работа в съответствие с *aquis* съществува напредък, то текуещостта на персонала, работещ по въпросите, свързани с европейската интеграция в НСИ е все още много високо ..."

По препоръка на Статистическата служба на Европейската общност (Евростат) през 2001 г. беше подготвена средносрочна програма за приоритетните задачи по отделните области на статистиката във връзка с приемане изискванията на Европейското законодателство. Програмата очерта визията за развитие на националната статистическа система в хоризонт до 2005 година.

За първи път Националният статистически институт участва в среща на работната група по програмиране и координация на Европейската статистическа система към Статистическия програмен комитет на Евростат. Обсъдена беше работната програма на Евростат за 2002 г. и следващата петгодишна програма 2003-2007 година. По проекта за петгодишната програма на Евростат бяха представени конкретни предложения и коментари.

С подготвения вариант на Националната програма за статистически изследвания през 2002 г. беше направен опит за внедряване на препоръките на Евростат за инкорпориране на подходите на Европейската статистическа система при разработката на националните програми и планове.

Продължи хармонизацията с Европейското законодателство в областта на **националните икономически сметки**. Националният статистически институт е отговорен за разработването на пълната система от национални сметки съгласно методологическите изисквания на Европейската система за сметки - 1995 г. (ЕСС-95). До този момент беше даден приоритет на работата по нефинансовите сметки, но започна и разработването на сметките за финансовите операции и балансовите таблици на институционалните сектори.

Общата съгласуваност с Европейското законодателство в областта на Макроикономическата статистика като цяло е голяма. Въпреки това, за постигането на пълна хармонизация трябва да бъдат решени проблеми, свързани предимно с качеството и навременността (сроковете на разработване и предоставяне) на оценките, прецизността и детайлизацията.

Работата по националните сметки следваше модула от NPAA: Годишни икономически сметки; Европейска система от сметки; Агрегати на националните сметки; Сметки за сектор Държавно управление; Сметки за останалите институционални сектори; Таблици "Ресурс-Използване"; Баланс на активите и пасивите; Тримесечни национални сметки; Финансови сметки; Мониторинг на собствените ресурси; Монетарна и финансова статистика - Държавен дълг и дефицит; Регионална и географска информация – Икономически сметки на регионално ниво.

Съгласно плана за 2001 г. тримесечно бяха разработени и публикувани данни в текущи и съпоставими цени по показателите в схемите за изчисляване на Брутният вътрешен продукт (БВП) по производствения метод и метода на крайното използване. Стойностният метод беше приложен в текущи цени. Годишно бяха разработвани нефинансови национални сметки по институционални сектори, както и таблици "Ресурс - Използване".

Малък прогрес беше постигнат в областта на **финансовите национални сметки**, преди всичко поради липса на човешки ресурси. Тяхното разработване е залегнало като първи приоритет в Стратегията за развитие на статистиката. За целта през 2000 г. беше създадена вътрешноведомствена работна група, а през 2001 г. беше подписано споразумение и съответно създадена междуведомствена работна група за разработването на финансовите национални сметки с членове - експерти от НСИ, Министерството на финансите и БНБ.

Националните статистически служби играят важна роля при **определянето на собствените ресурси и вноските на страните членки** на базата на ДДС и БНП в ЕС. Предстои изясняване на допълнителната работа, която да се извърши от страните-кандидатки за постигане на съгласуваност не само с ЕСС-95, но и с новите регламенти за собствените ресурси. В тази връзка експерти от НСИ взеха участие в семинар, организиран от Европейската комисия, за запознаване с основните изисквания и правилата при определяне на вноските в Европейския съюз.

Внедрена беше **методологията за провеждане на месечни наблюдения по статистика на енергията** - за твърдите горива, нефта, нефтопродуктите и природния газ, електроенергията и за дейността на атомната централа, **напълно хармонизирана с тази на Евростат.**

С годишния отчет за **заетите лица и средствата за работна заплата** през 2000 г. беше осигурена необходимата по Регламент 530 от 09.03.99 г. информация.

През 2001 г. беше изготвена анкетна карта на **Наблюдението на структурата на заплатите** и указание за попълването ѝ. Това наблюдение ще се проведе през м. март 2002 г. с данни за м. октомври 2001 г. **Използваните класификации и дефиниции са хармонизирани с изискванията на ЕС.**

Работна група с участието на експерти от Националния статистически институт, Националния осигурителен институт и Министерство на труда и социалната политика разработва **статистическата система за отчитане на трудовите злополуки**, която отговаря на критериите на Евростат за хармонизиране в отчитането на трудовите злополуки. През 2001 г. завърши работата по статистическата методология и по класификациите и номенклатурите, необходими за попълване на декларацията за трудова злополука.

По Националната програма ФАР-98 през 2001 г. успешно завърши **проект "Индекс на цени на износа и вноса"**. Разработена беше **нова методология за изчисляване на индексите на цените**. Проведен беше семинар с участието на представители от всички заинтересовани ведомства - БНБ, Агенция "Митници", Министерство на икономиката, Министерство на финансите, Агенция за икономически анализи и прогнози, Университета за национално и световно стопанство, Българска стопанска камара (БСК) и други, както и експерти от различните отдели в НСИ, на който подробно бяха представени резултатите от проекта. Методологията беше разпространена чрез Интернет. Разработен беше **специализиран софтуер за автоматизирано групиране на стоките според степента на вариации на цените и изчисляване на индекси на цените на базата на стоки представители**. Започна тримесечно изчисляване на цените на износа и вноса. В рамките

на проекта беше организиран и кратък курс за специалистите от НСИ за обучение за работа с програмния продукт SAS.

На базата на изчисленият коефициент на вариация на цените на стоките и анализ на резултатите беше подготвен **проект на ценови лист, съдържащ основните стоки, с които България търгува** (около 180 стоки по износа и около 200 стоки по вноса). Целта на този ценови лист е да служи като ориентировъчна база за средните цени на включените стоки. Ценовият лист беше изпратен на Агенция "Митници" и Министерство на икономиката за съгласуване и становище, както по обхвата на стоките, така и по оптималността на посочените средни цени. Националният статистически институт потърси тяхното мнение и по въпроса за поддържането на такъв ценови регистър, сроковете за обновяване, възможностите за неговото инкорпориране към Митническата информационна система и отговорностите на различните ведомства при неговото бъдещо приложение. Към тази материя проявиха интерес и от БСК. След проведените срещи и разговори НСИ получи предложение и идеи от различни браншови структури. По този примерен лист НСИ ежесечно следи цените на включените стоки. През 2002 г. ще продължи работата по актуализацията на стоките включени в ценовия лист и използването му в работата на митниците и статистиката.

Мероприятията за хармонизация в областта на **статистиката на околната среда** през годината бяха насочени към три области - оценка на емисиите на вредни вещества в атмосферата, статистика на отпадъците и статистика на разходите за околната среда. През 2001 г. беше приложена нова методика за изчисляването на емисиите, разработена от Министерство на околната среда и водите. Методиката е хармонизирана с новия вариант на стандарта за страните от ЕС (CORINAIR). В резултат от участието на НСИ в проекта на Евростат и ФАР за хармонизиране на статистиката на околната среда в страните кандидатки за членство в ЕС, бяха извършени промени в методологията на статистическото наблюдение за битовите отпадъци, водопотреблението и наблюдението за разходите за околната среда.

Статистическите наблюдения се актуализират ежегодно съобразно развитието на нормативната база и процесите на нейното хармонизиране с европейското законодателство в областта на околната среда.

Програмата за европейски сравнения на паритетите на покупателната способност (ППС) работи по утвърдена методология на Евростат. Принципите за подбор на стоките (потребителски и инвестиционни) и услугите-представители и провеждането на наблюденията за събиране на цените бяха напълно в съответствие с методологическите изисквания и инструкции за работа на Евростат и страната-лидер на Южноевропейската

Група, в която участва и Р България. В момента се разработва и подготвя Регламент на Европейския Парламент и Комисията на Европа относно изчисляването на ППС. Предвижда се регламентът да бъде приет през 2003 година.

Достигнато беше добро ниво на съответствие на **хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ)** с нормативната база на Евростат. Изчисляването на ХИПЦ, както и на индекс на потребителските цени (ИПЦ) е в съответствие с методологическите изисквания на Европейския съюз. Работната програма за внедряването на ХИПЦ в България беше актуализирана през 2001 година.

Данните за ХИПЦ бяха изпращани ежесечно в Евростат. През 2001 г. беше изпратен и ревизирания временен ред от индекси на потребителските цени за периода 1996 - 2001 г. при база 1996 = 100, съгласно изискванията на Евростат за формата на данните и групировките на индексите.

Националният статистически институт участваше в регулярните работни срещи по ХИПЦ, организирани от Евростат.

По темата **Структурна бизнес статистика** в НСИ беше сформирана работна група от експерти, която продължава да работи по хармонизацията им в съответствие с изискванията на Регламента на ЕС. Темата беше включена като подкомпонент в договора по програма ФАР-98 "Съобразяване на статистическата дейност в Р България с изискванията на предстоящото ѝ членство в Европейския съюз". В рамките на този проект беше получена помощ по отношение на организацията на наблюденията, събирането на данните и изчисляването на показателите, за да бъде постигнато необходимото съответствие с изискванията на Регламент 58/97 ЕС, както и Регламенти 2700/98, 2701/98 и 2702/98, отнасящи се до дефинициите, редовете с данните и техническия формат. Очаква се в бъдеще с подобряване на качеството на Статистическия бизнес регистър да бъде ускорена хармонизацията и бъдат усъвършенствани структурните наблюдения, както и да бъде създадена възможност за изчисляване на някои от показателите за оценка на качеството на структурните бизнес статистики за изпълнение на Регламент 1618/99 ЕС.

В областта на **структурните наблюдения в промишлеността** продължи работата по разработване на **системата за годишни структурни бизнес статистики в промишлеността**, съгласно Регламенти 58/97, 2699/98, 2700/98, 2701/98, 2702/98 и 1618/99 на Съвета на ЕС. Една част от показателите бяха хармонизирани в съответствие със специфичния модул за структурни бизнес статистики в промишлеността, но за някои от показателите съществуват методологически различия в дефинициите.

Продължава разработването на **система за краткосрочни икономически показатели в промишлеността** съгласно Регламент 1165/98 (Анекс А) на Съвета на ЕС.

Краткосрочните наблюдения в индустрията бяха организирани в два интервала: месечен и тримесечен. Резултатите от тримесечните наблюдения (с които се събира информация за основни тримесечните показатели) бяха използвани за тримесечните оценки на БВП.

От 1999 г. започна поетапното внедряване на нова методика за наблюдение на **индекса на цените на производител на вътрешния пазар**, разработена в съответствие с изискванията на Евростат и с практиката на страните от Европейския съюз, с която до момента бяха обхванати 37 отраслови групи (3-и знак на НКИД-2001). След проведените консултации с експерт на Евростат за възможните подходи при изчисляването на индекса на цени на производител за износ и работното посещение в Статистическия институт на Великобритания беше разработена програма в краткосрочен и средносрочен план за използване на подходящи източници на информация за подобряване на дефлатора на продажбите за износ.

С цел да бъде ускорено внедряването на методиката, съгласно подобрената извадкова стратегия на наблюдението, бяха определени 65 отраслови групи (с по-висок дял по отношение на продажбите), които трябва да бъдат включени в наблюдението, за да се постигне необходимия обхват. Разработена беше и програма за работа, съгласно която внедряването на индекси на цени на производител трябва да приключи до началото на 2004 година. В изпълнение на тази програма бяха подготвени (дезагрегирани) и предстои включване в наблюдението на нови 18 отраслови групи.

По отношение на **индекса на цени за износ** предстои започване на работа по подобряване на текущата практика на дефлиране на продажбите за износ с изменението на валутния курс, като дългосрочната стратегия предвижда да започне подготовка за наблюдение на индекса на цени на продукция за износ, като първо с това наблюдение ще бъдат обхванати 10-те най-големи промишлени предприятия, износители на собствена продукция, които дават около 50 % от продажбите за износ.

През 2001 г. продължи работата по внедряване на **наблюдение на промишлените продукти по номенклатурата ПРОДКОМ (PRODCOM)**, съгласно Регламент 3924 от 19 декември 1991 г. на Съвета на ЕС. Проведено беше регулярно годишно наблюдение по Националната номенклатура на промишлената продукция изградена на база PRODCOM-list. В рамките на темата “Производствена статистика” се очаква да се изгради система за получаване на хармонизирани статистически данни за промишлените продукти със съответната надеждност, гъвкавост и равнище на детайлизация. От началото на 2001 г. бяха проведени месечни наблюдения по новата номенклатура на промишлената продукция ПРОДПРОМ – 2001 (PRODCOM-BG).

През м. май 2001 г. беше подписан договор между НСИ и Европейската комисия за превеждане на **бизнес наблюдение в промишлеността по хармонизираната програма на Европейския съюз**.

През 2001 г. бяха изготвени редове данни за 1996, 1997 и 1998 г. за **отрасъл "Строителство"** по групите на НКИД-2001 (3-ти знак на NACE) и по райони, а за брутните инвестиции за всички отрасли по съответните модули по втория знак на NACE, съгласно Регламент 58/97 на Европейския съюз.

Продължиха консултациите и работата по **краткосрочните показатели в строителството** по линията на Националната програма ФАР-98 "Съобразяване на статистическата дейност в Р България с изискванията на предстоящото ѝ членство в Европейския съюз". Организирано беше и проведено експериментално наблюдение за проучване на възможностите за осигуряване на информация за изпълненото от строителните фирми сградно и инженерно строителство и за издадените разрешителни за строеж на нови сгради от местните администрации. Решено беше през 2002 г. да бъде въведена допълнителна справка за дейността на строителните предприятия към тримесечния отчет "Финансови резултати" и да започне тримесечно наблюдение за издадените разрешителни за строеж. Целта е да бъдат осигурени данни за изчисляване на повече показатели, характеризиращи строителната дейност, в по-пълно съответствие с Регламент 1165/98 ЕС.

Изследването на **товарния автомобилен транспорт** осигури сравними данни за Р България на европейско ниво и до голяма степен беше хармонизирано с Европейските стандарти. За постигане на пълна хармонизация с изискванията на Директива 1172/98 на ЕС бяха предвидени необходимите промени за 2002 година.

През 2001 г. стартира участие на НСИ в пилотен проект на Евростат за **статистика на морския и на въздушния транспорт**. Проектът предвижда обучение и оказване на конкретна техническа помощ, с цел хармонизиране на изследванията в съответствие с Европейските изисквания и директиви. Проведени бяха проучвателна мисия и консултации за изготвяне на анализ за състоянието на статистиката в тези области.

Изпълнени бяха задачите, произтичащи от сключените договори между НСИ и международни институции за разработване и изпращане на данни по **структурна бизнес статистика на транспорта и съобщенията** в съответствие с изискванията на Регламент 58/97 ЕС.

В областта на **статистиката на търговията** беше постигнат значителен напредък по изпълнение на НРАА. Основно бяха проучени обхватът, съдържанието и методологията на показателите по структурната бизнес статистика, като беше извършено и съответното

адаптиране на голяма част от задължителните показатели с националните особености и съществуващата счетоводна практика у нас. Продължи работата по изучаване на методиката и съдържанието на групите стоки на Класификацията на разходите за индивидуално потребление по предназначение (COICOP), с цел **продажбите на дребно** да бъдат групирани в съответствие с нейните изисквания.

В областта на **научно-изследователската и развойната дейност** (НИРД) е постигнато почти пълно хармонизиране с европейския стандарт Frascati Manual и с изискванията на Евростат за предоставяне на международносъпоставима информация по определен набор от показатели, която служи за подържане и актуализиране на базата данни за страните кандидатки за членство в ЕС. В резултат на направените подобрения на действащия през 2001 г. статистически инструментариум беше осигурено пълно съответствие по отношение на представителността, периодичността, единиците на наблюдение, обхвата и съдържанието на променливите и нивата на групировките. Годишно се формират съпоставими данни за персонала, зает с НИРД и за направените разходи за НИРД по институционални сектори във всички изисквани от Евростат разбивки и в пълно съответствие с европейските класификации за науката и образованието.

Успешна форма за повишаване степента на хармонизиране на националната ни практика по **структурна бизнес статистика на услугите** беше участието в пилотен проект по Националната програма ФАР-98 "Съвместяване на българската статистическа практика с изискванията за членство в Европейския съюз". Проведените в рамките на проекта консултации, работни срещи и семинари с чуждестранни експерти допринесоха за усъвършенстване на методологията и подобряване на обхвата на структурните показатели за услугите, съобразно изискванията на европейската законодателна рамка - Регламент 58/97 ЕС. Постигнато бе почти пълно съответствие с изискванията на Регламент 1165/98 ЕС за **краткосрочните показатели в сектор услуги** - "оборот" и "заети лица".

През 2001 г. работата по хармонизацията на статистическата дейност с прилаганите в Европейския съюз методологии в областта на **статистиката на селското стопанство** продължи в две основни направления - Пилотен проект на Евростат "Агромонетарна статистика" и провеждане на нови наблюдения по хармонизирани с действащите в Европейския съюз методологии. Пилотният проект по агромонетарна статистика включва четири подпроекта: Икономически сметки, Статистика на цените, Секторно моделиране и Доход в сектор "домакинства".

През 2001 г. продължи хармонизацията с Европейското законодателство в областта на **демографската и социалната статистика**.

В областта на методологията и получаването на **демографски данни** в максимална степен беше постигната хармонизация с Европейското законодателство. Това осигури безпроблемно предоставяне на статистически данни за населението и демографските процеси на всички международни организации и потребители.

По отношение на **външната миграция** на ниво методология бяха възприети в голяма степен основните дефиниции и критерии на международните организации и статистическите служби за определяне на участниците в миграционните процеси, но все още няма изградена информационна база за статистическото отчитане на миграцията. Предстои иницирането на съвместен проект в рамките на Програма ФАР-2002 за съвместни действия с МВР, Министерство на труда и социалната политика, Министерство на регионалното развитие и благоустройството за разработване на система за отчитане на външната миграция.

Наблюдението на **домакинските бюджети** беше напълно хармонизирано с европейските стандарти по отношение кодирането на парични разходи на домакинствата, след практическото приложение на Класификацията на разходите за индивидуално потребление по предназначение (COICOP) от началото на 2000 година. Броят на групировъчните таблици беше увеличен в съответствие с изискванията за по-цялостно хармонизиране на протичащите в страната социално-икономически процеси.

Постигната беше висока степен на хармонизация на **статистиката на образованието** с изискванията на Евростат, ЮНЕСКО и ОИСР. Приключи експерименталното внедряване на класификациите на областите на образованието, професионалните направления и специалностите на средното професионално и на висшето образование, хармонизирани с изискванията на Международната класификация на областите на образованието (ревизия '99). Разработени бяха методически и внедрени в практиката нови електронни статистически формуляри за висшето образование, съдържащи и нови показатели за характеризиране аудиторната заетост на студентите и преподавателите.

През 2001 г. беше завършена обработката и валидизацията на масива с данни от проведеното през 2000 г. наблюдение на **продължаващото професионално обучение** на заетите в предприятията от реалния сектор. Масивът с данни беше изпратен в Евростат. Подготвен и изпратен в Евростат беше доклад (отчет) за качеството на данните от наблюдението в съответствие с изискванията на стандартния отчет за качеството, разработен от Евростат. Постигната беше пълна хармонизация с изискванията на Евростат в тази област.

Продължи работата по хармонизиране на **статистиката на здравеопазването**. През м. март 2001 г. паралелно с преброяването на населението беше проведено репрезентативно изследване на здравното състояние на населението “здравно интервю”. Инструментариумът на изследването беше хармонизиран с препоръките на Световната здравна организация (СЗО), дадени на конференцията на СЗО в Копенхаген през м. ноември 2000 година.

По модула “Защита на потребителя” по отношение статистическото изследване на **битовите злоупотреби** беше постигната хармонизация с изискванията на Евростат.

Продължи работата по хармонизацията на **статистиката на туризма**. Статистическият инструментариум беше хармонизиран до голяма степен с изискванията на Евростат (Директива 95/57 на Съвета на Европа от 1995 г.) и Световната организация по туризма. Концепциите и дефинициите за статистическото наблюдение на туризма бяха приведени принципно в съответствие с изискванията на Евростат. От началото на 2001 г. бяха въведени показатели за продължителността на престоя в средствата за подслон на чужденци и български граждани. Дефинициите на тези показатели съответстват напълно на препоръчаните от Евростат.

Постигната беше **почти пълна хармонизация в областта на класификациите и номенклатурите**. От 1 януари 2001 г. влязоха в сила национални класификации, които осигуряват пряко приложение на европейските класификации и номенклатури: NACE Rev. 1, CPA, Draft CC, Номенклатура за макроикономически анализи A20, ISCO-88 (COM), PRODCOM-list. По тези класификации и номенклатури има пълна хармонизация. Пълна е хармонизацията и по отношение на Комбинираната номенклатура CN и ISO 3166 (номенклатура на страните). Утвърдени са и агрегирани номенклатури за икономически анализи и публикации в съответствие с Методологията на ECC-95 (A3, A6, A17, A31 и A60).

Разработен беше алгоритъм за определянето на институционалния сектор на единиците в бизнес регистъра за статистически цели в съответствие с методологията на Системата на национални сметки. Прилага се и Класификацията на разходите за индивидуално потребление по предназначение (COICOP) по документа на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) от 1998 г. и в съответствие с регламентите на Съвета на Европа по отношение на ХИПЦ, домакинските бюджети и други.

България прилага и Класификацията на статуса в заетостта на Международната организация по труда.

Продължава процесът на **изграждане на система от класификации и номенклатури**, които да са пряко приложение или да са съвместими с класификациите и номенклатурите, прилагани от държавите членки на ЕС или са международно приети.

В работата по хармонизиране на законодателството в областта на класификациите и номенклатурите се срещат трудности, предизвикани, от една страна, от все още променящото се законодателство на България (затруднява утвърждаването и прилагането на строго дефинирани процедури на актуализиране), от друга - от липсата на съответно законодателство на Европейския съюз (въпреки включването на класификациите в Компендиума по статистика). Липсата на документи от законодателството на Европейския съюз, утвърждаващи такива номенклатури и уреждащи тяхното поддържане и използване затруднява силно координацията между институциите по отношение на еднозначното им използване.

Постигнатата беше частична хармонизация в областта на **бизнес регистрите за статистически цели**. Понастоящем статистическият бизнес регистър е напълно хармонизиран с изискванията на Регламент 2186/93 по отношение на вида на включените статистически единици и по отношение на обхвата на видовете субекти в икономиката. Частична хармонизация беше постигната по отношение на характеристиките на различните видове статистически единици. Все още продължава работата по методологията на дефинирането на различните видове статистически единици на основата на единиците от административния регистър (правната единица и нейните структурни поделения) в процеса на включването им в статистическия бизнес регистър (Регламент 696/93).

Националният статистически институт работи активно и по подобряване на качеството на статистическия бизнес регистър. Разработен беше инструментариум за изследване качеството на бизнес регистъра, в който бяха обхваната всички характеристики съгласно Регламент 2186/93, с оглед подобряване на обхвата и тяхното използване в бъдещата статистическа практика.

3. РАЗВИТИЕ НА НОРМАТИВНАТА БАЗА – ПРОМЕНИ В ЗАКОНА ЗА СТАТИСТИКАТА

През 2001 г. продължи работата по **развитието и усъвършенстването на нормативната база на статистиката**. Разработени бяха и приети промени в **Закона за статистиката**. Промените в Закона за статистиката засягат няколко основни направления в дейността на Националния статистически институт:

- административното управление на НСИ – чл. чл. 8, 9 и 13 от закона;

- задължението да се предоставят данни на НСИ в определените срокове – чл. 20 от закона;

- защитата на индивидуалните данни – чл. чл. 26 и 27 от закона;

- прецизирането на някои текстове относно статистическите изследвания, органите на статистиката и други с оглед привеждането им в съответствие с утвърдената в международен аспект статистическа практика – чл. чл. 3, 5 и 14 от Закона за статистиката.

Националният статистически институт, освен статистическа дейност, която извършва, поддържа националния регистър БУЛСТАТ и Единната информационна система за противодействие на престъпността. Със промените в чл. 8 на Закона за статистиката беше постигнато по-ефективно управление на двете специфични дейности в системата на статистиката, а с промените в чл. 9 бяха прецизирани функциите на председателя на НСИ.

В изпълнение на препоръки от Евростат в текстовете на чл. чл. 3, 5 и 14 бяха извършени промени, с които се уточняват вида на изследванията, извършвани от органите на статистиката, начина на определяне на органите на статистиката и правилата за тяхната дейност.

Предвид промените в закона за счетоводството, с новата алинея в чл. 20 беше предвидено задължение на отчетните единици да предоставят данни в определен срок.

Изменението в чл. 26 позволява да бъде разширен достъпът на обществото до статистическата информация, а от друга страна със създадения нов текст в чл. 27а беше гарантирана защитата на индивидуалните данни при всички изследвания, вкл. невключените в Националната програма за статистически изследвания или извършвани от други органи на статистиката.

С промяната на чл. 32 беше разширен обхватът на регистър БУЛСТАТ като беше въведено задължение за някои категории лица извършващи стопанска дейност на територията на България да се впишат в регистъра.

В изпълнение на задачите, произтичащи от промените в Закона за статистиката беше актуализиран състава на Националния статистически съвет и стартира техническата процедура за определяне на органите на статистиката, съгласно чл. 14 (4).

Подготвен беше проект на Национална програма за статистически изследвания през 2002 година, План за дейността и оперативен план за 2001 година.

4. ЕВРОПЕЙСКА ИНТЕГРАЦИЯ И МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Дейността на Националния статистически институт в областта на **европейската интеграция** в процеса на подготовката за членство на Република България в Европейския съюз (ЕС), беше насочена в следните основни направления:

- участие в заседанията на Координационния съвет по Европейска интеграция към Министерство на външните работи;

- участия в програмата за обучение в областта на сближаване на българското законодателство и правото на Европейския съюз (лекции, семинари организирани от Европейския институт и Института по публична администрация и Европейска интеграция);

- участия в мероприятия, организирани от Министерство на външните работи във връзка с кандидатстването на България за членство в Европейския съюз и водене на преговори (актуализация на Редовния годишен доклад на Европейската комисия, заседание на подкомитет 4 "Икономически и валутни въпроси, свободно движение на капитали и статистика", редовни срещи на междуведомствени работни групи по отделните глави и РГ 12 "Статистика");

- хармонизация на нормативната база на статистическата дейност със законодателството на Европейския съюз (НРАА), използвайки базата данни за съответствие и информационната система на Министерство на външните работи.

Сътрудничеството със Статистическата служба към Европейската Комисия (Евростат) продължава като основните приоритетни области, в които се осъществяваха интензивни връзки са:

- макроикономическа статистика;
- бизнес статистика;
- демографска и социална статистика;
- регионална статистика.

Статистическата служба към Европейската Комисия, съвместно с Програмния секретариат проведеха **Глобална оценка на националната статистическа система на България**. Целта беше да се направи оценка на административния капацитет в областта на статистиката, степента на приемане на *acquis communautaire* и на техническия аспект на статистическата система. Двама независими външни експерти посетиха НСИ на два пъти (м. юни и м. октомври 2001 г.), като проведеха дискусии както със служители от НСИ, ТСБ-Перник, Министерство на земеделието и горите, БНБ и Министерство на финансите, така и с потребители на статистическа информация – академични среди, Института по демография към БАН, журналисти, представители на синдикатите, Българска търговско-промишлена палата, Стопанска камара и Сдружението на статистиците в България. На базата на проведените дискусии и предварително предоставени материали, експертите изготвиха финален доклад за състоянието в различните области на статистиката (резюме и заключението на доклада са представени в страницата на НСИ на адрес: www.nsi.bg).

Сътрудничеството по Многонационалната програма ФАР беше финансирано по **Рамковите договори за техническа помощ по МС ФАР-98 и МС ФАР-99** и се изразяваше в участие в работни срещи, целеви групи, семинари, конференции, курсове за обучение по програмата на европейските статистики (ТЕС) и други. Служители на НСИ участваха в работата на различни отдели на Евростат под формата на стаж с продължителност 5.5 месеца по следните теми:

- Продуктова номенклатура (PRODCOM);
- Внедряване на електронен обмен на данни;
- Статистика на разходите за труд;
- Хармонизация на индекса на потребителските цени и паритета на покупателната способност;
- Разпространение на статистическа информация (в ИНЕ, Испания).

Особено полезна форма за хармонизиране на методологията и организацията на статистическите изследвания беше участието на НСИ в **пилотни проекти**. През 2001 г. приключи работата по следните проекти:

- Внедряване на структурна бизнес статистика във ФАР страните - фаза 1;
- Агромонетарна статистика: Икономически сметки в селското стопанство и Цени в селското стопанство;
- Индекс за разходите на работодателите за труд.

От 2001 г. стартира работа по проектите: Демография на малките и средни предприятия – фаза 2; Статистика на цените – паритет на покупателната способност; Наблюдения на заплатите и разходи за труд; Структурна бизнес статистика – фаза 2; Държавна финансова статистика; Статистика на въздушния и морски транспорт. Тези проекти бяха финансирани по **Договор БГ 01/01 (ФАР Стат 99 /Пилотни проекти/ по МС програма ФАР-99)**, а за Статистика на околната среда се очаква финансиране по LANDSIS.

По **Националната програма ФАР** беше извършено следното:

- приключи работата по проекта: **BG 98-06-03-02** “Синхронизиране на българската статистическа практика с изискванията за членство на Европейския съюз” с три компонента (регистри и класификации, бизнес статистика, изграждане на прототип на регистъра на населените места).
- продължи работата по проекта: **BG 00-06-04** “Институционално изграждане и развитие на националната статистическа система” с шест компонента (подпомагане провеждането на преброяването на населението и жилищния фонд през 2001 г.; хармонизиране на финансовите сметки с изискванията на ЕС; подобряване обхвата и

качеството на статистиката на външната търговия чрез прилагане на нови методи; развитие и подобряване на статистическа инфраструктура; подобряване разпространението на статистическа информация; развитие и усъвършенстване на информационните технологии). Изготвена беше проекто-версия на задание по договора, която беше изпратена на ЕС делегация в София, Евростат и ЦЗФД за съгласуване.

- изготвена беше **проекто-версия на фиш по програма ФАР 2002**, която включва следните компоненти: Информационна система на регионална статистика, Обхващане на външната миграция, Система за оценка на качеството на статистическите данни.

През 2001 г. успешно продължи сътрудничеството с **Департамента за международно развитие на Великобритания** по проект в областта на социалната статистика. Проведени бяха консултации по статистика на висшето образование и качеството на статистиката на труда, както и семинари: “Използване на данните от наблюдението на домакинските бюджети при изследване на социално-икономическите процеси” и “Подбор на анкетъори и контролъори и тяхното обучение”.

Националният статистически институт подписа **спогодба** за сътрудничество в областта на статистиката със **Съюзна статистическа служба на СР Югославия**. Продължи работата в областта на статистика на външната търговия на базата на подписани вече спогодби с **Държавния институт по статистика на Украйна**, **Националният институт по статистика на Румъния** и **Държавния комитет по статистика на Руската федерация**.

През 2001 г. беше положено началото на сътрудничество в областта на “Качество на статистическите данни” по линия на **Холандската програма за мениджмънт и сътрудничество** (финансирано по програма MATRA) и по “Използване на административни източници за статистически цели”, **проект по предприсъединителната програма на Министерство на външните работи на Дания**.

За изучаване на **световния опит в областта на статистиката** делегации от НСИ участваха в конференции, сесии, работни срещи и семинари, организирани от **международни организации** – Програма за развитие на ООН (ПРООН), Икономическа комисия за Европа (ИКЕ), Конференция на европейските статистици (49-ма пленарна сесия), Организация за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) и други, на които бяха разгледани въпроси, свързани с прилагането на основните международни изисквания в областта на статистиката и на световния статистически опит.

През 2001 г. НСИ продължи работата по проекти на международни организации: **УНИЦЕФ** “Наблюдение на социалната политика и социалните условия: мониторинг на прехода към пазарна икономика в страните от Централна и Източна Европа” (MONEE

project), Световна здравна организация, Регионален офис за Европа (EUROHIS project), както и работата по проекти: Бизнес наблюдения и наблюдение на потребителите, финансиран от **Европейската комисия**; Социално икономически детерминанти на населението, по договора за сътрудничество с **Макс Планк институт за демографски изследвания** – Германия.

Общо през 2001 г. в различните форми и прояви на международно сътрудничество бяха осъществени **175** участия на служители на НСИ и **24** служители от другите органи на статистиката - Министерство на земеделието и горите, БНБ, Министерство на финансите и Министерство на вътрешните работи, а **47** са посещенията на чуждестранни експерти свързани с работни срещи или семинари в НСИ.

5. КАЧЕСТВО НА СТАТИСТИЧЕСКАТА ИНФОРМАЦИЯ И НАМАЛЯВАНЕ НАТОВАРЕНОСТТА НА РЕСПОНДЕНТИТЕ

Повишаването на **качеството на статистическата информация** и намаляването на **натовареността на респондентите** в условията на динамично изменящата се икономическа и социална среда са основни приоритети в дейността на Националния статистически институт.

“Възможностите за изследване на **качеството на статистическата информация**” беше втория етап от методологическата работа в областта на качеството на данните след завършилия през 2000 г. първи етап “Проучване на проблемите на качеството на статистическите данни”, когато беше направен опит да бъдат определени основните направления за работа през следващите години (от събирането на първичните данни от респондентите до получаването и разпространяването на крайния информационен продукт). Тези направления са свързани с получаване на достоверна информация на входа (първичните данни), подобряване на методологията, методиката и инструментариума на статистическите изследвания, осигуряване на обхвата на статистическите изследвания (както извадкови, така и изчерпателни), подобряване на организацията на статистическите изследвания, подобряване на програмното и техническото осигуряване, поддържане и актуализация на Статистическия регистър, подобряване на взаимодействието между НСИ и министерствата, ведомствата и други институции, повишаване на квалификацията на кадрите в НСИ и други.

При определянето на възможностите за изследване на качеството на статистическата информация бяха проучени методологични материали на Евростат и други статистически институти по темата “Качество в статистиката”, използвани бяха резултатите от проучването и изготвянето на стандартен отчет за качеството (за конкретно статистическо

наблюдение), а също и резултатите от проведени консултативни срещи с чуждестранни експерти.

Във връзка с хармонизацията на нормативната база на статистиката у нас с европейското право в тази област продължи работата по проучване на основни методологически документи на Евростат, отнасящи се до качеството на статистическите данни. Основно внимание беше обърнато на следните методологични документи: **Дефиниция на качеството в областите на статистиката, Речник на качеството и Стандартен отчет (доклад) за качеството**. Стандартният отчет за качеството има за цел да обхване всички основни характеристики на качеството на данните от отделните статистически изследвания в съответствие с изискванията и препоръките на Евростат. Беше разработен стандартен отчет за качеството на статистическите данни, получени от наблюдението на продължаващото професионално обучение (по проекта на Евростат CVTS2). Продължи работата по проучване на: различни процедури по редактиране и импутация на първичните статистически данни; различни измерители (оценители) за изчисляване на коефициентите на вариация (както при извадкови, така и при изчерпателни наблюдения); осигуряване на сравнимост и съгласуваност на статистическите данни; възможности за изчисляване на показатели за качеството на статистическите данни и други.

На работна среща с консултант по Холандската програма за мениджмънт и сътрудничество (NMCP), бяха обсъдени възможностите за оказване на конкретна помощ в работата по оценка на качеството на статистическата информация с помощта на числови характеристики за качеството на данните (в процеса на статистическото изследване и на изхода на статистическия процес), като количествените характеристики на крайния статистически резултат бяха свързани с четири аспекта на качеството (точност, съгласуваност, навременност и равнище на информация). За тази цел се изчисляват три взаимосвързани типа измерители: **индикатор на качеството, индекс на качеството и коефициент на ефективност** (и таблица на ефективност). Обърнато беше внимание и на възможностите за изследване на качеството на статистическата информация в следните направления: използване на административни източници за статистически цели, автоматично редактиране и импутация, система за качество и статистическа проверка (Общо управление на качеството TQM).

В рамките на сътрудничеството между България и Дания по проекта "Използване на административни източници за статистически цели в България" бяха поставени въпроси, свързани с оценяване на качеството на приоритетни статистики, получени на основата на 100% използване на административни източници или при смесено използване на

административни данни и данни от статистически изследвания.

Работата по “Система за оценка на качеството на статистическите данни” беше включена като компонент в предстоящ проект, финансиран по ФАР-2002.

Използването на **Общата система за разпространение на данните (GDDS) на МВФ** като рамка за развитието на статистиката и подобряване на нейното качество допринася за усъвършенстване на производството и разпространението на статистическата информация по отношение на следните параметри: обхват, периодичност и навременност данните, качество на данните (в двата му аспекта, разглеждани в GDDS), интегритет на данните и достъп на обществеността до тях.

През 2001 г. беше проведено **анкетно наблюдение за установяване на натовареността на респондентите** с цел да се получи информация за мнението на различни видове респонденти (държавни, общински и частни фирми, големи, средни, малки и микропредприятия) относно натовареността им при предоставяне на статистическа информация. Анализът на получените резултати от анкетното наблюдение дава отговор (на основата на мнението на респондентите) на много важни въпроси, като: каква е според тях натовареността им, коя отчетност допринася най-много за натовареността им, кои фактори спомагат за увеличаване на натоварването и какво ги затруднява и (или) притеснява при подаване на статистическата информация, необходимо ли е да се предприемат мерки за намаляване на тяхното натоварване като респонденти и какво конкретно те биха предложили в това отношение, какви предложения имат относно организацията на провеждане на статистическите изследвания и други. Това дава възможност да бъдат определени **основните направления за бъдеща работа** в тази област с цел намаляване на “административното бреме” на респондентите.

6. КОНФИДЕНЦИАЛНОСТ НА СТАТИСТИЧЕСКАТА ИНФОРМАЦИЯ

Един от основните приоритети в дейността на Националния статистически институт беше спазването на изискванията на Закона за статистиката и Закона за преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства по отношение на **конфиденциалността на събираните индивидуални данни**. При подготовката и провеждането на **преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Р България към 1 март 2001 г.** Националният статистически институт и териториалните статистически бюра предприеха необходимите организационни и технически мерки за осигуряване опазването на тайната на персоналните сведения. По време на инструктивните съвещания всички преброители, контрольори и придружители подписаха клетвени декларации, с които бяха задължени да не разгласяват и предоставят

персонални данни, получени по време на преброяването. Аналогични мерки бяха прилагани и при провеждането на всички изследвания, включени в **Националната програма за статистически изследвания**.

Наред с утвърдените и последователно прилагани организационни и технологически мерки за спазване на конфиденциалността на статистическите сведения при събирането, огледа, въвеждането, обработката и предоставянето на статистическа информация през 2001 г. НСИ реализира редица конкретни мероприятия в тази област. Създадена беше работна група, която да проучи възможностите за използване на досегашните разработки в областта на конфиденциалността на статистическите сведения и изготви план-програма с конкретни етапи и срокове за изпълнение на поставените задачи.

В изпълнение на утвърдената план-програма през 2001 г. беше изготвен необходимия инструментариум и беше извършена **инвентаризация на използваните методи и програмни решения за контрол и защита на конфиденциалните данни, получени от всички провеждани статистически изследвания**. През 2002 г. ще бъдат извършени обработката на информацията и анализа на получените резултати и ще бъдат предложени конкретни мерки за усъвършенстване на съществуващите и въвеждане на нови методи и програмни решения за защита на конфиденциалните данни. Едновременно с това бяха проучени действащите стандарти и нормативни актове и прилаганите методологии, технологии и софтуер в страните членки на Европейския съюз в тази област и възможностите за тяхното прилагане в работата на НСИ по подобряване защитата на индивидуалните данни.

С цел повишаване доверието на респондентите по отношение защитата на предоставяните от тях данни на НСИ беше подготвено предложение и беше включено в Националната програма за статистически изследвания през 2002 г. изследване на тема **“Отношение на бизнес средите към статистическата конфиденциалност”**.

От страна на потребителите на статистическа информация все още съществува известно недоверие по отношение на статистическата конфиденциалност поради невъзможността да бъдат удовлетворени всички техни изисквания. Изказани бяха съмнения относно целесъобразността на клаузите, включени в Глава шеста на Закона за статистиката **“Поверителност на данните и опазване на тайната”**. Дори аргументите, че те са хармонизирани с европейското законодателство в областта на статистиката не бяха приети от някои потребители на статистическа информация за достатъчно основателни. Този проблем съществува и при информационното обслужване на най-големите потребители на статистическа информация – министерства, агенции и други централни и регионални институции.

7. РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНАЛНАТА СТАТИСТИКА

През 2001 г. бяха предприети действия за укрепване на кадровия потенциал и повишаване на квалификацията на работещите в областта на **анализа на регионалното развитие и разпространението на регионални данни** в Централното управление на НСИ и в ТСБ. През м. октомври 2001 г. беше проведен специален семинар с участието на специалисти от ТСБ, на който съвместно с експерти от Европейския съюз бяха разгледани основни организационни и методологични въпроси.

Особено внимание беше отделено на информационното осигуряване на главните потребители на регионална информация, а именно Министерството на регионалното развитие и благоустройството, другите министерства и агенции, местните органи за управление и местните администрации. Една от най-важните потребности беше свързана с **изготвянето, актуализирането и мониторинга на Националния план за икономическо развитие (НПИР)** и неговите регионални компоненти. Отчитайки важността на тази задача, една от промените в Закона за статистиката през 2001 г. определи информацията, свързана с НПИР като “обществено значима базисна информация”. За систематизиране на тези потребности и за приложение на чл. 26 от Закона за статистиката беше създадена работна група, която следва до м. март 2002 г. да уточни показателите, по които регулярно се предоставя статистическа информация за НПИР.

Представители на НСИ участваха активно в работата на Централното координационно звено по предприєдинителните фондове и изготвянето на НПИР и плановете на районите за планиране. В резултат беше изготвен анализ на социално-икономическата ситуация във всеки от районите за планиране като част от НПИР.

В областта на **хармонизирането на нормативната база на статистическата дейност със законодателството на Европейския съюз (NPAA)** регионалната статистика работи в направленията:

- “Урбанистична статистика и регионални бази данни”. Националният статистически институт, съвместно със Столична община, се подготвя за включването на град София в статистическото изследване на големите европейски градове “Urban Audit” при неговото разширяване през 2002 г.;

- “Регионализация на макроикономическите показатели”. Приложена беше нова методика за **изчисляване на Брутният вътрешен продукт (БВП)** за 1999 г. **на регионално ниво**. С цел осигуряване на сравним динамичен ред по тази методика бяха изчислени данни за БВП на ниво области и за 1996, 1997 и 1998 година;

- “Връзки с базите данни на Европейската статистика”. Националният статистически институт регулярно предоставя данните необходими за актуализацията на “REGIO DB” на Евростат. Всички промени на ниво райони за планиране (NUTS2) и области (NUTS3) биват своевременно съобщавани на Евростат за поддържане на данните за България в сравним вид с останалите страни-кандидатки за членство в ЕС и страните-членки на ЕС;

- повишаване на степента на хармонизация на методиките на всяка от статистиките на икономическите сектори при производството на регионални статистически данни.

За осигуряване на **техническа и финансова помощ** за усъвършенстване на информационната инфраструктура на регионалната статистика беше изготвен фиш по програма ФАР-2002 за проект на НСИ, един от компонентите, в който е посветен на изграждането на информационна система за регионална статистика.

Регионалната статистика има пряко отношение към оценката на качеството на статистическата информация. През 2001 г. НСИ се включи активно в проекта на Евростат “Качество на регионални индикатори”. Проектът има за задача да повиши качеството на следните регионални индикатори - брутна добавена стойност (БДС), заетост, безработица и население. За тази цел беше определен национален координатор по проекта, който ще стартира през 2003 г. за всички страни-кандидатки за членство в ЕС.

8. СТАТИСТИЧЕСКИ РЕГИСТЪР

Приоритетната задача – **разработване и внедряване на Регистъра на статистическите единици “СТАР-XXI”**, поради липса на финансиране за НСИ от Държавния бюджет беше изпълнена частично. Стартът на проекта, а именно проектирането на базата данни, е планирано да се финансира по програмата ФАР-2000, която все още не е стартирала в частта за техническата помощ.

Работата по утвърденото от Председателя на НСИ Техническо задание за новия Регистър на статистическите единици беше насочена към неговото актуализиране, наложено от придобитите знания и опит в резултат от:

- изучаването на практиката по изграждането, актуализирането и експлоатацията на статистическите регистри в статистиките на Швеция, Холандия и Дания. Това беше реализирано в рамките на програмата ФАР-98;

- подготовката на инструментариума (анкетна карта, указания за нейното попълване, методика за излъчване на извадка) за включеното по програма ФАР-98 изследване на качеството на Статистическия регистър ЕКПОУ 96;

- проведените семинари по същата програма с участници - водещи специалисти от ЦУ на НСИ и ТСБ, по законодателството на ЕС в областта на статистическите бизнес регистри, практиката и проблемите на страните членки на Съюза в тази област;

- осъзнатата необходимост от наличието на добър регистър, изграден с участието и усилията на всички потребители от системата на НСИ.

Въпреки липсата на национално финансиране и реално нестартирал проект по изграждането на Регистъра на статистическите единици беше извършена значителна работа по подготовка за изграждането на новия регистър, а именно:

- проверка на консистентността на съществуващите записи в съществуващия регистър ЕКПОУ 96;

- анализ на единиците в регистъра, като статистически единици, съобразно изискванията на Регламент 696/93 за статистическите единици. Резултатът от този анализ потвърждава, че и в България, както в страните-членки на Европейския съюз, само около 2 % от вписаните в регистъра правни единици могат да се опишат като "предприятие" със сложна структура. От изискванията за вида на статистическите единици, които следва да се наблюдават, съгласно съответните регламенти на ЕС, главно в областта на социалните статистики и статистиката на заетостта, в съществуващия регистър са генерирани записи на над 1300 местни единици по вид дейност главно в областта на социалните статистики и статистиката на заетостта. Това са първите стъпки от голямата по обем работа, която следва да се извърши, за да се осъществи съответствието на българския статистически регистър с изискванията на ЕС;

- отстраняване на дублирани записи. Като следят промените в законодателството и ограничавайки новите единици в регистъра, специалистите от НСИ отстраняват дублиращия запис след анализ;

- включване от регистър БУЛСТАТ на адресната част на стопанските субекти в структурата на Статистическия регистър ЕКПОУ 96, както и мемо поле за вписване на по-актуална информация, установена от потребителите при съответните статистически изследвания;

- осъвременяване на номенклатурите, с помощта на които се описват единиците в регистъра, предизвикано от настъпилите промени в националното законодателство.

Изследването на качеството на Регистъра на статистическите единици не беше проведено поради липса на национално финансиране.

През 2001 г. продължи работата по **поддръжка и експлоатация на Статистическия регистър ЕКПОУ 96**. За целта ежесечно регистър БУЛСТАТ предоставя за Статистическия регистър извадка, съдържаща нововписаните субекти и тези,

в които е настъпила промяна на обстоятелства. С помощта на програми, характеристиките за единиците бяха трансформирани от кодовите таблици на БУЛСТАТ в кодовите таблици на Статистическия регистър. Промените се отнасяха до кода по ЕИК, наименованието, юридическия статут, вида статистическа единица, активността, датата на вписване и датата на прекратяване, както седалището и местонамирането на дейността. Настъпилите промени бяха подлагани на визуален оглед и анализ. Допълнително бяха огледани подадените за изтриване единици, тъй като тази информация не винаги беше коректна като изход от БУЛСТАТ.

Икономическите характеристики, основа за ранжиране на предприятията в Статистическия регистър по големина (заети и наети лица, нетен размер на приходите от продажби, размер на дълготрайните материални активи и икономическа дейност) бяха заредени еднократно на базата на годишните счетоводни отчети след сериозен анализ на постъпилата информация. Тези данни служат за определяне на броя на предприятията по групите, дефинирани в Регламент 2186/93. През 2001 г. характеристиката “икономическа дейност”, описваща единиците в Статистическия регистър ЕКПОУ 96, беше актуализирана с кода в Националната класификация на икономическите дейности (НКИД –2001).

9. ЕДИННА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ПРЕСТЪПНОСТТА

Работата през 2001 година основно беше свързана с организиране и провеждане на конкретните мероприятия по разработването и приемането на документи, които касаят изграждането на **Единната информационна система за противодействие на престъпността (ЕИСПН)** и участие в изпълнение на подетапите "Предпроектно проучване и изготвяне на техническо задание", "Проектиране" и "Разработване" от първия етап на проекта "ЕИСПН".

Съгласно графика, приет от Министерския съвет с Решение № 664/12.10.2000 г., в началото на годината продължи работата по изпълнението на подетапа **“Предпроектно проучване и изготвяне на техническо задание”**. Изпълнението му се извърши съгласно подробно разработения **График**, който бе утвърден от Възложителя (НСИ) и Изпълнителя на проекта - Консорциум “Профис”. Важен момент беше обезпечаването на активното съдействие при предпроектното проучване на правозащитните и правораздавателни органи и техните структури на различно ниво в страната.

В изпълнение на плана беше извършено проучване на територията на 58 структури от Министерство на вътрешните работи, Министерство на отбраната, Министерство на

финансите, Министерство на правосъдието, Прокуратурата, Следствените служби, Съдилищата, Министерски съвет, Президентството като бяха организирани и проведени 89 работни срещи със служители от проучваните структури. Осигурени бяха и бяха обработени технически 138 материала характеризиращи състоянието на ведомствените информационни системи, информационните фондове и ведомствените статистически отчети.

В определения от Правителството срок - 28.02.2001 г. задачата “Предпроектно проучване и изготвяне на Техническо задание за ЕИСПП” завърши и беше приета от Експертен съвет. Техничко-икономическият доклад от предпроектното проучване и Техническото задание за изграждане на ЕИСПП, а така също и докладите от проучването във ведомствата бяха разпратени за становища до Народното събрание, администрацията на Президента, Министерския съвет и до всички централни органи на правораздавателната и правоохранителна системи. Всички отзиви бяха положителни и с висока оценка за извършеното. Тези обстоятелства, както и решенията на Приемната комисия (Експертен съвет), оценяваща резултатите от изпълнението на първата задача и на Междуведомствения съвет по ЕИСПП, бяха в основата на решението да се премине към изпълнение на втората задача от графика в Решение 664 на МС – **“Проектиране на ЕИСПП”**.

Разработеният в следващите 5 месеца **Системен проект** изцяло съответства на изискванията в Техническото задание и включва структурно описание на архитектурата, функционалната реализация на технологичния обхват, информационното съдържание, логическите елементи на реализацията и функционалните елементи, от които ще бъде изградена системата. Системният проект беше разработен в съвременна високопроизводителна интегрирана среда за проектиране и управление на цялостната разработка на системата и в съответствие с основните стандарти и препоръки на международната организация OMG (Object Group). Проектът изцяло беше разработен с използването на Management графичен език, който е реализация на международния стандарт UML (Unified Modelling Language). Част от основните елементи на проекта и анотации към тях бяха изведени и адаптирани в текстов вид за облекчаване на навлизането в същината на проекта.

Разработени бяха също 50 вида номенклатури, определени според Техническото задание като вътрешносистемни. Те са свързани с Наказателно–процесуалния кодекс, Закона за МВР и други законови актове и могат да се разглеждат като специфични, но по същество трябва да станат национални. Особено място в това отношение заема разработения проект на Класификация на престъпленията, който се основава на текстовете на Наказателния кодекс.

Системният проект на ЕИСПП се съдържа в интегриран вид под управление на високотехнологичния софтуер Rational ClearCase LT в развоен сървър. Текстовите материали, включени в проекта, до голяма степен са само пояснения и уточнения към графичните елементи. Те бяха обединени в два тома по две части и бяха предоставени на правозащитните и правораздавателни органи за становище.

Обсъждането на Системния проект се състоя от 24 до 26 юли 2001 г. на съвместно заседание на членовете на Междуведомствения съвет и Междуведомствената експертна работна група и други упълномощени експерти от правозащитните и правораздавателни органи.

Окончателното приемане на резултатите от изпълнението на задачата "Проектиране на ЕИСПП" беше осъществено на 02.08.2001г. с провеждането на Приемна комисия (Експертен съвет), която даде висока оценка на разработения Системен проект и предложи да се премине към изпълнение на следващата задача от проекта, възложена с РМС 664 – **"Разработване на приложния софтуер на ЕИСПП"**. Въпреки затрудненията, произтичащи от липсата на финансиране на поредната задача, работата по нея продължава и в настоящия момент макар и със значително по-бавни темпове.

РАЗДЕЛ ВТОРИ

ПОСТОЯННО ПРОВЕЖДАНИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ С УСТАНОВЕНА ОБЩЕСТВЕНА ЗНАЧИМОСТ

1. СТРУКТУРНИ ПРОМЕНИ В ИКОНОМИКАТА

През 2001 г. Националният статистически институт месечно изследваше **аграрната реформа и възстановяването на собствеността върху горите и земите от горския фонд**. Наблюденията бяха провеждани съвместно с Главна дирекция "Земя и поземлена собственост" към Министерство на земеделието и горите, което отговаря за методологията по отношение на съдържанието на показателите и указанията за попълване на формуляра. През 2001 г. беше събрана и публикувана информация за процеса по възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд по Закона за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд (ЗВСГЗГФ) и за процеса на обезщетяване на собствениците по Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (ЗСПЗЗ).

За процеса по **възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд** беше събрана и публикувана информация за възстановената собственост по

чл. 13 и чл.14 от ЗВСГЗГФ – общо и по видове собственост (физически лица, общини, юридически лица), издадени решения за признаване правото на собственост на основание чл. 17 ал. 7 от Правилника за приложение на ЗВСГЗГФ, издадени решения на областните комисии на основание чл.14 ал. 4 от ЗВСГЗГФ, общата площ с признато право на собственост, издадените решения за възстановяване на собствеността на основание чл. 13 ал. 5 и чл. 14 ал. 6 от ЗВСГЗГФ, обезщетяването с гори и земи от държавния горски фонд на основание §8 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗВСГЗГФ и постановените решения на съда на основание чл.13 ал. 2 и чл. 13 ал. 6 от ЗВСГЗГФ.

За процеса по **обезщетяване на собствениците на земеделски земи** по ЗСПЗЗ беше събрана и публикувана информация характеризираща преписките за обезщетяване, решенията за определяне правото на обезщетение на собствениците по ЗСПЗЗ, общата стойност на издадените удостоверения за притежаване на поименни компенсационни бонове, общата стойност на използваните и на неизползваните поименни компенсационни бонове и решенията за обезщетяване със земя.

Националният статистически институт тримесечно наблюдаваше процеса на **касовата приватизация на общинската собственост**. В резултат на тези наблюдения беше събрана и публикувана информация за утвърдените решения и реализираните сделки за приватизация на общинска собственост, структурата на приватизираните обекти по вид и категория купувачи, относителния дял на приватизираните обекти по вид и метод на продажба и относителния дял на приватизираните обекти по вид и форма на придобиване.

2. НАЦИОНАЛНИ СМЕТКИ И БАЛАНСИ

В съответствие с утвърдения план за статистическите изследвания на НСИ през 2001 г. в областта на **системата от национални икономически сметки** бяха изпълнени следните задачи:

- годишни разработки на Брутният вътрешен продукт (БВП) по производствения, стойностния и метода на крайното използване – ревизирани годишни данни за 1998, 1999 г. и предварителни данни за 2000 г.;

- тримесечни сметки за БВП;

- тримесечни таблици “Input-Output”, използвани за определяне на дефлаторите на междинното потребление;

- БВП на регионално ниво за утвърдените 6 икономически района за планиране – данни за 1998 и 1999 година.

Към края на 2001 г. беше направена ревизия на данните за 1998 г. и 1999 г. и изпълнени свързаните с тях задачи по годишните ревизирани оценки на БВП и годишните

разработки на интегрираните таблици на нефинансовите сметки по институционални сектори. За приключване на ревизията предстои съгласуване на тримесечните оценки на БВП с така оценените годишни данни. В тях бяха инкорпорирани резултатите от работата по пилотните проекти, ръководени от Евростат. Подобрена беше изчерпателността на националните сметки. Съпоставимите оценки на компонентите на БВП бяха оценени в съответствие с препоръките на Регламент 98/715. Сметките за сектор “Държавно управление” бяха разработени съгласно дефинираните подсектори в Единната система за национални сметки – централно управление, местно управление и социално-осигурителни фондове. Това прави сравнима оценката на показателя “нето възможност / нето необходимост от финансиране” на трите подсектора с държавния дефицит от процедурата по нотифициране на дълга и дефицита. Крайните потребителски разходи на домакинствата бяха разработени по 12 групи на COICOP и съгласно изискванията на ЕСС-95. Прецизирана беше оценката на жилищните услуги.

В съответствие с промяната на сроковете за предоставяне на тримесечни данни в Евростат, през 2001 г. срокът беше сведен до 90 дни след изтичане на отчетното тримесечие. Създаден беше специален софтуер за тяхното разработване, който дава следните възможности: съкращава сроковете за събиране и окомплектоване на данните; прави проверка и контрол на данните; изчислява холдингови печалби/загуби и коригира данните с тях; извършва преизчисляване в съпоставими цени; поддържа система от всички индекси на цени и дефлатори за съответното тримесечие; поддържа преходни таблици за връзка между Националната отраслова класификация (НОК) и европейската NACE; поддържа бази с данни на 2 знака на НОК и NACE, с възможности за агрегации на повисоки нива; за всеки изход по отраслов агрегат за добавената стойност, междинното потребление и брутната продукция, освен в текущи и съпоставими цени, се генерират синтетични показатели като индекси на физически обем, дефлатори, относителни дялове, съотношения между показателите за три периода - текущ, предходен и базов (съответно тримесечие на предходна година).

Направен беше сполучлив експеримент за сезонно изглаждане на БВП – тримесечни данни за периода 1995 – 2000 година. Извършена беше подготовка за привеждане на данните по производствения метод и метода на крайното използване към постоянна база, което ще даде възможност в бъдеще да се правят сезонни изглаждания на по-детайлизирани показатели на националните сметки. Разработен беше софтуер за графично представяне на данните, който дава възможност за проследяване на връзки и тенденции в развитието на съответния агрегат от данни. Резултатите от тази дейност покриват и

изискванията на Евростат за попълване на база данни GESMES - модул Национални сметки.

Разработването на **Баланс на дълготрайните материални активи и потреблението на основен капитал** продължи на експериментална основа и през 2001 година. Специално внимание беше отделено на дълготрайните инфраструктурни активи на сектор "Държавно управление". Протоколите за инвентаризация и ревалоризация на активите - 1997 г., данните за вида, периода на придобиване, първоначалната и ревалоризирана стойност на пътищата и пътните съоръжения от всяка регионална пътна служба бяха систематизирани за измерване на възрастовата структура на активите с цел последваща оценка на потреблението на основен капитал. За разработването на баланси на материалните и нематериалните нефинансови активи беше систематизирана наличната счетоводна информация по институционални сектори за 1997, 1998 и 1999 години. Подготвен беше въпросник за конкретизиране на позиции в счетоводните стандарти, които не отговарят на методологическите изисквания на НСС. Въз основа на експерименталната подготовка, през следващата 2002 г. ще бъде публикувана информация в схемата на баланс на активите и пасивите.

Разработени бяха годишни индекси на изменение и равнище на **производителността на труда**. За изчисляването на данните за производителността на труда беше използвана информацията от националните сметки за произведената продукция и добавената стойност на национално ниво и по отраслови сектори, както и информация за персонала и отработеното време. В динамика равнището и индексите на производителността на труда започва от 1997 година.

В определените срокове бяха изпълнени планираните за 2001 г. изследвания и балансови разработки в **областта на материалните и енергийните баланси** – наличности, постъпления и разходи на суровини, материали, електроенергия, горива и вторични суровини; ресурси и реализация; потребление на горива и енергия; баланс на енергопреобразуващ процес; производство на електроенергия и топлоенергия; национални материални баланси; натурално-стойностни баланси. Краен продукт от цитираните изследвания и разработки бяха изготвените в установените срокове годишни национални материални баланси и общия енергиен баланс на страната за 2000 година.

3. СТРУКТУРНИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

3.1. ЕДИНЕН ГОДИШЕН ОТЧЕТ

Единният годишен отчет е основния източник на статистическа и счетоводна

информация за характеризиране състоянието и промените в икономиката на страната. С комплекта документи, включени в него, бяха осигурени данни за основните показатели отнасящи се до финансовото състояние на предприятията, приходите и разходите им по видове и елементи, дълготрайните и краткотрайните активи, разходите за придобиване на материалните дълготрайни активи, чуждестранните преки инвестиции, заетите и средствата за работна заплата, производството и продажбите на промишлени продукти и пр. Отчитането на стопанската 2000 г. беше завършено в срок. За това допринесе и по-доброто сътрудничество с Министерството на финансите и неговите структурни звена, с други министерства и ведомства, с някои браншови съюзи и обединения и други. Събрани бяха и обработени над 71 хил. годишни счетоводни отчета за фирмите, водещи двустранни счетоводни записвания (баланс, отчет за приходите и разходите и справките към тях) и над 154 хил. годишни отчета за дейността на частните фирми, водещи едностранни счетоводни записвания. През 2001 г. беше извършена значителна по обем работа по промяна на алгоритмите за изчисляване на показателите, за които може да се получи информация директно от счетоводните сметки на фирмите, както и оценка на някои от показателите за които няма директно наблюдение.

Всички годишни разработки на **предприятията от финансовия сектор, институциите на сектор “Държавно управление” и сектор “Нетърговски организации обслужващи домакинствата”** бяха изпълнени съобразно планираните в националната програма за статистически изследвания срокове. В резултат на тези изследвания беше осигурена информация за имуществото, приходите, разходите и резултатите от дейността на наблюдаваните нетърговските организации; финансовите и застрахователните посредници; застрахователните дружества; доброволните пенсионни фондове; инвестиционните дружества и лицензираните инвестиционни посредници; търговските банки; предприятията от сектор “Управление”.

3.2. ОТРАСЛОВИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Националният статистически институт проведе през 2001 г. планираните тримесечни изследвания, обобщи и представи данните за **основните финансови резултати** от дейността на нефинансовите предприятия.

Проведени бяха планираните тримесечни статистически изследвания за дейността на **застрахователните и презастрахователните предприятия**. Направени бяха промени в статистическия формуляр и указанията към него за тримесечното наблюдение на застрахователните предприятия. Разработени бяха допълнения към програмното осигуряване на обработката на данните с цел подобряване качеството на информацията.

С двукратната анкета за **инвестиционната активност в промишлеността** бяха изследвани намеренията на стопанските ръководители за инвестиране през текущата и следващата календарна година, насоките за инвестиране и факторите ограничаващи инвестиционните решения.

Планираните за 2001 г. статистически изследвания за **чуждестранните преки инвестиции** в предприятията от нефинансовия сектор бяха проведени в срок. Извършен беше логически и аритметически контрол на данните, отстранени бяха допуснатите грешки и бяха осигурени допълнително отчети за значими предприятия, които не бяха предоставили годишен счетоводен отчет. В срок бяха подготвени необходимите таблици с данни за Българска народна банка, Агенцията за чуждестранни инвестиции и други ведомства.

С проведените през 2001 г. статистически изследвания за **разходите за придобиване на материални дълготрайни активи (МДА)** бяха обхванати ведомствата, организациите и предприятията от всички сфери на икономиката. Получените данни бяха логически огледани и сравнени с предходни периоди и обвързани с другите годишни наблюдения и в срок беше предоставена информация за инвестициите. Данните за разпределението на разходите за придобиване на дълготрайни активи по източници на финансиране бяха огледани, сравнени и аритметически обвързани с отчета за разходите за МДА като допуснатите грешки бяха отстранени. Необходимата информация беше обобщена в срок и бяха агрегирани предвидените таблици на национално равнище.

Всички статистически изследвания в областта на **търговията и общественото хранене** бяха проведени в определения срок. Годишните изследвания на продажбите на едро и на дребно по групи стоки и на продажбите на кухненска продукция и готови стоки в заведенията за обществено хранене даде възможност да бъдат проследени количествените и качествените промени в търсенето и предлагането. Изследването на търговските обекти на дребно и заведенията за обществено хранене осигури годишна информация за техния брой, вид, търговска площ и стокова специализация, което позволи да се анализира развитието на пазарната инфраструктура.

С шестмесечното статистическо изследване за **жилищното строителство** беше осигурена информация за започнатите, въведените в експлоатация и незавършени жилища. Събраните данни бяха огледани, обработени и обобщени на национално равнище в срок. В определения срок беше проведено и годишното статистическо изследване за **завършен строеж на сгради с жилищна площ**. Получена беше информация за вида на жилищните сгради според тяхното предназначение, начина на изпълнение, конструктивната система, етажността, благоустроеността, застроената и полезна площ и броя на жилищата.

През 2001 г. планираните статистически изследвания за **транспорта и съобщенията** бяха изпълнени успешно, в резултат на което беше осигурена необходимата информация за характеризиране и анализ на тяхното състояние и развитие. С изчерпателен характер бяха проведени специфичните изследвания за **превозната дейност на железопътния транспорт**, за състоянието на **железопътната инфраструктура**, за **тръбопроводния транспорт** и за **градския електротранспорт**.

Изследванията за **превозната дейност на товарния и пътническият автомобилен транспорт** според действащите методики бяха проведени на извадкова основа. Изследването на товарния автомобилен транспорт беше с приоритетно значение, тъй като осигури сравними данни за България на европейско ниво.

Осигурени бяха обобщените годишни резултати от изследването на **превозените контейнери и товари в контейнери** при вътрешните и международните превози по видове транспорт.

Проведени бяха специфичните тримесечни статистически изследвания за **пощенските и далекосъобщителните услуги**, както и годишните изследвания за състоянието на **съобщителната инфраструктура**.

В областта на **селското стопанство** бяха проведени 18 от предвидените общо 19 статистически изследвания. Поради липса на финансови средства за актуализация на регистъра на частните земеделски стопанства, предвидена в Националната програма за статистически изследвания през 2000 г не беше проведено планираното за 2001 г. **Наблюдение на животновъдството в частните земеделски стопанства към 1.01.2001 година**.

Поради съображения от финансово естество, както и поради започналата по-късно обработка на данните от преброителната карта за земеделските стопанства беше предложено и утвърдено от ръководството на НСИ **Наблюдението на растениевъдството в частните земеделски стопанства към 1.07.2001 година** да се проведе заедно с **Наблюдение на растениевъдството в частните земеделски стопанства към 15.11.2001 г.** през първите три седмици на м. декември. Всички дейности по разработването на анкетна карта и инструкция, подбор на единиците в извадката и софтуера за обработката на данните бяха направени. С цел икономия на финансови средства, значително беше намален обема на извадката и броя на показателите в анкетната карта спрямо предварително предвидените и по този начин беше постигната максимално възможното намаление на бюджета на наблюдението.

С проведените наблюдения в растениевъдството и животновъдството беше получена информация в натурално изражение за основните селскостопански показатели. В

растениевъдството беше събрана информация за използването на селскостопанската земя по основни категории, за засетите площи с едногодишни култури и засадените площи с трайни насаждения, получените средни добиви и производството от земеделските култури. От наблюденията в **животновъдството** беше получена информация за броя на селскостопанските животни по видове и възрастови категории, за произведените количества животински продукти и средната продуктивност, за продадените и заклани животни и за плодовитостта и смъртността при селскостопанските животни в селскостопанските предприятия. Информацията беше събирана изчерпателно от всички предприятия имащи регистрация по БУЛСТАТ, чиято основна или второстепенна дейност е селскостопанска. Данните за частните земеделски стопанства на домакинствата бяха изчислени на базата на експертна оценка, при която беше използвана получената информация от селскостопанските предприятия, както и множество други допълнителни източници. По този начин беше постигнат пълен обхват на сектор "селско стопанство". Получената информация от тези наблюдения и тази за ресурсите и използването на селскостопанската продукция от Годишния отчет на селскостопанските предприятия беше използвана при разработването на **натурално-стойностните баланси на продукцията в растениевъдството и животновъдството**, които са в основата на разработването на производствената сметка от икономическите сметки за селското стопанство.

В областта на **рибното стопанство** през 2001 г. беше събрана информация в натурално изражение за производството, улова и продажбите на вътрешния пазар на сладководни видове риби и животни и на черноморска и океанска риба, соленоводни животни и продукти от тях.

В областта на **горското стопанство** тримесечно беше получавана информация за количествата на добитата дървесина, за реализираните продажби и за средната цена на реализация и услуги, свързани с дърводобива - в стойностно изражение.

Данните от наблюденията в областта на селското стопанство, проведени по приетата в началото на 2001 г. Номенклатура на продукцията в селското и горското стопанство (ПРОДАГРО-2001) и утвърдената таблица на формите на собственост, са налични на ниво област, район за икономическо планиране и национално ниво.

С Отчета за приходите и разходите на селскостопанските предприятия тримесечно беше събрана информация за постъпленията от продажбите и разходите за производството на селскостопанска продукция по икономически елементи. Информацията беше използвана за оценка на междинното потребление в селското стопанство. Тримесечно бяха събирани и данни в количество и стойност за **изкупените продукти от растителен произход, селскостопански животни и продукти от животински произход**. На базата на тази

информация бяха изчислявани изкупни цени и индекс на изкупните цени в селското стопанство.

Изследванията за характеризирание на **научните работници и научно-изследователската и развойна дейност (НИРД)** бяха проведени в срокове, определени в Националната програма за статистически изследвания през 2001 година. Осигурена беше необходимата информация за кадровия потенциал на науката - научните работници; за персонала, пряко ангажиран с провеждането на научни изследвания и разработки; за разходите, направени за развитие на научно-изследователската дейност и получените резултати от нея - нови и усъвършенствани изделия, технологии, методи и системи. Предоставени бяха изискваните от Евростат и от Европейската комисия съпоставими данни за целите на поддържане и актуализиране на международните бази от данни за научно-изследователската дейност на страните кандидатки и за характеризирание участието и приноса на жените за развитието на науката.

Тримесечните и годишните изследвания за дейността на фирмите в сферата на услугите бяха проведени за целите на формиране на краткосрочните и структурните показатели за **бизнес услугите** и за **социалните услуги**, а именно: оборот, произведена продукция, разходи за персонал, добавена стойност. Резултатите от тези изследвания послужиха за формирането на тримесечните национални сметки и за измерване приноса на сектор "услуги" в общия обем и елементите на Брутният вътрешен продукт.

Обобщената информация за научно-изследователската дейност и за услугите, беше предоставяна своевременно на потребителите от страната и чужбина, като най-важните резултати бяха публикувани в сборните публикации на НСИ.

В областта на **статистиката на туризма** през 2001 г. бяха осигурени данни за посещенията на чужденци в България, пътувания на български граждани в чужбина, дейността на средствата за подслон и на почивните домове. Инструментариумът на статистическите изследвания беше съобразен с нормативните актове в областта на туризма в България и беше съгласуван с Министерството на икономиката.

От МВР бяха получени месечни данни за **посещенията на чужденци в България** по страни, по цел на посещението (туризъм, гостуване, служебна, други и транзит) и вид на използвания транспорт (железопътен, въздушен, воден, автомобилен).

Осигурени бяха месечни данни от МВР за **пътувания на български граждани в чужбина** по страни, по цел на посещението (лично и служебно).

Събрана беше и разработена тримесечна информация за **средства за подслон** общо за страната, по области и по общини за видовете средства за подслон (хотели, мотели, къмпинги, квартирни бюра и хижи), брой легла и заетост на леглата, легладенонощия в

експлоатация, реализирани нощувки (от българи и чужденци), пренощували лица (българи и чужденци), приходи от нощувки

Чрез изследването на **почивните домове** бяха събрани данни и предоставена информация общо за страната, по области и по общини за видовете почивни домове (морски, планински, балнеоложки), максимално разкрити легла, почивали лица, продължителност на почивката.

Статистическата информация в областта на туризма беше ползвана от Министерството на финансите, Министерството на икономиката, туристически фирми и други. През 2001 г. бяха предоставени данни на Световната организация за туризъм.

4. ДЕМОГРАФСКИ И СОЦИАЛНИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

4.1. НАСЕЛЕНИЕ И ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ

Изчисляването на **броя на населението, неговите структури** в национален и регионален аспект и регистрацията на **демографските събития** (раждания, умирения, бракове, разводи и вътрешна миграция на населението) бяха осъществени в съответствие с настъпилите промени в системата за регистрация на Интегрираната система за демографска статистика "ЕСГРАОН-ТДС". За целта бяха извършени необходимите промени в организацията, технологията и програмното осигуряване на първичната обработка на демографските данни, като беше осигурена методологична сравнимост на демографските данни при поддържане на динамичните редове за броя и състава на населението и основните демографски процеси. С въвеждането на новите технологични и програмни решения бяха създадени условия за по-точно и пълно обхващане на демографските събития сред населението в страната, а така също и настъпилите събития извън границата на страната.

За подобряване **използването на демографските данни** от по-широк кръг потребители беше разработена и разпространена в специализираните издания на НСИ подробна методология за основните понятия и изчисляването на аналитични показатели за движението на населението. Разширен беше обхватът на публикуваните демографски данни в Web-страницата на НСИ. Изготвени бяха и публикувани таблици за смъртността и средната продължителност на живота на населението за периода 1998 - 2000 година.

В системата на демографската статистика все още не са решени проблемите за **статистическото обхващане на външната миграция** и нейното текущо отразяване върху броя на населението. В тази връзка беше подготвен фиш за проект по Националната програма ФАР-2002 в рамките на проекта на НСИ. Предвижда се проектът да подпомогне отчитането на влиянието на външната миграция върху развитието на населението и

трудовия потенциал на страната. С него се планира и бъдещо участие на България в проекти по изграждане на Европейската информационна мрежа за миграцията (EMIN), осигуряване на сътрудничество и обмен на статистически данни със страните от Еврозоната, Евростат и включването на тези данни в базата на Евростат "New CRONOS".

4.2. ДОХОДИ, РАЗХОДИ И ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВОТА

През 2001 г. ежемесечното наблюдение на **домакинските бюджети** беше осъществено върху представителна за страната извадка, обхващаща 6 000 домакинства. Изследването осигури подробна информация за месечните доходи, разходи и потребление на домакинствата, както и за купените количества и средните цени на основните хранителни и нехранителни стоки. Данни от изследването бяха използвани за определяне на тегла при изчисляване на индекса на потребителските цени, както и за нуждите на националните сметки при изчисляване на крайното потребление на домакинствата. Наред с това на основата на данни от наблюдението на домакинските бюджети е възможно разработването на методи за измерване на бедността в страната. Информацията от изследването на домакинските бюджети беше използвана от Министерството на труда и социалната политика при реализиране целите на социалната политика.

4.3. СОЦИАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

В областта на **статистика на образованието** бяха осигурени статистически данни за детските градини, общообразователните и професионалните училища, висшите училища, докторантите и домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа.

Инструментариумът на статистическите изследвания в областта на образованието беше съобразен с нормативните актове на Р България в областта на образованието и беше съгласуван с Министерство на образованието и науката. До голяма степен той е хармонизиран с изискванията на Евростат и Международната стандартна класификация на образованието (МСКО рев.'97) и съпътстващите я методически ръководства.

Статистическото изследване на **детските градини** осигури обобщаващи статистически данни за дейността на всички легитимни детски градини на територията на страната - деца в детските градини, места, педагогически персонал и материална база на детските градини по форма на собственост и по вид на детските градини: целодневни, оздравителни, специални за деца с трайни увреждания, полудневни и сезонни.

Статистическото изследване на **основното и средното образование** осигури данни за учениците, новоприетите, завършилите и учителите във всички видове и степени

общообразователни, професионални и специални училища, както и данни за новоприетите, учащите се и завършилите в професионалните училища по професионални направления и специалности/професии. Националният статистически институт предостави данни за учителите по пол, възраст (по 5 годишни възрастови групи), завършена образователна степен, степен на преподаване и други. За втори път бяха събрани данни за персонала в основното и средното образование по категории, дефинирани от Евростат.

Статистическото изследване на **висшето образование за придобиване на образователно-квалификационни степени “специалист по...”, “бакалавър” и “магистър”** в коледжите, университетите и специализираните висши институти осигури данни за студентите и преподавателите във всички легитимни учебни образователни институции на територията на страната, включително техните филиали по показателите: записани студенти, новоприети и завършили студенти, по признаците пол, възраст, форма на обучение, образователно-квалификационна степен и гражданство. Информацията за новоприетите, записаните и завършилите студенти беше разработена по професионални направления и специалности на висшето образование, а за преподавателите във висшите училища: пол, възраст, вид на заетостта (пълна и непълна).

Статистическото изследване на **висшето образование за придобиване на образователна и научна степен “доктор”** осигури данни за обучаващите се докторанти и за завършилите с придобита научна степен.

През 2001 г. беше обновена методологията и организацията на статистическите изследвания на висшето образование и свързаната с тях технология за събиране, предаване, обработка и предоставяне на данни. Създадени бяха два нови електронни формуляри: “Отчет за висшето образование за образователно-квалификационни степени “бакалавър” “магистър” и “специалист ” по състояние към 15.11.2001 г.” и “Отчет за докторантите по състояние към 31.12.2001 г.”, хармонизирани с изискванията и препоръките на Европейския съюз в тази област.

Статистическото изследване на **Домове за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа** осигури данни за настанените възпитаници в тях, педагогическия персонал и материалната база на домовете.

Потребители на данни в областта на образованието са Народното събрание, Министерския съвет, Министерство на образованието и науката, Регионалните инспекторати по образованието и други министерства и ведомства, съгласно подписани споразумения за обмен на информация. Наред с това бяха предоставени данни по международните въпросници на УНИЦЕФ, ИКЕ и по съвместния въпросник на ЮНЕСКО, Евростат и ОИСР за образованието за учебната 1999/2000 година.

Статистическото наблюдение за **дейността на библиотеките** обхваща библиотеки с библиотечен фонд над 300 броя - Народната библиотека, регионалните, областните, читалищните, училищните, към висши училища и специализираните библиотеки. Осигурени бяха статистически данни за наличния библиотечен фонд, читателите, заетия библиотечен фонд, приходите, разходите на библиотеките и персонала, както и обобщена информация по видове библиотеки, общо за страната и по региони.

Потребители на информацията бяха Министерство на културата, Народната библиотека "Св. св. Кирил и Методий" и други институции в областта на културата. Попълнени бяха два специализирани въпросника на ЮНЕСКО - "Национални, други неспециализирани и обществени библиотеки" и "Университетски библиотеки и висши учебни заведения".

Изследването за **дейността на читалищата** осигури статистически данни за броя на читалищата, броя на членовете, ръководните органи, персонала, езиковите и др. курсове, културните прояви, любителското творчество, приходите и разходите, както на национално ниво, така и по региони. Основен потребител на данните беше Министерство на културата.

С наблюдението за **дейността на кината** беше осигурена информация за броя и вида на кината, местата в киносалоните, зрителите, броя на филмите по националност, прожекциите, приходите от билети и други, както на национално ниво, така и по региони. Основни потребители на информацията бяха Националният филмов център и масмедията. Необходимите данни за кината бяха предоставени на ЮНЕСКО и Европейската аудио визуална обсерватория.

Изследването за **дейността на музеите** осигури данни за откритите за посещения музеи през 2000 година. По-важните показатели характеризиращи дейността на музеите бяха: музейни фондове (налични, придобити и отчислени), посетители, персонал, приходи и разходи и материално-техническа база на музеите (площ за експозиция, брой компютри, фотолаборатории). Основен потребител на данните беше Министерство на културата.

Изследването за **театрите и други институции на културата** обхваща дейността на театрите, оперите, оперетите, цирковете и музикалните колективи. С него бяха осигурени данни по показателите: брой на представленията, посетители, постановки по националност на автора, приходи от билети и от тях поотделно за държавните и за частните театри и музикалните колективи. Потребители на информацията бяха Министерство на културата и други организации.

С изследването за **филмовото производство** беше обхваната дейността на Националния филмов център и на частните продуценти. Осигурени бяха данни за броя на произведените филми по вид (пълнометражни, късометражни и среднометражни), по

предназначение (за киномрежата, за телевизията) и за броя на видеофилмите. Потребители на данните бяха Националният филмов център и ЮНЕСКО чрез въпросника за статистика на филми и кина.

С изследването за **радиопрограмна дейност** бяха осигурени статистически данни за дейността на Българското национално радио и всички лицензирани радиостанции по произход и по предназначение на предаванията. Получени бяха данни за жанрово разпределение на радиопредаванията, общата продължителност, приходите и разходите на радиостанциите.

С наблюдението за **телевизионна програмна дейност** бяха събрани статистически данни за програмната дейност на всички лицензирани ефирни и кабелни телевизии по произход (собствена, чужда, външна) и по функция. Разработени бяха данни по жанрово разпределение на телевизионните предавания и за приходите и разходите на тези телевизии.

Информацията за **издателската дейност** беше получена от периодичната отчетност, организирана от НСИ съвместно с Народната библиотека "Св. св. Кирил и Методий". Осигурени бяха данни за всички държавни и частни издателства по брой на издадените заглавия, годишен и еднократен тираж и по някои библиотечни класификации - десетична класификация, литературни групи и предназначение. Информацията беше обобщена по издателства, обем, продажни цени и по области. Съществен признак за характеризиране на книгата е уникалният десетзначен идентификационен номер ISBN (Международен стандартен номер на книгата), въведен от Международната организация по стандартизация ISO. Потребители на данните бяха Народната библиотека "Св. св. Кирил и Методий", други институции и медии. Наред с това през 2001 г. бяха попълнени въпросниците на ЮНЕСКО за вестниците, списанията и бюлетините и за книгите и брошурите по десетична класификация, периодичност и език на издаване.

Проведени бяха две статистически изследвания за **здравна мрежа и персонал в лечебните заведения и медицински кадри по специалности** като беше осигурена информация за основни показатели в здравеопазването - лечебни и здравни заведения за болнична и извънболнична помощ, леглови фонд, заети длъжности и физически лица по категории медицински персонал, форма на финансиране - бюджетна и извънбюджетна. С изследването на медицинските кадри по специалности беше осигурена информация за качествено характеризиране на кадровия потенциал – разпределение на лекарите, стоматолозите и другите медицински кадри в здравеопазването по специалности, брой на медицинските кадри по призната специалност, научно- преподавателски персонал и други. Информацията беше използвана за характеризиране на осигуреността на населението с

болнични и санаториални легла, лекарска и стоматологична помощ и капацитета на системата на здравеопазването както общо за страната, така и по региони за планиране, области и общини.

Методологическото съдържание на показателите за здравеопазването е в съответствие с Компендиума на здравни индикатори, разработен от Световната здравна организация, Евростат и Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (International Compendium of health Indicators, Copenhagen, 1999).

Проведени бяха три статистически изследвания за **регистрирани заболявания от някои социално значими болести** - активна туберкулоза, злокачествени новообразувания и кожно-венерологични заболявания. Тези изследвания осигуриха данни за лицата с установени от специализираните лечебни заведения заболявания. Съдържанието на формулярите е съгласно Международната класификация на болестите на Световната здравна организация. Изчислени бяха показатели за заболяемост и болестност общо за населението и за деца до 17 навършени години.

Информацията за **умиранията и мъртважданията по причини** са част от системата на текуща демографска статистика и са напълно хармонизирани с изискванията на Евростат. Аналитичното използване на тази информация беше осигурено чрез разработване на коефициенти на смъртност по причини, пол, възрастови групи и в териториални разрез - общо за страната, по области и общини. Аналитичните показатели за смъртността по причини бяха изчислени в съответствие с международно възприетата методология и беше осигурена пълна съпоставимост на данните. Показателите за умиранията по причини са част от база данни "Население" на НСИ като е осигурена възможността за информационно осигуряване на множеството потребители на тази информация.

С наблюдението за **детските ясли** бяха осигурени данни за броя и териториалното разпределение на детските ясли, легловия фонд, дейността на детските ясли и други, както и за характеризирание на осигуреността с яслени места и използваемостта на местата в тях.

С изследването за **домове за медико-социални грижи за деца** бяха осигурени статистически данни за броя, легловия фонд, медицинското обслужване на тези домове, както и за характеризирание на дейността им, използваемостта на местата, заболяемостта на децата и други. Изследването е единствен източник на информация за децата в тези домове, които са една от категориите деца в социален риск.

Със статистическото изследване за **заведения за социални услуги** беше осигурена информация за броя на заведенията за социални услуги по видове, местата в тях, настанените лица и лицата чакащи за настаняване.

Изследването на **здравното състояние на населението** беше включено в програмата на преброяването на населението през м. март 2001 година. Методологията и инструментариумът на изследването бяха хармонизирани с препоръките на Световната здравна организация. Изследването обхвана близо 10000 лица, подбрани чрез случаен подбор в представителна за страната двустепенна гнездова извадка. Чрез изследването бяха осигурени данни за оценка на равнището на здравното състояние и здравното поведение на населението в следните основни области: самооценка на здравето, болестност от хронични заболявания, използване на медицинските услуги, употреба на лекарства, физическа дълготрайна недееспособност, тютюнопушене, употреба на алкохол, очаквана продължителност на живота в добро здраве и други. Тези резултати дават възможност за сравнение с резултатите от първото проведено такова изследване от НСИ през 1996 година.

По време на преброяването беше проведено извадково изследване на **раждаемостта**. Разработен беше анализ на получените резултати в следните направления: абстрактен модел на българското семейство; репродуктивни нагласи; реализация на репродуктивните идеали и нагласи; причини поради които желан брой деца често не се достига; извънбрачна раждаемост; децата и родителството в съзнанието на днешните българи. Анализът беше представен в публикация "Раждаемост и репродуктивно поведение - репрезентативно изследване по програмата на преброяването през 2001 година". В нея беше включена методиката на изследването и защитена необходимостта от периодични изследвания на раждаемостта и репродуктивното поведение.

Статистическата информация за здравеопазването беше използвана регулярно от Министерство на здравеопазването, Министерство на труда и социалната политика и други държавни органи, както и от изследователски институти, специализирани медицински заведения с национални функции; български и международни фондации и други неправителствени организации, съсловни организации, фирми-дистрибутори на медицинско оборудване, медикаменти и консумативи, застрахователни дружества, електронни и печатни медии и международни организации - ООН, Световната здравна организация, УНИЦЕФ и други.

С ежегодните статистически наблюдения за **наказаната престъпност** и за **противообществените прояви сред малолетните и непълнолетните лица** беше осигурена информация за престъпленията, завършили с осъждане, осъдените лица с влезли в сила присъди и за извършените престъпления и противообществени прояви от малолетните и непълнолетните лица.

Статистическите наблюдения бяха актуализирани съдържателно съобразно промените в нормативната база (Наказателния кодекс, Наказателно-процесуалния кодекс и Закона за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните лица).

От **изследването за наказаната престъпност** беше разработена статистическа информация на национално ниво и по региони за наказаните престъпления и осъдените лица с влезли в сила присъди по видове престъпления, години на извършване на престъпленията, по основни социално-демографски характеристики, наложени наказания, предишни осъждания, рецидив и други. Използвана беше разработената съвместно с Министерство на правосъдието нова Номенклатура за главите и членовете от Наказателния кодекс. В номенклатурата бяха включени всички престъпления от Наказателния кодекс, включително и тези, за които следва да се приложи спрямо извършителите на престъпления, освобождаване от наказателна отговорност и налагане на административно наказание.

Статистическата информация от изследването за наказаната престъпност бяха предоставени на Министерство на правосъдието, МВР, Върховната касационна прокуратура, Министерство на външните работи, както и на различни международни организации и институции - Центъра за превенция на международната престъпност, Бюрото за наркотици и превенция на престъпността и Отдел "Икономически и социални въпроси" към ООН и УНИЦЕФ.

Получена беше статистическа информация на национално ниво и по региони за **наказаните престъпления и осъдените непълнолетни лица** с влезли в сила присъди по видове престъпления, по основни социално-демографски характеристики, наложени наказания, предишни осъждания, рецидив, употребата на наркотични вещества, условия, при които са живели лицата, причини за извършване на престъплението и други.

Информацията от статистическото изследване за наказаната престъпност сред непълнолетните своевременно беше предоставена на Министерство на вътрешните работи и Съвета за криминологически изследвания към Върховната касационна прокуратура, Министерството на правосъдието и Централната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните лица към Министерския съвет, както и на ПРООН, Отдела на социално развитие на ООН и УНИЦЕФ.

Статистическото изследване на **дейността на местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните лица** осигури данни за децата, водени на отчет в детските педагогически стаи (по пол, възраст и етническа група), движението на възпитателните дела, наложените възпитателни мерки на малолетните и непълнолетните лица съгласно ЗБППМН, наложените възпитателни мерки

за обществено въздействие на родителите или на лицата, които ги заместват и други. С това изследване от 2001 г. бяха осигурени и данни за извършените престъпления от малолетните и непълнолетните лица, както и за броя на децата пострадали от някои основни видове престъпления. Обобщената информация беше предоставена на Министерство на вътрешните работи, Съвета за криминологически изследвания към Върховната касационна прокуратура и Централната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните лица към Министерски съвет и УНИЦЕФ.

Статистическите изследвания в областта на **жилищно-комуналните дейности** проведени от НСИ през 2001 г. обхванаха жилищния фонд и съборените сгради. Основните източници на данни за жилищния фонд бяха компютърните файлове с данни от преброяването на жилищния фонд, а за съборените сгради – от общинските администрации.

За **жилищния фонд** беше осигурена информация общо за страната и по области, общини и населени места; за броя на жилищата по материал на външните стени на сградата, по форма на собственост, по броя на стаите, по благоустроеност; за площта на жилищата. Потребители на информацията за жилищния фонд бяха редица министерства и други държавни институции, както и ИКЕ, ОИСР и други, на които по международни въпросници бяха предоставени данни относно жилищата и жилищните условия.

Осигурена беше информация за **съборените сгради** общо за страната и по области, общини и населени места; за броя и площта на съборените сгради; причини за събарянето; периоди на построяване, благоустроеност, форма на собственост.

4.4. СЪСТОЯНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И РАЗХОДИ ЗА ОПАЗВАНЕ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ

С ежегодните статистически наблюдения за **околната среда** беше осигурена информация както за натиска върху природата, оказван от протичащите в страната социално-икономически процеси, така и за мерките предприети от обществото и държавата за намаляване на щетите нанесени върху околната среда.

Наблюдението за емисиите на вредни вещества в атмосферата осигури информация за емисиите от основните антропогенни дейности – производство на енергия и индустриална продукция, транспорт, селско стопанство, битово отопление, третиране и депониране на отпадъци, природни източници. Използваната методология беше разработена съвместно с Министерството на околната среда и водите и отговаря на международните стандарти.

Наблюденията за водите – водоснабдяване и водопотребление, осигуриха информация за доставената и потребена вода за производствени и битови нужди, за населените места и населението на сезонен и целогодишен режим на водоползване, за населението свързано с канализационната мрежа и пречиствателните станции за отпадъчни води. Поради това, че част от данните за водите са конфиденциални, и през тази година беше проведена кампания за получаване на писмено съгласие от дружествата “В и К” за публикуване на информацията в регионален разрез. Въз основа на данните от наблюденията за водите се поддържат в актуално състояние регистрите на пречиствателните станции за питейни води и на пречиствателните станции за отпадъчни води.

Наблюденията за производствените и битовите отпадъци осигуриха данни за количествата на генерираните отпадъци и характеризираха мерките за минимизиране и третиране на отпадъците. През 2001 г. беше извършена промяна в методологията на наблюдението за битовите отпадъци, която ще влезе в сила през 2002 година. Промяната в методологията беше в резултат от участие в международен проект на Евростат и ФАР. В актуално състояние беше поддържан регистърът на депата за битови отпадъци, съдържащ данни за обслужваното от тях население, площта, събраните, третираните и окончателно депонираните отпадъци.

Наблюдението за разходите за околната среда осигури информация, характеризираща в стойностен вид мерките предприемани от обществото за опазването и възстановяването на природната среда. Получени бяха данни за размера на инвестициите и текущите разходи, източниците на финансиране и разпределението на средствата по основните направления. Осигурена беше и информация за дълготрайните материални активи с екологично предназначение и движението им през годината. Освен това бяха събрани данни за Националния и общинските фондове за околната среда и тяхното разпределение, наложените санкции, защитените територии и обекти, шумовото натоварване и дейността по предотвратяване на замърсяването на морските води и р. Дунав. През тази година беше извършена промяна в методологията на наблюдението за разходите за околната среда, която ще влезе в сила при наблюдението през 2002 година. Промяната в методологията беше в резултат от участие на НСИ в международен проект на Евростат и ФАР.

На базата на споразумения сключени между НСИ и други ведомства бяха представени данни по предварително установена структура и съдържание, както и информация на международни организации. Изпълнени бяха и редица заявки на потребители, изискващи специализирана обработка на данните.

5. РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

През 2001 г. дейността по **регионалните изследвания** беше насочена към усъвършенстване на информационната инфраструктура и подготовката на статистическите данни на регионално ниво. В рамките на тази задача всяко ТСБ поддържа свой информационен ресурс за обслужване на местните потребители и анализ на развитието на областта.

Регионалната статистика осигуряваше обобщена информация по най-важните показатели, характеризиращи състоянието и развитието териториалните единици на различни нива в България. Изпълнени бяха множество заявки за регионална статистическа информация на главните потребители - Министерство на регионалното развитие и благоустройството и други органи, отговарящи за регионалното развитие. Специфична заявка, която се изпълнява регулярно, беше предоставянето на данни за **база данни "Общини"** към Министерски съвет.

Приложена беше нова методика за **изчисляване на Брутният вътрешен продукт (БВП)** за 1999 г. **на регионално ниво**. С цел осигуряване на сравним динамичен ред по тази методика бяха изчислени данни за БВП на ниво области и за 1996, 1997 и 1998 година.

Проведено беше планираното статистическо изследване за **местните органи на управление в Република България**. С това изследване беше осигурена информация за броя и структурите на изборните органи на местно ниво и местните администрации по пол, възраст и образование.

Изготвен беше **списък от показатели, по които е налична регионална информация**. Работата в тази област беше продължение на задачата от 2000 г. за идентифициране на основните потребители и подготвителен етап за създаване на база данни "Регионална статистика".

Започна изготвянето на **географска мрежа от териториални единици**, която ще бъде използвана само за статистически цели. Мрежата се изгражда на пет нива: страна, регион за планиране, област, община, населено място. За 180 населени места на страната бяха създадени цифрови карти за кварталите и улиците в тях, а за 8 града, включително и гр. София бяха нанесени точкови слоеве за адресите (дворните места). Започна експеримент и предстои обвързването на данните от Преброяване '2001 към създадените цифрови картни основи.

Създадената географска мрежа ще се използва за картографско представяне на статистическите данни, като се формират различни тематични слоеве в зависимост от естеството на данните.

6. ТЕКУЩА СТАТИСТИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ

Текущите статистически изследвания са от изключителна важност за оперативното управление на страната. Широкият кръг потребители на информацията, събирана чрез тези изследвания - органи на централната държавна и местна власт, фирми, организации, научни и изследователски центрове и други налагат все по-високи изисквания пред Националния статистически институт.

Планираните изследвания за **продажбите в промишлеността, търговията и транспорта и за поръчките в промишлеността** бяха проведени в предвидените срокове в Националната програма за статистически изследвания през 2001 година. Събрана беше информация за нетните приходи от продажби, поръчките на промишлените предприятия, запасите на промишлените предприятия и продажбите на едро и дребно. Продължи работата по хармонизиране на краткосрочните показатели - оборот и индекс на продажбите, като беше направена промяна в статистическия формуляр и алгоритъма за изчисляване на показателите.

Изследванията на бизнес тенденциите за редица конюнктурни показатели през 2001 г. Националния статистически институт извършваше с **бизнес анкетите в промишлеността, строителството, търговията и транспорта**. Цитираните анкети бяха проведени по хармонизирана методология на Европейския съюз.

През 2001 г. беше възстановено тримесечното **наблюдение на потребителите**, като част от хармонизираната програма на Европейския съюз за бизнес наблюдения и наблюдение на потребителите. Целта беше изследване поведението на потребителите и осигуряване на серия краткосрочни икономически показатели, касаещи финансовото състояние на домакинствата, общата икономическа ситуация в страната, инфлацията, безработицата и други.

Продължи работата по внедряването на новата методика за наблюдение и изчисляване на **индекса на цени на производител на вътрешния пазар** в промишлеността. Във връзка с внедряването на Националната класификация на икономическите дейности (НИКД-2001), индексите на цени на производител бяха преизчислени по новата класификация на всички нива на агрегация.

В определените срокове бяха проведени месечните статистически изследвания за **производството и продажбите на промишлена продукция в натурално изражение**. Във връзка с подмяната на Националната номенклатура на промишлената продукция (ННПП) и преминаването изцяло към използването на европейската номенклатура PRODCOM-list като национална (ПРОДПРОМ-2001), беше извършена значителна по обем работа по смяна на инструментариума и на техническите задания, които бяха съобразени с облекчаване

натовареността на респондентите и подобряване на качеството на тяхната работа и налагащите се в тази връзка промени в информационните материали предоставяни за ползване и публикуване. Актуализирана беше извадката за месечното наблюдение, която обхваща 942 промишлени продукта по ПРОДПРОМ-2001, така че обобщените данни от нея да дават достоверна картина за месечното състояние на промишленото производство в страната.

Проведено беше годишното статистическо изследване за **производството на промишлени продукти по пълната номенклатура ННПП**, разработена на базата на PRODCOM-list. Осигурена беше статистическа информация за производството и продажбите на вътрешния пазар на промишлени продукти в натурално изражение през 2000 г. за предприятията произвеждащи промишлени изделия.

С проведеното годишно статистическо изследване на **приходите в строителните предприятия по видове строителство** беше събрана информация за реализираните приходи от строително-монтажни работи - общо и по видове.

С месечните статистически наблюдения на потребителските цени беше осигурена необходимата информация за изчисляване на общ месечен **индекс на потребителските цени (ИПЦ)**, тримесечни индекси на потребителските цени, тримесечни дефлатори по групи стоки и услуги и средногодишен индекс на потребителските цени.

В началото на 2001 г. беше актуализирана извадката от търговски точки за наблюдение и кошницата от стоки и услуги - представители. Приложен беше нов метод за изчисляване на условни цени на сезонните стоки, т.н. краткосрочен подход, който бе препоръчан от мисията по цените на МВФ в НСИ през 2000 година. Започна прилагането на методи за оценка на качеството на някои стоки (автомобили, услуги на въздушния транспорт), като за сега все още не е изградена система за прилагането им на регионално ниво. С оглед подобряване на методиката за изчисляване на ИПЦ по отношение на следните аспекти: третиране на телекомуникационните услуги, на вестниците и на цените на автомобилите-втора употреба, бяха направени предварителни проучвания и бяха проведени консултации с експерт от Евростат.

На заседание на **Методичния съвет към председателя на НСИ** беше обсъден ревизиран ред с индекси на потребителските цени и начините за поддържане и използване на динамичния ред с месечните индекси на потребителските цени.

През м. май 2001 г. беше публикуван ревизираният временен ред от общи индекси на потребителските цени за периода 1995-2000 г. при база 1995=100. Новите ревизирани серии включват въведените в индекса препоръки на МВФ и Евростат и са резултат от работата на НСИ в продължение на 2 години.

В края на 2001 г. беше извършена подготвителна работа по усъвършенстване на организацията на наблюдението на потребителските цени за следващата 2002 година. На базата на паричните разходи за 10-те месеца на 2001 г., анализа на липсващите наблюдения за същия период и анализа на динамиката на груповите индекси при включването на различен брой стоки-представители беше извършена актуализация на потребителската кошница за следващата отчетна година. Формирана беше и нова извадка от планирани наблюдения за всяка една стока и услуга - представител.

От началото на 2001 г. всеки месец бяха изчислявани **общи индекси на цените за малка кошница от 100 общополезни и жизнено необходими стоки и услуги на 20-те % най-ниско доходни домакинства**. За формирането на т.н. "малка кошница" бяха наблюдавани цените на избрани стоки и услуги, осигуряващи жизнените функции на отделния човек и домакинство. Стоките и услугите - представители бяха претеглени с паричните разходи на домакинствата, които бяха около 68 % от техните общи парични разходи през 2000 година. Достъпът и възможността за потребление на включените в тази кошница услуги са условие за поддържане на ниска, но задоволителна степен на жизнен стандарт.

Индексите на цените за малката кошница ще се изчисляват и публикуват и през 2002 година. Това ще даде основа за изграждане на съпоставим динамичен ред от индекси.

Проведените тримесечни статистически изследвания за **пазарните цени на жилища** осигуряваха информация за изменението на цените на жилищата на свободния пазар. Тази информация беше използвана за изчисляване на **тримесечни индекси на пазарните цени на жилищата**.

Тримесечните **статистически наблюдения на цените на живите животни на кооперативните пазари** осигуряваха необходимата информация за изменението на цените и за изчисляване на тримесечни цени и индекси на цените.

От началото на 2001 г. започна регулярното провеждане на месечни статистически изследвания за **производството и доставката на твърди горива, нефт и нефтопродукти, природен газ и електроенергия, както и за дейността на атомната централа**. С тези изследвания беше събрана статистическа информация за производството, вноса, износа и доставките на въглища и кокс, нефт и нефтопродукти и природен газ, за брутно и нетно производство на електроенергия и за изразходваните за нейното производство горива, както и за производството и капацитета на атомната централа. В определените срокове информацията в тази област беше изпращана в отдел "Енергийна статистика" на Евростат в искания формат и методология.

И през 2001 г. статистическата отчетност за **износа и вноса** беше с месечна периодичност. За сделките със специален режим на отчитане беше осигурявана информация на базата на статистическа отчетност, която беше обединявана с файловете с данни от митническите декларации. За събраната по отчет информация бяха изготвяни специални таблици, които на базата на двустранните споразумения на НСИ с други ведомства бяха предоставяни ежемесечно на оторизирани лица от БНБ и Министерство на икономиката. От началото на годината резултатите бяха разпространявани всеки месец чрез Интернет, на български и английски език и ежемесечно бяха изпращани в Евростат файлове с данни, изготвени по структура и обхват утвърден от ЕС. Всеки три месеца беше изготвян обзор, който беше изпращан на заинтересованите ведомства и беше представян на медиите на пресконференции.

За подобряване качеството на данните беше създадена междуведомствена експертна група от служители на НСИ и Агенция "Митници", която текущо обсъждаше възникващите проблеми и предприемаше мерки за повишаване качеството, достоверността и обхвата на данните. Извършен беше превод на редица нормативни документи на ЕС в областта на статистиката на външната търговия, разработени бяха корелационни таблици за постигане на хармонизация на националната практика в съответствие с европейските стандарти. Работата в тази насока ще продължи и през следващата година.

Предстои предприемането на действия, позволяващи съкращаването на сроковете за получаване и обработка на данните, приближаване до изискванията на ЕС за срока на предоставяне на месечните данни, както и подобряване качеството на информацията за външната търговия.

Проведените тримесечни статистически изследвания за **наетите лица, отработеното време и средствата за работна заплата** осигуряваха информация от предприятия, фирми и организации от всички институционални сектори за средносписъчен (списъчен) брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение, граждански договор, договор за управление и контрол, работещите собственици; отработеното време от наетите на пълно и непълно работно време; движението на персонала - приети, напуснали и съкратени; начислените средства за работна заплата и други разходи за труд - обезщетения, социални осигуровки, други социални разходи и данък върху социалните разходи. Данните от наблюденията бяха използвани за изчисляване на **индекса на разходите на работодателите за труд (ИРРТ)**.

Изчерпателното годишно статистическо изследване за **заетите лица и средствата за работна заплата** осигури информация от обществения и частния сектор за средно списъчния (списъчния) брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение - по

пол и по раздели на Националната класификация на професиите, наети лица по граждански договор, договор за управление и контрол, работещи собственици; отработеното време; брой наети на непълно работно време; движението на персонала - приети, напуснали и съкратени; начислените средства за работна заплата и други разходи за труд - обезщетения, социални осигуровки и други социални разходи и данък върху социалните разходи. Информацията от това изследване беше използвана и като база за изчисляване на индекса на разходите на работодателите за труд (ИРРТ).

От началото на 2000 г. съгласно Кодекса за задължително обществено осигуряване (КЗСО) отчитането на **трудовете злополуки** се извършва от Националния осигурителен институт (НОИ). Съгласно подписаното с НОИ споразумение през 2001 г. НСИ получи информация, съдържаща брой злополуки, загубени календарни дни, смъртни злополуки общо и в т.ч. по чл. 55, ал. 1 от КЗОО, по втори знак на Националната отраслова класификация и по области. Получените данни са предварителни. Окончателните данни за трудовете злополуки ще бъдат получени в НСИ през м. март 2002 г., когато бъдат приключени досиетата на трудовете злополуки, т.е. след възстановяването, когато могат да бъдат отчетени загубените календарни дни.

На базата на предоставени данни от Министерство на финансите, Националния осигурителен институт и БНБ бяха подготвени аналитични таблици за **пенсиите, изплатените помощи и депозитите на населението**. През 2001 г. в съответствие с установените срокове на международния информационен обмен текущо беше подадена информация на Евростат и ОИСР за депозитите на населението, а на УНИЦЕФ - за изплатените помощи и пенсии на населението.

Проведени бяха и включените в **Раздел II “Статистически изследвания с междуправителствено значение на органите на статистиката през 2001 г.”** на Националната програма за статистически изследвания през 2001 г. текущи изследвания за които изпълнител е НСИ.

През 2001 г. бяха проведени **4 наблюдения на работната сила** - през месеците март, юни, септември и декември, първото от които беше включено в програмата на преброяването на населението. С изключение на първото наблюдение, резултатите бяха обявени в сроковете, предвидени в програмата.

Чрез наблюдението на работната сила беше осигурена текуща информация за икономическата активност, заетостта и безработицата на населението на 15 и повече навършени години по пол, възраст, степен на образование, местоживее, отрасли, както и за коефициентите на икономическа активност, заетост и безработица.

От началото на годината беше използвана нова анкетна карта, в която бяха направени редица изменения и допълнения. Те бяха наложени от необходимостта от по-пълно хармонизиране с изискванията на Евростат, както и от нарасналите национални потребности от информация за заетостта и безработицата. Чрез новата анкетна карта беше осигурена допълнителна информация за работното време, вида на работата - постоянна или временна, на пълно или непълно работно време, за втората работа, за заетите търсещи друга работа, за участието на населението в различни форми на обучение и други. Осигурени бяха основни данни (пол, възраст и отношение към главата на домакинството) и за лицата под 15 години, както и възможност за по-точно идентифициране на лицата, участващи в наблюдението повече от един път.

От началото на годината беше използвана нова извадка от преброятелни участъци за наблюдението на работната сила, разработена на база на предварителните списъци от преброяването на населението. При оценката на данните също бяха използвани предварителни данни от преброяването през март 2001 година.

Изготвено беше ново техническо задание и ново програмно осигуряване за наблюдението. Разработени бяха програми за нови изходни таблици по повод на възникнали допълнителни потребности от информация. Изготвена беше и нова програма за прекодиране на данните по стандартните кодове на Евростат.

За първи път в началото на 2001 г. бяха изпратени на Евростат микроданни, прекодирани съгласно европейските изисквания и кодове.

С приемането на Регламент N 530/1999 всички страни членки и кандидат членки на Европейския съюз трябва да проведат през 2001 г. **наблюдение на разходите за труд** с данни за 2000 година. В изпълнение на това изискване през 2001 г. в годишното наблюдение на заетите лица и средствата за работна заплата за 2000 г. бяха включени нови променливи, които се изискват от цитирания регламент и осигуряват информация за разходите на работодателите по издръжка на наетите лица, а именно: социални и здравни осигуровки за сметка на работодателя; други социални разходи и надбавки общо и в натура; данък върху социалните разходи. С това беше осигурена информация за основните променливи, необходими за провеждането на годишното наблюдение на разходите за труд през 2000 година.

Поради липса на финансиране не беше проведено **изследването на търговските обекти, в които домакинствата правят потребителски разходи**, което беше планирано като продължение от 2000 година. Наблюдението през 2000 г. беше проведено през м. октомври и беше финансирано с допълнителни бюджетни средства от 550 хил. лева. Фактическите разходи бяха по-малко от посочените и разликата беше върната в бюджета.

РАЗДЕЛ ТРЕТИ

ДРУГИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

1. СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПО КОНРЕТЕН ПОВОД

Възможностите за изследване на качеството на статистическата информация бяха втория етап в методологическата работа в областта на качеството на данните след завършилия през 2000 г. първи етап “Проучване на проблемите на качеството на статистическите данни”, когато бяха определени основни направления за работа през следващите години. При определянето на възможностите за изследване на качеството на статистическата информация бяха проучени методологични материали на Евростат и други статистически институти по темата “Качество в статистиката”, използвани бяха резултатите от проучването и изготвянето на стандартен отчет за качеството, а също и резултатите от проведени консултативни срещи с чуждестранни експерти.

През 2001 г. беше разработен **стандартен отчет за качеството на статистическите данни**, получени от наблюдението на продължаващото професионално обучение (по проекта на Евростат CVTS2). Проучени бяха регламентите на ЕС, отнасящи до качеството на статистическите данни за наблюдението на разходите за труд и за структурните бизнес статистики. Продължи работата по проучване на: различни процедури по редактиране и импутация на първичните статистически данни; различни измерители (оценители) за изчисляване на коефициентите на вариация (както при извадкови, така и при изчерпателни наблюдения); осигуряване на сравнимост и съгласуваност на статистическите данни; възможности за изчисляване на показатели за качеството на статистическите данни (индикатори, индекси и коефициенти на ефективност), оценяване на качеството при използване на административни данни, система за качество и статистическа проверка (Общо управление на качеството – TQM) и други.

При разработване на задачата “**Стандартни модели за описание на статистически метаданни, елементи на данни и масиви от данни**” бяха проучени идеите и моделите, заложи в “Основни насоки за моделиране на статистически данни и метаданни” - методологическа разработка, подготвена в рамките на проект за статистически метаданни, който е включен в работната програма на Конференцията на европейските статистици на Икономическата комисия на Европа към ООН (ИКЕ). Проучен беше и опитът по моделиране на метаданните и елементите от данни в други статистически служби, като специално внимание беше отделено на моделите за описание на данни и статистически

изследвания, използвани от Шведската статистика. По наше искане от Шведската статистика изпратиха подробна документация за използвания от тях описателен модел на статистическите наблюдения (SCBDOC), разработен под ръководство на проф. Бо Сунгрен и реализиран в практиката. Описателният модел е залегнал в методологичната разработка "Основни насоки за моделиране на статистически данни и метаданни". Проучена беше концепцията на обектното моделиране, препоръчвано в "Основните насоки..." и от тази гледна точка бяха формулирани и определени обектите на метаданни и данни, заложи в стандартните описателни модели.

На основата на проучения опит и препоръките на международните организации за моделиране на метаданните, данните и елементите от данни бяха представени и предложени модели за описание на: основни елементи на метаданните и данните, статистическите изследвания и декларация за качеството на статистическите данни. Работата продължава през следващата година с конкретизиране на описателните модели на метаданните чрез експериментирането им в статистическата практика при конкретни статистически изследвания.

Паралелно с проучването и подготовката на описателни модели на статистическите данни и метаданни за статистическите изследвания беше извършено и проучване по отношение на модела на описание на съдържанието на метаданните, които формират глобалното статистическо познание и са важен елемент на всяка метаинформационна система. В тази насока беше проучена системата от хармонизирани за ЕС статистически понятия и определенията им (CODED), реализирана в Евростат. Установена беше връзка с разработчиците на системата. Понастоящем CODED обхваща 2500 понятия и определенията им (вкл. източници и европейски регламенти на основа, на които са формирани определенията) от областта на различни икономически и социални статистики. CODED се използва изключително като средство за хармонизация и разпространение на съгласувани за Европейската статистическа система понятия и определения (дефиниции). Ето защо работата ще продължи с адаптиране на CODED към статистическата практика на НСИ. Създаването и използването на единен хармонизиран понятиен апарат спомага за еднозначното и коректно разбиране на статистическите данни и метаданни както от производителите, така и от различните категории потребители на статистическа информация.

Анкетното наблюдение за нерегистрираната престъпност беше проведено от 2 до 10 април 2001 година. Целта на изследването беше да предостави на органите на държавно управление аналитична информация за нерегистрираната и останала без противодействие престъпност в страната, която да бъде основа за по-ефективни управленски решения и

действия. Предмет на изследването бяха преди всичко престъпленията против личността и собствеността на гражданите, които според официалната статистика съставляват над 80% от всички престъпления. Акцентирано беше и върху някои актуални и все по-чести престъпления, макар още да не са станали структуроопределящи, като рекет, сводничество, склонност към употреба на наркотици. Изследването беше извършено върху репрезентативна извадка от населението, което беше обект на изследването, и обхвана 1500 домакинства с общо 4219 лица. Периодът на анкетното наблюдение беше цялата 2000 година. В разработения аналитичен материал бяха разгледани получените основни резултати от наблюдението. Специално внимание беше отделено на престъпленията “кражби и грабеж”, които не само заемат първо място по разпространение, но и обхващат 4/5 от престъпленията, които са предмет на изследването. Анализирани бяха и други видове престъпни деяния, като измама, причиняване на телесна повреда, изнудване, подкуп и други.

През втората половина на 2001 г. усилията бяха насочени към подготвяне на измененията и допълненията на инструментариума за анкетното наблюдение на нерегистрираната престъпност, за да бъде осигурено по-пълното и по-точно събиране на данните от респондентите за цялата 2001 г., във връзка със следващото анкетно наблюдение за нерегистрираната престъпност, което ще се проведе от 7 до 18 януари 2002 година.

Наблюдението на продължаващото професионално образование (ППО) на заетите беше проведено едновременно върху същата извадка с регулярното наблюдение на заетите лица, отработеното време, средствата за работна заплата и други разходи за труд за второто тримесечие на 2001 година. Наблюдаваният период включваше цялата 2000 г. и първото шестмесечие на 2001 година. Това наблюдение може да бъде разглеждано като продължение на работата по проект CVTS2, като беше разширен обхватът на наблюдението. Анкетната карта отговаря на методологическите изисквания на Евростат. Направен беше анализ на резултатите от наблюдението в следните насоки: обучаваща политика на предприятието; групи заети, обхванати от мероприятията по ППО през наблюдавания период (структура на обучаващите се по пол, възраст и професионален състав); области на обучение; форми на ППО; разходи за организиране на мероприятия продължаващи професионалното обучение и други. Резултатите бяха представени на национално равнище, по форма на собственост и по отраслови групировки, а където е възможно и на регионално равнище.

Целта на **анкетното изследване за установяване на натовареността на респондентите** беше да се получи информация за тяхното мнение относно натовареността

им при предоставяне на статистически данни. Това дава възможност да бъде направена оценка на натовареността на респондентите и да бъдат предложени мерки за нейното намаляване. Наблюдението беше проведено върху подизвадка (4100 респонденти) от извадката, с която бяха изследвани заетите лица, отработеното време, средствата за работна заплата и други разходи за труд. То беше проведено едновременно с регулярното наблюдение за труда за третото тримесечие на 2001 г. и обхваща различни категории респонденти: държавни, общински и частни фирми, големи, средни, малки и микропредприятия. Анализът на получените резултати определи основните направления за работата по намаляване на “административното бреме” на респондентите.

През 2001 г. започна работата по **разработването на прототип на регистър на фирмите вносители и износители**, като елемент от подготовката на НСИ за прилагането на действащата в страните-членки на Европейския съюз система ИНТРАСТАТ за събиране на информация за износа и вноса на стоки директно от вносителите и износителите. Работата в тази област продължава и през 2002 година.

Разпространението на статистическите продукти и услуги е приоритет в Стратегията за развитие на статистиката през периода 2000 - 2006 година. Насоките на развитие в тази сфера се свързват не само със стремежа за постигане на по-голяма прозрачност на статистическата дейност, по-добро качество и по-голяма актуалност на статистическата информация, но и с основното изискване за внедряване на пазарно ориентирани статистически продукти и услуги при осигуряване на широк и равно поставен достъп на всички групи потребители. Усилията в тази насока, свързани с идентифициране на нуждите на потребителите на статистически продукти и услуги, разширяване на кръга на реалните потребители и очертаване на комплекс от мерки, свързани с обогатяване на каналите за разпространение на статистическата информация. Привеждането на информационната политика на НСИ в съответствие с пазарно ориентирания подход беше свързано и със създаване на позитивен обществен климат и обществено доверие към цялостната дейност на НСИ, както и с повишаване на корпоративния имидж на институцията. Важна предпоставка за реализирането на тези усилия през 2001 г. беше провеждането на **Маркетингово изследване на потребителското търсене на статистически продукти и услуги**. Обект на посоченото изследване бяха информационните потребности на предприятия от индустрията и строителството, търговията, транспорта и услугите.

Целта на това изследване беше да се проучи мнението на респондентите относно полезността на предлаганите статистически продукти и услуги, а също и да се измери удовлетвореността от качеството и навременността на предлагане на статистическите

информационни продукти на института. В анализа на резултатите наред с очертаването на тенденциите в потребителското търсене бяха изведени и редица предложения в насока преодоляване на съществуващите проблеми и качествени промени в информационната дейност и дейността по разпространението, с оглед по-широко популяризиране на статистическите продукти и услуги. Анализът акцентира и на: изготвянето на предложения за по-ефективна организация на издателската дейност и дейността по изготвяне на нови, потребителски ориентирани статистически информационни продукти, основаващи се на предпочитаните от потребителите форми на представяне на резултатите; необходимостта от обогатяване на информационната политика на НСИ, от гледна точка на разширяване кръга на потребителите; проучването на нагласите на респондентите за участие във финансирането на изследвания на НСИ, които биха задоволити техни специфични потребности; необходимостта от отчитане на потребителския интерес при планирането на нови информационни продукти; необходимостта от разработване на нови информационни продукти и услуги, базирани в Web-страницата на НСИ.

По-нататъшното развитие в тази област се свързва с препоръките за превръщане на Web-страницата на НСИ в основен инструмент за реална двустранна комуникация между производителите и потребителите на статистическа информация. Резултатите от това проучване бяха използвани за разработване на дългосрочна маркетингова и комуникационна стратегия на НСИ, чиято основна мисия е **изграждането на климат на обществено доверие към дейността на института.**

В публикацията **“България 2000 – социално-икономическо развитие”** беше представен анализ на демографското, социалното и икономическото развитие на страната. Вниманието беше насочено основно към 2000 г., като се правят сравнения с предходната 1999 г. и с избраната за база 1995 година. Където е възможно, бяха разглеждани и проявяващите се тенденции в развитието през целия преходен период към пазарна икономика. Изследвани бяха основните проблеми и специфични особености на протичащите процеси и явления, като бяха очертани основните тенденции и структурни промени, отнасящи се до: населението и демографските процеси, социалните характеристики и условия за живот, основните икономически характеристики, развитието на производството, научно-изследователската и развойна дейност и околната среда. Основните резултати се представят на национално, а където е възможно и на регионално равнище (райони за планиране и области), по форми на собственост, по икономически сектори и отраслови групировки.

В разработения **“Анализ на сектора на малките и средните предприятия в страната”** бяха разглеждани основни икономически показатели за дейността на малките и

средните предприятия от нефинансовия сектор за периода 1999-2000 година. Основните насоки на анализа бяха свързани с: броя на предприятията, броя на заетите, продукцията, оборота, добавената стойност, разходите за труд, печалбата/загубата, дълготрайните материални активи, инвестициите, задълженията и други. Освен на национално равнище, където беше възможно, анализът беше направен и на регионално равнище, а също и по форми на собственост (обществен и частен сектор) и отраслови групировки (Б16).

В аналитичния материал **“Развитие на частния сектор”** беше разгледано развитието на частния сектор в страната в годините на преход към пазарна икономика. Неговият принос в развитието на националната икономика беше характеризирен чрез неговото участие във формирането на основни макроикономически показатели: брутен вътрешен продукт и брутна добавена стойност, заети и наети лица, инвестиции и други. Анализът на развитието на частния сектор беше разработен на национално ниво и по икономически сектори.

Извършването на **огледални сравнения** беше съществен елемент за проверка на достоверността на данните, установяване на причините за съществуващите различия и възможност за другите заинтересовани институции да ги ползват при разработване на собствените си програми за действия. По утвърдена Програма за огледалните сравнения стартираха поредица от срещи с колеги от статистическите служби на други страни за уточняване на прилаганите методи, подходи, номенклатури и класификации. След уеднаквяване на съдържанието и обхвата на позициите беше извършена съпоставка на данните за движението на стоковите потоци между България и съответната страна. През 2001 г. приключи работата по съпоставката на данните между България и Македония. Резултатите бяха представени в специална публикация, която беше разпространена до различни институции и представена на пресконференция. Интересът към изданието, особено от страна на медиите беше значителен. Завърши работата по сравняването на статистическата информация за обмен на стоки между България и Украйна, а също така и между България и Германия. Подготвени бяха публикации с резултатите. В напреднал стадий на работа са сравненията с Югославия и Русия, предстоят още срещи и уточнения. Материалите от тези сравнения своевременно се предоставят на Агенция “Митници”, като орган имащ право на последващ контрол.

Проведено беше и включеното в Раздел II **“Статистически изследвания с междуправителствено значение на органите на статистиката през 2001 г.”** на Националната програма за статистически изследвания през 2001 г. изследване **“Информационно технологичен парк в административните структури”**. Събрана беше информация за

броя и вида на компютрите по видове административни структури, използвания софтуер, мрежи за връзка, програмни продукти за бази данни, периферна и офис-техника и други.

2. СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПО ПОЕТИ ОТ РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ МЕЖДУНАРОДНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ

В съответствие с утвърдения от Евростат График за работата по Програмата за европейски сравнения на паритетите на покупателна способност, фаза 1999 бяха изпълнени следните задачи:

- Утвърждаване на резултатите от наблюдението E00-2 “Облекла и обувки” на базата на анализиране на таблиците, обобщаващи резултатите от наблюдението за всички страни от Южноевропейската Група;

- Провеждане на предварителни наблюдения, подготовка на инструментариума за същинските наблюдения на цените, обобщаване на работата по наблюденията и изпращане на данните на Груповия лидер за следните групи потребителски стоки: E01-1 “Храни, напитки и тютюн”, E01-2 “Услуги” и E01-3 “Медикаменти, други медицински продукти и здравни услуги”;

- Подготовка на доклад, обобщаващ работата по наблюдението на цените на инвестиционните стоки и условните строителни обекти за 2000 г. и изпращане в Евростат на националните данни за цени на краен купувач.

В проекта “Демография на малките и средните предприятия” (DOSME) участват 10 европейски държави в преход. В съответствие с програмата на изследването през 2001 г. за изследванията B5, B6 и C2 беше извършено: редактиране и форматиране на въпросниците; разпечатване, комплектоване и изпращане на ТСБ на въпросниците; изготвяне на извадките; извършване на проверка за активността на единиците и импутиране от извадките за изследването на всички “умрели” и неактивни предприятия, преместване на отделни единици от извадките от едно в друго ТСБ поради промяна в местоизвършване на дейността; авансово привеждане на необходимите средства за транспортни разходи, телефон и други на всички ТСБ, ангажирани с провеждането на проекта; провеждане на втората работна среща по проекта и изпращане в Евростат на първия междинен доклад за състоянието на проекта. Началната дата на изследването беше 5.11.2001 г., а края на изследването ще бъде през м. септември 2002 година.

България стана една от първите страни, включени в разработената от МВФ “Обща система за разпространение на данните” (General Data Dissemination System – GDDS) през май 2000 г., като изпълни необходимите за присъединяването към тази система условия. Националният статистически институт, БНБ и Министерство на финансите

декларираха, че ще използват GDDS като рамка за по-нататъшно развитие на статистиката и подобряване на нейното качество. Това допринася за подобряване на производството и разпространението на статистическата информация по отношение на следните основни параметри: обхват, периодичност и навременност на данните; качество на данните (в двата му аспекта, разглеждани в GDDS), интегритет на данните и достъп на обществеността до тях. За тази цел през 2001 г. беше направена **актуализация на националните метаданни**. Разгледани бяха и включени в съответните таблици с метаданни извършените дейности от включването на страната в GDDS до момента на актуализацията, като бяха взети предвид и представените планове за подобрене на работата в краткосрочен и средносрочен аспект. Направена беше актуализация и на самите планове за подобряване на работата, от които отпаднаха вече изпълнените задачи и бяха включени нови задачи с цел подобряване на качеството на статистическите данни за отделните категории данни, включени в GDDS. Освен на отделните таблици с метаданни, беше направена актуализация и на четирите обобщени таблици (Summary Table I, II, III и IV). Разработени бяха три нови таблици с метаданни – за брутният национален доход (от НСИ), за фондовата борса (от БНБ) и за Външния дълг и неговото обслужване (от Министерство на финансите и БНБ). По отношение на интегритета на данните и достъпа на обществеността до тях също бяха подготвени планове за подобрене на работата в краткосрочен и средносрочен аспект. Актуализираните национални метаданни (към м. юни 2001 г.) след съответните уточнения с отдела, занимаващ се с GDDS в Статистическия департамент на МВФ във Вашингтон, бяха включени в Електронния бюлетин на МВФ. Тази процедура по актуализация на метаданните за България (както и за всички останали страни, които са включени в GDDS) ще се прави всяка година и по този начин ще се отчита подобряването на качеството на статистическите данни в двата му аспекта: качество на статистическите данни и качество като обобщена категория на цялата система.

Задачата по присъединяване на страната към **Специалния стандарт за разпространение на данни (Special Data Dissemination Standard – SDDS)** беше включена в Стратегията за развитие на статистиката, като беше планирано до 2006 г. България да изпълни всички необходими условия за присъединяване към SDDS. През 2001 г. започна работа по проучване на Специалния стандарт за разпространение на данни (Guide to the Data Dissemination Standards, Module 1: The Special Data Dissemination Standards). Включването на страната в GDDS ще допринесе за подобряване на качеството на статистическите данни, което е предпоставка за по-бързото изпълняване на необходимите условия за присъединяване към SDDS. Основните насоки за разпространението на данни в SDDS се отнасят до: данните (обхват, периодичност и навременност), достъп на

обществеността до тях, интегритет и качество на разпространяваните данни. Определени бяха 17 категории данни, които представляват широка статистическа рамка и съдържат категории данни, осигуряващи обхват за четирите основни сектора на икономиката (реален, финансов, фискален и външен). Посочени бяха: периодичността, с която данните за тези категории се произвеждат, и навременността, с която данните за тези категории се разпространяват. SDDS е разработен от МВФ с цел да насочва страните, които имат или които търсят да установят достъп до международните капиталови пазари, да осигуряват достъп на обществеността до своите икономически и финансови данни. Затова основно изискване на SDDS е редовното и навременно разпространяване на съответните икономически и финансови данни, което от своя страна спомага за реализирането на добра макроикономическа политика. Таблиците с метаданни (за отделните категории данни) се подготвят в определен формат и се включват в Електронния бюлетин на МВФ (след присъединяването на страната към SDDS), като по този начин се предоставя широк и лесен достъп до тях и се улеснява мониторинга за спазването на изискванията на Стандарта от участниците във финансовите пазари.

Успешно приключи и работата по предоставяне на **тарифна информация** по решение на Комитета по външна търговия на ЕС. На проведената през м. ноември 2001 г. среща на Комитета беше отбелязано, че България е първата страна кандидатка, чиито данни са преминали успешно през проверките за качество на данните и нейната информация е предоставена на Генерална дирекция "Търговия" към Европейската комисия (DG Trade). За тези резултати от особена важност беше доброто сътрудничество на НСИ с Министерство на икономиката и Агенция "Митници", които подготвиха изискващата се информация за тарифната политика на България.

Наред с успешното изпълнение на заложените в Националната програма за статистически изследвания през 2001 г. задачи структурните звена от НСИ изпълниха и значителна по обем работа свързана с участието в **пилотни проекти на Евростат**.

През 2001 г. НСИ участва в пилотен проект на отдел В4 на Евростат на тема **"Държавна финансова статистика и финансови национални сметки"**. Той е продължение на работата по предходния проект "Държавен дефицит и дълг" но разширен с разработването на финансовите национални сметки. В него се акцентира върху границите на сектора, класифицирането на операциите, начислените данни и дълга на сектор Държавно управление. Представени бяха и електронни таблици за финансовите операции по институционални сектори, които ще послужат за разработване на финансовите сметки. В пилотния проект взеха участие експерти от Министерство на финансите и БНБ.

Регулярно бяха предоставяни данни за нотификация на държавния дефицит и дълг съгласно Регламент 3605/93 - от 2001 г. един път годишно към 1 април.

По пилотния проект на Евростат за страните кандидатки в **областта на външната търговия** НСИ стриктно изпълнява задълженията си по ежемесечното предоставяне на информация за стокообмена на България. През 2001 г. завърши и изпращането на изисквания се от страните-кандидатки минимум от исторически данни за вноса и износа на стоки за предходни години.

Националният статистически институт участва в пилотния проект по ФАР-1999 **“Заплати и разходи за труд”**. Проектът стартира през м. май 2001 г., продължава 16 месеца и ще завърши през м. август 2002 година. Този пилотен проект съдържа два компонента: Наблюдение на разходите за труд - 2000 г. (**LCS**) и провеждане на пилотно Наблюдение на структурата на заплатите - 2002 г. (**SES**). От годишното наблюдение на заетите лица, средствата за работна заплата, отработеното време и други разходи за труд бяха използвани променливите, които се изискват от Регламент N 1726/99, беше изчислен аритметичния контрол между тях, поставени бяха в зададения технически формат и бяха изпратени в Евростат. Изготвени бяха анкетната карта за Наблюдение на структурата на заплатите, приложенията към нея и указанията за попълването ѝ. Направени бяха сравнителни таблици от базата данни на НОИ за броя на наетите лица и броя предприятия, които ще бъдат използвани при изготвянето на доклад по качеството на Наблюдението на разходите за труд.

Пилотният проект на Евростат **“Агромонетарна статистика”** включва 4 подпроекта, за три от които (“Икономически сметки за селското стопанство”, “Статистика на цените в селското стопанство” и “Секторното моделиране”) отговорната институция по отношение на хармонизирането им с прилаганите от ЕС стандарти е НСИ.

В рамките на **подпроекта Икономически сметки за селското стопанство**, с помощта на специално разработен софтуер бяха изчислени данните за периода 1995-1999 г. съгласно действащата в ЕС методология за икономическите сметки на селското стопанство (ЕАА, Rev. 1.1). Информацията за България беше публикувана в изданието на Евростат “Статистика на фокус” и беше заредена в базата данни на Евростат New CRONOS - областта COSA_CC.

През м. май 2001 г. в рамките на подпроекта беше проведено **пилотно наблюдение за икономическите сметки за селското стопанство**. Разработени бяха анкетната карта, инструкция за анкетъора и софтуера за обработка на информацията (на базата на MS EXCEL). Наблюдението обхваща 10 териториални статистически бюро като бяха анкетирани 630 отчетни единици (селскостопански предприятия и домакинства). Анкетната

карта включваше три раздела и с нея беше получена информация за ресурсите и използването на селскостопанската продукция, разходи на стопанствата за нейното производство, за платените и получени лихви и арендните плащания през 2000 година. Основната задача при провеждането на наблюдението беше да се проучат възможностите за получаване на информация от селскостопанските единици в България (особено от домакинствата, при които не се води счетоводство или друга алтернативна форма записвания), на базата на която да се разработват икономическите сметки за селското стопанство съгласно действащата в ЕС методология. След приключване на наблюдението беше подготвен анализ, който заедно с обобщените данни на национално ниво беше предоставен на Евростат и консултанта по подпроекта ASA-Institute – Бон. Резултатите от наблюдението бяха представени и на регулярната среща на работната група на Евростат по икономическите сметки за селското стопанство през м. юли, на която като цяло беше получена много добра оценка. Разработеният инструментариум (анкетна карта, инструкция и софтуер) ще бъде използван при провеждането на предвидените в Националната програма за статистическите изследвания през 2002 г. наблюдения за икономическите сметки в селското стопанство.

Предварителните данни за селскостопанската продукция за 2000 г. по текущи цени бяха предоставени на Евростат по новата методология и съобразно посочените срокове за страните-членки.

През м. юли в рамките на подпроекта “Статистика на цените в селското стопанство” беше проведено **пилотно наблюдение за покупните цени на средствата за производство** по три от елементите на междинното потребление – горива, изкуствени торове и фуражи. Наблюдението обхваща 128 отчетни единици (селскостопански предприятия и домакинства, промишлени и търговски фирми, занимаващи се с производство и търговия на наблюдаваните средства за производство) в 13 териториални статистически бюра по номенклатура на продуктите, предварително уточнена с консултанта по подпроекта Холандския икономически институт NEI – Ротердам. Анкетната карта и програмното осигуряване за обработка на данните бяха разработени от експерти в НСИ. Основната цел при провеждането на наблюдението беше да се проучат възможностите и необходимостта от изграждане на информационна система за цените в селското стопанство съвместима с европейските стандарти. Резултатите и направения анализ след приключване на наблюдението бяха предоставени на Евростат и консултанта по подпроекта. В разработения анализ изграждането на информационна система за статистика на цените в селското стопанство беше структурирано в три фази: I-ва – провеждане на регулярно месечно наблюдение за цените на производител в селското стопанство през 2002 г.; II-ра –

провеждане на наблюдение на покупните цени на средствата за производство през 2003 г. на базата на опита и получените резултати при провеждането на споменатото пилотно наблюдение и III-та – провеждане на наблюдение за цените на стоките и услугите с инвестиционно предназначение в рамките на 2004 година. Това осигурява до 2006 г. хармонизация в голяма степен с прилаганата в ЕС методология в областта на статистиката на цените в селското стопанство по отношение на обхвата на използваните дефиниции и номенклатури, представителността на данните и сроковете за тяхното представяне на европейските институции. За работата на експертите от НСИ по този подпроект след неговото приключване в края на м. юли 2001 г. беше дадена добра оценка.

Предоставените данни на Евростат в рамките на пилотния проект “Агромонетарна статистика” за икономическите сметки, абсолютните цени и ценови индекси ще бъдат използвани за нуждите на **секторното моделиране в селското стопанство**.

Националният статистически институт участва в пилотен проект на Евростат “**Структурна бизнес статистика (СБС)**” за обхващане на страните от Централна и Източна Европа. През 2001 г. успешно беше завършена работата по първата фаза на проекта. Координирането на работата по тази задача Евростат беше възложил на Холандския икономически институт (NEI), с който НСИ имаше сключен договор. Изпратени бяха уточнените “Подробни таблици за наличните данни, съгласно Регламент 58/97”. Уточнен беше необходимия технически формат за предаване на данните. Подготвени бяха данните по показателите от общия модул за периода 1996 - 1998 г. (вкл. тези, за които се налагат допълнителни изчисления и разчети), определени от Евростат като първи приоритет и изпратени в определените срокове. Изчислени бяха и предадени на Евростат показателите от отделните анекси към Регламент 58/97, както и регионалните данни за същия период. Подготвени и изпратени бяха и предварителните данни за 1999 година. Представен беше доклад за работата през първата фаза на проекта с описание на обхвата, съдържанието и съпоставимостта на предварителните данни за периода 1996 - 1998 година. Работата по първата фаза на проекта приключи.

Предстои втората фаза на пилотния проект, за който е предвидено да бъде продължено и разширено събирането на данни (за 1999 и 2000 г.), да бъде попълнен въпросник за националната методология за получаване на данните от СБС и да бъдат изчислени и предоставени на Евростат наличните показатели, характеризиращи качеството на СБС, съгласно Регламент 1618/99 на ЕС.

През 2001 г. НСИ беше включен в пилотен проект на Евростат за **статистика на морския и на въздушния транспорт**. Проектът предвижда обучение и оказване на техническа помощ, с цел хармонизиране на изследванията в съответствие с европейските

изисквания и директиви. Проведени бяха 8-дневна проучвателна мисия и консултации за изготвяне на анализ за състоянието на статистиката в тази област.

Националният статистически институт беше включен и в стартирания през 2001 г. проект на Европейската комисия **“Формиране на статистически показатели и събиране на данни за участието и приноса на жените за развитие на науката”**. В изпълнение на ангажиментите по този проект бяха подготвени и предоставени данни за десетгодишен период (1990-1999) за научните работници; персонала зает с научноизследователска и развойна дейност; студентите; дипломантите и за преподавателския състав във висшите училища. Данните бяха формирани в съответствие с европейските методологически стандарти за образованието и науката и в изискваните равнища на детайлизиране по пол, по области на науката, по образователно-квалификационна степен, по научни звания и по институционални сектори. Попълнен беше и специализиран методологически въпросник, съдържащ информация за обхвата на показателите за науката и образованието, степента на съответствие с дефинициите на Евростат, използваните класификации и източници на информация.

По проекта CVTS2 Продължаващо професионално обучение (ППО) на заетите в предприятията от реалния сектор продължи работата по обработката и валидизацията на масива с данни от проведеното през 2000 г. наблюдение. Контролните и индикативните таблици с данни, разпределени по групи предприятия, според броя на заетите и по отраслови групировки бяха съпоставени с таблиците, подготвени от Евростат. Масивът с данните беше изпратен в Евростат и коректността му беше потвърдена. Подготвен беше и изпратен отчет (доклад) за качеството на данните от наблюдението, в съответствие с изискванията на стандартния отчет за качеството на данните, разработен от Евростат. В отчета бяха разгледани основните проблеми, свързани с качеството на статистическата информация: организиране и провеждане на наблюдението и уместност на концепциите, разработени за целите на проекта; точност на информацията; навременност; достъпност и яснота по отношение публикуването и разпространението на данните; сравнимост на данните. Събраните данни бяха анализирани и подготвени за публикуване. Основните раздели на анализа включват: структурните и технологични промени, настъпили в наблюдаваните предприятия през 1999 г.; обучаващата политика на предприятията; наличието на продължаващи професионалното обучение мероприятия по вид и област на обучение; обхванатите групи заети по пол, възраст и професионален състав; разходите за обучение; степен на удовлетвореност от ППО; намерения на ръководителите на анкетираните предприятия по отношение на бъдещи мероприятия за ППО.

Във връзка с изразеното желание на НСИ за включване в новото **споразумение CANSTAT** (преди CESTAT) на страните кандидатстващи за членство в ЕС за сътрудничество в областта на статистиката, от 2001 г. България се включи в издаването на тримесечния статистически бюлетин CESTAT. Бюлетинът съдържа сравнима статистическа и административна информация, характеризираща социално-икономическото развитие на страните кандидат-членки на ЕС. Във връзка с това бяха изпълнени следните задачи:

- осъществени бяха връзките със страната-координатор (през 2001 г. Словения) на работата по бюлетина;
- събирана беше регулярно необходимата информация (годишна и тримесечна) от НСИ и другите органи на статистиката - БНБ, МФ, МЗГ и Агенцията за чуждестранни инвестиции;
- предоставена беше събраната и актуализирана информация на страната-координатор;
- подготвени бяха първите два броя на бюлетина CESTAT – за първо и второ тримесечие на 2001 г. (на български и английски език)

РАЗДЕЛ ЧЕТВЪРТИ

СТАТИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА

1. РЕГИСТРИ

Основната задача през 2001 г. беше поддръжката и експлоатацията на **Единния регистър за идентификация на стопанските и други субекти БУЛСТАТ**. През 2001 г. бяха регистрирани над 65 хил. нови субекта, актуализирани бяха данните за повече от 35 хил. субекта и бяха издадени над 95 хил. карти за идентификация (КИ).

Регулярно бяха изпълнявани текущи задачи свързани с: регистрация на новообразуваните субекти и актуализация за вече вписаните от областите Столична и Софийска, които представляват повече от 25% от общия брой за страната; ежедневен контрол, анализ и администриране на данните в Националната база данни на регистър БУЛСТАТ и в останалите териториални статистически бюра; администриране на сървърите и базите данни, изграждащи информационната система на регистъра; поддържане на репликация на Националната база данни на регистър БУЛСТАТ към Министерство на финансите и към сървърите, обслужващи справките чрез подсистема "Клиенти"; ежедневен контрол и проверка на макетите за картите за идентификация (КИ); персонализация на КИ, подготовка за транспортиране към териториалните статистически бюра и пълно

документиране на отпечатаните КИ; периодично подготвяне на обяви за невалидните КИ в “Държавен вестник”; непрекъснато наблюдение и анализ на комуникациите между ТСБ и НСИ и отстраняване на възникналите проблеми; актуализиране комплектността на информационната система “БУЛСТАТ” при окончателното предаване на системата; разработка на програмни средства за анализ, специфични справки и корекции на данни в регистър БУЛСТАТ.

През 2001 г. продължи работата по **развитието на регистър БУЛСТАТ**, включваща усъвършенстването на подсистемите “Клиенти”, “Интернет услуги”, “Връзка с ЕСГРАОН” и “Репликация”. Приключи внедряването на подсистема “Въвеждане на исторически данни за мигриралите субекти”, което даде възможност за въвеждане на “историята” на субектите, вписани в регистъра. Продължава **развитието на методологията** в съответствие с промените в нормативната уредба и технологията за изграждането и поддържането на регистър БУЛСТАТ. Разработват се методологични и технологични указания за работа с отделните модули и базите данни на регистър БУЛСТАТ в териториалните статистически бюра. Актуализират се периодично използваните национални класификации и системните номенклатури на БУЛСТАТ.

Извършвани бяха непрекъснато анализи на качеството на данните в регистъра, като бяха използвани различни административни източници – Национален данъчен регистър (НДР), електронно копие на “Държавен вестник”, други регистри в държавната администрация.

В рамките на задачата за **проверка на качеството на регистър БУЛСТАТ** с данни от други административни регистри и във връзка с постигане пълно съответствие между Националния данъчен регистър и регистър БУЛСТАТ започна ежесмесчно сравняване на субектите, вписани в двата регистъра. Териториалните структури на НСИ и ГДД съвместно отстраняват разликите между регистрите в общия им обхват съгласно приетата от Комисията по ПМС 172/2000 г. Технология за изравняване на регистрите.

Продължава **осигуряването и обработката на данни и от други информационни системи** с цел използването им за проверка и актуализиране на данните в регистър БУЛСТАТ (данни за издирваните документи за самоличност от МВР, данни за физическите лица, данни за акционерите от Централен депозитар и други).

Друга основна дейност беше ежеседмично или ежесмесчно **предоставяне на информация от регистъра на държавната администрация, юридически и физически лица**. В момента са подписани споразумения с 18 министерства и други държавни институции (вкл. Министерски съвет, Министерство на труда и социалната политика, Националната здравно осигурителна каса, Националния осигурителен институт,

Министерство на финансите, ГДД, Министерство на икономиката и МВР), както и договори с търговските дружества ДАКСИ, АПИС и ПОК "Доверие".

Регистър БУЛСТАТ е основен източник на информация за Статистическия регистър и основно средство за допълване на извадките за статистическите наблюдения с данни за адресите и телефоните на предприятията.

Освен регулярната информация през 2001 г. бяха предоставяни ежедневно справки по писма за държавната и местната администрация. Обслужени бяха и над 350 частни физически и юридически лица, поискали информация от регистъра.

Националният статистически институт поддържа **Интернет страница за справки в регистъра**. Близко 300 клиенти използват тази страница за извличане на данни за регистрираните в БУЛСТАТ субекти. Страницата беше допълнена с безплатна информация за: указание за клиентите относно необходимите документи и реда за регистрация в регистър БУЛСТАТ на нови субекти и вписване на промени за регистрирани вече субекти; възможност за проверка валидността на издадените КИ; обобщени данни за броя на регистрираните в БУЛСТАТ субекти по отраслови групировки. Ежедневно служители от НСИ отговарят по електронната поща на въпроси относно регистъра, зададени от Интернет клиенти.

Приходите от регистрация и информационно обслужване (включително Интернет справки) от регистъра възлизат на над 2.2 милиона лева.

От м. септември 2001 г. се извършва регистрация на субектите, вписани в Националния данъчен регистър, но неидентифицирани в регистър БУЛСТАТ, въз основа на предоставените от териториалните данъчни дирекции документи за тези субекти. За целта беше подготвена подробна инструкция за регистрация и беше изпратена до териториалните структури на НСИ.

През 2001 г. бяха положени значителни усилия за **регламентиране взаимоотношенията между регистър БУЛСТАТ и окръжните съдилища** на основание Наредбата за регистър БУЛСТАТ. Подписани бяха споразумения с фирмените отделения на 20 окръжни съдилища. Направени бяха постъпки за регламентиране на взаимодействието между службите за регистрация в БУЛСТАТ и с останалите 8 фирмени отделения.

Продължава работата по изграждането на **Национален регистър на населените места**. През 2001 г. беше изготвено Техническо задание на прототипа Български селищен регистър. Изграждането на самия прототип на регистъра на населените места е залегнало в плана за 2002 година.

Дейността по предпроектното проучване за изграждане на **Единен регистър за идентификация на земеделските стопани, на лицата, упражняващи свободна професия и на другите физически лица по чл. 2 от Търговския закон** продължава, но резултатите ще бъдат факт през 2002 година. Основните причини за това са промените в нормативната база и реорганизацията на осигурителната система в Р България.

2. КЛАСИФИКАЦИИ И НОМЕНКЛАТУРИ

През 2001 г. продължи работата по поддържането на **Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици (ЕКАТТЕ)** и неговия Интернет вариант. Всички промени, настъпили в териториалното и административното делене на страната бяха отразени своевременно и бяха предоставяни за ползване на структурните звена от НСИ и на външните потребители.

Работата по актуализирането и поддържането на **българската част от Европейската класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)** продължи и през 2001 година. Представени бяха актуализирани данни за Европейската класификация на териториалните единици в планираните срокове.

Продължи работата по създаването на **“Речник на българските ойконими 1878 - 2000 г.”** През 2001 г. бяха направени нови проучвания на множество източници на информация за допълване списъка на закритите населени места в България. Списъкът беше записан върху технически носител и беше подготвен за издаване в книжен вариант.

По задачата **“Използване на европейските и други класификации и номенклатури”** беше извършена работата по отпечатването на националните класификации и номенклатури, както и по осигуряването на тяхното еднозначно използване в практиката на НСИ. Със Заповед РД-07-01/05.01.2001 г. на Председателя на НСИ бяха утвърдени Национална класификация на икономическите дейности – версия 2001 (НКИД-2001), Национална класификация на продуктите по икономически дейности - версия 2001 (НКПИД-2001), Номенклатура на промишлената продукция - версия 2001 (ПРОДПРОМ-2001), Номенклатура на продукцията на селското, горското и рибното стопанство - версия 2001 (ПРОДАГРО-2001), Класификация на сградите и строителните съоръжения - версия 2001 (КСС-2001). Разработени бяха агрегираните номенклатури, необходими за подготовката на изходи и публикации с използването на националните класификации. Подготвени бяха средствата за обработка на информацията и за прекодиране на отнасянето на единиците от регистър БУЛСТАТ и регистър ЕКПОУ по НОК и по НКИД-2001.

Необходимо е да се има предвид, че поради ревизията на Хармонизираната система, промените и в Комбинираната номенклатура, респ. в Митническата тарифа на Р България за 2002 г. бяха съществени и много на брой. Подготвен беше списък на промените и предстои публикуване на изменените позиции в продуктовете номенклатури.

По **“Операция 2002”** в НСИ беше направено проучване на всички документи, които бяха подготвени и приети от Евростат. В процеса на разпространение на работните материали за “Операция 2002”, НСИ представи националната практика по темите, които бяха обсъждани. В процеса на работата по “Операция 2002” Евростат промени сроковете за внедряване на европейските класификации и номенклатури. Понастоящем има решение то да стане не от 1 януари 2002 г., а от 1 януари 2003 година. Европейските класификации NACE Rev.1.1. и CPA-2002 все още не са готови в техния окончателен вид. Националните варианти на NACE Rev.1.1. и CPA-2002 ще бъдат подготвени, когато бъдат огласени регламентите за тяхното приемане в Европейския съюз. През 2001 г. бяха следени промените в националното законодателство с оглед отразяването им в бъдещите варианти на националните класификации. При запитвания или при бележки по действащите в момента класификации бяха отбелязвани предложенията, които биха довели до подобряване на следващите варианти на националните класификации. След срещата на Комитета NACE/CPA през м. септември 2001 г. беше подготвена информация за ръководството на НСИ за работата на Европейската комисия и Евростат в областта на класификациите и номенклатурите.

Задачата за реализирането прототип на **Единна компютърна система за поддържане и актуализиране на националните класификации и номенклатури** не беше осигурена със средства за изграждане на съответния софтуер. Подготвена беше актуализация на съществуващото техническо задание, с оглед реализирането на системата със средства по Програма ФАР-2000.

3. БАЗИ ДАННИ

През 2001 г. продължи актуализирането на **база данни “Население”**. Към информационната част от базата бяха въведени данни за всички демографски събития през 2001 г. - раждания, умирения, бракове, бракоразводи и вътрешна миграция на населението. Програмно и технологично беше осигурено и осъществено въвеждането на данните от 2,5%-та извадка от преброяното население към 1.03.2001 година.

Съобразно разширяването на потребителските заявки за демографските данни в базата бяха изградени допълнителни номенклатури и информационни стандарти с цел

създаване на условия за бързо и качествено изпълнение на нестандартни поръчки на потребителите и при международния обмен на демографска информация.

Продължи актуализацията и на база данни **“Икономика”**. През 2001 г. бяха включени данните от годишните отчети на предприятията, информация за заетите и средствата за работна заплата, инвестициите, производството и продажбите на промишлени продукти и пр. Тримесечно базата данни беше актуализирана с данни за финансовите показатели на предприятията от общественния сектор, за външнотърговския стокообмен на страната. С програмните си възможности тя се утвърди като източник на данни за задоволяване на специфични, нерегулярни потребности от статистическа информация.

През 2001 г. в база данни **“Външна търговия”** ежесечно бяха зареждани актуални данни в тази област. Зареждането с тези данни беше осъществено след като информацията беше оглеждана, коригирана и одобрявана за разпространение. Към тази база данни бяха свързани както структурните звена от НСИ потребители на тази информация, така и тези които са отговорни за обслужването на потребителите на статистическата информация.

Започната беше подготовка за създаването на база данни **“Информационна система за регионална статистика”**. През 2001 г. беше подготвен фиш за кандидатстване за финансиране по програма ФАР-2002. С техническата помощ по този проект се планира изграждането на базата данни с регионална информация.

РАЗДЕЛ ПЕТИ

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА СТАТИСТИЧЕСКАТА ИНФОРМАЦИЯ

1. ИЗДАТЕЛСКА И РАЗПРОСТРАНИТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

В съответствие с основните приоритети на Стратегията за развитието на статистиката до 2006 г. в областта на **издателската и разпространителската дейност** на НСИ през 2001 г. продължи работата по разнообразяване и подобряване на качеството на предлаганите информационни продукти и услуги.

Издателската дейност по подготовката на статистическите публикации и статистическия инструментариум беше насочена главно към подобряване на съдържанието и оформлението им с оглед улесняване използването от страна на потребителите. Предприети бяха редица мерки във връзка с прилагането на принципите на потребителски

ориентирания подход и ориентацията на статистическите издания към потребностите на различните аудитории от читатели.

През 2001 г. беше извършена значителна по обем редакторска работа, свързана с прецизиране на методологичните бележки, аналитичните текстове и усъвършенстване оформлението на статистическите таблици в изданията на НСИ.

Издателската дейност на института се осъществяваше в строго съответствие с тематичния издателски план на НСИ за 2001 година. Издадени и под печат бяха общо 78 статистически публикации, тримесечни и месечни бюлетини, брошури, дипляни и други, съдържащи общо над 8 хил. страници и общ тираж близо 37,5 хил. екземпляра. Наред със сборните стратегически публикации на НСИ (статистически годишник, статистически справочници и анализи) и другите общи и специализирани статистически издания, бе осъществена издателска подготовка и на редица методологични и рекламни материали за Преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства - 2001, както и някои извънпланови публикации, издавани въз основа на международни споразумения, публикации на териториалните статистически бюра и материали във връзка с юбилея на българската официална статистика.

Статистическите издания през 2001 г. бяха обособени в следните тематични групи:

- **сборни публикации** – съдържащи данни за демографското, социалното и икономическото развитие на страната (статистически годишник, справочници, сборници, анализи и други);
- **икономически публикации** – съдържащи информация за развитието на националната икономика като цяло и по дейности;
- **социални публикации** – съдържащи данни, характеризиращи социалното положение на населението и различните социални групи;
- **демографски** – съдържащи данни за населението и демографските процеси в страната;
- **публикации за състоянието на околната среда;**
- **регионални публикации** – съдържащи данни и анализи за социалното, икономическото и демографското състояние на отделните региони в страната;

Усъвършенствана беше **организацията на подготовката на изданията** и взаимоотношенията с отделите-автори, което допринесе за скъсяване на сроковете за издаване на статистическите публикации и изготвяне на съвременни статистически информационни продукти, основаващи се на предпочитани от потребителите форми на представяне на резултатите (CD-ROM и представяне в Web-страницата на НСИ).

Осем издания включени в Издателския план на НСИ за 2001 г. бяха **разпространявани на електронен носител** – дискета: “Средни цени и купени основни количества основни хранителни и нехранителни стоки от домакинствата за периода 1992-2000 г.”, “Жилищен фонд”, “Култура”, “Книгоиздаване и печат”, “Енергийни баланси”, “Площи, добиви и производство от земеделските култури”, “Пътнотранспортни произшествия в Република България” и “Престъпления и осъдени лица”.

Също така с оглед по-пълното задоволяване на потребностите и улесняване на възприемането на статистическата информация в изданията на НСИ бе извършена значителна по обем работа, свързана с представянето на данните в графичен вид (диаграми, карти, схеми и други).

Във връзка с нарасналия интерес към статистическите публикации на НСИ от страна на **чуждестранни потребители**, продължи издаването на много от тях **в превод на английски език**, като “Статистически справочник на Република България” и луксозно издание “България”. Други публикации, ползващи се със значим обществен интерес бяха издавани с паралелен превод на английски език – “Статистически годишник на Република България”, “Външна търговия на Република България”, “Заетост и безработица”, “Туризм”, тримесечните бюлетини “Статистически известия” и “Износ и внос”, както и бюлетин “Околна среда”. Редица от публикациите, издавани само на български език бяха обогатени със съдържание и резюме на английски език.

Статистическите издания бяха разпространявани основно чрез предварителен абонамент и продажби в специализираната книжарница към “СТАТПРИНТ” ЕООД.

Не по-маловажна беше и издателската дейност на НСИ по подготовката на статистическия инструментариум, необходим за провеждането на статистическите изследвания. В изпълнение на тази част от издателския план на НСИ за 2001 г. бяха отпечатани 117 броя статистически формуляри, справки и анкетни карти в общ тираж 4632 хил. екземпляра. Освен това за нуждите на Преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства бяха отпечатани 18 броя карти, списъци и други в общ тираж 520 хил. екземпляра.

В условията на развитието на информационното общество обогатяването на **Web-страницата на НСИ** допринесе за повишаване ефективността на сътрудничеството и координацията с останалите органи на статистиката и потребителите на статистическа информация.

Web-страницата на НСИ даваше възможност за своевременното публикуване и актуализиране на: резултатите от: статистическите изследвания; методологиите и методиките на статистическите изследвания; националната програма за хармонизиране на

нормативната база на статистическата дейност със законодателството на Европейския съюз (НРАА); нормативната база на статистиката; класификациите, номенклатурите и регистрите (ЕКАТТЕ, БУЛСТАТ); нормативните документи, материалите и резултатите от преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства '2001 г.; документите и решенията от международни статистически прояви; каталога на статистическите издания на НСИ.

За по-широкото разпространение на статистическа информация значително допринасяше и утвърдената практика за провеждане на регулярни и извънредни пресконференции на Националния статистически институт. През 2001 г. бяха проведени общо 34 пресконференции, от които 20 редовни съгласно Календара на статистическите изследвания и 14 извънредни пресконференции по актуални теми. На тези пресконференции на представителите на медиите бяха предоставяни пресбюлетени, съдържащи коментари на представяните резултати и актуални теми. Извън пресконференциите регулярно беше разпространявана статистическа информация до медиите по факс и по електронна поща. Изпращани бяха и статистически данни на българските посолства в чужбина. Разширена беше и съвместната работа с пресслужбите на министерства и други институции във връзка с Преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства, Единната информационна система за противодействие на престъпността, регистър БУЛСТАТ и други.

2. ИНФОРМАЦИОННО ОБСЛУЖВАНЕ

През последните години непрекъснато се развиват и разширяват потребностите на обществото от разнообразни, актуални и своевременно предоставяни статистически данни. Нараства значението на статистическата информация за изучаването на социално-икономическите явления и процеси и обосноваването на управленски решения на различни равнища на държавното и фирмено ръководство.

Националният статистически институт и през 2001 г. продължи да разнообразява и подобрява качеството на **предоставяните информационни продукти и услуги**, да удовлетворява нови информационни потребности на обществото и да разширява кръга на потребителите.

Информационна дейност на НСИ през 2001 година

	Общо	от тях	
		ЦУ на НСИ	ТСБ
Изпратени на държавни органи анализи доклади и справки	1533	322	1231
Предоставени информационни материали на потребителите, в т.ч. по електронна поща:	9909	4858	5051
Държавни органи	2971	1245	1726
Неправителствени организации	451	206	245
Посолства	255	255	-
Чуждестранни потребители	1436	1423	13
Български потребители	4796	1729	3067

Приоритет в информационното обслужване беше осигуряването с актуални статистически данни **органите на законодателната, изпълнителната и съдебната власт:**

- комисии, отделни депутати и административни служби на Народното събрание;
- съветници и администрация на Президента;
- Национална следствена служба и нейните поделения, съда и прокуратурата;
- Информационна служба на Министерски съвет;
- министерства и централни ведомства;
- регионални органи и институции.

Значително беше увеличен обемът на предоставяната информация на редица министерства и ведомства, предназначена за поддържаните от тях автоматизирани информационни системи. Информационният обмен с почти всички министерства и други централни ведомства беше оптимизиран на база на подписани споразумения.

Традиционни потребители на статистическа информация и през 2001 г. бяха **посолствата и търговските представителства** на други страни: Австрия, САЩ, Турция, Украйна, Италия, Аржентина, Франция, Испания, Великобритания, Германия, Русия, Беларус, Чехия, Унгария, Япония, Египет, Белгия, Ливан и други.

През годината значително нарасна и **интересът към статистически данни от страна на български посолства в чужбина.**

Удовлетворени бяха и **разнообразни информационни потребности** на: държавни и частни фирми, банки и застрахователни институти, синдикални централи, политически партии, съюзи, браншови организации, потребители от областта на науката и висшето образование, фондации, асоциации и отделни частни лица. През 2001 г. бяха дадени общо 13960 справки по телефона.

Повишен беше интересът към актуална статистическа информация – главно макроикономически показатели от страна на **електронните медии**, пресата и информационни агенции от страната и чужбина – БТА, БНР, БНТ, Блумбърг, Ройтерс, Евромонитор и други.

Разширен беше и кръгът на потребителите на статистическа информация от **чужбина** - неправителствени организации, фирми, банки, инвестиционни посредници, научни институти, изследователи и студенти, фондации и частни лица.

Значителен беше броят на **чуждите фирми и многонационалните компании и банки и техните представителства в страната**, които проявиха интерес към разнообразна по тематика статистическа информация във връзка с бъдещи проекти в страната.

Подготвени и изпратени бяха въпросници със статистически данни за Р. България, съгласно поети ангажименти към Евростат, МВФ, ОИСР, ИКЕ на ООН, ЮНЕСКО, МОТ, ФАО и др. международни организации. При допълнителни запитвания от експерти в международните организации, адекватно и навременно бяха предоставяни данни и методологически бележки по електронната поща.

При посещението на мисиите на МВФ в НСИ, регулярно бяха подготвяни и актуализирани данните, с които разполага НСИ по основните макроикономически показатели за страната.

Потребителите на статистическа информация получават пряк достъп до информационните източници и посредством **библиотеката** на НСИ, разполагаща с книгохранилища и читални в двете сгради на института. През 2001 г. бяха обслужени 7740 посетители. Библиотеката предоставя и много чуждестранни статистически издания, получавани чрез книгообмен с 68 статистически институции, 11 международни организации и редица неправителствени институции от цял свят. Осъществен беше книгообмен със 79 статистически институции и международни организации.

При информационното обслужване на потребителите през изминалата година се очертаха някои нови тенденции:

- С развитието на съвременните информационни технологии рязко нарасна броят на информационните заявки от страната и чужбина по **електронната поща** – почти всеки пети потребител ползва тази услуга. Он-лайн обслужването по тези заявки подобрява качеството и съкращава времето за предоставяне на необходимата информация на потребителя.

- При по-малък брой стандартни заявки беше увеличен **обемът на предоставяната информация** – разнообразни показатели за икономическото състояние и развитие на

страната, демографски и социални данни, регионална характеристика, в много от случаите – за по-дълъг период от време.

- В резултат на повишената статистическа култура на потребителите бяха изпълнявани и многобройни **заявки със специфични изисквания** по отношение на подготвяните информационни продукти.

- Нарасна броят на извършените специализирани **консултантски услуги**.

Предвижда се разширяване на информацията за продуктите и услугите, които представят от органите на националната статистическа система. В тази връзка започна работата по подготовката на Ръководство за националната статистическа система, съгласно препоръките от глобалната оценка.

РАЗДЕЛ ШЕСТИ

ОРГАНИЗАЦИЯ И РЕСУРСНО ОСИГУРЯВАНЕ

1. ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТТА НА НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

Националният статистически институт съгласно чл. 6 (1) от Закона за статистиката е със **статут на държавна агенция**. Съгласно Приложение № 1 към чл. 3 от Наредбата за прилагане на Единния класификатор на длъжностите в администрацията, на НСИ е определена **категория администрация А3**.

До 1.03.2001 г. общата численост на персонала на Националния статистически институт беше 1 897 щатни бройки. Във връзка с Постановление N 261 на Министерския съвет от 23.02.2001 г. беше утвърдена нова численост на персонала от 1 903 **щатни бройки**. Съгласно действащата **организационно-управленска структура на НСИ** съобразена със **Закона за статистиката и Закона за държавния служител** числеността на персонала в отделните структурни звена е както следва: Централно управление на НСИ - 505, Специализирано статистическо бюро “Учебно-квалификационен център” - 11 и териториалните статистически бюра - 1 397.

В системата на НСИ стриктно са **спазени нормативните изисквания** по отношение на образование и трудов стаж за заемане на отделните длъжности, както и определените нормативи за общата и специализираната администрация и за ръководните кадри. Поради **предимно производствените, а не управленски функции и задачи** които изпълняват структурните звена на НСИ **относителният дял на общата администрация е значително по-нисък от нормативно определения**. Така например при норматив за общата администрация до 35 на сто от общата численост на персонала, общо за НСИ тя е 11,5 на

сто, в Централно управление на НСИ - 16,8 на сто и средно за териториалните статистически бюра - 8,8 на сто.

**Движение на заетите лица в системата на
Националния статистически институт през 2001 година**

Показатели	Общо	в това число:		
		ЦУ на НСИ	ТСБ	ССБ "УКЦ"
Заети в началото на годината - общо	1 859	471	1 377	11
Напуснали:	88	38	50	-
пенсioniране	27	10	17	-
съкратени	-	-	-	-
по собствено желание	61	28	33	-
Относителен дял на напусналите по собствено желание в % от средносписъчния брой	3,3	5,8	2,4	-
Заети в края на годината	1 883	490	1 382	11
Средно списъчен брой	1 878	487	1 380	11

Напусналите по собствено желание са предимно високо квалифицирани специалисти в областта на статистиката и информационните технологии, както и сравнително млади специалисти с висше образование, неудовлетворени от равнището на заплащане на труда в НСИ. В доклада за Глобална оценка на Националната статистическа система беше препоръчано да бъде дадена по-висока категория на Националния статистически институт, за да може по-високите заплати да задържат младите кадри на статистиката.

По препоръка от доклада за Глобална оценка на Националната статистическа система беше извършена актуализация на състава на **Висшия статистически съвет (ВСС)** като бяха включени представители на основните синдикални организации и съюзите на работодателите. През 2001 г. на заседания на ВСС бяха обсъдени проекта на Плана за статистическите изследвания на НСИ за 2002 г. и проекта на Отчета за дейността на НСИ през 2001 година.

На заседания на **Националния статистически съвет** бяха обсъдени и приети проект на Национална програма за статистически изследвания през 2002 г., както и проектите на Отчет за изпълнението на Националната програма за статистически

изследвания през 2001 г. и Отчет за дейността на Националния статистически институт през 2001 г., които предстои да бъдат утвърдени от Министерски съвет.

1.1. ДЕЙНОСТ НА ТЕРИТОРИАЛНИТЕ СТАТИСТИЧЕСКИ БЮРА

Дейността на териториалните статистически бюра (ТСБ) през 2001 г. беше насочена в две основни направления - успешното организиране и провеждане на **Преброяване на Населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Република България към 1.03.2001 г.** и практическото реализиране на изследванията и задачите включени в **Националната програма за статистически изследвания през 2001 г.** и в **плана за цялостната дейност на Националния статистически институт през 2001 година.**

Териториалните статистически бюра успешно изпълниха всички задачи по организирането и провеждането на **Преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Република България към 1 март 2001 г.**, както и по събирането, огледа, въвеждането и обработката на информацията от преброителните карти планирани за 2001 година. Във връзка с Преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Р България бяха събрани, огледани и обработени общо **11367262** преброителни карти, съдържащи общо **33684861** страници.

Наред с това бяха изготвени **146748** броя списъци ПНЖ-1, ПНЖ-1а, ПНЖ-2, ПНЖ-3, ПНЖ-4, ПНЖ-5, ПНЖ-6 и ПНЖ-7 за Преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства с общо **472778** страници.

Териториалните статистически бюра успешно изпълниха всички изследвания и задачи включени в **Националната програма за статистически изследвания през 2001 г.** и в **плана за цялостната дейност на НСИ през 2001 година.** При проведените през 2001 г. статистическите изследвания, включени в Националната програма за статистически изследвания от ТСБ бяха събрани, огледани и обработени общо **1 726** хил. броя годишни счетоводни баланси, статистически формуляри, справки и анкетни карти съдържащи общо над **10 625** хил. страници.

Освен това извън **Националната програма за статистически изследвания** от ТСБ бяха проведени редица изследвания - Експериментално изследване за усъвършенстване краткосрочните показатели в строителството, Еднократно анкетно изследване дейността на предприятията от индустрията, Изследване на краткосрочното строителство на обекти, Икономически елементи в селското стопанство, Покупни цени на средства за производство в селското стопанство, Еднократно наблюдение за неформалните икономически дейности на домакинствата, Наблюдение потреблението на 10 вида подправки, Анкети за медиите и

други. При тези изследвания от ТСБ бяха събрани, огледани и обработени общо 25 262 статистически формуляра, анкетни карти и справки съдържащи общо 188 734 страници.

Независимо от голямото допълнително натоварване свързано с практическото реализиране на задачите по Преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства **ТСБ проведеха редица мероприятия за подобряване на достоверността и качеството на статистическата информация.** През 2001 г. беше оказана помощ на място в 8080 отчетни единици и бяха проведени 345 **инструктивни съвещания с подотчетни лица** за разясняване на методиките и инструктивните указания в действащия статистически инструментариум и за обучение на отчетническия апарат за които бяха вложени 1 078 човекодни. Освен това бяха извършени 180 **проверки в отчетните единици по достоверността на информацията** за които бяха изразходвани 289 човекодни. Открити бяха 3 658 нарушения на отчетната дисциплина, съставени бяха 220 акта и бяха издадени 84 наказателни постановления, с които са наложени глоби в размер на 7 570 лева. Наред с това за констатирани грешки, за които не се съставят актове са изпратени 5 538 предупредителни писма до отчетни единици за открити грешки в отчетната дисциплина.

През 2001 г. ТСБ продължиха работата по разнообразяване и подобряване качеството на предоставяните информационни продукти и услуги и **подобряване информационното обслужване** на потребителите на статистическа информация. Разработени бяха и изпратени на държавните органи общо 1231 анализи, доклади и справки, съдържащи общо 7180 страници. Подготвени бяха и предоставени по поръчка на различни потребители общо 5051 броя информационни материали съдържащи общо 20637 страници.

За по-широкото разпространение на статистическата информация значително допринася и утвърдената практика за провеждане на пресконференции, публикуването на коментари в медиите за резултатите от статистическите изследвания или на актуални данни, както и предоставянето на информационни материали на медиите. През 2001 г. ТСБ **организираха и проведеха общо 183 пресконференции.** В различните регионални вестници бяха **публикувани общо 386 броя коментари на резултати от статистически изследвания или на актуални данни** с общ обем 1 690 страници. На медиите бяха предоставени общо 1091 броя **информационни материали** съдържащи общо 4340 страници.

И през 2001 г. продължи да се развива **издателската дейност** на териториалните статистически бюра. Освен включените в издателския план на НСИ публикации на ТСБ и разпространените от ТСБ печатни издания на НСИ бяха подготвени, издадени и разпространени сред потребителите общо 668 регионални публикации, бюлетини, брошури

и дигитални съдържащи общо 15793 страници актуална информация. Тематиката на тези печатни издания е разнообразна и обхваща актуална за различните области информация: текуща стопанска конюнктура, наети лица и работна заплата, дребен бизнес, трудови ресурси, заетост и безработица, население, селско стопанство, растениевъдство, животновъдство, туризъм, площи, добиви и производство на земеделски култури, регистрирани субекти в регистър БУЛСТАТ, финанси, инвестиции, индустрия, образование, култура, здравеопазване, предварителни резултати от Преброяване на населението '2001 и други.

1.2. СЪТРУДНИЧЕСТВО СЪС СДРУЖЕНИЕТО НА СТАТИСТИЦИТЕ В БЪЛГАРИЯ

През 2001 г. беше сключено **споразумение за сътрудничество между НСИ и Сдружението на статистиците в България (ССБ)**. С това споразумение беше осигурена възможност, при наличието на интерес, членовете на ССБ да бъдат запознавани с изпращаните от международните статистически организации в НСИ методологически и методически материали, свързани с организацията и провеждането на статистическите изследвания. Освен това НСИ оказва техническо и информационно съдействие на ССБ.

От началото на 2001 г. ССБ **подпомага издаването на списание "Статистика"** чрез набирането на абонати, привличането на автори и други инициативи, които целяха разширяване на читателската аудитория на списанието и подпомагане на издателската дейност. Сдружението на статистиците в България активно съдействаше на НСИ и редколегията на списанието за разширяване читателската аудитория, авторите и качеството на публикациите. Освен това ССБ съдействаше за публикуването в списанието на най-съществените мнения и обобщаване на резултатите от провежданите обсъждания на учебни планове и програми и научно-практически изяви.

През 2001 г. беше учреден **Общественият съвет "Преброяване-2001"**. Създаването му беше инициатива на ССБ и на професионални статистици и потребители на статистически данни, работещи извън системата на Националния статистически институт. Целта на ОС "Преброяване-2001" бе да съдейства на органите, които осъществяват преброяването (НСИ, ТСБ, Централната комисия по преброяването, областните и общинските преброителни комисии) за качествено извършване на преброяването през 2001 година.

През 2001 г. по инициатива на ССБ беше организирана **среща-семинар на тема: "Проблеми на обучението на студентите по приложна статистика и иконометрия"**. В

срещата участваха представители на НСИ, като потребител на кадри от специалност "Статистика и иконометрия", УНСС София, Стопанска академия "Д. А. Ценов" Свищов, Икономическия университет Варна, Софийски Университет "Св. Кл. Охридски", Нов Български Университет, Пловдивски Университет "П. Хилендарски" и други. Основната цел на срещата-семинар беше обмяната на опит за обучението по приложна статистика и иконометрия, разискването на възможни идеи за решаване на съществуващите проблеми, запознаване с опита в други страни и всичко това пречупено през призмата на конкретните потребности на съвременната статистическа практика.

При посещението на делегация от македонската статистика беше осъществена среща с представители на ССБ, на която бяха обсъдени **сътрудничеството с Асоциацията на балканските статистици и проекта за "Портрет на Балканите"**.

Сдружението на статистиците в България изготви становище по проекта за **"Стратегия за обучение" на НСИ**. Стратегията определя основната цел и приоритетните направления за обучение на персонала в съответствие с ролята и значението на Националната статистическа система (НСС) за задоволяване нуждите на потребителите.

Сдружението на статистиците в България съдействаше на НСИ за **разпространение на информация за международни конференции, срещи, семинари и други** чрез своя Интернет страница и чрез разпространяването на електронни бюлетини до членовете на сдружението.

Националният статистически институт разчиташе на повишаването на квалификацията на служителите си в резултат на редовните тематични сбирки, провеждани от ССБ.

Представители на управителния съвет на ССБ проведоха среща с г-жа Есканен-Сундстром и г-н Дейвид Роу, отговарящи за изготвянето на доклада за Глобалната оценка на НСС, на която беше представено взаимодействието между НСИ и ССБ.

2. РЕСУРСИ

2.1. КАДРИ И ОБУЧЕНИЕ

За характеризирание на състоянието на кадрите в Националния статистически институт е представена **обобщена таблица**, характеризираща структурата на персонала общо за НСИ и по основни структурни звена по отношение на образование, пол, възраст и форма на правоотношение. Цитираните характеристики бяха изготвени на база **фактическа заетост**.

Трудови показатели:

Персонал - общо по щат.....	1 903
Заети в статистиката на 100 000 души от населението	24

Структура на персонала по:	НСИ - общо		ЦУ на НСИ		ТСБ		ССБ "УКЦ"	
	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%
Образование								
Висше образование	1 134	60,2	398	81,2	734	53,1	2	18,2
Средно специално образование	382	20,3	28	5,7	345	25,0	9	81,8
Средно и по-ниско образование	367	19,5	64	13,1	303	21,9	-	-
Общо	1 883	100.0	490	100.0	1 382	100.0	11	100.0
Пол								
Мъже	290	15,4	90	18,4	197	14,3	3	27,3
Жени	1 593	84,6	400	81,6	1 185	85,7	8	72,7
Общо	1 883	100.0	490	100.0	1 382	100.0	11	100.0
Форма на правоотношение								
Закон за държавния служител	886	47.1	322	65,7	562	40,7	2	18,2
Кодекс на труда	997	52.9	168	34,3	820	59,3	9	81,8
Общо	1 883	100.0	490	100.0	1 382	100.0	11	100.0
Възраст								
Под 25	66	3,5	44	9,0	22	1,6	-	-
25 - 29	181	9.6	70	14,3	109	7,9	2	18,2
30 - 34	188	10.0	48	9,8	140	10,1	-	-
35 - 39	201	10,7	43	8,8	157	11,4	1	9,1
40 - 44	299	15,9	68	13,9	231	16,7	-	-
45 - 49	365	19,4	92	18,8	272	19,7	1	9,1
50 - 54	369	19,6	64	13,0	305	22,1	-	-
55 - 59	190	10.1	47	9,6	136	9,8	7	63,6
60 +	24	1,2	14	2,8	10	0,7	-	-
Общо	1 883	100.0	490	100.0	1 382	100.0	11	100.0

В изпълнение на препоръките на Европейската комисия в редовния доклад за България за 2000 г., относно подобряване обучението и квалификацията на персонала **беше**

разработена Стратегия за обучение в националната статистическа система до 2006 година. Проектът на Стратегията беше съгласуван с Евростат и Сдружението на статистиците в България. Стратегията определя нуждите за обучение на персонала, основните предизвикателства, политиката на подбор и развитие на персонала.

Подготвен беше **подробен годишен План за обучение на персонала през 2001 г.**, като се акцентира на **обучението по статистика, компютърни технологии и чужди езици.** Положителният напредък беше отразен в последния редовен доклад на Европейската комисия за 2001 година.

В изпълнение на планираните дейности по **повишаване на специалната и езикова квалификация на кадрите** през 2001 г. в НСИ бяха реализирани редица мероприятия.

Проведен беше семинар по **Европейската система от класификации и прилагането на Европейските класификации като национални.** Семинарът беше финансиран от Националната програма ФАР-98, като в обучението взеха участие специалисти от НСИ и териториалните статистически бюра.

През 2001 г. беше проведен семинар с участието на персоналните отговорници от ТСБ на тема **”Статистическо изследване на товарния автомобилен транспорт”** съгласно Директива 1172/98 с цел обучение и набелязване на конкретни мерки за по-нататъшно усъвършенстване на използваните методи.

От 19 до 21 юни 2001 г. с помощта на DFID (Департамент за международно развитие) беше проведен семинар на тема **”Използване на данните от наблюдението на домакинските бюджети при изследване на социално-икономическите процеси”.**

През м. октомври 2001 г. беше проведен специален семинар с участието на специалисти от ТСБ, на който съвместно с експерти от Европейския съюз бяха разгледани мястото, функциите и задачите на **регионалната статистика** в НСИ и Националната статистическа система; организационните взаимоотношения в процеса на събиране, поддържане, анализ и разпространение на статистическите данни в регионален аспект; методите и показателите за анализ на регионалното развитие; методиката за регионализиране на БВП и концепцията за регионални статистически издания.

На проведения през м. октомври 2001 г. семинар на тема **”Социални статистики”** беше осъществено обучение на специалисти от всички ТСБ по актуални проблеми на социалните статистики (образование, здравеопазване и осъдена престъпност). Основно внимание беше отделено на работата с новия електронен статистически въпросник за висшето образование.

От 5 до 10 ноември 2001 г. с експерти на Департамента за международно развитие (DFID) беше проведен семинар на тема **“Обучение на ръководители и анкетъори за провеждане на извадкови изследвания”**.

Служители от НСИ участваха в обучението по Европейска интеграция.

През 2001 г. **продължи обучението на специалистите от НСИ по английски език по системата HEADWAY**. През различните нива на обучение преминаха 65 служители, като 50 от тях се обучаваха два семестъра (март и септември).

2.2. ТЕХНИЧЕСКО ОСИГУРЯВАНЕ

През 2001 г. в областта на техническото осигуряване бяха осъществени редица рутинни дейности състоящи се в: поддържане на наличната компютърна, комуникационна и копирна техника в системата на НСИ; ъбгрейдване на старите модели ПК; сервизно съпровождане на БУЛСТАТ; организиране, доставка и контрол по потреблението на консумативи за компютърна, копирна и комуникационна техника; текуща профилактика на копирната и комуникационна техника; текущо зареждане и поддържане на базов софтуер; преглед на съществуващите лицензионни продукти в системата на НСИ и закупуване на нови с оглед осигуряване на лицензна чистота; бракуване на негодната техника в НСИ. Тези дейности бяха изпълнявани сравнително ритмично и експедитивно, ако изключим някои спорадични затруднения от финансов характер.

Основното предизвикателство през 2001 година беше осигуряването с технически и програмни средства на дейността по Преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства. За целта бяха разработени техническите спецификации, организирани комисиите и бяха проведени три търга за закупуване на технически средства и базов софтуер. Финансовите средства за единия бяха осигурени от бюджета за Преброяване '2001, а за другите два – по линията на програмата ФАР. Закупените, инсталирани и пуснати в експлоатация технически средства през 2001 г. са представени в приведената таблица.

**Закупени, инсталирани и пуснати в експлоатация технически средства в НСИ
през 2001 г. по вид и източници на средства**

Наименование	Общо	от тях:	
		ЦУ на НСИ	ТСБ
I. Със средствата по ФАР			
ПК PIII, 800 MHz, 128MB RAM, 20 GB HDD	238	143	95
Unix сървър HP N4000	1	1	
NT сървъри HP LC2000	2	2	
Непрекъсваеми захранвания	3	3	
Лазерни принтери	58 ¹	58	
Мастиленоструен принтер	1 ²	1	
Скенери	2	2	
Microsoft Office 2000 Pro(XP)	42	42	
I.D.S. 7.30	45	45	
SPSS	5	5	
SAS	2	2	
II. Със средства от бюджет “Преброяване”			
ПК PIII, 800 MHz, 128MB RAM, 20 GB HDD	240	27	213
NT сървъри HP LC3000	28		28
Непрекъсваеми захранвания	29	1	28
Лазерни принтери	69	13 ³	56 ⁴
Скенери	1	1	
8 портови хъбове 3c16750B	28		28
24 портови комутатори 10/100 Mbt	28		28
Копирни апарати	3	3	
Microsoft Office 2000 Pro	250	10	240

От приведените в таблицата данни се вижда, че през 2001 г. в областта на техническото осигуряване на Националния статистически институт бяха реализирани няколко основни цели:

¹ Включително 2 мрежови

² клас CAD

³ Включително 6 мрежови

⁴ Включително 28 мрежови

- създадени бяха предпоставки за заменяне на всички остарели ПК – клас 386 и 486 с нови модерни машини;

- с помощта на новите сървъри, комутатори и хъбове във всички ТСБ беше изграден специализиран сегмент на съответната локална мрежа за обслужване на нуждите на преброяването;

- новият мощен (8 процесорен) сървър N4000, който на първо време ще се използва като среда за изграждане и поддържане на база данни “Население”, на един втори етап поради изключително високите си параметри може да замени DEC ALPHA 8200 в качеството му на базов сървър на корпоративната мрежа;

- модернизирани бяха хардуера на географската информационна система;

- продължена беше политиката на използване само на лицензиран софтуер.

*

* *

В настоящия отчет подробно е характеризирана дейността на Националния статистически институт през изминалата 2001 година. Въпреки някои трудности и проблеми, които съпътстваха дейността на НСИ през 2001 г., може да се обобщи, че като цяло планираните задачи бяха изпълнени. Изпълнени бяха предвидените мероприятия по практическото реализиране на новите приоритети в дейността на Националния статистически институт, залегнали в Закона за статистиката, Стратегията за развитие на статистиката до 2006 г. и Националната програма за хармонизиране на нормативната база на статистическата дейност със законодателството на Европейския съюз. Успешно бяха изпълнени и отговорните задачи по организирането и практическото реализиране на Преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Република България към 1 март 2001 г. и свързаната с това огромна по обем работа по събирането, огледа и въвеждането на информацията от преброителните карти.

Постигнатите резултати от дейността на Националния статистически институт през 2001 г. способстваха за изграждането и функционирането на по-ефективна и по-координирана национална статистическа система, осигуряваща достоверна, значима, актуална и международно сравнима статистическа информация, необходима за задоволяване на информационните потребности на институциите от изпълнителната власт и на обществото, както и за интегрирането на Република България към Европейските структури.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

НАЦИОНАЛЕН СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

ОТЧЕТ

**ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА
ПРОГРАМА ЗА СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
ПРЕЗ 2001 ГОДИНА**

**София
2001**

СЪДЪРЖАНИЕ

	стр.
УВОД.....	4
РАЗДЕЛ ПЪРВИ. ОТЧЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПЛАНА ЗА СТАТИСТИЧЕСКИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ.....	5
1. ПРИОРИТЕТНИ НАСОКИ В ДЕЙНОСТТА НА НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ.....	5
1.1. Преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Република България.....	5
1.2. Изпълнение на Националната програма за хармонизация на нормативната база на статистическата дейност със законодателството на Европейския съюз (НРАА)	14
1.3. Развитие на нормативната база – промени в Закона за статистиката	24
1.4. Европейска интеграция и международно сътрудничество	26
1.5. Качество на статистическата информация и намаляване натовареността на респондентите.....	29
1.6. Конфиденциалност на статистическата информация.....	31
1.7. Развитие на регионалната статистика.....	33
1.8. Статистически регистър.....	34
1.9. Единната информационна система за противодействие на престъпността	36
2. ПОСТОЯННО ПРОВЕЖДАНИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ С УСТАНОВЕНА ОБЩЕСТВЕНА ЗНАЧИМОСТ	38
2.1. Структурни промени в икономиката.....	38
2.2. Национални сметки и баланси.....	39
2.3. Структурни статистически изследвания.....	42
2.3.1. Единен годишен отчет.....	42
2.3.2. Отраслови статистически изследвания.....	42
2.4. Демографски и социални статистически изследвания.....	47
2.4.1. Население и демографски процеси.....	47
2.4.2. Доходи, разходи и потребление на домакинствата.....	48
2.4.3. Социална инфраструктура.....	48
2.4.4. Състояние на околната среда и разходи за опазване и възстановяване.....	55
2.5. Регионално развитие	57
2.6. Текуща статистическа информация	58

3.	ДРУГИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ.....	63
3.1.	Статистически изследвания по конкретен повод	63
3.2.	Статистически изследвания по поети от Република България международни задължения	68
4.	СТАТИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА.....	75
4.1.	Регистри.....	75
4.2.	Класификации и номенклатури.....	77
4.3.	Бази данни.....	79
5.	РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА СТАТИСТИЧЕСКАТА ИНФОРМАЦИЯ	80
5.1.	Издателска и разпространителска дейност	80
5.2.	Информационно обслужване	83
 РАЗДЕЛ ВТОРИ. ОТЧЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТАТИСТИЧЕСКИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ С МЕЖДУВЕДОМСТВЕНО ЗНАЧЕНИЕ НА ОРГАНИТЕ НА СТАТИСТИКАТА ПРЕЗ 2001 ГОДИНА.....		 86
1.	ПОСТОЯННО ПРОВЕЖДАНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ С УСТАНОВЕНА ОБЩЕСТВЕНА ЗНАЧИМОСТ.....	86
1.1.	Отраслови статистически изследвания.....	86
1.2.	Текуща статистическа информация.....	92
2.	ДРУГИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ.....	93
2.1.	Статистически изследвания по конкретен повод.....	93
3.	СТАТИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА.....	94
3.1.	Класификации и номенклатури.....	94

УВОД

Дейността на Националния статистически институт и другите органи на статистиката по изпълнението на утвърдената с Решение N 109 на Министерски съвет от 6.03.2001 г. **Национална програма за статистически изследвания през 2001 г.** (обн. ДВ, бр. 26 от 20.03.2001 г.) беше осъществена в съответствие с изискванията на трите фундаментални разработки, определящи развитието на националната статистика не само през 2001 г., но и в дългосрочен план - **Закона за статистиката, Националната програма за хармонизиране на нормативната база на статистическата дейност със законодателството на Европейския съюз в областта на статистиката и Стратегията за развитие на националната статистика до 2006 година.**

Включените в Националната програма за статистически изследвания през 2001 г. задачи имаха за цел **реализация за поетапния план-график от Стратегията за развитие на статистиката.** Специално внимание беше отделено на **практическото реализиране на приоритетните задачи** в дейността на националната статистическа система през 2001 година.

Приоритет с особено значение беше организирането и провеждането на **Преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Република България към 1 март 2001 година.** Успешно бяха изпълнени всички задачи както по осигуряването на общото ръководство и методологическото единство при подготовката и провеждането на преброяването, така и по събирането, огледа и обработката на изключително голямата по обем и разнообразна по съдържание информация получена от преброяването.

Друг важен приоритет беше по-нататъшното развитие и усъвършенстване на **нормативната база на статистиката.** Разработени бяха и приети промени в **Закона за статистиката,** които засегнаха основни направления в дейността на НСИ - административното управление, задълженията за предоставяне на данни в определените срокове, защитата на индивидуалните данни, статистическите изследвания, органите на статистиката и разширяването на обхвата на регистър БУЛСТАТ.

Извършена беше значителна по обем работа по **практическото реализиране на приоритетните задачи от Националната програма за хармонизиране на нормативната база на статистическата дейност със Законодателството на Европейския съюз (НРАА).** По препоръка на Статистическата служба към Европейската Комисия (Евростат) беше подготвена програма за приоритетните задачи по отделни области на статистиката във

връзка с приемане изискванията на Европейското законодателство. Програмата очертава визията за развитие на националната статистическа система до 2005 година.

Специално внимание беше отделено и на изпълнението на специфичните задачи възложени на НСИ със Закона за статистиката - развитието на националния регистър БУЛСТАТ и Единната информационна система за противодействие на престъпността (ЕИСПП).

Практическото реализиране на включените в Националната програма за статистически изследвания през 2001 г. приоритети и свързаните с тях дейности позволиха националната статистическа система да провежда и разпространява по-актуална, по-точна и по-достоверна икономическа, демографска и социална информация, която да е съпоставима с Европейските изисквания.

РАЗДЕЛ ПЪРВИ

ОТЧЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПЛАНА ЗА СТАТИСТИЧЕСКИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

1. ПРИОРИТЕТНИ НАСОКИ В ДЕЙНОСТТА НА НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

1.1. ПРЕБРОЯВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО, ЖИЛИЩНИЯ ФОНД И ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Преброяванията са част от дейността на националната статистическа система на всяка една страна, в т. ч. и на България.

Националният статистически институт, в съответствие с чл. 12 от Закона за преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Република България през 2001 г., беше натоварен да организира и проведе поредното XVI преброяване в страната. С това беше спазена една сто и двадесетгодишна традиция – най-голямото по своите размери наблюдение на населението методологически и организационно да се ръководи от официалната статистическа институция.

Спазена беше една неписана традиция – преброяванията да отразяват големите социално-икономически и политически промени, настъпили в страната. Преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Република България към 1 март

2001 г. беше проведено във време, характеризиращо се с дълбоки трансформации във всички сфери на обществото, с развитие на явления и процеси, свързани с прехода към пазарна икономика като приватизация, безработица, връщане собствеността на земеделските земи, с бързи изменения в развитието на естественото и на миграционното движение на населението.

Преброяването беше извършено по програма, напълно хармонизирана с програмата на преброяванията в страните-членки на Европейския съюз. Разширяващите се връзки на България със страните с функциониращи пазарни икономики и влизането ни в редица международни организации изискват пълна сравнимост на статистическите данни за България с данните за останалите страни. В същата степен това се отнася и до данните за броя на населението и неговите структури.

Резултатите от преброяването ще бъдат в основата на изграждането на цялостна съпоставима база за сравнения в социално-икономическата област, с което ще се направи решителна крачка напред в процеса на присъединяване на страната ни към общите европейски структури. С получената информация от преброяването през 2001 г. ще се установи с какъв количествен и качествен човешки потенциал България ще се присъедини към общия европейски дом.

Провеждането на преброяването през март 2001 г. наруши традицията преброяванията в България да бъдат провеждани в края или в началото на месец декември. Що се отнася до годината, нямаше строга последователност, каквато съществува в повечето европейски страни. **Решението за провеждане на преброяването през март 2001 г. беше продиктувано основно от препоръките на Евростат**, който определи периодът от 1 януари до 31 май 2001 г. да бъде използван от страните-членки на Европейския съюз за провеждане на преброявания. Крайно време беше в началото на новото столетие и хилядолетие България да се приобщи към съществуващата европейска практика – преброяванията да се провеждат в години, окончаващи на единица.

Преброяванията осигуряват базисните данни за планиране на общественото развитие. Без значение за коя област става дума - заетост, образование, здравеопазване и т. н., правителствата не могат достатъчно добре да планират без наличие на информация за възрастта, пола, териториалното разположение и местонахождението на лицата в страната. Преброяването е единственият източник, който може да осигури такава информация и подробни данни, необходими на регионално ниво, включително до населено място.

Посочените дотук причини имат общ характер и са валидни за всяка страна. Специално за България съществуват и редица конкретни причини за провеждане на преброяване през март 2001 година.

Огромните политически и социални промени, настъпили след 1989 г., доведоха до премахване на предишни бариери за свободно движение на населението както в рамките на страната, така и извън нея. **Независимо от ограниченията за свободно влизане на български граждани в страните, подписали договора от Шенген, и мерките, предприемани от много страни за ограничаване на външната миграция,** през последното десетилетие около 700 хил. души са напуснали България. Определено може да се твърди, че **външната миграция започва и предстои да играе първостепенна роля върху формирането на броя на населението.** Съществуват много трудности, главно от организационен характер, за статистическо обхващане на емиграцията и последиците от нея върху човешкия потенциал на страната. Проблеми с външната миграция ще съществуват докато не се изгради достатъчно надеждна система за регистрация на движението на хора през границите на България. Дотогава само едно ново преброяване може да предостави информация за броя на емигрантите и имигрантите в страната, а оттам - и за населението като цяло.

Чрез преброяването се получават данни за домакинствата и семействата в България. Преброяването е единственият източник за установяване на техния състав, вид и размер, както и на демографските и социалните характеристики на лицата, които ги съставляват.

Преходът към пазарни отношения и провежданата структурна реформа в икономиката налагат нов поглед към икономическата активност на населението. Събраните при преброяването данни ще дадат основните социално-икономически характеристики на населението: заетост, статус в заетостта, упражнявано занятие, отраслова принадлежност и т. н.

При разработването на програмата на преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства към 1 март 2001 г. освен посочените принципи бяха взети предвид и изискванията за:

- приемственост на основните методологически постановки за запазване сравнимостта на данните и продължаване на динамичните статистически редове, събирани в продължение на повече от 100 години;

- задоволяване на специфични потребности от данни за използването на земеделските земи в България;

- осигуряване на методологическа координация с останалите източници на данни за населението - текущата демографска статистика и националния регистър на населението (ЕСГРАОН);

- актуализиране на съществуващата База данни "Население", изградена след преброяването на населението, проведено в края на 1992 г.;

- осигуряване на международна сравнимост на данните, чрез спазване на препоръките на международните статистически организации

За изчерпателното преброяване през 2001 г. бяха разработени два основни преброителни документа - "Преброителна карта за сградите, жилищата и населението" и "Преброителна карта за земеделските стопанства". По време и след преброяването бяха проведени четири репрезентативни изследвания по жизнено важните за страната проблеми: раждаемост; миграция; здравно състояние на населението; заетост и безработица.

От средата на м. октомври 2001 г. в продължение на една година се провежда изследване за бюджета на времето на населението в страната.

В съответствие с чл. 13 от Закона за преброяването и в указанияте в него срокове, беше **формирана управленска йерархична пирамида**, към която освен НСИ и ТСБ се отнасят още Централната комисия по преброяването, областните и общинските преброителни комисии, както и контрольорите и преброителите.

Националният статистически институт осигури общото ръководство и методологичното единство при подготовката и провеждането на преброяването във всички административно-териториални и териториални единици на страната. Екип от експерти от НСИ разработи проектозакона за преброяването и проектобюджета на преброяването. Екипът по преброяването разработи Програмата на преброяването в съответствие с националните традиции и международните препоръки и стандарти в областта на преброяването. Експертите от Националния статистически институт бяха отговорни и за дейностите, свързани с провеждане на разяснителна дейност сред населението, организиране на обучението на лекторския апарат за обучение на огромната армия от преброители и контрольори, определяне на участъците и домакинствата, в които се проведеха съпътстващите репрезентативни изследвания, както ще бъдат отговорни и за обработката, публикуването и разпространението на резултатите от преброяването.

Не по-малко важна беше **ролята на териториалните статистически бюра.** Те отговаряха за **общото методическо ръководство на преброяването в своите области.** Под тяхното непосредствено ръководство бяха извършени дейностите по районирането на населените места - изграждането на преброителните участъци и контролните райони. Те организираха проверки за хода на преброяването и степента на извършената работа. Териториалните статистически бюра чрез своите служители участваха активно в разпределението на всички преброителни материали по общини и населени места. Специално подготвените лектори от ТСБ имаха трудното задължение да подготвят по

еднообразен начин 45-хилядната армия от преброители и контрольори, взела участие в провеждането на преброяването.

Етапът на **проверка на номерацията на дворните места и съставяне на списъците на улиците, сградите, жилищата, домакинствата и лицата в тях** започна от началото на м. септември 2000 г. и продължи до края на м. януари 2001 година. Методологическото ръководство на този етап се осъществи от екипа по преброяването. Разработена беше инструкция за организиране и провеждане на преброяването и беше проведен семинар за обучение на експертите от ТСБ, които от своя страна трябваше да проведат съответни инструктивни семинари във всяка община. **Непосредствени организатори и изпълнители** на цялостната дейност по районирането **бяха териториалните статистически бюро**. Включването на почти целия състав на бюрата преди и по време на подготвителните дейности позволи да бъдат обхванати и контролирани в оперативен порядък всички населени места на територията на отделните общини. Решаващ принос за срочното изпълнение на районирането имаха директорите на ТСБ, които носеха цялата отговорност за всички дейности по организацията на преброяването на територията на областите. **Традиционна и огромна помощ при организиране на преброяването оказаха и местните органи на управление в лицето на кметствата**. С техни служители и подбрани от тях лица бяха осъществени дейностите по проверката на номерацията, по съставянето на списъците ПНЖ-1 и ПНЖ-1а. Цялостната дейност по районирането приключи навсякъде в предварително определените срокове - края на м. декември 2000 година. Най-големи трудности през този етап създадоха множеството промени в наименованията на улици, квартали, промени в землищата на населени места, разделянето и сливането на улици и др. Оказа се, че не във всички общини се актуализира Класификатора на пътните артерии и Класификатора на адресите. **Този етап, който може да бъде обобщен като райониране на населените места на преброителни участъци и контролни райони**, е неизбежен за всяко едно преброяване във всяка една страна, независимо от начина, по който се организира преброяването.

За предстоящото преброяване бяха направени съществени изменения в организацията още в етапа на неговата подготовка. Новост при преброяването, проведено от 1 до 14 март 2001 г. е **използването на достиженията на съвременната ГИС-технология при оформянето на преброителните участъци и контролните райони**. Експериментираното при пробното преброяване изграждане на преброителните участъци и контролните райони на основата на границите на избирателните секции беше приложено като за целта бяха използвани Класификатор на адресите и Класификатор на пътните артерии, предоставени ни от ГУ "ГРАО" към МРРБ. Използвани бяха карти на 170 градове,

въз основа на които бяха очертани преброителните участъци и контролните райони, а в София, Ямбол и Плевен бяха използвани дигитални карти. Това намали до минимум възможността отделни улици, отделни сгради да бъдат изпуснати. За първи път списъците бяха въведени на компютърни формати. Това означава, че при бъдещите преброявания, а такива със сигурност ще има, този труд, който отнема много време и много средства ще бъде силно редуциран до актуализация на границите и съдържанието на преброителните участъци и контролните райони. Ще бъдат добавяни новопостроените жилищни сгради и жилища, а ще се зачертаят съборените сгради.

Сполучливият подбор на преброителите и контролните може да бъде потвърден от данните за тяхното разпределение по основни признаци. В преброяването участваха общо 45437 преброители и контролери, сред които три четвърти бяха жени. Една четвърт от всички преброители бяха в младежка възраст (от 18 до 29 г.). Над две трети от всички преброители и контролери бяха на възраст между 30 и 59 г. и само всеки 20-ти преброител беше над 60-годишна възраст. По отношение на заетостта може да се каже, че близо половината (43,9%) от всички преброители и контролери бяха безработни към момента на преброяването. Този дял можеше да бъде значително по-висок, ако в последния момент някои от безработните не се бяха отказали, поради опасността да не получават помощи за безработни лица. В някои области дялът на безработните надхвърли значително средния за страната. Така например, в област Видин 88,3% от всички преброители и контролери бяха безработни, в Добрич техният дял беше 73,9%, а в границите на две трети – в областите Велико Търново, Сливен, Хасково. За разлика от предишни преброявания при последното преброяване съвсем минимален (само 1,0%) беше дялът на лицата, участвували в преброяването с образование по-ниско от средно. Приблизително две трети от преброителите имаха средно образование, а с висше беше всеки трети преброител. В две от областите (Сливен и София-град) техният дял приближаваше границата на 50%.

Най-важното беше, че **не се потвърдиха предвижданията на някои печатни медии за масов бойкот на преброяването**, за страх, съществуващ в гражданите от преброителите. Доста преди преброяването се правеха опити да се нагнети атмосферата около неговото провеждане. По време на самото преброяване и след неговото приключване не постъпи нито един сигнал за използване на преброяването за такива цели. Много полезна роля в това отношение изигра постановката в закона за служебните карти, както и възможността гражданите предварително да се информират за самоличността на преброителя.

Отчитайки важността на подготовката и обучението на преброителите и контролърите, бяха взети всички мерки за възможно най-добрия начин на провеждане на тридневните инструктивни конференции, първоначално с лекторите от ТСБ, а впоследствие и на общинско равнище. Екипът по преброяването проведе три тридневни общонационални съвещания. По специално подготвена програма, включваща задълбочено запознаване с Инструкцията за попълване на преброителните карти и практически упражнения за тяхното попълване бяха подготвени лекторите, които имаха задължението да подготвят преброителите и контролърите. Лекторите по общини бяха подбрани от сътрудниците на ТСБ. Обучението беше съпроводено с решаването и обяснението на повече практически задачи, с разясняване на заплетени случаи от голямото многообразие на житейски примери, с които могат да се сблъскат преброителите при изпълнение на техните задължения. При обучението бе акцентирано и на правата и задълженията на преброителите и контролърите според Закона за преброяването. Ударение беше поставено върху необходимостта от съблюдаване на конфиденциалността на събраните индивидуални данни. Специално бяха дадени указания относно доброволния характер на отговорите на въпросите, отнасящи се до етническия състав на населението, вероизповеданието и майчиния език на лицата.

Общо в страната бяха проведени над 600 семинара. Трябва да се отбележи, че в преброяването участваха само преминали през обучение преброители и контролъри.

Един от факторите за успешното провеждане на преброяването беше постигането на максимална информираност на населението относно целите и задачите на преброяването. Създаването на атмосфера на доброжелателност сред гражданите, на желание за сътрудничество и партньорство ще остане една от главните характерни черти на последното преброяване. Определена положителна роля в това отношение изигра обособяването за първи път в нашата практика на специално звено за организиране на разяснителната дейност преди и по време на преброяването. На редовно организираните от НСИ пресконференции беше предоставяна информация за дейността по преброяването. През последните два месеца преди преброяването беше проведена една безпрецедентна разяснителна работа сред населението. За целта бяха подготвени два телевизионни видеоклипа с продължителност от 30 и 60 секунди. Отпечатан беше специален плакат, който бе разпространен в почти всички населени места. Разпространена беше специална рекламна диплянка, съдържаща обръщение към гражданите, съдържанието на преброителните карти, гаранциите за съхраняване на поверителността на индивидуалните данни др. Тиражът ѝ бе съобразен с броя на домакинствата в страната.

Използвани бяха възможностите за популяризиране на преброяването, които бяха предоставени от софийското метро.

В последните дни преди преброяването в НСИ постъпваха непрекъснато данни за заключителните операции по неговата подготовка. Общото впечатление беше, че **навсякъде обучението на преброителския апарат е проведено успешно**. С много малки изключения нямаше отказ от страна на преброители и контролори да участват в преброяването. Спешно бяха доставяни недостигащи преброителни карти и инструкции, направени бяха последни уточнения на графици за срещи между преброители и контролори, за контролни проверки по отделни населени места и т. н.

На 1 март 2001 г., в съответствие със закона преброяването започна във всички общини и области. **Официално преброяването беше открито във Велико Търново - старата столица на България, в която е взето решение за провеждане на първото преброяване на населението в Третата българска държава в края на 1880 година.**

През целия период на преброяването в НСИ постъпваше редовно задължителна информация от всички области за хода на преброяването в тях. Това даде възможност по всяко време да се знае какъв процент от населението и жилищния фонд са преброени, в кои населени места се изпълнява графикът и в кои има изоставане.

Редовните връзки между НСИ и ТСБ през периода на преброяването имаха не само информационен, но и контролен характер. Текущо беше оказвана методологическа помощ по всички възникнали проблеми. Въпросите бяха записвани и класифицирани и по електронната поща или чрез телефон бяха давани методологически указания за всеки конкретен случай. По този начин беше осигурено методологическо единство за всички области при решаването на възникнал еднотипен проблем.

Във всички общини по време на преброяването беше извършен контрол от служители на ТСБ на населените места, влизащи в състава на общината, който изигра положителна роля по отношение качеството на попълваните преброителни карти. Всекидневният контакт с преброителите и контролорите беше много полезен и допринесе за гарантиране на спазването на методологията на преброяването.

Общата констатация е, че през целия период - от 1 до 14 март 2001 г., **преброяването протичаше нормално, без особени затруднения.** Случаите на категоричен отказ на лица да участват в преброяването бяха редки и то предимно в столицата и някои по-големи градове. Броят на отказалите да участват в преброяването (3975 души) е повече от два пъти по-малък в сравнение с предишното преброяване през 1992 година.

През целия период на преброяването от страна на НСИ беше осъществен контрол върху неговото протичане по области, общини и населени места, като в тази дейност активно се включиха отговорниците от НСИ за отделните области.

Благодарение на усилията на общинските и областните преброителни комисии, на целия персонал на териториалните статистически бюра, на областните и общинските отговорници, на екипа по преброяването и не на последно място на всички преброители и контролори **преброяването приключи успешно в определения от закона срок във всички области, общини и населени места**

След 10 март имаше населени места, в които преброяването и приемането на преброителните материали беше приключило. Трябва да се отбележи, че **приемането и предаването на преброителните материали беше извършено равномерно** без струпвания в последните дни, благодарение на това, че започна няколко дни преди обявения срок и беше извършено по предварително установен график. При това работата на приемащите контролори и служители от ТСБ беше значително усложнена с оформянето на приемно-предавателните протоколи, въз основа на които беше извършено заплащането на труда на преброителите.

От 20 до 25 март 2001 г. бяха проведени и **контролните преброявания за пълнотата на обхвата и за точността на регистрацията.**

Предварителните резултати бяха приети на заседания на общинските и областните преброителни комисии и изпратени в НСИ в определения срок. Общият резултат от създадената организация е, че **предварителните резултати бяха получени в указания срок, без всякакво закъснение, което е едно сериозно постижение за всички участници в преброяването към 1 март 2001 г.**

След провеждането на същинското преброяване от 1 до 14 март 2001 г. работата по преброяването продължи с **етапа на обработка на данните.**

Разработени бяха **технологичните документи на системата за обработка на данните** - инструкция за въвеждане и обработка на данните и отстраняване на несъответствията в ТСБ; инструкция за трансфер, обработка на данните и отстраняване на несъответствията в НСИ; инструкция за съхраняване и достъпа до данните в ТСБ.

До началото на м. юли 2001 г. беше разработен софтуерът за въвеждане и обработка на данните за населението от репрезентативна извадка, обхващаща 2,5% от населението, а до средата на м. юли 2001 г. и за цялата съвкупност.

През м. септември 2001 г. бяха обявени **резултатите от обработката на демографските данни от 2,5% извадка.** Интересът към данните продължава да бъде изключително голям.

В началото на м. октомври 2001 г. бяха обявени резултатите от проведените по време на преброяването извадкови изследвания за раждаемостта, здравното състояние и миграцията на населението.

Обработката на данните, която включва операциите по въвеждането и отстраняването на несъответствията се извършва децентрализирано в териториалните статистически бюра до края на 2001 година.

Изключително голямата по обем и разнообразна по съдържание информация, ще даде възможност за богата публикационна и аналитична дейност. С нея се затваря целият цикъл по подготовката, провеждането и обработката на данните от всяко преброяване.

1.2. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА ХАРМОНИЗАЦИЯ НА НОРМАТИВНАТА БАЗА НА СТАТИСТИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ СЪС ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ (НРАА)

В Годишния доклад на Европейската комисия беше дадена следната обща оценка "...България е постигнала сравнително добър напредък в областта на статистиката. Преброяването на населението бе проведено в график. Предприети са мерки за изграждането на основа за по-силна администрация в областта на статистиката. Обаче, в някои области е необходима повече работа по методологията, качеството и пълнотата на данните за постигане на съответствие с *aquis*.

Докато по отношение на обучението на персонала и неговото умение да извършва работа в съответствие с *aquis* съществува напредък, то текучеството на персонала, работещ по въпросите, свързани с европейската интеграция в НСИ е все още много високо ..."

По препоръка на Статистическата служба на Европейската общност (Евростат) през 2001 г. беше подготвена средносрочна програма за приоритетните задачи по отделните области на статистиката във връзка с приемане изискванията на Европейското законодателство. Програмата очерта визията за развитие на националната статистическа система в хоризонт до 2005 година.

За първи път Националният статистически институт участва в среща на работната група по програмиране и координация на Европейската статистическа система към Статистическия програмен комитет на Евростат. Обсъдена беше работната програма на Евростат за 2002 г. и следващата петгодишна програма 2003-2007 година. По проекта за петгодишната програма на Евростат бяха представени конкретни предложения и коментари.

С подготвения вариант на Националната програма за статистически изследвания през 2002 г. беше направен опит за внедряване на препоръките на Евростат за инкорпориране на подходите на Европейската статистическа система при разработката на националните програми и планове.

Продължи хармонизацията с Европейското законодателство в областта на **националните икономически сметки**. Националният статистически институт е отговорен за разработването на пълната система от национални сметки съгласно методологическите изисквания на Европейската система за сметки - 1995 г. (ECC-95). До този момент беше даден приоритет на работата по нефинансовите сметки, но започна и разработването на сметките за финансовите операции и балансовите таблици на институционалните сектори.

Общата съгласуваност с Европейското законодателство в областта на Макроикономическата статистика като цяло е голяма. Въпреки това, за постигането на пълна хармонизация трябва да бъдат решени проблеми, свързани предимно с качеството и навременността (сроковете на разработване и предоставяне) на оценките, прецизността и детайлизацията.

Работата по националните сметки следваше модула от НРАА: Годишни икономически сметки; Европейска система от сметки; Агрегати на националните сметки; Сметки за сектор Държавно управление; Сметки за останалите институционални сектори; Таблици "Ресурс-Използване"; Баланс на активите и пасивите; Тримесечни национални сметки; Финансови сметки; Мониторинг на собствените ресурси; Монетарна и финансова статистика - Държавен дълг и дефицит; Регионална и географска информация - Икономически сметки на регионално ниво.

Съгласно плана за 2001 г. тримесечно бяха разработени и публикувани данни в текущи и съпоставими цени по показателите в схемите за изчисляване на Брутният вътрешен продукт (БВП) по производствения метод и метода на крайното използване. Стойностният метод беше приложен в текущи цени. Годишно бяха разработвани нефинансови национални сметки по институционални сектори, както и таблици "Ресурс - Използване".

Малък прогрес беше постигнат в областта на **финансовите национални сметки**, преди всичко поради липса на човешки ресурси. Тяхното разработване е залегнало като първи приоритет в Стратегията за развитие на статистиката. За целта през 2000 г. беше създадена вътрешноведомствена работна група, а през 2001 г. беше подписано споразумение и съответно създадена междуведомствена работна група за разработването на финансовите национални сметки с членове - експерти от НСИ, Министерството на финансите и БНБ.

Националните статистически служби играят важна роля при **определянето на собствените ресурси и вноските на страните членки** на базата на ДДС и БНП в ЕС. Предстои изясняване на допълнителната работа, която да се извърши от страните кандидатки за постигане на съгласуваност не само с ЕСС-95, но и с новите регламенти за собствените ресурси. В тази връзка експерти от НСИ взеха участие в семинар, организиран от Европейската комисия, за запознаване с основните изисквания и правилата при определяне на вноските в Европейския съюз.

Внедрена беше **методологията за провеждане на месечни наблюдения по статистика на енергията** - за твърдите горива, нефта, нефтопродуктите и природния газ, електроенергията и за дейността на атомната централа, **напълно хармонизирана с тази на Евростат.**

С годишния отчет за **заетите лица и средствата за работна заплата** през 2000 г. беше осигурена необходимата по Регламент 530 /09.03.99 г. информация.

През 2001 г. беше изготвена анкетна карта на **Наблюдението на структурата на заплатите** и указание за попълването ѝ. Това наблюдение ще се проведе през м. март 2002 г. с данни за м. октомври 2001 година. **Използваните класификации и дефиниции са хармонизирани с изискванията на ЕС.**

Работна група с участието на експерти от Националния статистически институт, Националния осигурителен институт и Министерство на труда и социалната политика разработва **статистическата система за отчитане на трудовите злополуки**, която отговаря на критериите на Евростат за хармонизиране в отчитането на трудовите злополуки. През 2001 г. завърши работата по статистическата методология и по класификациите и номенклатурите, необходими за попълване на декларацията за трудова злополука.

По Националната програма ФАР-98 през 2001 г. успешно завърши проект **“Индекс на цени на износа и вноса”**. Разработена беше нова методология за изчисляване на **индексите на цените**. Проведен беше семинар с участието на представители от всички заинтересовани ведомства - БНБ, Агенция “Митници”, Министерство на икономиката, Министерство на финансите, Агенция за икономически анализи и прогнози, Университета за национално и световно стопанство, Българска стопанска камара (БСК) и други, както и експерти от различните отдели в НСИ, на който подробно бяха представени резултатите от проекта. Методологията беше разпространена чрез Интернет. Разработен беше **специализиран софтуер за автоматизирано групиране на стоките според степента на вариации на цените и изчисляване на индекси на цените на базата на стоки представители**. Започна тримесечно изчисляване на цените на износа и вноса. В рамките

на проекта беше организиран и кратък курс за специалистите от НСИ за обучение за работа с програмния продукт SAS.

На базата на изчисления коефициент на вариация на цените на стоките и анализ на резултатите беше подготвен **проект на ценови лист, съдържащ основните стоки, с които България търгува** (около 180 стоки по износа и около 200 стоки по вноса). Целта на този ценови лист е да служи като ориентировъчна база за средните цени на включените стоки. Ценовият лист беше изпратен на Агенция "Митници" и Министерство на икономиката за съгласуване и становище, както по обхвата на стоките, така и по оптималността на посочените средни цени. Националният статистически институт потърси тяхното мнение и по въпроса за поддържането на такъв ценови регистър, сроковете за обновяване, възможностите за неговото инкорпориране към Митническата информационна система и отговорностите на различните ведомства при неговото бъдещо приложение. Към тази материя проявиха интерес и от БСК. След проведените срещи и разговори НСИ получи предложение и идеи от различни браншови структури. По този примерен лист НСИ ежесечно следи цените на включените стоки. През 2002 г. ще продължи работата по актуализацията на стоките включени в ценовия лист и използването му в работата на митниците и статистиката.

Мероприятията за хармонизация в областта на **статистиката на околната среда** през годината бяха насочени към три области - оценка на емисиите на вредни вещества в атмосферата, статистика на отпадъците и статистика на разходите за околната среда. През 2001 г. беше приложена нова методика за изчисляването на емисиите, разработена от Министерство на околната среда и водите. Методиката е хармонизирана с новия вариант на стандарта за страните от ЕС (CORINAIR). В резултат от участието на НСИ в проекта на Евростат и ФАР за хармонизиране на статистиката на околната среда в страните кандидатки за членство в ЕС, бяха извършени промени в методологията на статистическото наблюдение за битовите отпадъци, водопотреблението и наблюдението за разходите за околната среда.

Статистическите наблюдения се актуализират ежегодно съобразно развитието на нормативната база и процесите на нейното хармонизиране с европейското законодателство в областта на околната среда.

Програмата за европейски сравнения на паритетите на покупателната способност (ППС) работи по утвърдена методология на Евростат. Принципите за подбор на стоките (потребителски и инвестиционни) и услугите-представители и провеждането на наблюденията за събиране на цените бяха напълно в съответствие с методологическите изисквания и инструкции за работа на Евростат и страната-лидер на Южноевропейската

Група, в която участва и Р България. В момента се разработва и подготвя Регламент на Европейския Парламент и Комисията на Европа относно изчисляването на ППС. Предвижда се Регламентът да бъде приет през 2003 година.

Достигнато беше добро ниво на съответствие на **хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ)** с нормативната база на Евростат. Изчисляването на ХИПЦ, както и на индекс на потребителските цени (ИПЦ) е в съответствие с методологическите изисквания на Европейския съюз. Работната програма за внедряването на ХИПЦ в България беше актуализирана през 2001 година.

Данните за ХИПЦ бяха изпращани ежемесечно в Евростат. През 2001 г. беше изпратен и ревизиран временен ред от индекси на потребителските цени за периода 1996 - 2001 г. при база 1996 = 100, съгласно изискванията на Евростат за формата на данните и групировките на индексите.

Националният статистически институт участваше в регулярните работни срещи по ХИПЦ, организирани от Евростат.

По темата **Структурна бизнес статистика** в НСИ беше сформирана работна група от експерти, която продължава да работи по хармонизацията им в съответствие с изискванията на Регламента на ЕС. Темата беше включена като подкомпонент в договора по програма ФАР-98 "Съобразяване на статистическата дейност в Р България с изискванията на предстоящото ѝ членство в Европейския съюз". В рамките на този проект беше получена помощ по отношение на организацията на наблюденията, събирането на данните и изчисляването на показателите, за да бъде постигнато необходимото съответствие с изискванията на Регламент 58/97 ЕС, както и Регламенти 2700/98, 2701/98 и 2702/98, отнасящи се до дефинициите, редовете с данните и техническия формат. Очаква се в бъдеще с подобряване на качеството на Статистическия бизнес регистър да бъде ускорена хармонизацията и бъдат усъвършенствани структурните наблюдения, както и да бъде създадена възможност за изчисляване на някои от показателите за оценка на качеството на бизнес статистиките за изпълнение на Регламент 1618/99 ЕС.

В областта на **структурните наблюдения в промишлеността** продължи работата по разработване на **системата за годишна структурна бизнес статистика в промишлеността**, съгласно Регламенти 58/97, 2699/98, 2700/98, 2701/98, 2702/98 и 1618/99 на Съвета на ЕС. Една част от показателите бяха хармонизирани в съответствие със специфичния модул за структурни бизнес статистики в промишлеността, но за някои от показателите съществуват методологически различия в дефинициите.

Продължава разработването на **система за краткосрочни икономически показатели в промишлеността** съгласно Регламент 1165/98 (Анекс А) на Съвета на ЕС.

Краткосрочните наблюдения в индустрията бяха организирани в два интервала: месечен и тримесечен. Резултатите от тримесечните наблюдения (с които се събира информация за основни тримесечните показатели) бяха използвани за тримесечните оценки на БВП.

От 1999 г. започна поэтапното внедряване на нова методика за наблюдение на **индекса на цените на производител на вътрешния пазар**, разработена в съответствие с изискванията на Евростат и с практиката на страните от Европейския съюз, с която до момента бяха обхванати 37 отраслови групи (3-и знак на НКИД-2001). След проведените консултации с експерт на Евростат за възможните подходи при изчисляването на индекса на цени на производител за износ и работното посещение в Статистическия институт на Великобритания беше разработена програма в краткосрочен и средносрочен план за използване на подходящи източници на информация за подобряване на дефлатора на продажбите за износ.

С цел да бъде ускорено внедряването на методиката, съгласно подобрената извадкова стратегия на наблюдението, бяха определени 65 отраслови групи (с по-висок дял по отношение на продажбите), които трябва да бъдат включени в наблюдението, за да се постигне необходимия обхват. Разработена беше и програма за работа, съгласно която внедряването на индекси на цени на производител трябва да приключи до началото на 2004 година. В изпълнение на тази програма бяха подготвени (дезагрегирани) и предстои включване в наблюдението на нови 18 отраслови групи.

По отношение на **индекса на цени за износ** предстои започване на работа по подобряване на текущата практика на дефлиране на продажбите за износ с изменението на валутния курс, като дългосрочната стратегия предвижда да започне подготовка за наблюдение на индекса на цени на производител за износ, като първо с това наблюдение ще бъдат обхванати 10-те най-големи промишлени предприятия, износители на собствена продукция, които дават около 50 % от продажбите за износ.

През 2001 г. продължи работата по внедряване на **наблюдение на промишлените продукти по номенклатурата ПРОДКОМ (PRODCOM)**, съгласно Регламент 3924 от 19 декември 1991 г. на Съвета на ЕС. Проведено беше регулярно годишно наблюдение по Националната номенклатура на промишлената продукция изградена на база PRODCOM-list. В рамките темата "Производствена статистика" се очаква да се изгради система за получаване на хармонизирани статистически данни за промишлените продукти със съответната надеждност, гъвкавост и равнище на детайлизация. От началото на 2001 г. бяха проведени месечни наблюдения по новата номенклатура на промишлената продукция ПРОДПРОМ – 2001 (PRODCOM-BG).

През м. май 2001 г. беше подписан договор между НСИ и Европейската комисия за провеждане на **бизнес наблюдение в промишлеността по хармонизираната програма на Европейския съюз**.

През 2001 г. бяха изготвени редове данни за 1996, 1997 и 1998 г. за **отрасъл "Строителство"** по групите на НКИД-2001 (3-ти знак на NACE) и по райони, а за брутните инвестиции за всички отрасли по съответните модули по втория знак на NACE, съгласно Регламент 58/97 ЕС.

Продължиха консултациите и работата по **краткосрочните показатели в строителството** по линията на Националната програма ФАР-98 "Съобразяване на статистическата дейност в Р България с изискванията на предстоящото ѝ членство в Европейския съюз". Организирано беше и проведено експериментално наблюдение за проучване на възможностите за осигуряване на информация за изпълненото от строителните фирми сградно и инженерно строителство и за издадените разрешителни за строеж на нови сгради от местните администрации. Решено беше през 2002 г. да бъде въведена допълнителна справка за дейността на строителните предприятия към тримесечния отчет "Финансови резултати" и да започне тримесечно наблюдение за издадените разрешителни за строеж. Целта е да бъдат осигурени данни за изчисляване на повече показатели, характеризиращи строителната дейност, в по-пълно съответствие с Регламент 1165/98 ЕС.

Изследването на **товарния автомобилен транспорт** осигури сравними данни за Р България на европейско ниво и до голяма степен беше хармонизирано с Европейските стандарти. За постигане на пълна хармонизация с изискванията на Директива 1172/98 на ЕС бяха предвидени необходимите промени за 2002 година.

През 2001 г. стартира участие на НСИ в пилотен проект на Евростат за **статистика на морския и на въздушния транспорт**. Проектът предвижда обучение и оказване на конкретна техническа помощ, с цел хармонизиране на изследванията в съответствие с европейските изисквания и директиви. Проведени бяха проучвателна мисия и консултации за изготвяне на анализ за състоянието на статистиката в тези области.

Изпълнени бяха задачите, произтичащи от сключените договори между НСИ и международни институции за разработване и изпращане на данни по **структурна бизнес статистика на транспорта и съобщенията** в съответствие с изискванията на Регламент 58/97 ЕС.

В областта на **статистиката на търговията** беше постигнат значителен напредък по изпълнение на НРАА. Основно бяха проучени обхватът, съдържанието и методологията на показателите по структурната бизнес статистика, като беше извършено и съответното

адаптиране на голяма част от задължителните показатели с националните особености и съществуващата счетоводна практика у нас. Продължи работата по изучаване на методиката и съдържанието на групите стоки на Класификацията на разходите за индивидуално потребление по предназначение (COICOP), с цел **продажбите на дребно** да бъдат групирани в съответствие с нейните изисквания.

В областта на **научно-изследователската и развойната дейност (НИРД)** е постигнато почти пълно хармонизиране с европейския стандарт Frascati Manual и с изискванията на Евростат за предоставяне на международно съпоставима информация по определен набор от показатели, която служи за подържане и актуализиране на базата данни за страните кандидатки за членство в ЕС. В резултат на направените подобрения на действащия през 2001 г. статистически инструментариум беше осигурено пълно съответствие по отношение на представителността, периодичността, единиците на наблюдение, обхвата и съдържанието на променливите и нивата на групировките. Годишно бяха формирани съпоставими данни за персонала, зает с НИРД и за направените разходи за НИРД по институционални сектори във всички изисквани от Евростат разбивки и в пълно съответствие с европейските класификации за науката и образованието.

Успешна форма за повишаване степента на хармонизиране на националната ни практика по **структурна бизнес статистика на услугите** беше участието в пилотен проект по Националната програма ФАР-98 "Съвместяване на българската статистическа практика с изискванията за членство в Европейския съюз". Проведените в рамките на проекта консултации, работни срещи и семинари с чуждестранни експерти допринесоха за усъвършенстване на методологията и подобряване на обхвата на структурните показатели за услугите, съобразно изискванията на европейската законодателна рамка - Регламент 58/97 ЕС. Постигнато беше почти пълно съответствие с изискванията на Регламент 1165/98 ЕС за **краткосрочните показатели в сектор услуги** - "оборот" и "заети лица".

През 2001 г. работата по хармонизацията на статистическата дейност с прилаганите в Европейския съюз методологии в областта на **статистиката на селското стопанство** продължи в две основни направления - Пилотен проект на Евростат "Агромонетарна статистика" и провеждане на нови наблюдения по хармонизирани с действащите в Европейския съюз методологии. Пилотният проект по агромонетарна статистика включва четири подпроекта: икономически сметки, статистика на цените, секторно моделиране и доход в сектор "домакинства".

През 2001 г. продължи хармонизацията с Европейското законодателство в областта на **демографската и социалната статистика**.

В областта на методологията и получаването на **демографски данни** в максимална степен беше постигната хармонизация с Европейското законодателство. Това осигури безпроблемно предоставяне на статистически данни за населението и демографските процеси на всички международни организации и потребители.

По отношение на **външната миграция** на ниво методология бяха възприети в голяма степен основните дефиниции и критерии на международните организации и статистическите служби за определяне на участниците в миграционните процеси, но все още няма изградена информационна база за статистическото отчитане на миграцията. Предстои иниципирането на съвместен проект в рамките на Програма ФАР-2002 за съвместни действия с МВР, Министерство на труда и социалната политика, Министерство на регионалното развитие и благоустройството за разработване на система за отчитане на външната миграция.

Наблюдението на **домакинските бюджети** беше напълно хармонизирано с европейските стандарти по отношение кодирането на парични разходи на домакинствата, след практическото приложение на Класификацията на разходите за индивидуално потребление по предназначение (COICOP) от началото на 2000 година. Броят на групировъчните таблици беше увеличен в съответствие с изискванията за по-цялостно хармонизиране на протичащите в страната социално-икономически процеси.

Постигната беше висока степен на хармонизация на **статистиката на образованието** с изискванията на Евростат, ЮНЕСКО и ОИСР. Приключи експерименталното внедряване на класификациите на областите на образованието, професионалните направления и специалностите на средното професионално и на висшето образование, хармонизирани с изискванията на Международната класификация на областите на образованието (ревизия '99). Разработени бяха методически и внедрени в практиката нови електронни статистически формуляри за висшето образование, съдържащи и нови показатели за характеризиране аудиторната заетост на студентите и преподавателите.

През 2001 г. беше завършена обработката и валидизацията на масива с данни от проведеното през 2000 г. наблюдение на **продължаващото професионално обучение** на заетите в предприятията от реалния сектор. Масивът с данни беше изпратен в Евростат. Подготвен и изпратен в Евростат беше доклад (отчет) за качеството на данните от наблюдението в съответствие с изискванията на стандартния отчет за качеството, разработен от Евростат. Постигната беше пълна хармонизация с изискванията на Евростат в тази област.

Продължи работата по хармонизиране на **статистиката на здравеопазването**. През м. март 2001 г. паралелно с преброяването на населението беше проведено репрезентативно изследване на здравното състояние на населението “здравно интервю”. Инструментариумът на изследването беше хармонизиран с препоръките на Световната здравна организация (СЗО), дадени на конференцията на СЗО в Копенхаген през м. ноември 2000 година.

По модула “Защита на потребителя” по отношение статистическото изследване на **битовите злоупотреби** беше постигната хармонизация с изискванията на Евростат.

Продължи работата по хармонизацията на **статистиката на туризма**. Статистическият инструментариум беше хармонизиран до голяма степен с изискванията на Евростат (Директива 95/57 на Съвета на Европа от 1995 г.) и Световната организация по туризма. Концепциите и дефинициите за статистическото наблюдение на туризма бяха приведени принципно в съответствие с изискванията на Евростат. От началото на 2001 г. бяха въведени показатели за продължителността на престоя в средствата за подслон на чужденци и български граждани. Дефинициите на тези показатели съответстват напълно на препоръчаните от Евростат.

Постигната беше **почти пълна хармонизация в областта на класификациите и номенклатурите**. От 1 януари 2001 г. влязоха в сила национални класификации, които осигуряват пряко приложение на европейските класификации и номенклатури: NACE Rev. 1, CPA, Draft CC, Номенклатура за макроикономически анализи A20, ISCO-88 (COM), PRODCOM-list. По тези класификации и номенклатури има пълна хармонизация. Пълна е хармонизацията и по отношение на Комбинираната номенклатура CN и ISO 3166 (номенклатура на страните). Утвърдени са и агрегирани номенклатури за икономически анализи и публикации в съответствие с Методологията на ECC-95 (A3, A6, A17, A31 и A60).

Разработен беше алгоритъм за определянето на институционалния сектор на единиците в бизнес регистъра за статистически цели в съответствие с методологията на Системата на национални сметки. Прилага се и Класификацията на разходите за индивидуално потребление по предназначение (COICOP) по документа на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) от 1998 г. и в съответствие с регламентите на Съвета на Европа по отношение на ХИПЦ, домакинските бюджети и други.

България прилага и Класификацията на статуса в заетостта на Международната организация по труда.

Продължава процесът на **изграждане на система от класификации и номенклатури**, които да са пряко приложение или да са съвместими с класификациите и номенклатурите, прилагани от държавите членки на ЕС или са международно приети.

В работата по хармонизиране на законодателството в областта на класификациите и номенклатурите се срещат трудности, предизвикани, от една страна, от все още променящото се законодателство на България (затруднява утвърждаването и прилагането на строго дефинирани процедури на актуализиране), от друга - от липсата на съответно законодателство на Европейския съюз (въпреки включването на класификациите в Компендиума по статистика). Липсата на документи от законодателството на Европейския съюз, утвърждаващи такива номенклатури и уреждащи тяхното поддържане и използване затруднява силно координацията между институциите по отношение на еднозначното им използване.

Постигнатата беше частична хармонизация в областта на **бизнес регистрите за статистически цели**. Понастоящем статистическият бизнес регистър е напълно хармонизиран с изискванията на Регламент 2186/93 по отношение на вида на включените статистически единици и по отношение на обхвата на видовете субекти в икономиката. Частична хармонизация беше постигната по отношение на характеристиките на различните видове статистически единици. Все още продължава работата по методологията на дефинирането на различните видове статистически единици на основата на единиците от административния регистър (правната единица и нейните структурни поделения) в процеса на включването им в статистическия бизнес регистър (Регламент 696/93).

Националният статистически институт работи активно и по подобряване на качеството на статистическия бизнес регистър. Разработен беше инструментариум за изследване качеството на бизнес регистъра, в който бяха обхваната всички характеристики съгласно Регламент 2186/93, с оглед подобряване на обхвата и тяхното използване в бъдещата статистическа практика.

1.3. РАЗВИТИЕ НА НОРМАТИВНАТА БАЗА – ПРОМЕНИ В ЗАКОНА ЗА СТАТИСТИКАТА

През 2001 г. продължи работата по **развитието и усъвършенстването на нормативната база на статистиката**. Разработени бяха и приети промени в **Закона за статистиката**. Промените в Закона за статистиката засягат няколко основни направления в дейността на Националния статистически институт:

- административното управление на НСИ – чл. чл. 8, 9 и 13 от закона;

- задължението да се предоставят данни на НСИ в определените срокове – чл. 20 от закона;

- защитата на индивидуалните данни – чл. чл. 26 и 27 от закона;

- прецизирането на някои текстове относно статистическите изследвания, органите на статистиката и други с оглед привеждането им в съответствие с утвърдената в международен аспект статистическа практика – чл. чл. 3, 5 и 14 от Закона за статистиката.

Националният статистически институт, освен статистическа дейност, която извършва, поддържа националния регистър БУЛСТАТ и Единната информационна система за противодействие на престъпността. Със промените в чл. 8 на Закона за статистиката беше постигнато по-ефективно управление на двете специфични дейности в системата на статистиката, а с промените в чл. 9 бяха прецизирани функциите на председателя на НСИ.

В изпълнение на препоръки от Евростат в текстовете на чл. чл. 3, 5 и 14 бяха извършени промени, с които се уточняват вида на изследванията, извършвани от органите на статистиката, начина на определяне на органите на статистиката и правилата за тяхната дейност.

Предвид промените в закона за счетоводството, с новата алинея в чл. 20 беше предвидено задължение на отчетните единици да предоставят данни в определен срок.

Изменението в чл. 26 позволява да бъде разширен достъпът на обществото до статистическата информация, а от друга страна със създадения нов текст в чл. 27а беше гарантирана защитата на индивидуалните данни при всички изследвания, вкл. невключените в Националната програма за статистически изследвания или извършвани от други органи на статистиката.

С промяната на чл. 32 беше разширен обхватът на регистър БУЛСТАТ като беше въведено задължение за някои категории лица извършващи стопанска дейност на територията на България да се впишат в регистъра.

В изпълнение на задачите, произтичащи от промените в Закона за статистиката беше актуализиран състава на Националния статистически съвет и стартира техническата процедура за определяне на органите на статистиката, съгласно чл. 14 (4).

Подготвен беше проект на Национална програма за статистически изследвания през 2002 година, План за дейността и оперативен план за 2001 година.

1.4. ЕВРОПЕЙСКА ИНТЕГРАЦИЯ И МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Дейността на Националния статистически институт в областта на **европейската интеграция** в процеса на подготовката за членство на Република България в Европейския съюз, беше насочена в следните основни направления:

- участие в заседанията на Координационния съвет по Европейска интеграция към Министерство на външните работи;

- участия в програмата за обучение в областта на сближаване на българското законодателство и правото на Европейския съюз (лекции, семинари организирани от Европейския институт и Института по публична администрация и Европейска интеграция);

- участия в мероприятия, организирани от Министерство на външните работи във връзка с кандидатстването на България за членство в Европейския съюз и водене на преговори (актуализация на Редовния годишен доклад на Европейската комисия, заседание на подкомитет 4 "Икономически и валутни въпроси, свободно движение на капитали и статистика", редовни срещи на междуведомствени работни групи по отделните глави и РГ 12 "Статистика");

- хармонизация на нормативната база на статистическата дейност със законодателството на Европейския съюз (НРАА), използвайки базата данни за съответствие и информационната система на Министерство на външните работи.

Сътрудничеството със Статистическата служба към Европейската Комисия (Евростат) продължава като основните приоритетни области, в които се осъществяваха интензивни връзки са:

- макроикономическа статистика;
- бизнес статистика;
- демографска и социална статистика;
- регионална статистика.

Статистическата служба към Европейската Комисия (Евростат), съвместно с Програмният секретариат проведеха **Глобална оценка на националната статистическа система на България**. Целта беше да се направи оценка на административния капацитет в областта на статистиката, степента на приемане на *acquis communautaire* и на техническия аспект на статистическата система. Двама независими външни експерти посетиха НСИ на два пъти (м. юни и м. октомври 2001 г.), като проведеха дискусии както със служители от НСИ, ТСБ-Перник, Министерство на земеделието и горите, БНБ и Министерство на финансите, така и с потребители на статистическа информация – академични среди, Института по демография към БАН, журналисти, представители на синдикатите, Българска

търговско-промишлена палата, Стопанска камара и Сдружението на статистиците в България. На базата на проведените дискусии и предварително предоставени материали, експертите изготвиха финален доклад за състоянието в различните области на статистиката (резюмето и заключението на доклада са представени в страницата на НСИ на адрес: www.nsi.bg).

Сътрудничеството по Многонационалната програма ФАР беше финансирано по Рамковите договори за техническа помощ по МС ФАР-98 и МС ФАР-99 и се изразяваше в участие в работни срещи, целеви групи, семинари, конференции, курсове за обучение по програмата на европейските статистици (ТЕС) и други. Служители на НСИ участваха в работата на различни отдели на Евростат под формата на стаж с продължителност 5.5 месеца по следните теми:

- Продуктова номенклатура (PRODCOM);
- Внедряване на електронен обмен на данни;
- Статистика на разходите за труд;
- Хармонизация на индекса на потребителските цени и паритета на покупателната способност;
- Разпространение на статистическа информация (в ИНЕ, Испания).

Особено полезна форма за хармонизиране на методологията и организацията на статистическите изследвания беше участието на НСИ в **пилотни проекти**. През 2001 г. приключи работата по следните проекти:

- Внедряване на структурна бизнес статистика във ФАР страните - фаза 1;
- Агромонетарна статистика: Икономически сметки в селското стопанство и Цени в селското стопанство;
- Индекс за разходите на работодателите за труд.

От 2001г. стартира работа по проектите: Демография на малките и средни предприятия – фаза 2; Статистика на цените – паритет на покупателната способност; Наблюдения на заплатите и разходи за труд; Структурна бизнес статистика – фаза 2; Държавна финансова статистика; Статистика на въздушния и морски транспорт. Тези проекти бяха финансирани по Договор БГ 01/01 (ФАР Стат 99 /Пилотни проекти/ по МС програма ФАР-99), а за Статистика на околната среда се очаква финансиране по LANDSIS.

По Националната програма ФАР беше извършено следното:

- приключи работата по проекта: BG 98-06-03-02 “Синхронизиране на българската статистическа практика с изискванията за членство на Европейския съюз” с три

компонента (регистри и класификации, бизнес-статистика, изграждане на прототип на регистъра на населените места);

- продължи работата по проекта: **BG 00-06-04 “Институционално изграждане и развитие на националната статистическа система”** с шест компонента (подпомагане провеждането на преброяването на населението и жилищния фонд през 2001 г.; хармонизиране на финансовите сметки с изискванията на ЕС; подобряване обхвата и качеството на статистиката на външната търговия чрез прилагане на нови методи; развитие и подобряване на статистическа инфраструктура; подобряване разпространението на статистическа информация; развитие и усъвършенстване на информационните технологии). Изготвена беше проекто-версия на задание по договора, която беше изпратена на ЕС делегация в София, Евростат и ЦЗФД за съгласуване.

- изготвена беше **проекто-версия на фиш по програма ФАР 2002**, която включва следните компоненти: Информационна система на регионална статистика, Обхващане на външната миграция, Система за оценка на качеството на статистическите данни.

През 2001 г. успешно продължи сътрудничеството с **Департамента за международно развитие на Великобритания** по проект в областта на социалната статистика. Проведени бяха консултации по статистика на висшето образование и качеството на статистиката на труда, както и семинари на тема: “Използване на данните от наблюдението на домакинските бюджети при изследване на социално-икономическите процеси”, “Подбор на анкетъри и контролъри и тяхното обучение”.

Националният статистически институт подписа **спогодба за сътрудничество** в областта на статистиката със **Съюзна статистическа служба на СР Югославия**. Продължи работата в областта на статистика на външната търговия на базата на подписани вече спогодби с **Държавния институт по статистика на Украйна**, **Националният институт по статистика на Румъния** и **Държавния комитет по статистика на Руската федерация**.

През 2001 г. беше положено началото на сътрудничество в областта на “Качество на статистическите данни” по линия на **Холандска Програмата за Мениджмънт и Сътрудничество** (финансирано по програма MATRA) и по “Използване на административни източници за статистически цели”, **проект по предприсъединителната програма на Министерство на външните работи на Дания**.

За изучаване на **световния опит в областта на статистиката** делегации от НСИ участваха в конференции, сесии, работни срещи и семинари, организирани от **международни организации** – Програма за развитие на ООН (ПРООН), Икономическа комисия за Европа (ИКЕ), Конференция на европейските статистици (49-ма пленарна

сесия), Организация за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) и други, на които бяха разгледани въпроси, свързани с прилагането на основните международни изисквания в областта на статистиката и на световния статистически опит.

През 2001 г. НСИ продължи работата по проекти на международни организации: **УНИЦЕФ** “Наблюдение на социалната политика и социалните условия: мониторинг на прехода към пазарна икономика в страните от Централна и Източна Европа” (MONEE project), **Световна здравна организация, Регионален офис за Европа (EUROHIS project)**, както и работата по проекти: **Бизнес наблюдения и наблюдение на потребителите**, финансиран от **Европейската комисия**; **Социално икономически детерминанти на населението**, по договора за сътрудничество с **Макс Планк институт за демографски изследвания** – Германия.

Общо през 2001 г. в различните форми и прояви на международно сътрудничество бяха осъществени **175** участия на служители на НСИ и **24** служители от другите органи на статистиката - Министерство на земеделието и горите, БНБ, Министерство на финансите и Министерство на вътрешните работи, а **47** са посещенията на чуждестранни експерти свързани с работни срещи или семинари в НСИ.

1.5. КАЧЕСТВО НА СТАТИСТИЧЕСКАТА ИНФОРМАЦИЯ И НАМАЛЯВАНЕ НА ОВЕРИТЕЛНОСТТА НА РЕСПОНДЕНТИТЕ

Повишаването на **качеството на статистическата информация** и намаляването на **натовареността на респондентите** в условията на динамично изменящата се икономическа и социална среда са основни приоритети в дейността на Националния статистически институт.

“Възможностите за изследване на **качеството на статистическата информация**” беше втория етап от методологическата работа в областта на качеството на данните след завършилия през 2000 г. първи етап “Проучване на проблемите на качеството на статистическите данни”, когато беше направен опит да бъдат определени основните направления за работа през следващите години (от събирането на първичните данни от респондентите до получаването и разпространяването на крайния информационен продукт). Тези направления са свързани с получаване на достоверна информация на входа (първичните данни), подобряване на методологията, методиката и инструментариума на статистическите изследвания, осигуряване на обхвата на статистическите изследвания (както извадкови, така и изчерпателни), подобряване на организацията на статистическите изследвания, подобряване на програмното и техническото осигуряване, поддържане и актуализация на Статистическия регистър, подобряване на взаимодействието между НСИ и

министерствата, ведомствата и други институции, повишаване на квалификацията на кадрите в НСИ и други.

При определянето на възможностите за изследване на качеството на статистическата информация бяха проучени методологични материали на Евростат и други статистически институти по темата "Качество в статистиката", използвани бяха резултатите от проучването и изготвянето на стандартен отчет за качеството (за конкретно статистическо наблюдение), а също и резултатите от проведени консултативни срещи с чуждестранни експерти.

Във връзка с хармонизацията на нормативната база на статистиката у нас с европейското право в тази област продължи работата по проучване на основни методологически документи на Евростат, отнасящи се до качеството на статистическите данни. Основно внимание беше обърнато на следните методологични документи: **Дефиниция на качеството в областите на статистиката, Речник на качеството и Стандартен отчет (доклад) за качеството.** Стандартният отчет за качеството има за цел да обхване всички основни характеристики на качеството на данните от отделните статистически изследвания в съответствие с изискванията и препоръките на Евростат. Беше разработен стандартен отчет за качеството на статистическите данни, получени от наблюдението на продължаващото професионално обучение (по проекта на Евростат CVTS2). Продължи работата по проучване на: различни процедури по редактиране и импутация на първичните статистически данни; различни измерители (оценители) за изчисляване на коефициентите на вариация (както при извадкови, така и при изчерпателни наблюдения); осигуряване на сравнимост и съгласуваност на статистическите данни; възможности за изчисляване на показатели за качеството на статистическите данни и други.

На работна среща с консултант по Холандската програма за мениджмънт и сътрудничество (NMCP), бяха обсъдени възможностите за оказване на конкретна помощ в работата по оценка на качеството на статистическата информация с помощта на числови характеристики за качеството на данните (в процеса на статистическото изследване и на изхода на статистическия процес), като количествените характеристики на крайния статистически резултат бяха свързани с четири аспекта на качеството (точност, съгласуваност, навременност и равнище на информация). За тази цел се изчисляват три взаимосвързани типа измерители: **индикатор на качеството, индекс на качеството и коефициент на ефективност** (и таблица на ефективност). Обърнато беше внимание и на възможностите за изследване на качеството на статистическата информация в следните направления: използване на административни източници за статистически цели,

автоматично редактиране и импутация, система за качество и статистическа проверка (Общо управление на качеството TQM).

В рамките на сътрудничеството между България и Дания по проекта "Използване на административни източници за статистически цели в България" бяха поставени въпроси, свързани с оценяване на качеството на приоритетни статистики, получени на основата на 100% използване на административни източници или при смесено използване на административни данни и данни от статистически изследвания.

Работата по "Система за оценка на качеството на статистическите данни" беше включена като компонент в предстоящ проект, финансиран по ФАР-2002.

Използването на **Общата система за разпространение на данните (GDDS) на МВФ** като рамка за развитието на статистиката и подобряване на нейното качество допринася за усъвършенстване на производството и разпространението на статистическата информация по отношение на следните параметри: обхват, периодичност и навременност данните, качество на данните (в двата му аспекта, разглеждани в GDDS), интегритет на данните и достъп на обществеността до тях.

През 2001 г. беше проведено **анкетно наблюдение за установяване на натовареността на респондентите** с цел да се получи информация за мнението на различни видове респонденти (държавни, общински и частни фирми, големи, средни, малки и микропредприятия) относно натовареността им при предоставяне на статистическа информация. Анализът на получените резултати от анкетното наблюдение дава отговор (на основата на мнението на респондентите) на много важни въпроси, като: каква е според тях натовареността им, коя отчетност допринася най-много за натовареността им, кои фактори спомагат за увеличаване на натоварването и какво ги затруднява и (или) притеснява при подаване на статистическата информация, необходимо ли е да се предприемат мерки за намаляване на тяхното натоварване като респонденти и какво конкретно те биха предложили в това отношение, какви предложения имат относно организацията на провеждане на статистическите изследвания и други. Това дава възможност да бъдат определени **основните направления за бъдеща работа** в тази област с цел намаляване на "административното бреме" на респондентите.

1.6. КОНФИДЕНЦИАЛНОСТ НА СТАТИСТИЧЕСКАТА ИНФОРМАЦИЯ

Един от основните приоритети в дейността на Националния статистически институт беше спазването на изискванията на Закона за статистиката и Закона за преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства по отношение на **конфиденциалността на събираните индивидуални данни**. При подготовката и

провеждането на преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства в Р България към 1 март 2001 г. Националният статистически институт и териториалните статистически бюра предприеха необходимите организационни и технически мерки за осигуряване опазването на тайната на персоналните сведения. По време на инструктивните съвещания всички преброители, контролори и придружители подписаха клетвени декларации, с които бяха задължени да не разгласяват и предоставят персонални данни, получени по време на преброяването. Аналогични мерки бяха прилагани и при провеждането на всички изследвания, включени в **Националната програма за статистически изследвания**.

Наред с утвърдените и последователно прилагани организационни и технологически мерки за спазване на конфиденциалността на статистическите сведения при събирането, огледа, въвеждането, обработката и предоставянето на статистическа информация през 2001 г. НСИ реализира редица конкретни мероприятия в тази област. Създадена беше работна група, която да проучи възможностите за използване на досегашните разработки в областта на конфиденциалността на статистическите сведения и изготви план-програма с конкретни етапи и срокове за изпълнение на поставените задачи.

В изпълнение на утвърдената план-програма през 2001 г. беше изготвен необходимия инструментариум и беше извършена **инвентаризация на използваните методи и програмни решения за контрол и защита на конфиденциалните данни, получени от всички провеждани статистически изследвания**. През 2002 г. ще бъдат извършени обработката на информацията и анализа на получените резултати и ще бъдат предложени конкретни мерки за усъвършенстване на съществуващите и въвеждане на нови методи и програмни решения за защита на конфиденциалните данни. Едновременно с това бяха проучени действащите стандарти и нормативни актове и прилаганите методологии, технологии и софтуер в страните членки на Европейския съюз в тази област и възможностите за тяхното прилагане в работата на НСИ по подобряване защитата на индивидуалните данни.

С цел повишаване доверието на респондентите по отношение защитата на предоставяните от тях данни на НСИ беше подготвено предложение и беше включено в Националната програма за статистически изследвания през 2002 г. изследване на тема **“Отношение на бизнес средите към статистическата конфиденциалност”**.

От страна на потребителите на статистическа информация все още съществува известно недоверие по отношение на статистическата конфиденциалност поради невъзможността да бъдат удовлетворени всички техни изисквания. Изказани бяха съмнения относно целесъобразността на клаузите, включени в Глава шеста на Закона за статистиката

“Поверителност на данните и опазване на тайната”. Дори аргументите, че те са хармонизирани с европейското законодателство в областта на статистиката не бяха приети от някои потребители на статистическа информация за достатъчно основателни. Този проблем съществува и при информационното обслужване на най-големите потребители на статистическа информация – министерства, агенции и други централни и регионални институции.

1.7. РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНАЛНАТА СТАТИСТИКА

През 2001 г. бяха предприети действия за укрепване на кадровия потенциал и повишаване на квалификацията на работещите в областта на **анализа на регионалното развитие и разпространението на регионални данни** в Централното управление на НСИ и в ТСБ. През м. октомври 2001 г. беше проведен специален семинар с участието на специалисти от ТСБ, на който съвместно с експерти от Европейския съюз бяха разгледани основни организационни и методологични въпроси.

Особено внимание беше отделено на информационното осигуряване на главните потребители на регионална информация, а именно Министерството на регионалното развитие и благоустройството, другите министерства и агенции, местните органи за управление и местните администрации. Една от най-важните потребности беше свързана с **изготвянето, актуализирането и мониторинга на Националния план за икономическо развитие (НПИР)** и неговите регионални компоненти. Отчитайки важността на тази задача, една от промените в Закона за статистиката през 2001 г. определи информацията, свързана с НПИР като “обществено значима базисна информация”. За систематизиране на тези потребности и за приложение на чл. 26 от Закона за статистиката беше създадена работна група, която следва до м. март 2002 г. да уточни показателите, по които регулярно се предоставя статистическа информация за НПИР.

Представители на НСИ участваха активно в работата на Централното координационно звено по предприсъединителните фондове и изготвянето на НПИР и планове на районите за планиране. В резултат беше изготвен анализ на социално-икономическата ситуация във всеки от районите за планиране като част от НПИР.

В областта на **хармонизацията на нормативната база на регионалната статистика със законодателството на Европейския съюз** беше постигнат напредък в направленията:

- “Урбанистична статистика и регионални бази данни”. В това направление НСИ съвместно със Столична община се подготвя за включването на град София в

статистическото изследване на големите европейски градове "Urban Audit" при неговото разширяване през 2002 г.;

- "Регионализация на макроикономическите показатели". Приложена беше нова методика за **изчисляване на Брутният вътрешен продукт (БВП)** за 1999 г. **на регионално ниво**. С цел осигуряване на сравним динамичен ред по тази методика бяха изчислени данни за БВП на ниво области и за 1996, 1997 и 1998 година;

- "Връзки с базите данни на Европейската статистика". Националният статистически институт регулярно предоставя данните необходими за актуализацията на "REGIO DB" на Евростат. Всички промени на ниво райони за планиране (NUTS2) и области (NUTS3) биват своевременно съобщавани на Евростат за поддържане на данните за България в сравним вид с останалите страни-кандидатки за членство в ЕС и страните-членки на ЕС;

- повишаване на степента на хармонизация на методиките на всяка от статистиките на икономическите сектори при производството на регионални статистически данни.

За осигуряване на **техническа и финансова помощ** за усъвършенстване на информационната инфраструктура на регионалната статистика беше изготвен фиш по програма ФАР-2002 за проект на НСИ, един от компонентите, в който е посветен на изграждането на информационна система за регионална статистика.

Регионалната статистика има пряко отношение към оценката на качеството на статистическата информация. През 2001 г. НСИ се включи активно в проекта на Евростат "Качество на регионални индикатори". Проектът има за задача да повиши качеството на следните регионални индикатори - брутна добавена стойност (БДС), заетост, безработица и население. За тази цел беше определен национален координатор по проекта, който ще стартира през 2003 г. за всички страни-кандидатки за членство в ЕС.

1.8. СТАТИСТИЧЕСКИ РЕГИСТЪР

Приоритетната задача – **разработване и внедряване на Регистъра на статистическите единици "СТАР-XXI"**, поради липса на финансиране за НСИ от Държавния бюджет беше изпълнена частично. Стартът на проекта, а именно проектирането на базата данни, е планирано да се финансира по програмата ФАР-2000, която все още не е стартирала в частта за техническата помощ.

Работата по утвърденото от Председателя на НСИ Техническо задание за новия Регистър на статистическите единици беше насочена към неговото актуализиране, наложено от придобитите знания и опит в резултат от:

- изучаването на практиката по изграждането, актуализирането и експлоатацията на статистическите регистри в статистиките на Швеция, Холандия и Дания. Това беше

реализирано в рамките на програмата ФАР-98;

- подготовката на инструментариума (анкетна карта, указания за нейното попълване, методика за излъчване на извадка) за включеното по програма ФАР-98 изследване на качеството на Статистическия регистър ЕКПОУ 96;

- проведените семинари по същата програма с участници - водещи специалисти от ЦУ на НСИ и ТСБ, по законодателството на ЕС в областта на статистическите бизнес регистри, практиката и проблемите на страните членки на Съюза в тази област;

- осъзнатата необходимост от наличието на добър регистър, изграден с участието и усилията на всички потребители от системата на НСИ.

Въпреки липсата на национално финансиране и реално не стартирал проект по изграждането на Регистъра на статистическите единици беше извършена значителна работа по подготовка за изграждането на новия регистър, а именно:

- проверка на консистентността на съществуващите записи в съществуващия регистър ЕКПОУ 96;

- анализ на единиците в регистъра, като статистически единици, съобразно изискванията на Регламент 696/93 за статистическите единици. Резултатът от този анализ потвърждава, че и в България, както в страните-членки на Европейския съюз, само около 2 % от вписаните в регистъра правни единици могат да се опишат като "предприятие" със сложна структура. От изискванията за вида на статистическите единици, които следва да се наблюдават, съгласно съответните регламенти на ЕС, главно в областта на социалните статистики и статистиката на заетостта, в съществуващия регистър са генерирани записи на над 1300 местни единици по вид дейност главно в областта на социалните статистики и статистиката на заетостта. Това са първите стъпки от голямата по обем работа, която следва да се извърши, за да се осъществи съответствието на българския статистически регистър с изискванията на ЕС;

- отстраняване на дублирани записи. Като следят промените в законодателството и ограничавайки новите единици в регистъра, специалистите от НСИ отстраняват дублиращия запис след анализ;

- включване от регистър БУЛСТАТ на адресната част на стопанските субекти в структурата на Статистическия регистър ЕКПОУ 96, както и мемо поле за вписване на по-актуална информация, установена от потребителите при съответните статистически изследвания;

- осъвременяване на номенклатурите, с помощта на които се описват единиците в регистъра, предизвикано от настъпилите промени в националното законодателство.

Изследването на качеството на Регистъра на статистическите единици не беше проведено поради липса на национално финансиране.

През 2001 г. продължи работата по поддръжка и експлоатация на Статистическия регистър ЕКПОУ 96. За целта ежесечно регистър БУЛСТАТ предоставя за Статистическия регистър извадка, съдържаща нововписаните субекти и тези, в които е настъпила промяна на обстоятелства. С помощта на програми, характеристиките за единиците бяха трансформирани от кодовите таблици на БУЛСТАТ в кодовите таблици на Статистическия регистър. Промените се отнасяха до кода по ЕИК, наименованието, юридическия статут, вида статистическа единица, активността, датата на вписване и датата на прекратяване, както седалището и местонамирането на дейността. Настъпилите промени бяха подлагани на визуален оглед и анализ. Допълнително бяха огледани подадените за изтриване единици, тъй като тази информация не винаги беше коректна като изход от БУЛСТАТ.

Икономическите характеристики, основа за ранжиране на предприятията в Статистическия регистър по големина (заети и наети лица, нетен размер на приходите от продажби, размер на дълготрайните материални активи и икономическа дейност) бяха заредени еднократно на базата на годишните счетоводни отчети след сериозен анализ на постъпилата информация. Тези данни служат за определяне на броя на предприятията по групите, дефинирани в Регламент 2186/93. През 2001 г. характеристиката "икономическа дейност", описваща единиците в Статистическия регистър ЕКПОУ 96, беше актуализирана с кода в Националната класификация на икономическите дейности (НКИД – 2001).

1.9. ЕДИННА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ПРЕСТЪПНОСТТА

Работата през 2001 година основно беше свързана с организиране и провеждане на конкретните мероприятия по разработването и приемането на документи, които касаят изграждането на Единната информационна система за противодействие на престъпността (ЕИСПП) и участие в изпълнение на подетапите "Предпроектно проучване и изготвяне на техническо задание", "Проектиране" и "Разработване" от първия етап на проекта "ЕИСПП".

Съгласно графика, приет от Министерския съвет с Решение № 664/12.10.2000 г, в началото на годината продължи работата по изпълнението на подетапа "Предпроектно проучване и изготвяне на техническо задание". Изпълнението му се извърши съгласно подробно разработения График, който бе утвърден от Възложителя (НСИ) и Изпълнителя на проекта - Консорциум "Профис". Важен момент беше обезпечаването на активното

съдействие при предпроектното проучване на правозащитните и правораздавателни органи и техните структури на различно ниво в страната.

В изпълнение на плана беше извършено проучване на територията на 58 структури от Министерство на вътрешните работи, Министерство на отбраната, Министерство на финансите, Министерство на правосъдието, Прокуратурата, Следствените служби, Съдилищата, Министерски съвет, Президентството като бяха организирани и проведени 89 работни срещи със служители от проучваните структури. Осигурени бяха и бяха обработени технически 138 материала, характеризиращи състоянието на ведомствените информационни системи, информационните фондове и ведомствените статистически отчети.

В определения от Правителството срок - 28.02.2001 г. задачата “Предпроектно проучване и изготвяне на Техническо задание за ЕИСПП” завърши и беше приета от Експертен съвет. Техничко-икономическият доклад от предпроектното проучване и Техническото задание за изграждане на ЕИСПП, а така също и докладите от проучването във ведомствата бяха разпратени за становища до Народното събрание, администрацията на Президента, Министерския съвет и до всички централни органи на правораздавателната и правоохранителна системи. Всички отзиви бяха положителни и с висока оценка за извършеното. Тези обстоятелства, както и решенията на Приемната комисия (Експертен съвет), оценяваща резултатите от изпълнението на първата задача и на Междуведомствения съвет по ЕИСПП, бяха в основата на решението да се премине към изпълнение на втората задача от графика в Решение 664 на МС – **“Проектиране на ЕИСПП”**.

Разработеният в следващите 5 месеца **Системен проект** изцяло съответства на изискванията в Техническото задание и включва структурно описание на архитектурата, функционалната реализация на технологичния обхват, информационното съдържание, логическите елементи на реализацията и функционалните елементи, от които ще бъде изградена системата. Системният проект беше разработен в съвременна високопроизводителна интегрирана среда за проектиране и управление на цялостната разработка на системата и в съответствие с основните стандарти и препоръки на международната организация OMG (Object Group). Проектът изцяло беше разработен с използването на Management графичен език, който е реализация на международния стандарт UML (Unified Modelling Language). Част от основните елементи на проекта и анотации към тях бяха изведени и адаптирани в текстов вид за облекчаване на навлизането в същината на проекта.

Разработени бяха също 50 вида номенклатури, определени според Техническото задание като вътрешносистемни. Те са свързани с Наказателно-процесуалния кодекс,

Закона за МВР и други законови актове и могат да се разглеждат като специфични, но по същество трябва да станат национални. Особено място в това отношение заема разработения проект на Класификация на престъпленията, който се основава на текстовете на Наказателния кодекс.

Системният проект на ЕИСПП се съдържа в интегриран вид под управление на високотехнологичния софтуер Rational ClearCase LT в развоен сървър. Текстовите материали, включени в проекта, до голяма степен са само пояснения и уточнения към графичните елементи. Те бяха обединени в два тома по две части и бяха предоставени на правозащитните и правораздавателни органи за становище.

Обсъждането на Системния проект се състоя от 24 до 26 юли 2001 г. на съвместно заседание на членовете на Междуведомствения съвет и Междуведомствената експертна работна група и други упълномощени експерти от правозащитните и правораздавателни органи.

Окончателното приемане на резултатите от изпълнението на задачата "Проектиране на ЕИСПП" беше осъществено на 02.08.2001г. с провеждането на Приемна комисия (Експертен съвет), която даде висока оценка на разработения Системен проект и предложи да се премине към изпълнение на следващата задача от проекта, възложена с РМС 664 – **"Разработване на приложния софтуер на ЕИСПП"**. Въпреки затрудненията, произтичащи от липсата на финансиране на поредната задача, работата по нея продължава и в настоящия момент макар и със значително по-бавни темпове.

2. ПОСТОЯННО ПРОВЕЖДАНИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ С УСТАНОВЕНА ОБЩЕСТВЕНА ЗНАЧИМОСТ

2.1. СТРУКТУРНИ ПРОМЕНИ В ИКОНОМИКАТА

През 2001 г. Националният статистически институт месечно изследваше **аграрната реформа и възстановяването на собствеността върху горите и земите от горския фонд**. Наблюденията бяха провеждани съвместно с Главна дирекция "Земя и поземлена собственост" към Министерство на земеделието и горите, което отговаря за методологията по отношение на съдържанието на показателите и указанията за попълване на формуляра. През 2001 г. беше събрана и публикувана информация за процеса по възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд по Закона за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд (ЗВСГЗГФ) и за процеса на обезщетяване на собствениците по Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (ЗСПЗЗ).

За процеса по възстановяване на собствеността върху горите и земите от **горския фонд** беше събрана и публикувана информация за възстановената собственост по чл. 13 и чл.14 от ЗВСГЗГФ – общо и по видове собственост (физически лица, общини, юридически лица), издадени решения за признаване правото на собственост на основание чл. 17 ал. 7 от Правилника за приложение на ЗВСГЗГФ, издадени решения на областните комисии на основание чл.14 ал. 4 от ЗВСГЗГФ, общата площ с признато право на собственост, издадените решения за възстановяване на собствеността на основание чл. 13 ал. 5 и чл. 14 ал. 6 от ЗВСГЗГФ, обезщетяването с гори и земи от държавния горски фонд на основание § 8 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗВСГЗГФ и постановените решения на съда на основание чл.13 ал. 2 и чл. 13 ал. 6 от ЗВСГЗГФ.

За процеса по обезщетяване на собствениците на земеделски земи по ЗСПЗЗ беше събрана и публикувана информация, характеризираща преписките за обезщетяване, решенията за определяне правото на обезщетение на собствениците по ЗСПЗЗ, общата стойност на издадените удостоверения за притежаване на поименни компенсационни бонове, общата стойност на използваните и на неизползваните поименни компенсационни бонове и решенията за обезщетяване със земя.

Националният статистически институт тримесечно наблюдаваше процеса на **касовата приватизация на общинската собственост**. В резултат на тези наблюдения беше събрана и публикувана информация за утвърдените решения и реализираните сделки за приватизация на общинска собственост, структурата на приватизираните обекти по вид и категория купувачи, относителния дял на приватизираните обекти по вид и метод на продажба и относителния дял на приватизираните обекти по вид и форма на придобиване.

2.2. НАЦИОНАЛНИ СМЕТКИ И БАЛАНСИ

В съответствие с утвърдения план за статистическите изследвания на НСИ през 2001 г. в областта на **системата от национални икономически сметки** бяха изпълнени следните задачи:

- годишни разработки на Брутният вътрешен продукт (БВП) по производствения, стойностния и метода на крайното използване – ревизирани годишни данни за 1998, 1999 г. и предварителни данни за 2000 г.;

- тримесечни сметки за БВП;

- тримесечни таблици "Input-Output", използвани за определяне на дефлаторите на междинното потребление;

- БВП на регионално ниво за утвърдените 6 икономически района за планиране – данни за 1998 и 1999 година.

Към края на 2001 г. беше направена ревизия на данните за 1998 г. и 1999 г. и изпълнени свързаните с тях задачи по годишните ревизирани оценки на БВП и годишните разработки на интегрираните таблици на нефинансовите сметки по институционални сектори. За приключване на ревизията предстои съгласуване на тримесечните оценки на БВП с така оценените годишни данни. В тях бяха инкорпорирани резултатите от работата по пилотните проекти, ръководени от Евростат. Подобрена беше изчерпателността на националните сметки. Съпоставимите оценки на компонентите на БВП бяха оценени в съответствие с препоръките на Регламент 98/715. Сметките за сектор "Държавно управление" бяха разработени съгласно дефинираните подсектори в Единната система за национални сметки – централно управление, местно управление и социално-осигурителни фондове. Това прави сравнима оценката на показателя "нето възможност/ нето необходимост от финансиране" на трите подсектора с държавния дефицит от процедурата по нотифициране на дълга и дефицита. Крайните потребителски разходи на домакинствата бяха разработени по 12 групи на СОICOP и съгласно изискванията на ЕСС-95. Прецизирана беше оценката на жилищните услуги.

В съответствие с промяната на сроковете за предоставяне на тримесечни данни в Евростат, през 2001 г. срокът беше сведен до 90 дни след изтичане на отчетното тримесечие. Създаден беше специален софтуер за тяхното разработване, който дава следните възможности: съкращава сроковете за събиране и окомплектоване на данните; прави проверка и контрол на данните; изчислява холдингови печалби/загуби и коригира данните с тях; извършва преизчисляване в съпоставими цени; поддържа система от всички индекси на цени и дефлатори за съответното тримесечие; поддържа преходни таблици за връзка между Националната отраслова класификация (НОК) и европейската NACE; поддържа бази с данни на 2 знака на НОК и NACE, с възможности за агрегации на повисоки нива; за всеки изход по отраслов агрегат за добавената стойност, междинното потребление и брутната продукция, освен в текущи и съпоставими цени, се генерират синтетични показатели като индекси на физически обем, дефлатори, относителни дялове, съотношения между показателите за три периода - текущ, предходен и базов (съответно тримесечие на предходна година).

Направен беше сполучлив експеримент за сезонно изглаждане на БВП – тримесечни данни за периода 1995 – 2000 година. Извършена беше подготовка за привеждане на данните по производствения метод и метода на крайното използване към постоянна база, което дава възможност в бъдеще да се правят сезонни изглаждания на по-детайлизирани показатели на националните сметки. Разработен беше софтуер за графично представяне на данните, който дава възможност за проследяване на връзки и тенденции в развитието на

съответния агрегат от данни. Резултатите от тази дейност покриват и изискванията на Евростат за попълване на база данни GESMES - модул Национални сметки.

Разработването на **Баланс на дълготрайните материални активи и потреблението на основен капитал** продължи на експериментална основа и през 2001 година. Специално внимание беше отделено на дълготрайните инфраструктурни активи на сектор "Държавно управление". Протоколите за инвентаризация и ревалоризация на активите - 1997 г., данните за вида, периода на придобиване, първоначалната и ревалоризирана стойност на пътищата и пътните съоръжения от всяка регионална пътна служба бяха систематизирани за измерване на възрастовата структура на активите с цел последваща оценка на потреблението на основен капитал. За разработването на баланси на материалните и нематериалните нефинансови активи беше систематизирана наличната счетоводна информация по институционални сектори за 1997, 1998 и 1999 години. Подготвен беше въпросник за конкретизиране на позиции в счетоводните стандарти, които не отговарят на методологическите изисквания на НСС. Въз основа на експерименталната подготовка, през следващата 2002 г. ще бъде публикувана информация в схемата на баланс на активите и пасивите.

Разработени бяха годишни индекси на изменение и равнище на **производителността на труда**. За изчисляването на данните за производителността на труда беше използвана информацията от националните сметки за произведената продукция и добавената стойност на национално ниво и по отраслови сектори, както и информация за персонала и отработеното време. В динамика равнището и индексите на производителността на труда започва от 1997 година.

В определените срокове бяха изпълнени планираните за 2001 г. изследвания и балансови разработки в **областта на материалните и енергийните баланси** – наличности, постъпления и разходи на суровини, материали, електроенергия, горива и вторични суровини; ресурси и реализация; потребление на горива и енергия; баланс на енергопреобразуващ процес; производство на електроенергия и топлоенергия; национални материални баланси; натурално-стойностни баланси. Краен продукт от цитираните изследвания и разработки бяха изготвените в установените срокове годишни национални материални баланси и общия енергиен баланс на страната за 2000 година.

2.3. СТРУКТУРНИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

2.3.1. ЕДИНЕН ГОДИШЕН ОТЧЕТ

Единният годишен отчет е основния източник на статистическа и счетоводна информация за характеризирание състоянието и промените в икономиката на страната. С комплекта документи, включени в него, бяха осигурени данни за основните показатели отнасящи се до финансовото състояние на предприятията, приходите и разходите им по видове и елементи, дълготрайните и краткотрайните активи, разходите за придобиване на материалните дълготрайни активи, чуждестранните преки инвестиции, заетите и средствата за работна заплата, производството и продажбите на промишлени продукти и пр. Отчитането на стопанската 2000 г. беше завършено в срок. За това допринесе и по-доброто сътрудничество с Министерството на финансите и неговите структурни звена, с други министерства и ведомства, с някои браншови съюзи и обединения и други. Събрани бяха и обработени над 71 хил. годишни счетоводни отчета за фирмите, водещи двустранни счетоводни записвания (баланс, отчет за приходите и разходите и справките към тях) и над 154 хил. годишни отчета за дейността на частните фирми, водещи едностранни счетоводни записвания. През 2001 г. беше извършена значителна по обем работа по промяна на алгоритмите за изчисляване на показателите, за които може да се получи информация директно от счетоводните сметки на фирмите, както и оценка на някои от показателите, за които няма директно наблюдение.

Всички годишни разработки на предприятията от финансовия сектор, институциите на сектор "Държавно управление" и сектор "Нетърговски организации обслужващи домакинствата" бяха изпълнени съобразно планираните в Националната програма за статистически изследвания срокове. Софтуерът на тези изследвания беше допълнен и беше подоброено качеството на информацията. В резултат беше осигурена информация за имуществото, приходите, разходите и резултатите от дейността на наблюдаваните нетърговските организации; финансовите и застрахователните посредници; застрахователните дружества; доброволните пенсионни фондове; инвестиционните дружества и лицензираните инвестиционни посредници; търговските банки; предприятията от сектор "Управление".

2.3.2. ОТРАСЛОВИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Националният статистически институт проведе през 2001 г. планираните тримесечни изследвания, обобщил и представи данните за основните финансови резултати от дейността на нефинансовите предприятия.

Проведени бяха планираните тримесечни статистически изследвания за дейността на **застрахователните и презастрахователните предприятия**. Направени бяха промени в статистическия формуляр и указанията към него за тримесечното наблюдение на застрахователните предприятия. Разработени бяха допълнения към програмното осигуряване на обработката на данните с цел подобряване качеството на информацията.

С двукратната анкета за **инвестиционната активност в промишлеността** бяха изследвани намеренията на стопанските ръководители за инвестиране през текущата и следващата календарна година, насоките за инвестиране и факторите ограничаващи инвестиционните решения.

Планираните за 2001 г. статистически изследвания за **чуждестранните преки инвестиции** в предприятията от нефинансовия сектор бяха проведени в срок. Извършен беше логически и аритметически контрол на данните, отстранени бяха допуснатите грешки и бяха осигурени допълнително отчети за значими предприятия, които не бяха предоставили годишен счетоводен отчет. В срок бяха подготвени необходимите таблици с данни за Българска народна банка, Агенцията за чуждестранни инвестиции и други ведомства.

С проведените през 2001 г. статистически изследвания за **разходите за придобиване на материални дълготрайни активи (МДА)** бяха обхванати ведомствата, организациите и предприятията от всички сфери на икономиката. Получените данни бяха логически огледани и сравнени с предходни периоди и обвързани с другите годишни наблюдения и в срок беше предоставена информация за инвестициите. Данните за разпределението на разходите за придобиване на дълготрайни активи по източници на финансиране бяха огледани, сравнени и аритметически обвързани с отчета за разходите за МДА, като допуснатите грешки бяха отстранени и необходимата информация беше обобщена на национално равнище.

Всички статистически изследвания в областта на **търговията и общественото хранене** бяха проведени в определения срок. Годишните изследвания на продажбите на едро и на дребно по групи стоки и на продажбите на кухненска продукция и готови стоки в заведенията за обществено хранене даде възможност да бъдат проследени количествените и качествените промени в търсенето и предлагането. Изследването на търговските обекти на дребно и заведенията за обществено хранене осигури годишна информация за техния брой, вид, търговска площ и стокова специализация, което позволи да се анализира развитието на пазарната инфраструктура.

С шестмесечното статистическо изследване за **жилищното строителство** беше осигурена информация за започнатите, въведените в експлоатация и незавършени жилища.

Събраните данни бяха огледани, обработени и обобщени на национално равнище в срок. В определения срок беше проведено и годишното статистическо изследване за **завършен строеж на сгради с жилищна площ**. Получена беше информация за вида на жилищните сгради според тяхното предназначение, начина на изпълнение, конструктивната система, етажността, благоустроеността, застроената и полезна площ и броя на жилищата.

През 2001 г. планираните статистически изследвания за **транспорта и съобщенията** бяха изпълнени успешно, в резултат на което беше осигурена необходимата информация за характеризиране и анализ на тяхното състояние и развитие. С изчерпателен характер бяха проведени специфичните изследвания за **превозната дейност на железопътния транспорт**, за състоянието на **железопътната инфраструктура**, за **тръбопроводния транспорт** и за **градския електротранспорт**.

Изследванията за **превозната дейност на товарния и пътническият автомобилен транспорт** според действащите методики бяха проведени на извадкова основа. Изследването на товарния автомобилен транспорт беше с приоритетно значение, тъй като осигури сравними данни за България на европейско ниво.

Осигурени бяха обобщените годишни резултати от изследването на **превозните контейнери и товари в контейнери** при вътрешните и международните превози по видове транспорт.

Проведени бяха специфичните тримесечни статистически изследвания за **пощенските и далекосъобщителните услуги**, както и годишните изследвания за състоянието на **съобщителната инфраструктура**.

В областта на **селското стопанство** бяха проведени 18 от предвидените общо 19 статистически изследвания. Поради липса на финансови средства за актуализация на регистъра на частните земеделски стопанства, предвидена в Националната програма за статистически изследвания през 2000 г не беше проведено планираното за 2001 г. **Наблюдение на животновъдството в частните земеделски стопанства към 1.01.2001 година**.

Поради съображения от финансово естество, както и поради започналата по-късно обработка на данните от преброителната карта за земеделските стопанства беше предложено и утвърдено от ръководството на НСИ **Наблюдението на растениевъдството в частните земеделски стопанства към 1.07.2001 година** да се проведе заедно с **Наблюдение на растениевъдството в частните земеделски стопанства към 15.11.2001 г.** през първите три седмици на м. декември. Всички дейности по разработването на анкетна карта и инструкция, подбор на единиците в извадката и софтуера за обработката на данните бяха направени. С цел икономия на финансови средства, значително беше намален обема

на извадката и броя на показателите в анкетната карта спрямо предварително предвидените и по този начин беше постигната максимално възможното намаление на бюджета на наблюдението.

С проведените наблюдения в растениевъдството и животновъдството беше получена информация в натурално изражение за основните селскостопански показатели. В **растениевъдството** беше събрана информация за използването на селскостопанската земя по основни категории, за засетите площи с едногодишни култури и засадените площи с трайни насаждения, получените средни добиви и производството от земеделските култури. От наблюденията в **животновъдството** беше получена информация за броя на селскостопанските животни по видове и възрастови категории, за произведените количества животински продукти и средната продуктивност, за продадените и заклани животни и за плодовитостта и смъртността при селскостопанските животни в селскостопанските предприятия. Информацията беше събирана изчерпателно от всички предприятия имащи регистрация по БУЛСТАТ, чиято основна или второстепенна дейност е селскостопанска. Данните за частните земеделски стопанства на домакинствата бяха изчислени на базата на експертна оценка, при която беше използвана получената информация от селскостопанските предприятия, както и множество други допълнителни източници. По този начин беше постигнат пълен обхват на сектор "селско стопанство". Получената информация от тези наблюдения и тази за ресурсите и използването на селскостопанската продукция от Годишния отчет на селскостопанските предприятия беше използвана при разработването на **натурално-стойностните баланси на продукцията в растениевъдството и животновъдството**, които са в основата на разработването на производствената сметка от икономическите сметки за селското стопанство.

В областта на **рибното стопанство** през 2001 г. беше събрана информация в натурално изражение за производството, улова и продажбите на вътрешния пазар на сладководни видове риби и животни и на черноморска и океанска риба, соленоводни животни и продукти от тях.

В областта на **горското стопанство** тримесечно беше получавана информация за количествата на добитата дървесина, за реализираните продажби и за средната цена на реализация и услуги, свързани с дърводобива - в стойностно изражение.

Данните от наблюденията в областта на селското стопанство, проведени по приетата в началото на 2001 г. Номенклатура на продукцията в селското и горското стопанство (ПРОДАГРО-2001) и утвърдената таблица на формите на собственост, са налични на ниво област, район за икономическо планиране и национално ниво.

С Отчета за приходите и разходите на селскостопанските предприятия тримесечно беше събрана информация за постъпленията от продажбите и разходите за производството на селскостопанска продукция по икономически елементи. Информацията беше използвана за оценка на междинното потребление в селското стопанство. Тримесечно бяха събирани и данни в количество и стойност за **изкупените продукти от растителен произход, селскостопански животни и продукти от животински произход**. На базата на тази информация бяха изчислявани изкупни цени и индекс на изкупните цени в селското стопанство.

Изследванията за характеризиране на **научните работници и научно-изследователската и развойна дейност (НИРД)** бяха проведени в срокове, определени в Националната програма за статистически изследвания през 2001 година. Осигурена беше необходимата информация за кадровия потенциал на науката - научните работници; за персонала, пряко ангажиран с провеждането на научни изследвания и разработки; за разходите, направени за развитие на научно-изследователската дейност и получените резултати от нея - нови и усъвършенствани изделия, технологии, методи и системи. Предоставени бяха изискваните от Евростат и от Европейската комисия съпоставими данни за целите на поддържане и актуализиране на международните бази от данни за научно-изследователската дейност на страните кандидатки и за характеризиране участието и приноса на жените за развитието на науката.

Тримесечните и годишните изследвания за дейността на фирмите в сферата на услугите бяха проведени за целите на формиране на краткосрочните и структурните показатели за **бизнес услугите и за социалните услуги**, а именно: оборот, произведена продукция, разходи за персонал, добавена стойност. Резултатите от тези изследвания послужиха за формирането на тримесечните национални сметки и за измерване приноса на сектор "услуги" в общия обем и елементите на Брутният вътрешен продукт.

Обобщената информация за научно-изследователската дейност и за услугите, беше предоставяна своевременно на потребителите от страната и чужбина, като най-важните резултати бяха публикувани в сборните публикации на НСИ.

В областта на **статистиката на туризма** през 2001 г. бяха осигурени данни за посещенията на чужденци в България, пътувания на български граждани в чужбина, дейността на средствата за подслон и на почивните домове. Инструментариумът на статистическите изследвания беше съобразен с нормативните актове в областта на туризма в България и беше съгласуван с Министерството на икономиката.

От МВР бяха получени месечни данни за посещенията на чужденци в България по страни, по цел на посещението (туризъм, гостуване, служебна, други и транзит) и вид на използвания транспорт (железопътен, въздушен, воден, автомобилен).

Осигурени бяха месечни данни от МВР за пътувания на български граждани в чужбина по страни, по цел на посещението (лично и служебно).

Събрана беше и разработена тримесечна информация за средства за подслон общо за страната, по области и по общини за видовете средства за подслон (хотели, мотели, къмпинги, квартирни бюра и хижи), брой легла и заетост на леглата, легладенонощия в експлоатация, реализирани нощувки (от българи и чужденци), пренощували лица (българи и чужденци), приходи от нощувки

Чрез изследването на почивните домове бяха събрани данни и предоставена информация общо за страната, по области и по общини за видовете почивни домове (морски, планински, балнеоложки), максимално разкрити легла, почивали лица, продължителност на почивката.

Статистическата информация в областта на туризма беше ползвана от Министерството на финансите, Министерството на икономиката, туристически фирми и други. През 2001 г. бяха предоставени данни на Световната организация за туризъм.

2.4. ДЕМОГРАФСКИ И СОЦИАЛНИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

2.4.1. НАСЕЛЕНИЕ И ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ

Изчисляването на броя на населението, неговите структури в национален и регионален аспект и регистрацията на демографските събития (раждания, умирения, бракове, разводи и вътрешна миграция на населението) бяха осъществени в съответствие с настъпилите промени в системата за регистрация на Интегрираната система за демографска статистика "ЕСГРАОН-ТДС". За целта бяха извършени необходимите промени в организацията, технологията и програмното осигуряване на първичната обработка на демографските данни, като беше осигурена методологична сравнимост на демографските данни при поддържане на динамичните редове за броя и състава на населението и основните демографски процеси. С въвеждането на новите технологични и програмни решения бяха създадени условия за по-точно и пълно обхващане на демографските събития сред населението в страната, а така също и настъпилите събития извън границата на страната.

За подобряване използването на демографските данни от по-широк кръг потребители беше разработена и разпространена в специализираните издания на НСИ

подробна методология за основните понятия и изчисляването на аналитични показатели за движението на населението. Разширен беше обхватът на публикуваните демографски данни в Web-страницата на НСИ. Изготвени бяха и публикувани таблици за смъртността и средната продължителност на живота на населението за периода 1998 - 2000 година.

В системата на демографската статистика все още не са решени проблемите за **статистическото обхващане на външната миграция** и нейното текущо отразяване върху броя на населението. В тази връзка беше подготвен фиш за проект по Националната програма ФАР-2002 в рамките на проекта на НСИ. Предвижда се проектът да подпомогне отчитането на влиянието на външната миграция върху развитието на населението и трудовия потенциал на страната. С него се планира и бъдещо участие на България в проекти по изграждане на Европейската информационна мрежа за миграцията (EMIN), осигуряване на сътрудничество и обмен на статистически данни със страните от Евронзоната, Евростат и включването на тези данни в базата на Евростат "New CRONOS".

2.4.2. ДОХОДИ, РАЗХОДИ И ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВАТА

През 2001 г. ежемесечното наблюдение на **домакинските бюджети** беше осъществено върху представителна за страната извадка, обхващаща 6 000 домакинства. Изследването осигури подробна информация за месечните доходи, разходи и потребление на домакинствата, както и за купените количества и средните цени на основните хранителни и нехранителни стоки. Данни от изследването бяха използвани за определяне на тегла при изчисляване на индекса на потребителските цени, както и за нуждите на националните сметки при изчисляване на крайното потребление на домакинствата. Наред с това на основата на данни от наблюдението на домакинските бюджети е възможно разработването на методи за измерване на бедността в страната. Информацията от изследването на домакинските бюджети беше използвана от Министерството на труда и социалната политика при реализиране целите на социалната политика.

2.4.3. СОЦИАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

В областта на **статистика на образованието** бяха осигурени статистически данни за детските градини, общообразователните и професионалните училища, висшите училища, докторантите и домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа.

Инструментариумът на статистическите изследвания в областта на образованието беше съобразен с нормативните актове на Р България в областта на образованието и беше съгласуван с Министерство на образованието и науката. До голяма степен той е

хармонизиран с изискванията на Евростат и Международната стандартна класификация на образованието (МСКО рев. '97) и съпътстващите я методически ръководства.

Статистическото изследване на **детските градини** осигури обобщаващи статистически данни за дейността на всички легитимни детски градини на територията на страната - деца в детските градини, места, педагогически персонал и материална база на детските градини по форма на собственост и по вид на детските градини: целодневни, оздравителни, специални за деца с трайни увреждания, полудневни и сезонни.

Статистическото изследване на **основното и средното образование** осигури данни за учениците, новоприетите, завършилите и учителите във всички видове и степени общообразователни, професионални и специални училища, както и данни за новоприетите, учащите се и завършилите в професионалните училища по професионални направления и специалности/професии. Националният статистически институт предостави данни за учителите по пол, възраст (по 5 годишни възрастови групи), завършена образователна степен, степен на преподаване и други. За втори път бяха събрани данни за персонала в основното и средното образование по категории, дефинирани от Евростат.

Статистическото изследване на **висшето образование за придобиване на образователно-квалификационни степени** "специалист по...", "бакалавър" и "магистър" в колежаите, университетите и специализираните висши институти осигури данни за студентите и преподавателите във всички легитимни учебни образователни институции на територията на страната, включително техните филиали по показателите: записани студенти, новоприети и завършили студенти, по признаците пол, възраст, форма на обучение, образователно-квалификационна степен и гражданство. Информацията за новоприетите, записаните и завършилите студенти беше разработена по професионални направления и специалности на висшето образование, а за преподавателите във висшите училища - по пол, възраст, вид на заетостта (пълна и непълна).

Статистическото изследване на **висшето образование за придобиване на образователна и научна степен "доктор"** осигури данни за обучаващите се докторанти и за завършилите с придобита научна степен.

През 2001 г. беше обновена методологията и организацията на статистическите изследвания на висшето образование и свързаната с тях технология за събиране, предаване, обработка и предоставяне на данни. Създадени бяха два нови електронни формуляри: "Отчет за висшето образование за образователно-квалификационни степени "бакалавър" "магистър" и "специалист" по състояние към 15.11.2001 г." и "Отчет за докторантите по състояние към 31.12.2001 г.", хармонизирани с изискванията и препоръките на Европейския съюз в тази област.

Статистическото изследване на **Домове за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа** осигури данни за настанените възпитаници в тях, педагогическия персонал и материалната база на домовете.

Потребители на данни в областта на образованието са Народното събрание, Министерския съвет, Министерство на образованието и науката, Регионалните инспекторати по образованието и други министерства и ведомства, съгласно подписани споразумения за обмен на информация. Наред с това бяха предоставени данни по международните въпросници на УНИЦЕФ, ИКЕ и по съвместния въпросник на ЮНЕСКО, Евростат и ОИСР за образованието за учебната 1999/2000 година.

Статистическото наблюдение за **дейността на библиотеките** обхваща библиотеки с библиотечен фонд над 300 броя - Народната библиотека, регионалните, областните, читалищните, училищните, към висши училища и специализираните библиотеки. Осигурени бяха статистически данни за наличния библиотечен фонд, читателите, заетия библиотечен фонд, приходите, разходите на библиотеките и персонала, както и обобщена информация по видове библиотеки, общо за страната и по региони.

Потребители на информацията бяха Министерство на културата, Народната библиотека "Св. св. Кирил и Методий" и други институции в областта на културата. Попълнени бяха два специализирани въпросника на ЮНЕСКО - "Национални, други неспециализирани и обществени библиотеки" и "Университетски библиотеки и висши учебни заведения".

Изследването за **дейността на читалищата** осигури статистически данни за броя на читалищата, броя на членовете, ръководните органи, персонала, езиковите и др. курсове, културните прояви, любителското творчество, приходите и разходите, както на национално ниво, така и по региони. Основен потребител на данните беше Министерство на културата.

С наблюдението за **дейността на кината** беше осигурена информация за броя и вида на кината, местата в киносалоните, зрителите, броя на филмите по националност, прожекциите, приходите от билети и други, както на национално ниво, така и по региони. Основни потребители на информацията бяха Националния филмов център и масмедиите. Необходимите данни за кината бяха предоставени на ЮНЕСКО и Европейската аудио визуална обсерватория.

Изследването за **дейността на музеите** осигури данни за откритите за посещения музеи през 2000 година. По-важните показатели характеризиращи дейността на музеите бяха: музейни фондове (налични, придобити и отчислени), посетители, персонал, приходи и разходи и материално-техническа база на музеите (площ за експозиция, брой компютри, фотолаборатории). Основен потребител на данните беше Министерство на културата.

Изследването за **театрите и други институции на културата** обхваща дейността на театрите, оперите, оперетите, цирковете и музикалните колективи. С него бяха осигурени данни по показателите: брой на представленията, посетители, постановки по националност на автора, приходи от билети и от тях поотделно за държавните и за частните театри и музикалните колективи. Потребители на информацията бяха Министерство на културата и други организации.

С изследването за **филмовото производство** беше обхваната дейността на Националния филмов център и на частните продуценти. Осигурени бяха данни за броя на произведените филми по вид (пълнометражни, късометражни и среднометражни), по предназначение (за кинорежата, за телевизията) и за броя на видеофилмите. Потребители на данните бяха Националният филмов център и ЮНЕСКО чрез въпросника за статистика на филми и кина.

С изследването за **радиопрограмна дейност** бяха осигурени статистически данни за дейността на Българското национално радио и всички лицензирани радиостанции по произход и по предназначение на предаванията. Получени бяха данни за жанрово разпределение на радиопредаванията, общата продължителност, приходите и разходите на радиостанциите.

С наблюдението за **телевизионна програмна дейност** бяха събрани статистически данни за програмната дейност на всички лицензирани ефирни и кабелни телевизии по произход (собствена, чужда, външна) и по функция. Разработени бяха данни по жанрово разпределение на телевизионните предавания и за приходите и разходите на тези телевизии.

Информацията за **издателската дейност** беше получена от периодичната отчетност, организирана от НСИ съвместно с Народната библиотека "Св. св. Кирил и Методий". Осигурени бяха данни за всички държавни и частни издателства по брой на издадените заглавия, годишен и еднократен тираж и по някои библиотечни класификации - десетична класификация, литературни групи и предназначение. Информацията беше обобщена по издателства, обем, продажни цени и по области. Съществен признак за характеризиране на книгата е уникалният десетзначен идентификационен номер ISBN (Международен стандартен номер на книгата), въведен от Международната организация по стандартизация ISO. Потребители на данните бяха Народната библиотека "Св. св. Кирил и Методий", други институции и медии. Наред с това през 2001 г. бяха попълнени въпросниците на ЮНЕСКО за вестниците, списанията и бюлетините и за книгите и брошурите по десетична класификация, периодичност и език на издаване.

Проведени бяха две статистически изследвания за **здравна мрежа и персонал в лечебните заведения и медицински кадри по специалности** като беше осигурена информация за основни показатели в здравеопазването - лечебни и здравни заведения за болнична и извънболнична помощ, леглови фонд, заети длъжности и физически лица по категории медицински персонал, форма на финансиране - бюджетна и извънбюджетна. С изследването на медицинските кадри по специалности беше осигурена информация за качествено характеризиране на кадровия потенциал – разпределение на лекарите, стоматолозите и другите медицински кадри в здравеопазването по специалности, брой на медицинските кадри по призната специалност, научно-преподавателски персонал и други. Информацията беше използвана за характеризиране на осигуреността на населението с болнични и санаториални легла, лекарска и стоматологична помощ и капацитета на системата на здравеопазването както общо за страната, така и по региони за планиране, области и общини.

Методологическото съдържание на показателите за здравеопазването е в съответствие с Компендиума на здравни индикатори, разработен от Световната здравна организация, Евростат и Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (International Compendium of health Indicators, Copenhagen, 1999).

Проведени бяха три статистически изследвания за **регистрирани заболявания от някои социално значими болести** - активна туберкулоза, злокачествени новообразувания и кожно-венерологични заболявания. Тези изследвания осигуриха данни за лицата с установени от специализираните лечебни заведения заболявания. Съдържанието на формулярите е съгласно Международната класификация на болестите на Световната здравна организация. Изчислени бяха показатели за заболяемост и болестност общо за населението и за деца до 17 навършени години.

Информацията за **умиранията и мъртваорожданията по причини** са част от системата на текуща демографска статистика и са напълно хармонизирани с изискванията на Евростат. Аналитичното използване на тази информация беше осигурено чрез разработване на коефициенти на смъртност по причини, пол, възрастови групи и в териториални разрези - общо за страната, по области и общини. Аналитичните показатели за смъртността по причини бяха изчислени в съответствие с международно възприетата методология и беше осигурена пълна съпоставимост на данните. Показателите за умиранията по причини са част от база данни "Население" на НСИ като е осигурена възможността за информационно осигуряване на множеството потребители на тази информация.

С наблюдението за **детските ясли** бяха осигурени данни за броя и териториалното разпределение на детските ясли, легловия фонд, дейността на детските ясли и други, както и за характеризиране на осигуреността с яслени места и използваемостта на местата в тях.

С изследването за **домове за медико-социални грижи за деца** бяха осигурени статистически данни за броя, легловия фонд, медицинското обслужване на тези домове, както и за характеризиране на дейността им, използваемостта на местата, заболяемостта на децата и други. Изследването е единствен източник на информация за децата в тези домове, които са една от категориите деца в социален риск.

Със статистическото изследване за **заведения за социални услуги** беше осигурена информация за броя на заведенията за социални услуги по видове, местата в тях, настанените лица и лицата чакащи за настаняване.

Изследването на **здравното състояние на населението** беше включено в програмата на преброяването на населението през м. март 2001 година. Методологията и инструментариумът на изследването бяха хармонизирани с препоръките на Световната здравна организация. Изследването обхвана близо 10000 лица, подбрани чрез случаен подбор в представителна за страната двустепенна гнездова извадка. Чрез изследването бяха осигурени данни за оценка на равнището на здравното състояние и здравното поведение на населението в следните основни области: самооценка на здравето, болестност от хронични заболявания, използване на медицинските услуги, употреба на лекарства, физическа дълготрайна недееспособност, тютюнопушене, употреба на алкохол, очаквана продължителност на живота в добро здраве и други. Тези резултати дават възможност за сравнение с резултатите от първото проведено такова изследване от НСИ през 1996 година.

По време на преброяването беше проведено извадково изследване на **раждаемостта**. Разработен беше анализ на получените резултати в следните направления: абстрактен модел на българското семейство; репродуктивни нагласи; реализация на репродуктивните идеали и нагласи; причини поради които желан брой деца често не се достига; извънбрачна раждаемост; децата и родителството в съзнанието на днешните българи. Анализът беше представен в публикация "Раждаемост и репродуктивно поведение - репрезентативно изследване по програмата на преброяването през 2001 година". В нея беше включена методиката на изследването и защитена необходимостта от периодични изследвания на раждаемостта и репродуктивното поведение.

Статистическата информация за здравеопазването беше използвана регулярно от Министерство на здравеопазването, Министерство на труда и социалната политика и други държавни органи, както и от изследователски институти, специализирани медицински заведения с национални функции; български и международни фондации и други

неправителствени организации, съсловни организации, фирми-дистрибутори на медицинско оборудване, медикаменти и консумативи, застрахователни дружества, електронни и печатни медии и международни организации - ООН, Световната здравна организация, УНИЦЕФ и други.

С ежегодните статистически наблюдения за **наказаната престъпност** и за **противообществените прояви сред малолетните и непълнолетните лица** беше осигурена информация за престъпленията, завършили с осъждане, осъдените лица с влезли в сила присъди и за извършените престъпления и противообществени прояви от малолетните и непълнолетните лица.

Статистическите наблюдения бяха актуализирани съдържателно съобразно промените в нормативната база (Наказателния кодекс, Наказателно-процесуалния кодекс и Закона за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните лица).

От изследването за **наказаната престъпност** беше разработена статистическа информация на национално ниво и по региони за наказаните престъпления и осъдените лица с влезли в сила присъди по видове престъпления, години на извършване на престъпленията, по основни социално-демографски характеристики, наложени наказания, предишни осъждания, рецидив и други. Използвана беше разработената съвместно с Министерство на правосъдието нова Номенклатура за главите и членовете от Наказателния кодекс. В номенклатурата бяха включени всички престъпления от Наказателния кодекс, включително и тези, за които следва да се приложи спрямо извършителите на престъпления, освобождаване от наказателна отговорност и налагане на административно наказание.

Статистическата информация от изследването за наказаната престъпност бяха предоставени на Министерство на правосъдието, МВР, Върховната касационна прокуратура, Министерство на външните работи, както и на различни международни организации и институции - Центъра за превенция на международната престъпност, Бюрото за наркотици и превенция на престъпността и Отдел "Икономически и социални въпроси" към ООН и УНИЦЕФ.

Получена беше статистическа информация на национално ниво и по региони за **наказаните престъпления и осъдените непълнолетни лица** с влезли в сила присъди по видове престъпления, по основни социално-демографски характеристики, наложени наказания, предишни осъждания, рецидив, употребата на наркотични вещества, условия, при които са живели лицата, причини за извършване на престъплението и други.

Информацията от статистическото изследване за наказаната престъпност сред непълнолетните своевременно беше предоставена на Министерство на вътрешните работи

и Съвета за криминологически изследвания към Върховната касационна прокуратура, Министерството на правосъдието и Централната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните лица към Министерския съвет, както и на ПРООН, Отдела на социално развитие на ООН и УНИЦЕФ.

Статистическото изследване на дейността на местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните лица осигури данни за децата, водени на отчет в детските педагогически стаи (по пол, възраст и етническа група), движението на възпитателните дела, наложените възпитателни мерки на малолетните и непълнолетните лица съгласно ЗБППМН, наложените възпитателни мерки за обществено въздействие на родителите или на лицата, които ги заместват и други. С това изследване от 2001 г. бяха осигурени и данни за извършените престъпления от малолетните и непълнолетните лица, както и за броя на децата пострадали от някои основни видове престъпления. Обобщената информация беше предоставена на Министерство на вътрешните работи, Съвета за криминологически изследвания към Върховната касационна прокуратура и Централната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните лица към Министерски съвет и УНИЦЕФ.

Статистическите изследвания в областта на **жилищно-комуналните дейности** проведени от НСИ през 2001 г. обхванаха жилищния фонд и съборените сгради. Основните източници на данни за жилищния фонд бяха компютърните файлове с данни от преброяването на жилищния фонд, а за съборените сгради – от общинските администрации.

За **жилищния фонд** беше осигурена информация общо за страната и по области, общини и населени места; за броя на жилищата по материал на външните стени на сградата, по форма на собственост, по броя на стаите, по благоустроеност; за площта на жилищата. Потребители на информацията за жилищния фонд бяха редица министерства и други държавни институции, както и ИКЕ, ОИСР и други, на които по международни въпросници бяха предоставени данни относно жилищата и жилищните условия.

Осигурена беше информация за **съборените сгради** общо за страната и по области, общини и населени места; за броя и площта на съборените сгради; причини за събарянето; периоди на построяване, благоустроеност, форма на собственост.

2.4.4. СЪСТОЯНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И РАЗХОДИ ЗА ОПАЗВАНЕ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ

С ежегодните статистически наблюдения за **околната среда** беше осигурена информация както за натиска върху природата, оказван от протичащите в страната

социално-икономически процеси, така и за мерките предприети от обществото и държавата за намаляване на щетите нанесени върху околната среда.

Наблюдението за емисиите на вредни вещества в атмосферата осигури информация за емисиите от основните антропогенни дейности – производство на енергия и индустриална продукция, транспорт, селско стопанство, битово отопление, третиране и депониране на отпадъци, природни източници. Използваната методология беше разработена съвместно с Министерството на околната среда и водите и отговаря на международните стандарти.

Наблюденията за водите – водоснабдяване и водопотребление, осигуриха информация за доставената и потребена вода за производствени и битови нужди, за населените места и населението на сезонен и целогодишен режим на водоползване, за населението свързано с канализационната мрежа и пречиствателните станции за отпадъчни води. Поради това, че част от данните за водите са конфиденциални, и през тази година беше проведена кампания за получаване на писмено съгласие от дружествата “В и К” за публикуване на информацията в регионален разрез. Въз основа на данните от наблюденията за водите се поддържат в актуално състояние регистрите на пречиствателните станции за питейни води и на пречиствателните станции за отпадъчни води.

Наблюденията за производствените и битовите отпадъци осигуриха данни за количествата на генерираните отпадъци и характеризираха мерките за минимизиране и третиране на отпадъците. През 2001 г. беше извършена промяна в методологията на наблюдението за битовите отпадъци, която ще влезе в сила през 2002 година. Промяната в методологията беше в резултат от участие в международен проект на Евростат и ФАР. В актуално състояние беше поддържан регистърът на депата за битови отпадъци, съдържащ данни за обслужваното от тях население, площта, събраните, третирани и окончателно депонираните отпадъци.

Наблюдението за разходите за околната среда осигури информация, характеризираща в стойностен вид мерките предприемани от обществото за опазването и възстановяването на природната среда. Получени бяха данни за размера на инвестициите и текущите разходи, източниците на финансиране и разпределението на средствата по основните направления. Осигурена беше и информация за дълготрайните материални активи с екологично предназначение и движението им през годината. Освен това бяха събрани данни за Националния и общинските фондове за околната среда и тяхното разпределение, наложените санкции, защитените територии и обекти, шумовото натоварване и дейността по предотвратяване на замърсяването на морските води и р. Дунав. През тази година беше извършена промяна в методологията на наблюдението за

разходите за околната среда, която ще влезе в сила при наблюдението през 2002 година. Промяната в методологията беше в резултат от участие на НСИ в международен проект на Евростат и ФАР.

На базата на споразумения сключени между НСИ и други ведомства бяха представени данни по предварително установена структура и съдържание, както и информация на международни организации. Изпълнени бяха и редица заявки на потребители, изискващи специализирана обработка на данните.

2.5. РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

През 2001 г. дейността по **регионалните изследвания** беше насочена към усъвършенстване на информационната инфраструктура и подготовката на статистическите данни на регионално ниво. В рамките на тази задача всяко ТСБ поддържа свой информационен ресурс за обслужване на местните потребители и анализ на развитието на областта.

Регионалната статистика осигуряваше обобщена информация по най-важните показатели, характеризиращи състоянието и развитието териториалните единици на различни нива в България. Изпълнени бяха множество заявки за регионална статистическа информация на главните потребители - Министерство на регионалното развитие и благоустройството и други органи, отговарящи за регионалното развитие. Специфична заявка, която се изпълнява регулярно, беше предоставянето на данни за база данни **“Общини”** към Министерски съвет.

Приложена беше нова методика за **изчисляване на Брутният вътрешен продукт (БВП)** за 1999 г. **на регионално ниво**. С цел осигуряване на сравним динамичен ред по тази методика бяха изчислени данни за БВП на ниво области и за 1996, 1997 и 1998 година.

Проведено беше планираното статистическо изследване за **местните органи на управление в Република България**. С това изследване беше осигурена информация за броя и структурите на изборните органи на местно ниво и местните администрации по пол, възраст и образование.

Изготвен беше **списък от показатели, по които е налична регионална информация**. Работата в тази област беше продължение на задачата от 2000 г. за идентифициране на основните потребители и подготвителен етап за създаване на база данни **“Регионална статистика”**.

Започна изготвянето на **географска мрежа от териториални единици**, която ще бъде използвана само за статистически цели. Мрежата се изгражда на пет нива: страна, регион за планиране, област, община, населено място. За 180 населени места на страната

бяха създадени цифрови карти за кварталите и улиците в тях, а за 8 града, включително и гр. София бяха нанесени точкови слоеве за адресите (дворните места). Започна експеримент и предстои обвързването на данните от Преброяване '2001 към създадените цифрови картни основи.

Създадената географска мрежа ще се използва за картографско представяне на статистическите данни, като се формират различни тематични слоеве в зависимост от естеството на данните.

2.6. ТЕКУЩА СТАТИСТИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ

Текущите статистически изследвания са от изключителна важност за оперативното управление на страната. Широкият кръг потребители на информацията, събирана чрез тези изследвания - органи на централната държавна и местна власт, фирми, организации, научни и изследователски центрове и други налагат все по-високи изисквания пред Националния статистически институт.

Планираните изследвания за **продажбите в промишлеността, търговията и транспорта и за поръчките в промишлеността** бяха проведени в предвидените срокове в Националната програма за статистически изследвания през 2001 година. Събрана беше информация за нетните приходи от продажби, поръчките на промишлените предприятия, запасите на промишлените предприятия и продажбите на едро и дребно. Продължи работата по хармонизиране на краткосрочните показатели - оборот и индекс на продажбите, като беше направена промяна в статистическия формуляр и алгоритъма за изчисляване на показателите.

Изследванията на бизнес тенденциите за редица конюнктурни показатели през 2001 г. Националния статистически институт извършваше с **бизнес анкетите в промишлеността, строителството, търговията и транспорта**. Цитираните анкети бяха проведени по хармонизирана методология на Европейския съюз.

През 2001 г. беше възстановено тримесечното **наблюдение на потребителите**, като част от хармонизираната програма на Европейския съюз за бизнес наблюдения и наблюдение на потребителите. Целта беше изследване поведението на потребителите и осигуряване на серия краткосрочни икономически показатели, касаещи финансовото състояние на домакинствата, общата икономическа ситуация в страната, инфлацията, безработицата и други.

Продължи работата по внедряването на новата методика за наблюдение и изчисляване на **индекса на цени на производител на вътрешния пазар в промишлеността**. Във връзка с внедряването на Националната класификация на

икономическите дейности (Ники2001), индексите на цени на производител бяха преизчислени по новата класификация на всички нива на агрегация.

В определените срокове бяха проведени месечните статистически изследвания за **производството и продажбите на промишлена продукция в натурално изражение**. Във връзка с подмяната на Националната номенклатура на промишлената продукция (ННПП) и преминаването изцяло към използването на европейската номенклатура PRODCOM-list като национална (ПРОДПРОМ-2001), беше извършена значителна по обем работа по смяна на инструментариума и на техническите задания, които бяха съобразени с облекчаване на товареността на респондентите и подобряване на качеството на тяхната работа и налагащите се в тази връзка промени в информационните материали предоставяни за ползване и публикуване. Актуализирана беше извадката за месечното наблюдение, която обхваща 942 промишлени продукта по ПРОДПРОМ-2001, така че обобщените данни от нея да дават достоверна картина за месечното състояние на промишленото производство в страната.

Проведено беше годишното статистическо изследване за **производството на продукти по пълната номенклатура ПРОДПРОМ-2001**. Осигурена беше статистическа информация за производството и продажбите на вътрешния пазар на промишлени продукти в натурално изражение през 2001 г. за предприятията произвеждащи промишлени изделия.

С проведеното годишно статистическо изследване на **приходите в строителните предприятия по видове строителство** беше събрана информация за реализираните приходи от строително-монтажни работи - общо и по видове.

С месечните статистически наблюдения на потребителските цени беше осигурена необходимата информация за изчисляване на общ месечен **индекс на потребителските цени (ИПЦ)**, тримесечни индекси на потребителските цени, тримесечни дефлатори по групи стоки и услуги и средногодишен индекс на потребителските цени.

В началото на 2001 г. беше актуализирана извадката от търговски точки за наблюдение и кошницата от стоки и услуги - представители. Приложен беше нов метод за изчисляване на условни цени на сезонните стоки, т.н. краткосрочен подход, който бе препоръчан от мисията по цените на МВФ в НСИ през 2000 година. Започна прилагането на методи за оценка на качеството на някои стоки (автомобили, услуги на въздушния транспорт), като за сега все още не е изградена система за прилагането им на регионално ниво. С оглед подобряване на методиката за изчисляване на ИПЦ по отношение на следните аспекти: третиране на телекомуникационните услуги, на вестниците и на цените

на автомобилите-втора употреба, бяха направени предварителни проучвания и бяха проведени консултации с експерт от Евростат.

На заседание на **Методичния съвет към председателя на НСИ** беше обсъден ревизиран ред с индекси на потребителските цени и начините за поддържане и използване на динамичния ред с месечните индекси на потребителските цени.

През м. май 2001 г. беше публикуван ревизираният временен ред от общи индекси на потребителските цени за периода 1995-2000 г. при база 1995=100. Новите ревизирани серии включват въведените в индекса препоръки на МВФ и Евростат и са резултат от работата на НСИ в продължение на 2 години.

В края на 2001 г. беше извършена подготвителна работа по усъвършенстване на организацията на наблюдението на потребителските цени за следващата 2002 година. На базата на паричните разходи за 10-те месеца на 2001 г., анализа на липсващите наблюдения за същия период и анализа на динамиката на груповите индекси при включването на различен брой стоки представители беше извършена актуализация на потребителската кошница за следващата отчетна година. Формирана беше и нова извадка от планирани наблюдения за всяка една стока и услуга - представител.

От началото на 2001 г. всеки месец бяха изчислявани **общи индекси на цените за малка кошница от 100 общополezni и жизнено необходими стоки и услуги на 20-те % най-ниско доходни домакинства**. За формирането на т.н. "малка кошница" бяха наблюдавани цените на избрани стоки и услуги, осигуряващи жизнените функции на отделния човек и домакинство. Стоките и услугите - представители бяха претеглени с паричните разходи на домакинствата, които бяха около 68 % от техните общи парични разходи през 2000 година. Достъпът и възможността за потребление на включените в тази кошница услуги са условие за поддържане на ниска, но задоволителна степен на жизнен стандарт.

Индексите на цените за малката кошница ще се изчисляват и публикуват и през 2002 година. Това ще даде основа за изграждане на съпоставим динамичен ред от индекси.

Проведените тримесечни статистически изследвания за **пазарните цени на жилища** осигуряваха информация за изменението на цените на жилищата на свободния пазар. Тази информация беше използвана за изчисляване на **тримесечни индекси на пазарните цени на жилищата**.

Тримесечните статистически наблюдения на цените на живите животни на **кооперативните пазари** осигуряваха необходимата информация за изменението на цените и за изчисляване на тримесечни цени и индекси на цените.

От началото на 2001 г. започна регулярното провеждане на месечни статистически изследвания за **производството и доставката на твърди горива, нефт и нефтопродукти, природен газ и електроенергия, както и за дейността на атомната централа**. С тези изследвания беше събрана статистическа информация за производството, вноса, износа и доставките на въглища и кокс, нефт и нефтопродукти и природен газ, за брутно и нетно производство на електроенергия и за изразходваните за нейното производство горива, както и за производството и капацитета на атомната централа. В определените срокове информацията в тази област беше изпращана в отдел "Енергийна статистика" на Евростат в искания формат и методология.

И през 2001 г. статистическата отчетност за **износа и вноса** беше с месечна периодичност. За сделките със специален режим на отчитане беше осигурявана информация на базата на статистическа отчетност, която беше обединявана с файловете с данни от митническите декларации. За събраната по отчет информация бяха изготвяни специални таблици, които на базата на двустранните споразумения на НСИ с други ведомства бяха предоставяни ежемесечно на оторизирани лица от БНБ и Министерство на икономиката. От началото на годината резултатите бяха разпространявани всеки месец чрез Интернет, на български и английски език и ежемесечно бяха изпращани в Евростат файлове с данни, изготвени по структура и обхват утвърден от ЕС. Всеки три месеца беше изготвян обзор, който беше изпращан на заинтересованите ведомства и беше представян на медиите на пресконференции.

За подобряване качеството на данните беше създадена междуведомствена експертна група от служители на НСИ и Агенция "Митници", която текущо обсъждаше възникващите проблеми и предприемаше мерки за повишаване качеството, достоверността и обхвата на данните. Извършен беше превод на редица нормативни документи на ЕС в областта на статистиката на външната търговия, разработени бяха корелационни таблици за постигане на хармонизация на националната практика в съответствие с европейските стандарти. Работата в тази насока ще продължи и през следващата година.

Предстои предприемането на действия позволяващи съкращаването на сроковете за получаване и обработка на данните, приближаване до изискванията на ЕС за срока на предоставяне на месечните данни, както и подобряване качеството на информацията за външната търговия.

Проведените тримесечни статистически изследвания за **наетите лица, отработеното време и средствата за работна заплата** осигуряваха информация от предприятия, фирми и организации от всички институционални сектори за средносписъчен (списъчен) брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение, граждански

договор, договор за управление и контрол, работодателите собственици; отработеното време от наетите на пълно и непълно работно време; движението на персонала - приети, напуснали и съкратени; начислените средства за работна заплата и други разходи за труд - обезщетения, социални осигуровки, други социални разходи и данък върху социалните разходи. Данните от наблюденията бяха използвани за изчисляване на **индекса на разходите на работодателите за труд (ИРРТ)**.

Изчерпателното годишно статистическо изследване за **заетите лица и средствата за работна заплата** осигури информация от обществения и частния сектор за средносписъчния (списъчния) брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение - по пол и по раздели на Националната класификация на професиите, наети лица по граждански договор, договор за управление и контрол, работодатели собственици; отработеното време; брой наети на непълно работно време; движението на персонала - приети, напуснали и съкратени; начислените средства за работна заплата и други разходи за труд - обезщетения, социални осигуровки и други социални разходи и данък върху социалните разходи. Информацията от това изследване беше използвана и като база за изчисляване на **индекса на разходите на работодателите за труд (ИРРТ)**.

От началото на 2000 г. съгласно Кодекса за задължително обществено осигуряване (КЗСО) отчитането на **трудовете злополуки** се извършва от Националния осигурителен институт (НОИ). Съгласно подписаното с НОИ споразумение през 2001 г. НСИ получи информация, съдържаща брой злополуки, загубени календарни дни, смъртни злополуки общо и в т.ч. по чл. 55, ал. 1 от КЗОО, по втори знак на Националната отраслова класификация и по области. Получените данни са предварителни. Окончателните данни за трудовете злополуки ще бъдат получени в НСИ през м. март 2002 г., когато бъдат приключени досиетата на трудовете злополуки, т.е. след възстановяването, когато могат да бъдат отчетени загубените календарни дни.

На базата на предоставени данни от Министерство на финансите, Националния осигурителен институт и БНБ бяха подготвени аналитични таблици за **пенсиите, изплатените помощи и депозитите на населението**. През 2001 г. в съответствие с установените срокове на международния информационен обмен текущо беше подадена информация на Евростат и ОИСР за депозитите на населението, а на УНИЦЕФ - за изплатените помощи и пенсии на населението.

3. ДРУГИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

3.1. СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПО КОНРЕТЕН ПОВОД

Възможностите за изследване на качеството на статистическата информация бяха втория етап в методологическата работа в областта на качеството на данните след завършилия през 2000 г. първи етап “Проучване на проблемите на качеството на статистическите данни”, когато бяха определени основни направления за работа през следващите години. При определянето на възможностите за изследване на качеството на статистическата информация бяха проучени методологични материали на Евростат и други статистически институти по темата “Качество в статистиката”, използвани бяха резултатите от проучването и изготвянето на стандартен отчет за качеството, а също и резултатите от проведени консултативни срещи с чуждестранни експерти.

През 2001 г. беше разработен **стандартен отчет за качеството на статистическите данни**, получени от наблюдението на продължаващото професионално обучение (по проекта на Евростат CVTS2). Проучени бяха регламентите на ЕС, отнасящи до качеството на статистическите данни за наблюдението на разходите за труд и за структурните бизнес статистики. Продължи работата по проучване на: различни процедури по редактиране и импутация на първичните статистически данни; различни измерители (оценители) за изчисляване на коефициентите на вариация (както при извадкови, така и при изчерпателни наблюдения); осигуряване на сравнимост и съгласуваност на статистическите данни; възможности за изчисляване на показатели за качеството на статистическите данни (индикатори, индекси и коефициенти на ефективност), оценяване на качеството при използване на административни данни, система за качество и статистическа проверка (Общо управление на качеството – TQM) и други.

При разработване на задачата “**Стандартни модели за описание на статистически метаданни, елементи на данни и масиви от данни**” бяха проучени идеите и моделите, заложи в “Основни насоки за моделиране на статистически данни и метаданни” - методологическа разработка, подготвена в рамките на проект за статистически метаданни, който е включен в работната програма на Конференцията на европейските статистици на Икономическата комисия на Европа към ООН (ИКЕ). Проучен беше и опитът по моделиране на метаданните и елементите от данни в други статистически служби, като специално внимание беше отделено на моделите за описание на данни и статистически изследвания, използвани от Шведската статистика. По наше искане от Шведската статистика изпратиха подробна документация за използвания от тях описателен модел на статистическите наблюдения (SCBDOC), разработен под ръководство на проф. Бо Сунгрин и реализиран в практиката. Описателният модел е зalezнал в методологичната разработка

“Основни насоки за моделиране на статистически данни и метаданни”. Проучена беше концепцията на обектното моделиране, препоръчвано в “Основните насоки...” и от тази гледна точка бяха формулирани и определени обектите на метаданни и данни, заложи в стандартните описателни модели.

На основата на проучения опит и препоръките на международните организации за моделиране на метаданните, данните и елементите от данни бяха представени и предложени модели за описание на: основни елементи на метаданните и данните, статистическите изследвания и декларация за качеството на статистическите данни. Работата продължава през следващата година с конкретизиране на описателните модели на метаданните чрез експериментирането им в статистическата практика при конкретни статистически изследвания.

Паралелно с проучването и подготовката на описателни модели на статистическите данни и метаданни за статистическите изследвания беше извършено и проучване по отношение на модела на описание на съдържанието на метаданните, които формират глобалното статистическо познание и са важен елемент на всяка метаинформационна система. В тази насока беше проучена системата от хармонизирани за ЕС статистически понятия и определенията им (CODED), реализирана в Евростат. Установена беше връзка с разработчиците на системата. Понастоящем CODED обхваща 2500 понятия и определенията им (вкл. източници и европейските регламенти на основа на които са формирани определенията) от областта на различни икономически и социални статистики. CODED се използва изключително като средство за хармонизация и разпространение на съгласувани за Европейската статистическа система понятия и определения (дефиниции). Ето защо работата ще продължи с адаптиране на CODED към статистическата практика на НСИ. Създаването и използването на единен хармонизиран понятиен апарат спомага за еднозначното и коректно разбиране на статистическите данни и метаданни както от производителите, така и от различните категории потребители на статистическа информация.

Анкетното наблюдение за нерегистрираната престъпност беше проведено от 2 до 10 април 2001 година. Целта на изследването беше да предостави на органите на държавно управление аналитична информация за нерегистрираната и останала без противодействие престъпност в страната, която да бъде основа за по-ефективни управленски решения и действия. Предмет на изследването бяха преди всичко престъпленията против личността и собствеността на гражданите, които според официалната статистика съставляват над 80% от всички престъпления. Акцентирано беше и върху някои актуални и все по-чести престъпления, макар още да не са станали структуроопределящи, като рекет, сводничество,

склонност към употреба на наркотици. Изследването беше извършено върху репрезентативна извадка от населението, което беше обект на изследването, и обхвана 1500 домакинства с общо 4219 лица. Периодът на анкетното наблюдение беше цялата 2000 година. В разработения аналитичен материал бяха разгледани получените основни резултати от наблюдението. Специално внимание беше отделено на престъпленията “кражби и грабеж”, които не само заемат първо място по разпространение, но и обхващат 4/5 от престъпленията, които са предмет на изследването. Анализирани бяха и други видове престъпни деяния, като измама, причиняване на телесна повреда, изнудване, подкуп и други.

През втората половина на 2001 г. усилията бяха насочени към подготвяне на измененията и допълненията на инструментариума за анкетното наблюдение на нерегистрираната престъпност, за да бъде осигурено по-пълното и по-точно събиране на данните от респондентите за цялата 2001 г., във връзка със следващото анкетно наблюдение за нерегистрираната престъпност, което ще се проведе от 7 до 18 януари 2002 година.

Наблюдението на продължаващото професионално образование (ППО) на заетите беше проведено едновременно върху същата извадка с регулярното наблюдение на заетите лица, отработеното време, средствата за работна заплата и други разходи за труд за второто тримесечие на 2001 година. Наблюдаваният период включваше цялата 2000 г. и първото шестмесечие на 2001 година. Това наблюдение може да бъде разглеждано като продължение на работата по проект CVTS2, като беше разширен обхватът на наблюдението. Анкетната карта отговаря на методологическите изисквания на Евростат. Направен беше анализ на резултатите от наблюдението в следните насоки: обучаваща политика на предприятието; групи заети, обхванати от мероприятията по ППО през наблюдавания период (структура на обучаващите се по пол, възраст и професионален състав); области на обучение; форми на ППО; разходи за организиране на мероприятия продължаващи професионалното обучение и други. Резултатите бяха представени на национално равнище, по форма на собственост и по отраслови групировки, а където е възможно и на регионално равнище.

Целта на анкетното изследване за установяване на натовареността на респондентите беше да се получи информация за тяхното мнение относно натовареността им при предоставяне на статистически данни. Това дава възможност да бъде направена оценка на натовареността на респондентите и да бъдат предложени мерки за нейното намаляване. Наблюдението беше проведено върху подизвадка (4100 респонденти) от извадката, с която бяха изследвани заетите лица, отработеното време, средствата за работна

заплата и други разходи за труд. То беше проведено едновременно с регулярното наблюдение за труда за третото тримесечие на 2001 г. и обхваща различни категории респонденти: държавни, общински и частни фирми, големи, средни, малки и микропредприятия. Анализът на получените резултати определи основните направления за работата по намаляване на "административното бреме" на респондентите.

През 2001 г. започна работата по **разработването на прототип на регистър на фирмите вносители и износители**, като елемент от подготовката на НСИ за прилагането на действащата в страните-членки на Европейския съюз система ИНТРАСТАТ за събиране на информация за износа и вноса на стоки директно от вносителите и износителите. Работата в тази област продължава и през 2002 година.

Разпространението на статистическите продукти и услуги е приоритет в Стратегията за развитие на статистиката през периода 2000 - 2006 година. Насоките на развитие в тази сфера се свързват не само със стремежа за постигане на по-голяма прозрачност на статистическата дейност, по-добро качество и по-голяма актуалност на статистическата информация, но и с основното изискване за внедряване на пазарно ориентирани статистически продукти и услуги при осигуряване на широк и равнопоставен достъп на всички групи потребители. Усилията в тази насока, свързани с идентифициране нуждите на потребителите на статистически продукти и услуги, разширяване на кръга на реалните потребители и очертаване на комплекс от мерки, свързани с обогатяване на каналите за разпространение на статистическата информация. Привеждането на информационната политика на НСИ в съответствие с пазарно ориентирания подход беше свързано и със създаване на позитивен обществен климат и обществено доверие към цялостната дейност на НСИ, както и с повишаване на корпоративния имидж на институцията. Важна предпоставка за реализирането на тези усилия през 2001 г. беше провеждането на **Маркетингово изследване на потребителското търсене на статистически продукти и услуги**. Обект на посоченото изследване бяха информационните потребности на предприятия от индустрията и строителството, търговията, транспорта и услугите.

Целта на това изследване беше да се проучи мнението на респондентите относно полезността на предлаганите статистически продукти и услуги, а също и да се измери удовлетвореността от качеството и навременността на предлагане на статистическите информационни продукти на института.

В анализа на резултатите наред с очертаването на тенденциите в потребителското търсене бяха изведени и редица предложения в насока преодоляване на съществуващите проблеми и качествени промени в информационната дейност и дейността по

разпространението, с оглед по-широко популяризиране на статистическите продукти и услуги. Анализът акцентира и на: изготвянето на предложения за по-ефективна организация на издателската дейност и дейността по изготвяне на нови, потребителски ориентирани статистически информационни продукти, основаващи се на предпочитаните от потребителите форми на представяне на резултатите; необходимостта от обогатяване на информационната политика на НСИ, от гледна точка на разширяване кръга на потребителите; проучването на нагласите на респондентите за участие във финансирането на изследвания на НСИ, които биха задоволели техни специфични потребности; необходимостта от отчитане на потребителския интерес при планирането на нови информационни продукти; необходимостта от разработване на нови информационни продукти и услуги, базирани в Web-страницата на НСИ.

По-нататъшното развитие в тази област се свързва с препоръките за превръщане на Web-страницата на НСИ в основен инструмент за реална двустранна комуникация между производителите и потребителите на статистическа информация. Резултатите от това проучване бяха използвани за разработване на дългосрочна маркетингова и комуникационна стратегия на НСИ, чиято основна мисия е **изграждането на климат на обществено доверие към дейността на института.**

В публикацията **“България 2000 – социално-икономическо развитие”** беше представен анализ на демографското, социалното и икономическото развитие на страната. Вниманието беше насочено основно към 2000 г., като се правят сравнения с предходната 1999 г. и с избраната за база 1995 година. Където е възможно, бяха разглеждани и проявяващите се тенденции в развитието през целия преходен период към пазарна икономика. Изследвани бяха основните проблеми и специфични особености на протичащите процеси и явления, като бяха очертани основните тенденции и структурни промени, отнасящи се до: населението и демографските процеси, социалните характеристики и условия за живот, основните икономически характеристики, развитието на производството, научно-изследователската и развойна дейност и околната среда. Основните резултати се представят на национално, а където е възможно и на регионално равнище (райони за планиране и области), по форми на собственост, по икономически сектори и отраслови групировки.

В разработения **“Анализ на сектора на малките и средните предприятия в страната”** бяха разгледани основни икономически показатели за дейността на малките и средните предприятия от нефинансовия сектор за периода 1999-2000 година. Основните насоки на анализа бяха свързани с: броя на предприятията, броя на заетите, продукцията, оборота, добавената стойност, разходите за труд, печалбата/загубата, дълготрайните

материални активи, инвестициите, задълженията и други. Освен на национално равнище, където беше възможно, анализът беше направен и на регионално равнище, а също и по форми на собственост (обществен и частен сектор) и отраслови групировки (Б16).

В аналитичния материал **“Развитие на частния сектор”** беше разгледано развитието на частния сектор в страната в годините на преход към пазарна икономика. Неговият принос в развитието на националната икономика беше характеризирани чрез участието му във формирането на основни макроикономически показатели: брутен вътрешен продукт и брутна добавена стойност, заети и наети лица, инвестиции и други. Анализът на развитието на частния сектор беше разработен на национално ниво и по икономически сектори.

3.2. СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПО ПОЕТИ ОТ РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ МЕЖДУНАРОДНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ

В съответствие с утвърдения от Евростат График за работата по Програмата за европейски сравнения на паритетите на покупателна способност, фаза 1999 бяха изпълнени следните задачи:

- Утвърждаване на резултатите от наблюдението E00-2 “Облекла и обувки” на базата на анализиране на таблиците, обобщаващи резултатите от наблюдението за всички страни от Южноевропейската Група;

- Провеждане на предварителни наблюдения, подготовка на инструментариума за същинските наблюдения на цените, обобщаване на работата по наблюденията и изпращане на данните на Груповия лидер за следните групи потребителски стоки: E01-1 “Храни, напитки и тютюн”, E01-2 “Услуги” и E01-3 “Медикаменти, други медицински продукти и здравни услуги”;

- Подготовка на доклад, обобщаващ работата по наблюдението на цените на инвестиционните стоки и условните строителни обекти за 2000 г. и изпращане в Евростат на националните данни за цени на краен купувач.

В проекта **“Демография на малките и средните предприятия”** (DOSME) участват 10 европейски държави в преход. В съответствие с програмата на изследването през 2001 г. за изследванията B5, B6 и C2 беше извършено: редактиране и форматиране на въпросниците; разпечатване, комплектоване и изпращане на ТСБ на въпросниците; изготвяне на извадките; извършване на проверка за активността на единиците и импутиране от извадките за изследването на всички “умрели” и неактивни предприятия, преместване на отделни единици от извадките от едно в друго ТСБ поради промяна в местоизвършване на дейността; авансово привеждане на необходимите средства за

транспортни разходи, телефон и други на всички ТСБ, ангажирани с провеждането на проекта; провеждане на втората работна среща по проекта и изпращане в Евростат на първия междинен доклад за състоянието на проекта. Началната дата на изследването беше 5.11.2001 г., а краят на изследването ще бъде през м. септември 2002 година.

България стана една от първите страни, включени в разработената от МВФ **“Обща система за разпространение на данните” (General Data Dissemination System – GDDS)** през май 2000 г., като изпълни необходимите за присъединяването към тази система условия. Националният статистически институт, БНБ и Министерство на финансите декларираха, че ще използват GDDS като рамка за по-нататъшно развитие на статистиката и подобряване на нейното качество. Това допринася за подобряване на производството и разпространението на статистическата информация по отношение на следните основни параметри: обхват, периодичност и навременност на данните; качество на данните (в двата му аспекта, разглеждани в GDDS), интегритет на данните и достъп на обществеността до тях. За тази цел през 2001 г. беше направена **актуализация на националните метаданни**. Разгледани бяха и включени в съответните таблици с метаданни извършените дейности от включването на страната в GDDS до момента на актуализацията, като бяха взети предвид и представените планове за подобрене на работата в краткосрочен и средносрочен аспект. Направена беше актуализация и на самите планове за подобряване на работата, от които отпаднаха вече изпълнените задачи и бяха включени нови задачи с цел подобряване на качеството на статистическите данни за отделните категории данни, включени в GDDS. Освен на отделните таблици с метаданни, беше направена актуализация и на четирите обобщени таблици (Summary Table I, II, III и IV). Разработени бяха три нови таблици с метаданни – за брутният национален доход (от НСИ), за фондовата борса (от БНБ) и за Външния дълг и неговото обслужване (от Министерство на финансите и БНБ). По отношение на интегритета на данните и достъпа на обществеността до тях също бяха подготвени планове за подобрене на работата в краткосрочен и средносрочен аспект. Актуализираните национални метаданни (към м. юни 2001 г.) след съответните уточнения с отдела, занимаващ се с GDDS в Статистическия департамент на МВФ във Вашингтон, бяха включени в Електронния бюлетин на МВФ. Тази процедура по актуализация на метаданните за България (както и за всички останали страни, които са включени в GDDS) ще се прави всяка година и по този начин ще се отчита подобряването на качеството на статистическите данни в двата му аспекта: качество на статистическите данни и качество като обобщена категория на цялата система.

Задачата по присъединяване на страната към **Специалния стандарт за разпространение на данни (Special Data Dissemination Standard – SDDS)** беше включена

в Стратегията за развитие на статистиката, като беше планирано до 2006 г. България да изпълни всички необходими условия за присъединяване към SDDS. През 2001 г. започна работа по проучване на Специалния стандарт за разпространение на данни (Guide to the Data Dissemination Standards, Module 1: The Special Data Dissemination Standards). Включването на страната в GDDS ще допринесе за подобряване на качеството на статистическите данни, което е предпоставка за по-бързото изпълняване на необходимите условия за присъединяване към SDDS. Основните насоки за разпространението на данни в SDDS се отнасят до: данните (обхват, периодичност и навременност), достъпа на обществеността до тях, интегритета и качеството на разпространяваните данни. Определени бяха 17 категории данни, които представляват широка статистическа рамка и съдържат категории данни, осигуряващи обхват за четирите основни сектора на икономиката (реален, финансов, фискален и външен). Посочени бяха: периодичността, с която данните за тези категории се произвеждат, и навременността, с която данните за тези категории се разпространяват. SDDS е разработен от МВФ с цел да насочва страните, които имат или които търсят да установят достъп до международните капиталови пазари, да осигуряват достъп на обществеността до своите икономически и финансови данни. Затова основно изискване на SDDS е редовното и навременно разпространяване на съответните икономически и финансови данни, което от своя страна спомага за реализирането на добра макроикономическа политика. Таблиците с метаданни (за отделните категории данни) се подготвят в определен формат и се включват в Електронния бюлетин на МВФ (след присъединяването на страната към SDDS), като по този начин се предоставя широк и лесен достъп до тях и се улеснява мониторинга за спазването на изискванията на Стандарта от участниците във финансовите пазари.

Успешно приключи и работата по предоставяне на **тарифна информация** по решение на Комитета по външна търговия на ЕС. На проведената през м. ноември 2001 г. среща на Комитета беше отбелязано, че България е първата страна кандидатка, чиито данни са преминали успешно през проверките за качество на данните и нейната информация е предоставена на Генерална дирекция "Търговия" към Европейската комисия (DG Trade). За тези резултати от особена важност беше доброто сътрудничество на НСИ с Министерство на икономиката и Агенция "Митници", които подготвиха изискващата се информация за тарифната политика на България.

Наред с успешното изпълнение на заложените в Националната програма за статистически изследвания през 2001 г. задачи структурните звена от НСИ изпълниха и значителна по обем работа свързана с участието в **пилотни проекти на Евростат**.

През 2001 г. НСИ участва в пилотен проект на отдел В4 на Евростат на тема **“Държавна финансова статистика и финансови национални сметки”**. Той е продължение на работата по предходния проект **“Държавен дефицит и дълг”** но разширен с разработването на финансовите национални сметки. В него се акцентира върху границите на сектора, класифицирането на операциите, начислените данни и дълга на сектор Държавно управление. Представени бяха и електронни таблици за финансовите операции по институционални сектори, които ще послужат за разработване на финансовите сметки. В пилотния проект взеха участие експерти от Министерство на финансите и БНБ. Регулярно бяха предоставяни данни за нотификация на държавния дефицит и дълг съгласно Регламент 3605/93 - от 2001 г. един път годишно към 1 април.

По пилотния проект на Евростат за страните кандидатки в **областта на външната търговия** НСИ стриктно изпълнява задълженията си по ежемесечното предоставяне на информация за стокообмена на България. През 2001 г. завърши и изпращането на изисквания се от страните-кандидатки минимум от исторически данни за вноса и износа на стоки за предходни години.

Националният статистически институт участва в пилотния проект по ФАР-1999 **“Заплати и разходи за труд”**. Проектът стартира през м. май 2001 г., продължава 16 месеца и ще завърши през м. август 2002 година. Този пилотен проект съдържа два компонента: Наблюдение на разходите за труд - 2000 г. (LCS) и провеждане на пилотно Наблюдение на структурата на заплатите - 2002 г. (SES). От годишното наблюдение на заетите лица, средствата за работна заплата, отработеното време и други разходи за труд бяха използвани променливите, които се изискват от Регламент N 1726/99, беше изчислен аритметичния контрол между тях, поставени бяха в зададения технически формат и бяха изпратени в Евростат. Изготвени бяха анкетната карта за Наблюдение на структурата на заплатите, приложенията към нея и указанията за попълването ѝ. Направени бяха сравнителни таблици от базата данни на НОИ за броя на наетите лица и броя предприятия, които ще бъдат използвани при изготвянето на доклад по качеството на Наблюдението на разходите за труд.

Пилотният проект на Евростат **“Агромонетарна статистика”** включва 4 подпроекта, за три от които (**“Икономически сметки за селското стопанство”**, **“Статистика на цените в селското стопанство”** и **“Секторното моделиране”**) отговорната институция по отношение на хармонизирането им с прилаганите от ЕС стандарти е НСИ.

В рамките на подпроекта **Икономически сметки за селското стопанство**, с помощта на специално разработен софтуер бяха изчислени данните за периода 1995-1999 г. съгласно действащата в ЕС методология за икономическите сметки на селското стопанство

(ЕАА, Rev. 1.1). Информацията за България беше публикувана в изданието на Евростат “Статистика на фокус” и беше заредена в базата данни на Евростат New CRONOS - областта COSA_CC.

През м. май 2001 г. в рамките на подпроекта беше проведено **пилотно наблюдение за икономическите сметки за селското стопанство**. Разработени бяха анкетната карта, инструкция за анкетъора и софтуера за обработка на информацията (на базата на MS EXCEL). Наблюдението обхвана 10 териториални статистически бюра като бяха анкетирани 630 отчетни единици (селскостопански предприятия и домакинства). Анкетната карта включваше три раздела и с нея беше получена информация за ресурсите и използването на селскостопанската продукция, разходи на стопанствата за нейното производство, за платените и получени лихви и арендните плащания през 2000 година. Основната задача при провеждането на наблюдението беше да се проучат възможностите за получаване на информация от селскостопанските единици в България (особено от домакинствата, при които не се води счетоводство или друга алтернативна форма записвания), на базата на която да се разработват икономическите сметки за селското стопанство съгласно действащата в ЕС методология. След приключване на наблюдението беше подготвен анализ, който заедно с обобщените данни на национално ниво беше предоставен на Евростат и консултанта по подпроекта ASA-Institute – Бон. Резултатите от наблюдението бяха представени и на регулярната среща на работната група на Евростат по икономическите сметки за селското стопанство през м. юли, на която като цяло беше получена много добра оценка. Разработеният инструментариум (анкетна карта, инструкция и софтуер) ще бъде използван при провеждането на предвидените в Националната програма за статистическите изследвания през 2002 г. наблюдения за икономическите сметки в селското стопанство.

Предварителните данни за селскостопанската продукция за 2000 г. по текущи цени бяха предоставени на Евростат по новата методология и съобразно посочените срокове за страните-членки.

През м. юли в рамките на подпроекта “**Статистика на цените в селското стопанство**” беше проведено **пилотно наблюдение за покупните цени на средствата за производство** по три от елементите на междинното потребление – горива, изкуствени торове и фуражи. Наблюдението обхвана 128 отчетни единици (селскостопански предприятия и домакинства, промишлени и търговски фирми, занимаващи се с производство и търговия на наблюдаваните средства за производство) в 13 териториални статистически бюра по номенклатура на продуктите, предварително уточнена с консултанта по подпроекта Холандския икономически институт NEI – Ротердам.

Анкетната карта и програмното осигуряване за обработка на данните бяха разработени от експерти в НСИ. Основната цел при провеждането на наблюдението беше да се проучат възможностите и необходимостта от изграждане на информационна система за цените в селското стопанство съвместима с европейските стандарти. Резултатите и направения анализ след приключване на наблюдението бяха предоставени на Евростат и консултанта по подпроекта. В разработения анализ изграждането на информационна система за статистика на цените в селското стопанство беше структурирано в три фази: I-ва – провеждане на регулярно месечно наблюдение за цените на производител в селското стопанство през 2002 г.; II-ра – провеждане на наблюдение на покупните цени на средствата за производство през 2003 г. на базата на опита и получените резултати при провеждането на споменатото пилотно наблюдение и III-та – провеждане на наблюдение за цените на стоките и услугите с инвестиционно предназначение в рамките на 2004 година. Това осигурява до 2006 г. хармонизация в голяма степен с прилаганата в ЕС методология в областта на статистиката на цените в селското стопанство по отношение на обхвата на използваните дефиниции и номенклатури, представителността на данните и сроковете за тяхното представяне на европейските институции. За работата на експертите от НСИ по този подпроект след неговото приключване в края на м. юли 2001 г. беше дадена добра оценка.

Предоставените данни на Евростат в рамките на пилотния проект “Агромонетарна статистика” за икономическите сметки, абсолютните цени и ценови индекси ще бъдат заредени в базата данни New CRONOS – областта COSA_CC и ще бъдат използвани за нуждите на **секторното моделиране в селското стопанство.**

Националният статистически институт участва в пилотен проект на Евростат “Структурна бизнес статистика (СБС)” за обхващане на страните от Централна и Източна Европа. През 2001 г. успешно беше завършена работата по първата фаза на проекта. Координирането на работата по тази задача Евростат беше възложил на Холандския икономически институт (NEI), с който НСИ имаше сключен договор. Изпратени бяха уточнените “Подробни таблици за наличните данни, съгласно Регламент 58/97”. Уточнен беше необходимия технически формат за предаване на данните. Подготвени бяха данните по показателите от общия модул за периода 1996 - 1998 г. (вкл. тези, за които се налагат допълнителни изчисления и разчети), определени от Евростат като първи приоритет и изпратени в определените срокове. Изчислени бяха и предадени на Евростат показателите от отделните анекси към Регламент 58/97, както и регионалните данни за същия период. Подготвени и изпратени бяха и предварителните данни за 1999 година. Представен беше доклад за работата през първата фаза на проекта с описание на

обхвата, съдържанието и съпоставимостта на предварителните данни за периода 1996 - 1998 година. Работата по първата фаза на проекта приключи.

Предстои втората фаза на пилотния проект, за който е предвидено да бъде продължено и разширено събирането на данни (за 1999 и 2000 г.), да бъде попълнен въпросник за националната методология за получаване на данните от СБС и да бъдат изчислени и предоставени на Евростат наличните показатели, характеризиращи качеството на СБС, съгласно Регламент 1618/99 на ЕС.

През 2001 г. НСИ беше включен в пилотен проект на Евростат за **статистика на морския и на въздушния транспорт**. Проектът предвижда обучение и оказване на техническа помощ, с цел хармонизиране на изследванията в съответствие с европейските изисквания и директиви. Проведени бяха 8-дневна проучвателна мисия и консултации за изготвяне на анализ за състоянието на статистиката в тази област.

Националният статистически институт беше включен и в стартирания през 2001 г. проект на Европейската комисия **“Формиране на статистически показатели и събиране на данни за участието и приноса на жените за развитие на науката”**. В изпълнение на ангажиментите по този проект бяха подготвени и предоставени данни за десетгодишен период (1990-1999) за научните работници; персонала зает с научноизследователска и развойна дейност; студентите; дипломантите и за преподавателския състав във висшите училища. Данните бяха формирани в съответствие с европейските методологически стандарти за образованието и науката и в изискваните равнища на детайлизиране по пол, по области на науката, по образователно-квалификационна степен, по научни звания и по институционални сектори. Попълнен беше и специализиран методологически въпросник, съдържащ информация за обхвата на показателите за науката и образованието, степента на съответствие с дефинициите на Евростат, използваните класификации и източници на информация.

По проекта CVTS2 Продължаващо професионално обучение (ППО) на заетите в предприятията от реалния сектор продължи работата по обработката и валидизацията на масива с данни от проведеното през 2000 г. наблюдение. Контролните и индикативните таблици с данни, разпределени по групи предприятия, според броя на заетите и по отраслови групировки бяха съпоставени с таблиците, подготвени от Евростат. Масивът с данните беше изпратен в Евростат и коректността му беше потвърдена. Подготвен беше и изпратен отчет (доклад) за качеството на данните от наблюдението, в съответствие с изискванията на стандартния отчет за качеството на данните, разработен от Евростат. В отчета бяха разгледани основните проблеми, свързани с качеството на статистическата информация: организиране и провеждане на наблюдението и уместност на концепциите,

разработени за целите на проекта; точност на информацията; навременност; достъпност и яснота по отношение публикуването и разпространението на данните; сравнимост на данните. Събраните данни бяха анализирани и подготвени за публикуване. Основните раздели на анализа включват: структурните и технологични промени, настъпили в наблюдаваните предприятия през 1999 г.; обучаващата политика на предприятията; наличието на продължаващи професионалното обучение мероприятия по вид и област на обучение; обхванатите групи заети по пол, възраст и професионален състав; разходите за обучение; степен на удовлетвореност от ППО; намерения на ръководителите на анкетираните предприятия по отношение на бъдещи мероприятия за ППО.

4. СТАТИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА

4.1. РЕГИСТРИ

Основната задача през 2001 г. беше поддръжката и експлоатацията на **Единния регистър за идентификация на стопанските и други субекти БУЛСТАТ**. През 2001 г. бяха регистрирани над 65 хил. нови субекта, актуализирани бяха данните за повече от 35 хил. субекта и бяха издадени над 95 хил. карти за идентификация (КИ).

Регулярно бяха изпълнявани текущи задачи свързани с: регистрация на новообразуваните субекти и актуализация за вече вписаните от областите Столична и Софийска, които представляват повече от 25% от общия брой за страната; ежедневен контрол, анализ и администриране на данните в Националната база данни на регистър БУЛСТАТ и в останалите териториални статистически бюра; администриране на сървърите и базите данни, изграждащи информационната система на регистъра; поддържане на репликация на Националната база данни на регистър БУЛСТАТ към Министерство на финансите и към сървърите, обслужващи справките чрез подсистема “Клиенти”; ежедневен контрол и проверка на макетите за картите за идентификация (КИ); персонализация на КИ, подготовка за транспортиране към териториалните статистически бюра и пълно документиране на отпечатаните КИ; периодично подготвяне на обяви за невалидните КИ в “Държавен вестник”; непрекъснато наблюдение и анализ на комуникациите между ТСБ и НСИ и отстраняване на възникналите проблеми; актуализиране комплектността на информационната система “БУЛСТАТ” при окончателното предаване на системата; разработка на програмни средства за анализ, специфични справки и корекции на данни в регистър БУЛСТАТ.

През 2001 г. продължи работата по **развитието на регистър БУЛСТАТ**, включваща усъвършенстването на подсистемите “Клиенти”, “Интернет услуги”, “Връзка с

ЕСГРАОН” и “Репликация”. Приключи внедряването на подсистема “Въвеждане на исторически данни за мигриралите субекти”, което даде възможност за въвеждане на “историята” на субектите, вписани в регистъра. Продължава **развитието на методологията** в съответствие с промените в нормативната уредба и технологията за изграждането и поддържането на регистър БУЛСТАТ. Разработват се методологични и технологични указания за работа с отделните модули и базите данни на регистър БУЛСТАТ в териториалните статистически бюра. Актуализират се периодично използваните национални класификации и системните номенклатури на БУЛСТАТ.

Извършвани бяха непрекъснато анализи на качеството на данните в регистъра, като бяха използвани различни административни източници – Национален данъчен регистър (НДР), електронно копие на “Държавен вестник”, други регистри в държавната администрация.

В рамките на задачата за **проверка на качеството на регистър БУЛСТАТ** с данни от други административни регистри и във връзка с постигане пълно съответствие между Националния данъчен регистър и регистър БУЛСТАТ започна ежесмесечно сравняване на субектите, вписани в двата регистра. Териториалните структури на НСИ и ГДД съвместно отстраняват разликите между регистрите в общия им обхват съгласно приетата от Комисията по ПМС 172/2000 г. Технология за изравняване на регистрите.

Продължава **осигуряването и обработката на данни и от други информационни системи** с цел използването им за проверка и актуализиране на данните в регистър БУЛСТАТ (данни за издирваните документи за самоличност от МВР, данни за физическите лица, данни за акционерите от Централен депозитар и други).

Друга основна дейност беше ежеседмично или ежесмесечно **предоставяне на информация от регистъра на държавната администрация, юридически и физически лица**. В момента са подписани споразумения с 18 министерства и други държавни институции (вкл. Министерски съвет, Министерство на труда и социалната политика, Националната здравно осигурителна каса, Националния осигурителен институт, Министерство на финансите, ГДД, Министерство на икономиката и МВР), както и договори с търговските дружества ДАКСИ, АПИС и ПОК “Доверие”.

Регистър БУЛСТАТ е основен източник на информация за Статистическия регистър и основно средство за допълване на извадките за статистическите наблюдения с данни за адресите и телефоните на предприятията.

Освен регулярната информация през 2001 г. бяха предоставяни ежедневно справки по писма за държавната и местната администрация. Обслужени бяха и над 350 частни физически и юридически лица, поискали информация от регистъра.

Националният статистически институт поддържа **Интернет страница за справки в регистъра**. Близко 300 клиенти използват тази страница за извличане на данни за регистрираните в БУЛСТАТ субекти. Страницата беше допълнена с безплатна информация за: указание за клиентите относно необходимите документи и реда за регистрация в регистър БУЛСТАТ на нови субекти и вписване на промени за регистрирани вече субекти; възможност за проверка валидността на издадените КИ; обобщени данни за броя на регистрираните в БУЛСТАТ субекти по отраслови групировки. Ежедневно служители от НСИ отговарят по електронната поща на въпроси относно регистъра, зададени от Интернет клиенти.

Приходите от регистрация и информационно обслужване (включително Интернет справки) от регистъра възлизат на над 2.2 милиона лева.

От м. септември 2001 г. се извършва регистрация на субектите, вписани в Националния данъчен регистър, но неидентифицирани в регистър БУЛСТАТ, въз основа на предоставените от териториалните данъчни дирекции документи за тези субекти. За целта беше подготвена подробна инструкция за регистрация и беше изпратена до териториалните структури на НСИ.

През 2001 г. бяха положени значителни усилия за **регламентиране взаимоотношенията между регистър БУЛСТАТ и окръжните съдилища** на основание Наредбата за регистър БУЛСТАТ. Подписани бяха споразумения с фирмените отделения на 20 окръжни съдилища. Направени бяха постъпки за регламентиране на взаимодействието между службите за регистрация в БУЛСТАТ и с останалите 8 фирмени отделения.

Продължава работата по изграждането на **Национален регистър на населените места**. През 2001 г. беше изготвено Техническо задание на прототипа Български селищен регистър. Изграждането на самия прототип на регистъра на населените места е залегнало в плана за 2002 година.

Дейността по предпроектното проучване за изграждане на **Единен регистър за идентификация на земеделските стопани, на лицата, упражняващи свободна професия и на другите физически лица по чл. 2 от Търговския закон** продължава, но резултатите ще бъдат факт през 2002 година. Основните причини за това са промените в нормативната база и реорганизацията на осигурителната система в Р България.

4.2. КЛАСИФИКАЦИИ И НОМЕНКЛАТУРИ

През 2001 г. продължи работата по поддържането на **Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици (ЕКАТТЕ)** и неговия

Интернет вариант. Всички промени, настъпили в териториалното и административното делене на страната бяха отразени своевременно и бяха предоставяни за ползване на структурните звена от НСИ и на външните потребители.

Работата по актуализирането и поддържането на **българската част от Европейската класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)** продължи и през 2001 година. Представени бяха актуализирани данни за Европейската класификация на териториалните единици в планираните срокове.

Продължи работата по създаването на **“Речник на българските ойконими 1878 - 2000 г.”** През 2001 г. бяха направени нови проучвания на множество източници на информация за допълване списъка на закритите населени места в България. Списъкът беше записан върху технически носител и беше подготвен за издаване в книжен вариант.

По задачата **“Използване на европейските и други класификации и номенклатури”** беше извършена работата по отпечатването на националните класификации и номенклатури, както и по осигуряването на тяхното еднозначно използване в практиката на НСИ. Със Заповед РД-07-01/05.01.2001 г. на Председателя на НСИ бяха утвърдени Национална класификация на икономическите дейности – версия 2001 (НКИД-2001), Национална класификация на продуктите по икономически дейности - версия 2001 (НКПИД-2001), Номенклатура на промишлената продукция - версия 2001 (ПРОДПРОМ-2001), Номенклатура на продукцията на селското, горското и рибното стопанство - версия 2001 (ПРОДАГРО-2001), Класификация на сградите и строителните съоръжения - версия 2001 (КСС-2001). Разработени бяха агрегираните номенклатури, необходими за подготовката на изходи и публикации с използването на националните класификации. Подготвени бяха средствата за обработка на информацията и за прекодиране на отнасянето на единиците от регистър БУЛСТАТ и регистър ЕКПОУ по НОК и по НКИД-2001.

Необходимо е да се има предвид, че поради ревизията на Хармонизираната система, промените и в Комбинираната номенклатура, респ. в Митническата тарифа на Р България за 2002 г. бяха съществени и много на брой. Подготвен беше списък на промените и предстои публикуване на изменените позиции в продуктовете номенклатури.

По **“Операция 2002”** в НСИ беше направено проучване на всички документи, които бяха подготвени и приети от Евростат. В процеса на разпространение на работните материали за “Операция 2002”, НСИ представи националната практика по темите, които бяха обсъждани. В процеса на работата по “Операция 2002” Евростат промени сроковете за внедряване на европейските класификации и номенклатури. Понастоящем има решение то да стане не от 1 януари 2002 г., а от 1 януари 2003 година. Европейските класификации

NACE Rev.1.1. и CPA-2002 все още не са готови в техния окончателен вид. Националните варианти на NACE Rev.1.1. и CPA-2002 ще бъдат подготвени, когато бъдат огласени регламентите за тяхното приемане в Европейския съюз. През 2001 г. бяха следени промените в националното законодателство с оглед отразяването им в бъдещите варианти на националните класификации. При запитвания или при бележки по действащите в момента класификации бяха отбелязвани предложенията, които биха довели до подобряване на следващите варианти на националните класификации. След срещата на Комитета NACE/CPA през м. септември 2001 г. беше подготвена информация за ръководството на НСИ за работата на Европейската комисия и Евростат в областта на класификациите и номенклатурите.

Задачата за реализирането прототип на **Единна компютърна система за поддържане и актуализиране на националните класификации и номенклатури** не беше осигурена със средства за изграждане на съответния софтуер. Подготвена беше актуализация на съществуващото техническо задание, с оглед реализирането на системата със средства по Програма ФАР-2000.

4.3. БАЗИ ДАННИ

През 2001 г. продължи актуализирането на база данни **“Население”**. Към информационната част от базата бяха въведени данни за всички демографски събития през 2001 г. - раждания, умирания, бракове, бракоразводи и вътрешна миграция на населението. Програмно и технологично беше осигурено и осъществено въвеждането на данните от 2,5%-та извадка от преброяното население към 1.03.2001 година.

Съобразно разширяването на потребителските заявки за демографските данни в базата бяха изградени допълнителни номенклатури и информационни стандарти с цел създаване на условия за бързо и качествено изпълнение на нестандартни поръчки на потребителите и при международния обмен на демографска информация.

Продължи актуализацията и на база данни **“Икономика”**. През 2001 г. бяха включени данните от годишните отчети на предприятията, информация за заетите и средствата за работна заплата, инвестициите, производството и продажбите на промишлени продукти и пр. Тримесечно базата данни беше актуализирана с данни за финансовите показатели на предприятията от общественния сектор, за външнотърговския стокообмен на страната. С програмните си възможности тя се утвърди като източник на данни за задоволяване на специфични, нерегулярни потребности от статистическа информация.

През 2001 г. в база данни **“Външна търговия”** ежесечно бяха зареждани актуални данни в тази област. Зареждането с тези данни беше осъществено след като информацията беше оглеждана, коригирана и одобрявана за разпространение. Към тази база данни бяха свързани както структурните звена от НСИ потребители на тази информация, така и тези които са отговорни за обслужването на потребителите на статистическата информация.

Започната беше подготовка за създаването на база данни **“Информационна система за регионална статистика”**. През 2001 г. беше подготвен фиш за кандидатстване за финансиране по програма ФАР-2002. С техническата помощ по този проект се планира изграждането на базата данни с регионална информация.

5. РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА СТАТИСТИЧЕСКАТА ИНФОРМАЦИЯ

5.1. ИЗДАТЕЛСКА И РАЗПРОСТРАНИТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

В съответствие с основните приоритети на Стратегията за развитието на статистиката до 2006 г. в областта на издателската и разпространителската дейност на НСИ през 2001 г. продължи работата по разнообразяване и подобряване на качеството на предлаганите информационни продукти и услуги.

Издателската дейност по подготовката на статистическите публикации и статистическия инструментариум беше насочена главно към подобряване на съдържанието и оформлението им с оглед улесняване използването от страна на потребителите. Предприети бяха редица мерки във връзка с прилагането на принципите на потребителски ориентиран подход и ориентацията на статистическите издания към потребностите на различните аудитории от читатели.

През 2001 г. беше извършена значителна по обем редакторска работа, свързана с прецизиране на методологичните бележки, аналитичните текстове и усъвършенстване оформлението на статистическите таблици в изданията на НСИ.

Издателската дейност на института се осъществяваше в строго съответствие с тематичния издателски план на НСИ за 2001 година. Издадени и под печат бяха общо 78 статистически публикации, тримесечни и месечни бюлетини, брошури, дипляни и други, съдържащи общо над 8 хил. страници и общ тираж близо 37,5 хил. екземпляра. Наред със сборните стратегически публикации на НСИ (статистически годишник, статистически справочници и анализи) и другите общи и специализирани статистически издания, бе осъществена издателска подготовка и на редица методологични и рекламни материали за Преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства - 2001, както и

някои извънпланови публикации, издавани въз основа на международни споразумения, публикации на териториалните статистически бюра и материали във връзка с юбилея на българската официална статистика.

Статистическите издания през 2001 г. бяха обособени в следните тематични групи:

- **сборни публикации** – съдържащи данни за демографското, социалното и икономическото развитие на страната (статистически годишник, справочници, сборници, анализи и други);
- **икономически публикации** – съдържащи информация за развитието на националната икономика като цяло и по дейности;
- **социални публикации** – съдържащи данни, характеризиращи социалното положение на населението и различните социални групи;
- **демографски** – съдържащи данни за населението и демографските процеси в страната;
- **публикации за състоянието на околната среда;**
- **регионални публикации** – съдържащи данни и анализи за социалното, икономическото и демографското състояние на отделните региони в страната;

Усъвършенствана беше **организацията на подготовката на изданията** и взаимоотношенията с отделите-автори, което допринесе за скъсяване на сроковете за издаване на статистическите публикации и изготвяне на съвременни статистически информационни продукти, основаващи се на предпочитани от потребителите форми на представяне на резултатите (CD-ROM и представяне в Web-страницата на НСИ).

Осем издания включени в Издателския план на НСИ за 2001 г. бяха **разпространявани на електронен носител** – дискета: “Средни цени и купени основни количества основни хранителни и нехранителни стоки от домакинствата за периода 1992-2000 г.”, “Жилищен фонд”, “Култура”, “Книгоиздаване и печат”, “Енергийни баланси”, “Площи, добиви и производство от земеделските култури”, “Пътнотранспортни произшествия в Република България” и “Престъпления и осъдени лица”.

Също така с оглед по-пълното задоволяване на потребностите и улесняване на възприемането на статистическата информация в изданията на НСИ бе извършена значителна по обем работа, свързана с представянето на данните в графичен вид (диаграми, карти, схеми и други).

Във връзка с нарасналия интерес към статистическите публикации на НСИ от страна на **чуждестранни потребители**, продължи издаването на много от тях в **превод на английски език**, като “Статистически справочник на Република България” и луксозно издание “България”. Други публикации, ползващи се със значим обществен интерес бяха

издавани с паралелен превод на английски език – “Статистически годишник на Република България”, “Външна търговия на Република България”, “Заетост и безработица”, “Туризм”, тримесечните бюлетини “Статистически известия” и “Износ и внос”, както и бюлетин “Околна среда”. Редица от публикациите, издавани само на български език бяха обогатени със съдържание и резюме на английски език.

Статистическите издания бяха разпространявани основно чрез предварителен абонамент и продажби в специализираната книжарница към “СТАТПРИНТ” ЕООД.

Не по-маловажна беше и издателската дейност на НСИ по подготовката на статистическия инструментариум, необходим за провеждането на статистическите изследвания. В изпълнение на тази част от издателския план на НСИ за 2001 г. бяха отпечатани 117 броя статистически формуляри, справки и анкетни карти в общ тираж 4632 хил. екземпляра. Освен това за нуждите на преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства бяха отпечатани 18 броя карти, списъци и други в общ тираж 520 хил. екземпляра.

В условията на развитието на информационното общество обогатяването на **Web-страницата на НСИ** допринесе за повишаване ефективността на сътрудничеството и координацията с останалите органи на статистиката и потребителите на статистическа информация.

Web-страницата на НСИ даде възможност за своевременното публикуване и актуализиране на: резултатите от статистическите изследвания съгласно Календара за представяне в Web-страницата на НСИ; методологиите и методиките на статистическите изследвания; националната програма за хармонизиране на нормативната база на статистическата дейност със законодателството на Европейския съюз (NPAA); нормативната база на статистиката; класификациите, номенклатурите и регистрите (ЕКАТТЕ, БУЛСТАТ); нормативните документи, материалите и резултатите от преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства ‘2001 г.; документите и решенията от международни статистически прояви; каталога на статистическите издания на НСИ.

За по-широкото разпространение на статистическа информация значително допринасяше и утвърдената практика за провеждане на регулярни и извънредни пресконференции на Националния статистически институт. През 2001 г. бяха проведени общо 34 пресконференции, от които 20 редовни съгласно Календара на статистическите изследвания и 14 извънредни пресконференции по актуални теми. На тези пресконференции на представителите на медиите бяха предоставяни пресбюлетини, съдържащи коментари на представяните резултати и актуални теми. Извън

пресконференциите регулярно беше разпространявана статистическа информация до медиите по факс и по електронна поща. Изпращани бяха и статистически данни на българските посолства в чужбина. Разширена беше и съвместната работа с пресслужбите на министерства и други институции във връзка с Преброяването на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства, Единната информационна система за противодействие на престъпността, регистър БУЛСТАТ и други.

5.2. ИНФОРМАЦИОННО ОБСЛУЖВАНЕ

През последните години непрекъснато се развиват и разширяват потребностите на обществото от разнообразни, актуални и своевременно предоставяни статистически данни. Нараства значението на статистическата информация за изучаването на социално-икономическите явления и процеси и обосноваването на управленски решения на различни равнища на държавното и фирмено ръководство.

Националният статистически институт и през 2001 г. продължи да разнообразява и подобрява качеството на предоставяните информационни продукти и услуги, да удовлетворява нови информационни потребности на обществото и да разширява кръга на потребителите.

Информационна дейност на НСИ през 2001 година

	Общо	от тях:	
		ЦУ на НСИ	ТСБ
Изпратени на държавни органи анализи доклади и справки	1533	322	1231
Предоставени информационни материали на потребителите, в т.ч. по електронна поща:	9909	4858	5051
Държавни органи	2971	1245	1726
Неправителствени организации	451	206	245
Посолства	255	255	-
Чуждестранни потребители	1436	1423	13
Български потребители	4796	1729	3067

Приоритет в информационното обслужване беше осигуряването с актуални статистически данни **органите на законодателната, изпълнителната и съдебната власт:**

- комисии, отделни депутати и административни служби на Народното събрание;
- съветници и администрация на Президента;
- Национална следствена служба и нейните поделения, съда и прокуратурата;

- Информационна служба на Министерски съвет;
- министерства и централни ведомства;
- регионални органи и институции.

Значително беше увеличен обемът на предоставяната информация на редица министерства и ведомства, предназначена за поддържаните от тях автоматизирани информационни системи. Информационният обмен с почти всички министерства и други централни ведомства беше оптимизиран на база на подписани споразумения.

Традиционни потребители на статистическа информация и през 2001 г. бяха **посолствата и търговските представителства** на други страни: Австрия, САЩ, Турция, Украйна, Италия, Аржентина, Франция, Испания, Великобритания, Германия, Русия, Беларус, Чехия, Унгария, Япония, Египет, Белгия, Ливан и други.

През годината значително нарасна и **интересът към статистически данни от страна на български посолства в чужбина.**

Удовлетворени бяха и **разнообразни информационни потребности** на: държавни и частни фирми, банки и застрахователни институти, синдикални центри, политически партии, съюзи, браншови организации, потребители от областта на науката и висшето образование, фондации, асоциации и отделни частни лица. През 2001 г. бяха дадени общо 13960 справки по телефона.

Повишен беше интересът към актуална статистическа информация – главно макроикономически показатели от страна на **електронните медии**, пресата и информационни агенции от страната и чужбина – БТА, БНР, БНТ, Блумбърг, Ройтерс, Евромонитор и други.

Разширен беше и кръгът на потребителите на статистическа информация от **чужбина** - неправителствени организации, фирми, банки, инвестиционни посредници, научни институти, изследователи и студенти, фондации и частни лица.

Значителен беше броят на **чуждите фирми и многонационалните компании и банки и техните представителства в страната**, които проявиха интерес към разнообразна по тематика статистическа информация във връзка с бъдещи проекти в страната.

Подготвени и изпратени бяха въпросници със статистически данни за Р. България, съгласно поети ангажименти към Евростат, МВФ, ОИСР, ИКЕ на ООН, ЮНЕСКО, МОТ, ФАО и др. международни организации. При допълнителни запитвания от експерти в международните организации, адекватно и навременно бяха предоставяни данни и методологически бележки по електронната поща.

При посещенията на мисиите на МВФ в НСИ, регулярно бяха подготвяни и актуализирани данните, с които разполага НСИ по основните макроикономически

показатели за страната.

Потребителите на статистическа информация получават пряк достъп до информационните източници и посредством **библиотеката** на НСИ, разполагаща с книгохранилища и читални в двете сгради на института. През 2001 г. бяха обслужени 7740 посетители. Библиотеката предоставя и много чуждестранни статистически издания, получавани чрез книгообмен с 68 статистически институции, 11 международни организации и редица неправителствени институции от цял свят. Осъществен беше книгообмен със 79 статистически институции и международни организации.

При информационното обслужване на потребителите през изминалата година се очертаха някои нови тенденции:

- С развитието на съвременните информационни технологии рязко нарасна броят на информационните заявки от страната и чужбина по **електронната поща** – почти всеки пети потребител ползва тази услуга. Он-лайн обслужването по тези заявки подобрява качеството и съкращава времето за предоставяне на необходимата информация на потребителя.

- При по-малък брой стандартни заявки беше увеличен **обемът на предоставяната информация** – разнообразни показатели за икономическото състояние и развитие на страната, демографски и социални данни, регионална характеристика, в много от случаите – за по-дълъг период от време.

- В резултат на повишената статистическа култура на потребителите бяха изпълнявани и многобройни **заявки със специфични изисквания** по отношение на подготвяните информационни продукти.

- Нарасна броят на извършените специализирани **консултантски услуги**.

Предвижда се разширяване на информацията за продуктите и услугите, които представят от органите на националната статистическа система. В тази връзка започна работата по подготовката на Ръководство за националната статистическа система, съгласно препоръките от глобалната оценка.

РАЗДЕЛ ВТОРИ

ОТЧЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТАТИСТИЧЕСКИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ С МЕЖДУВЕДОМСТВЕНО ЗНАЧЕНИЕ НА ОРГАНите НА СТАТИСТИКАТА ПРЕЗ 2001 ГОДИНА

1. ПОСТОЯННО ПРОВЕЖДАНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ С УСТАНОВЕНА ОБЩЕСТВЕНА ЗНАЧИМОСТ

1.1. ОТРАЛОВИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Изпълнителната агенция "Пътища" изпълни в установения срок статистическите изследвания за **републиканската пътна мрежа**. До 10 февруари 2001 г. НСИ беше предоставена изчерпателна информация за дължините на републиканските пътища по класове, по вид и състояние на настилка за 2000 година. Информацията, обхващаща данни за всички областни пътни управления, беше обобщена за ИА "Пътища" и беше представена във вид на таблица.

По изследването **Гражданско въздухоплаване в Република България** с изпълнител Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация" към **Министерство на транспорта и съобщенията (ГД "ГВА")** през 2001 г. беше извършено следното:

Редът за събиране на статистическа информация за гражданското въздухоплаване, отчетните статистически форми и периодичността са определени в Наредба РД-08-20 от 14.01.1999 г. на министерството, (обн. ДВ, бр. 8/1999 г.), и в Заповед РД-08-603/08.06.1999 година. Същите са в съответствие с изискванията на Док. 9060 на Международната организация за гражданско въздухоплаване към ООН (ИКАО) "Ръководство по статистическата програма на ИКАО".

Изпълнението на изследването за 2001 г. е както следва:

- за авиационни оператори, извършващи редовни превози изследването се извърши по форма А (Отчет за превозите) ежемесечно. Отчетна форма В (Превози по начални и крайни пунктове на полета) се получи тримесечно. Отчетните форма С (Превози по етапи на полета), форма D (Парк въздухоплавателни средства и персонал на авиопревозвачите) и форма EF (Финансови данни за авиопревозвачите) са годишни и срокът за тяхното предаване съгласно чл. 9, ал. 2 от Наредба РД-08-20 е 28.02.2002 година;

- за авиационни оператори, извършващи само нередовни превози – данните по отчетна форма А (Отчет за превозите) бяха събирани шестмесечно. Отчети форма D (Парк въздухоплавателни средства и персонал на авиопревозвачите) и форма EF (Финансови данни за авиопревозвачите) са годишни и срокът за тяхното предаване съгласно чл. 9, ал. 2 от Наредба РД-08-20 е 28.02.2002 година;

- за авиационните оператори, извършващи специализирани авиационни дейности - отчетната форма AD-3 (Въпросник за дейностите в авиацията с общо предназначение) е годишна и срокът за нейното представяне съгласно чл. 9, ал. 2 от Наредба РД-08-20 е 28.02.2002 година;

- за международните летища - изпращат месечната форма I (Обем на превозите през летищата). Отчетна форма J (Финансови данни по летища) е годишна и срокът за нейното предаване съгласно чл. 9, ал. 2 от Наредба РД-08-20 е 28.02.2002 година;

- за Ръководство на въздушното движение - отчетните форми K (Финансови данни по маршрутни средства) и форма L (Данни за движение по трасетата при използването на маршрутни средства) са годишни и срокът за тяхното предаване съгласно чл. 9, ал. 2 от Наредба РД-08-20 е 28.02.2002 година.

На основание чл. 7, ал. 2, т. 2 от Наредба РД-08-20, ГД “ГВА” предоставя регулярно по електронна поща в Националния статистически институт отчетни статистически форми А и I.

В изпълнение на задълженията на държавата по чл. 67 на Конвенцията за международното гражданско въздухоплаване (обн. ДВ, бр. 55/1994 г.), в съответствие с изискванията на Док. 9060 на ИКАО и на основание чл. 7, ал. 2, т. 4 от Наредба РД-08-20, ГД “ГВА” изпраща периодично в щаб квартирата на ИКАО отчетните форми А, В, С, D, EF, I, J, K и L за определените дружества.

По изследването **“Дейност на морските и речни пристанища”** с изпълнител **Изпълнителна агенция “Пристанищна администрация”** към Министерство на транспорта и съобщенията през 2001 г. беше извършено следното:

Редът за събиране на статистическа информация за дейността на морските и речни пристанища, отчетните статистически форми и периодичността са определени в Наредба № 919 от 18.12.2000 г. на Министерство на транспорта и съобщенията, (обн. ДВ, бр. 106/1999 година). Наредбата беше изготвена съвместно с НСИ и беше напълно съобразена с изискванията на Евростат.

Разработен беше програмен продукт, който беше разпространен във всички пристанища за обществен транспорт в Република България. По този начин в отчетната дейност на пристанищата беше въведен статистическия инструментариум на Евростат,

включващ съвместими кодове, номенклатури и съдържание на събираната в обща база данни информация.

Създадена беше организация за събиране и обобщаване на информацията на централно ниво в ИА "Пристанищна администрация"- гр.София. В изпълнение на чл.13 (6) от началото на 2001 г. на НСИ се предоставят, в срок до 30 дни след изтичане на съответното тримесечие, таблици, които съответствуват по съдържание на изискванията на директивите на Европейския съюз.

Източник на статистическата информация са физическите и юридически лица, извършващи пристанищна дейност или пристанищни услуги, както и собствениците на пристанища или пристанищни съоръжения.

С провежданото изследване бяха осигурени статистически данни за транспортните връзки във вътрешния и международен трафик, обработените товари и обслужените пътници, обработените плавателни съдове и други.

Разработената система беше демонстрирана от агенцията на 2 пъти пред представители на Евростат, като беше дадена висока оценка и не бяха получени забележки или допълнителни изисквания.

Дейността на **Министерство на земеделието и горите (МЗГ)** по Националната програма за статистически изследвания през 2001 година се осъществява от отдел "Агростатистика" като орган на статистиката в съответствие с чл.2, ал.3 от Закона за статистиката. През 2001 г. бяха планирани 6 наблюдения, като за 4 от тях средствата бяха осигурени от МЗГ под формата на съфинансиране от правителството на Р България, а останалите бяха финансирани по програма ФАР. Освен тях, в рамките на Програма ФАР бяха проведени още 4 допълнителни наблюдения. Цялостната дейност в тази област беше свързана с програмата за хармонизация с нормативните текстове и практики на Европейския съюз. В рамките на Националната програма ФАР се изпълнява проект BG-9913-04 "Помощ при реструктуриране на агростатистиката в България". Основните дейности на този проект бяха провеждането на анкети, обучение на персонала и изграждане на информационна система.

Наблюдение за прогноза на площите, засети с есенни култури. През м.април 2001 г. беше проведено директно наблюдение на терена на сегменти по специална извадка. След обработка на резултатите беше направена прогноза за засетите площи с пшеница и ечемик. Наблюдението беше проведено при спазване на нормативните изисквания на Решение ЕП/Съвет 1445/2000.

Прогноза на добива от пшеница и ечемик преди жътва – реколта '2001. Наблюдението беше проведено през м. юни 2001 г. от специалисти-агрономи чрез директно

наблюдение на терена и оценка на потенциалния добив, в зависимост от показателите, участващи във формирането на добива и определящи състоянието на културите в момента преди жътва. Финансирането беше осъществено от бюджета на МЗГ. Наблюдението беше проведено при спазване на нормативните изисквания на Регламента 837/90 ЕС.

Наблюдение за заетостта и използването на територията на България (БАНСИК 2001) Методологията на наблюдението беше разработена въз основа на изискванията на Евростат (Решение на ЕП/Съвет 1445/2000). Използваната номенклатура е съвместима с общата европейска номенклатура – LUCAS. Резултатите за 2001 г. бяха публикувани през м. ноември 2001 година.

Наблюдение за добивите от основни селскостопански култури за реколта '2001. Наблюдението беше проведено през м. октомври и м. ноември 2001 г. чрез анкетиране на земеделски производители. Спазени бяха изискванията на Регламенти 837/90 и 959/93 на ЕС. Резултатите ще бъдат публикувани в началото на 2002 година.

Наблюдение в говедовъдството и свиневъдството. На база резултатите от проведен тест за наблюдение за броя на селскостопанските животни в края на 2000 г., МЗГ започна регулярно годишно провеждане на това наблюдение. Освен въпроси за броя на говедата и свинете по категории във въпросника бяха включени и въпроси за броя на овцете и козите. През м. ноември 2001 г. започна наблюдение на броя на селскостопанските животни в България към 01.11.2001 г. – говеда, биволи, свине, овце и кози. Във въпросниците бяха включени допълнителни въпроси за производството и реализацията на получената продукция – мляко и животни за клане. Резултатите от наблюдението ще бъдат публикувани в началото на 2002 г. Провеждането на анкетата и отчитането на резултатите бяха съобразени с изискванията на Европейския съюз – Директиви 93/23, 93/24, 93/25 и Решения 93/432, 9/433 и 93/434. Провеждането на това наблюдение беше финансирано по проект на програма ФАР.

Наблюдение на произведеното и преработено краве мляко и получени млечни продукти. В началото на 2001 г. беше реализиран тест за приложимост на наблюдение за дейността на млекопреработвателните предприятия през 2000 година. Резултатите от наблюдението бяха публикувани в средата на 2001 година. Анкетата беше проведена на база изчерпателен списък на млекопреработвателните предприятия. Спазени бяха изискванията на Директива 96/16 и Решение 97/80 на ЕС.

Освен предвидените в Националната програма за статистически изследвания за 2001 година, Министерство на земеделието и горите проведе следните наблюдения, включени в програмата за хармонизиране с ЕС и финансирани в рамките на Националната програма ФАР – проект BG-9913-04.

Наблюдение на дейността на кланиците и производство на месо. В началото 2001 г. беше проведен тест за наблюдение на дейността на кланиците в България през 2000 г. на база изчерпателен списък на кланиците. Резултатите от наблюдението бяха публикувани в средата на 2001 година. Наблюдението беше проведено при спазване на нормативните изисквания на Директиви 93/23, 93/24, 93/25 и Решения 93/432, 93/433 и 93/434 на ЕС.

Наблюдение за състоянието на лозарството и винопроизводството в България през 2000 г. Наблюдението беше проведено през м. април 2001 г. чрез интервюта на производители на грозде и винзаводи. С анкетата беше събрана информация за сортовата и възрастовата структура на лозята за 2000 г., площите по видове лозя, производството на грозде и направленията за използването му. С анкетирането на винзаводите е събрана информация за изкупеното грозде за преработка, производството на качествени и трапезни бели и червени вина, мъст, ракия, други алкохолни напитки и други. Резултатите от наблюдението бяха публикувани в средата на 2001 година. Наблюдението беше проведено при спазване на нормативните изисквания на Регламенти 357/79 и 2802/85 на ЕС.

Анкета за структура на земеделските стопанства. През м. ноември и м. декември 2001 г. за трети път беше проведено наблюдение за структурата на земеделските стопанства в България. Целта на анкетата беше да се събере информация за размера и вида на производството, основните земеделски култури, броя на отглежданите животни в стопанството, машините, работната ръка и други за стопанската 2000/2001 година. Анкетата беше реализирана на основата на извадка, като на място беше проведено интервю със земеделски производители. Настоящата структурна анкета представлява тест за приложимост на въпросник и инструкция, изготвени в съответствие с последните направени промени в списъка с характеристиките, които страните членки на ЕС ще включат при провеждане на наблюдение на структурата на земеделските стопанства през 2003, 2005 и 2007 година и е част от подготовката за провеждане на пълно селскостопанско преброяване в България, предвидено за 2003 година. Спазени бяха нормативните изисквания на консолидираните версии на съответното законодателство. Първите резултати от анкетата ще бъдат получени в началото на 2002 година.

Проектът по Националната програма ФАР BG-9913-04 "Помощ при реструктуриране на агростатистиката", започна през 2000 г. и приключва през м. декември 2001 година.

Основните задачи на проекта бяха: изграждане на необходимия капацитет за прилагане в България на законодателството на ЕС в областта на агростатистиката, за да въведат механизмите на ОСП в приемлив срок; изграждане на функционираща структура

по агростатистика, въвеждане на годишна програма за статистически изследвания обвързана със законодателството на ЕС, обучение на персонала и трансфер на познания.

В съответствие със заданията на проекта по ФАР бяха изпълнени съответните дейности. Особено полезни бяха проведените семинари с експертите по агростатистика, което представлява обучение на човешките ресурси, работещи в системата за производство на агростатистическа информация в МЗГ. Изработена беше интензивна програма за семинари по различни теми с лектори от официалните агростатистически органи на страните членки на Европейския Съюз.

В края на м. август 2001 г. стартира Проект BG-00-06-05 "Преструктуриране на агростатистическата система", който представлява продължение на проект BG-9913-04 "Помощ при преструктуриране на агростатистиката в България. Изготвена беше техническа спецификация за доставка на оборудване.

Подготвя се техническо задание за следващия проект по програма ФАР BG-01-03-08 "Подобряване на качеството на земеделската статистика", който ще стартира в средата на 2002 година и представлява последен етап от техническата помощ по програмата за преструктуриране на дейностите по агростатистика в България.

Численият състав на отдел "Агростатистика" в момента съставлява 12 експерта по агростатистика, 2 административни експерта и 1 експерт по информационни технологии. В областните дирекции "Земеделие и гори" има общ брой експерти по агростатистика - 56. Част от експертите (15) са в извънсписъчен състав. Във връзка с прогресивното въвеждане на *acquis communautaire*, МЗГ е поело ангажимент, експертите от извънсписъчния състав да се интегрират постепенно в структурата по агростатистика.

През 2002 г. в отдел "Агростатистика" в МЗГ ще са необходими 20 експерта по агростатистика, 2 административни експерта, 1 експерт по информационни технологии (от тях 8 по извънсписъчен състав). В областните дирекции "Земеделие и гори": 85 експерта по агростатистика (от тях 30 по извънсписъчен състав).

България участва в проект по **многонационална програма ФАР 99** за хармонизиране на агростатистическата информация. Министерство на земеделието и горите взема участие в два подпроекта:

"Структура на земеделските стопанства". Основната му цел е подготовка на пълно селскостопанско преброяване в страните кандидат-членки за присъединяване към Европейския съюз. Съществена част от проекта е провеждането на поредица от семинари относно начините за провеждане на анкетите, за изчисляване на резултатите, за разпространение на данните. В тях се представя опита на страните от ЕС и на някои от страните кандидатки, обсъждат се възникналите проблеми и се търсят начини за

отстраняването им. Обсъжда се създаването на въпросник, изготвянето на извадки, начините за контрол на данните, анализиране на съществуващата информация за изчисляване на стандартна брутна печалба. България също представи своя опит пред останалите страни кандидат-членки за присъединяване към ЕС.

“Хармонизиране на работата за изготвяне на балансови таблици за отделни растениевъдни продукти съгласно изискванията на Европейското законодателство”. През 2001 г. бяха изготвени първите балансови таблици според тези изисквания за годините 1999/2000 и 2000/2001 и резултатите бяха представени в Евростат. Направени бяха баланси за някои основни зърнени култури – пшеница, ечемик, царевица, ориз и слънчоглед. Изготвен беше баланс за виното за 2000/2001 година. Работата по този проект продължава, като допълнително ще бъдат включени и други продукти – картофи, захар, плодове и зеленчуци.

1.2. ТЕКУЩА СТАТИСТИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ

През 2001 г. бяха проведени 4 **наблюдения на работната сила** - през месеците март, юни, септември и декември, първото от които беше включено в програмата на преброяването на населението. С изключение на първото наблюдение, резултатите бяха обявени в сроковете, предвидени в програмата.

Чрез наблюдението на работната сила беше осигурена текуща информация за икономическата активност, заетостта и безработицата на населението на 15 и повече навършени години по пол, възраст, степен на образование, местоживеене, отрасли, както и за коефициентите на икономическа активност, заетост и безработица.

От началото на годината беше използвана нова анкетна карта, в която бяха направени редица изменения и допълнения. Те бяха наложени от потребността от по-пълно хармонизиране с изискванията на Евростат, както и от нарасналите национални потребности от информация за заетостта и безработицата. Чрез новата анкетна карта беше осигурена допълнителна информация за работното време, вида на работата - постоянна или временна, на пълно или непълно работно време, за втората работа, за заетите търсещи друга работа, за участието на населението в различни форми на обучение и други. Осигурени бяха основни данни (пол, възраст и отношение към главата на домакинството) и за лицата под 15 години, както и възможност за по-точно идентифициране на лицата, участващи в наблюдението повече от един път.

От началото на годината беше използвана нова извадка от преброителни участъци за наблюдението на работната сила, разработена на база на предварителните списъци от

преброяването на населението. При оценката на данните също бяха използвани предварителни данни от преброяването през март 2001 година.

Изготвено беше ново техническо задание и ново програмно осигуряване за наблюдението. Разработени бяха програми за нови изходни таблици по повод на възникнали допълнителни потребности от информация. Изготвена беше и нова програма за прекодиране на данните по стандартните кодове на Евростат.

За първи път в началото на 2001 г. бяха изпратени на Евростат микроданни, прекодирани съгласно европейските изисквания и кодове.

С приемането на Регламент N 530/99 всички страни членки и кандидат членки на Европейския съюз трябваше да проведат през 2001 г. **наблюдение на разходите за труд** с данни за 2000 година. В изпълнение на това изискване през 2001 г. в годишното наблюдение на заетите лица и средствата за работна заплата за 2000 г. бяха включени нови променливи, които се изискват от цитирания регламент и осигуряват информация за разходите на работодателите по издръжка на наетите лица, а именно: социални и здравни осигуровки за сметка на работодателя; други социални разходи и надбавки общо и в натура; данък върху социалните разходи. С това беше осигурена информация за основните променливи, необходими за провеждането на годишното наблюдение на разходите за труд през 2000 година.

Поради липса на финансиране не беше проведено **изследването на търговските обекти, в които домакинствата правят потребителски разходи**, което беше планирано като продължение от 2000 година. Наблюдението през 2000 г. беше проведено през м. октомври и беше финансирано с допълнителни бюджетни средства от 550 хил. лева. Фактическите разходи бяха по-малко от посочените и разликата беше върната в бюджета.

2. ДРУГИ СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

2.1. СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПО КОНКРЕТЕН ПОВОД

Работна група от експерти от НСИ и МЗГ разработи **методика за дефиниране и отчитане на заетостта в селското стопанство**. Целта на методиката беше да бъде въведена и прилагана в страната приетата и действаща в страните-членки на Европейския съюз методология на Евростат за отчитане на заетостта в селското стопанство "Target methodology for Agricultural Labour Input (ALI) statistics (Rev.1)". Вzeti бяха под внимание регламентите и решенията на Съвета и Комисията в тази област. В методиката бяха разгледани основните методи, характеристики и дефиниции, използвани в статистиката на селското стопанство: обхват на отрасъла; определение на "работа"; лица, които са обект на наблюдение и отчитане; единица за измерване; метод на измерване; дефиниции за "платен"

и “неплатен” труд; тълкуване на вложения труд в различните единици в отрасъл “Селско стопанство”. Посочени бяха и източниците на данни, съобразени с общите препоръки на Евростат. Основният източник на данни беше наблюдението за структурата на земеделските стопанства. Освен това бяха използвани и данни от наблюдението на работната сила. Направено беше предложение за връзка между данните от наблюдението за структурата на земеделските стопанства и наблюдението на работната сила.

Основната цел на анкетното наблюдение **“Профил на предприемача от микропредприятията”** беше получаването на информация за социално-демографските характеристики на предприемача, а също и за някои важни аспекти от икономическата дейност на микропредприятията. Обект на изследването бяха активните частни предприятия от нефинансовия сектор, които имат до 10 заети лица. Наблюдението беше извършено (от 20.11 до 20.12.2001 г.) върху извадка от 4 150 микропредприятия, формирана на основата на масива за годишния труд. Като стратифициращи признаци бяха използвани: ТСБ, отраслова принадлежност, (по Б16 - за Б03, Б05 - Б08 и Б10) и брой заети лица (с 1 зает, от 2 до 4 заети, от 5 до 10 заети). Анкетната карта за събиране на необходимата статистическа информация беше разработена от експерти от НСИ и Агенцията за малки и средни предприятия. В нея бяха включени следните групи от признаци: идентификационни признаци на микропредприятията; социални и демографски признаци на предприемача (собственика) от микропредприятията; основни признаци за характеризиране на дейността на микропредприятията; признаци за характеризиране на производствените връзки с други предприятия. Обработката и анализът на получените резултати ще бъдат направени в началото на 2002 година.

Проведено беше еднократното изчерпателно статистическо изследване **“Информационно-технологичен парк в административните структури”**. Събрана беше информация за: броя и вида на компютрите по видове административни структури, използвания софтуер, мрежи за връзки, програмни продукти за бази данни, периферна и офис-техника и други.

3. СТАТИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА

3.1. КЛАСИФИКАЦИИ И НОМЕНКЛАТУРИ

През 2001 г. продължи работата по съвместното проучване на Министерството на отбраната и Националния статистически институт на тема **“Разработване на методика и инструментариум за осигуряване на съвместимост на изграждащата се в Министерството на отбраната, съгласно с изискванията на НАТО Национална**

кодификационна система на въоръжение, военна техника, бойни припаси и материални средства за нуждите на страната с националните класификации и номенклатури, разработвани и поддържани в НСИ”

Проведена беше консултация с Центъра за идентификация на материали за отбраната (CIMD) на Франция с участието на водещ специалист от Статистическия институт на Франция и представители на НСИ и МО. При срещата бяха разисквани следните въпроси:

- съвместимостта на класовете от номенклатурата на НАТО с Класификацията на отраслите на Европейския съюз и отнасянето на продуктовете групи към класовете от номенклатурата на НАТО;

- технологията за получаване на информация за производителите;

- ИТС SOPRANO на CIMD.

За резултатите от консултацията беше разработен подробен доклад, предложенията в който бяха утвърдени от Председателя на НСИ и засягат цялата последваща работа по тази тема.

В изпълнение на изискването да бъде подготвен и съгласуван със заинтересованите министерства и ведомства и междуведомствени органи документ, който да регламентира задачите с писмено Становище на НСИ по проект на “Концепция за използването на гражданските ресурси в интерес на отбраната” беше предложен текст, касаещ посоченото изискване. До този момент бяха направени четири редакции на концепцията, при които срещу предложения текст няма възражение от нито едно министерство и ведомство. Предстои министърът на отбраната да представи официално концепцията за съгласуване от ведомствата и приемане от Министерския съвет.

Наред с това през 2001 г. в закупения сървър беше инсталирана представената от Центъра за идентификации на материали за отбраната (CIMD) на Франция ИТС SOPRANO; въведени бяха и “залепени” в единна база всички отделни преводи на български език от английски и френски език на наименованието, включването, изключването, характеристиките и отнасянията към NACE и PRODCOM на 82 групи, 631 класа и 47241 продуктови групи от Номенклатурата на НАТО; извършена беше редакция и “груба” редакция и корекция на преводите и беше предоставен на Националното кодификационно бюро (НКБ) на МО преведения и отнесен към NACE масив “класове” от Номенклатурата на кодификационната система на НАТО, който е предоставен на всички заинтересовани органи на МО и Генералния щаб за мнение и корекции.

Разработена беше Методика за отнасянето на номенклатурите от Кодификационната система на НАТО към Националните статистически класификации и номенклатури.

Разработва се ТИД и Техническо задание за Статистическа информационна система за продукти с военно и специално предназначение, производители и доставчици "АРСЕНАЛ", които ще бъдат завършени през м. януари 2002 година.

Извършената съвместна работа по темата за разработване на методика и инструментариум дава основание да се счита, че проучването по темата е успешно завършено на този етап. Това ще даде възможност за осигуряване на съвместимост на разработваната от Министерството на отбраната, съобразена с изискванията на НАТО Кодификационна система на въоръжение, военна техника, бойни припаси и материални средства за нуждите на страната с националните класификации и номенклатури, разработвани и поддържани от НСИ.

Във връзка с изпълнението на задачата **"Внедряване на международната класификация на болестите - X ревизия на Световната здравна организация** Националният център по здравна информация организира превода на т. III на класификацията и състави Наръчник за ползване на Международната класификация на болестите. Всички материали бяха готови за печат от м. април 2001 г., но поради липса на финансови средства не бяха отпечатани. Би следвало задачата да бъде включена и в Националната програма за статистически изследвания през 2002 година.

В изпълнение на задачата за **разработване и утвърждаване на национални класификации, необходими за координирането и обработката на Декларацията за трудова злополука** през 2001 г. НСИ и НОИ изготвиха необходимите класификации за успешното функциониране на системата за трудовите злополуки. Тези класификации след утвърждаване от Председателя на НСИ ще бъдат приети като национални класификации и ще бъдат публикувани.

Министерство на икономиката (МИ), като орган на статистиката, през 2001 г. проведе следните статистически изследвания с междуведомствено значение, финансирани от бюджета на МИ:

Разрешение и регистрация на Външнотърговски сделки. Изследването обхваща външнотърговските сделки за внос/износ на стоки, подлежащи на разрешение съгласно ПМС № 233/2000 година. Изследването беше целогодишно, като регулярно беше предоставяна изчерпателна информация относно:

- регистрация при въвеждане на поликарбонати, стампер/матрица/ за производство на компактдискове; небутилирани високоалкохолни напитки, етилов алкохол с обмен алкохол-метричен титър под 80% и сложни алкохолни препарати от видовете, използвани за производство на напитки;

- въвеждане, износ и реекспорт на барути, взривни и пиротехнически материали и изделия от тях с гражданско предназначение, тринитротолуол (TNT), ловно и спортно оръжие, газови и сигнални пистолети и револвери и боеприпаси за тях;

- въвеждане на оптически мерници и лазерни прицели, газов спрей.

Източник за събиране на данни по изследването бяха удостоверения за внасяне/изнасяне на стоки, съгласно ПМС № 233/2000г. (обн. ДВ бр.93/2000г.).

Квоти (количествени ограничения) за износ на текстил и текстилни изделия за САЩ и Канада. Изследването беше целогодишно с предмет степента на усвояване на квотите за износ на текстил и текстилни изделия по категории, реално изнесени количества, на основание документите, събирани съгласно Наредба № 1/2000г. (ДВ бр. 47/2000г., изм. и доп. ДВ бр. 14/2001г.).

Тарифна квота за износ на жив дребен рогат добитък и месо от него за ЕС. Предмет на изследването беше степента на усвояване на тарифната квота за внос в ЕС на жив дребен рогат добитък и месо от него с производители от Р България; реално изнесени количества по страни през годината, на база документите, събирани съгласно Наредба № Т02 /22.12.2000г. (обн. ДВ бр.1/2001г.).

Изследване на фирмите, лицензирани за дейности с прекурсори на психотропни и упойващи вещества. Изследването беше проведено през цялата година. Източници на информация бяха лицензиите за дейности с прекурсори, издавани съгласно Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите и Наредбата за контрол на прекурсорите, приети с ПМС № 104/06.06.2000г. (обн. ДВ бр.48/2000г.).

Годишно регулярно изследване обхваща данни за **фирмите, лицензирани за производство на спирт и спиртни напитки**, отговорните лица по производството; производствените обекти, асортименти, издадени актове за извършени нарушения, отнети лицензи, въз основа на Лицензи за производство на спирт и спиртни напитки, издавани съгласно Закон за виното и спиртните напитки (обн. ДВ бр.86/01.10.99г.) ПМС № 52,53,54 и 55 (обн. ДВ бр.31/14.04.2000г.).

На основание лиценз за търговия с отпадъци и отломки от черни и цветни метали и скрап, издаван съгласно ПМС № 363/1997г. (обн. ДВ бр. 92/ 97г.), регулярно беше предоставяна изчерпателна информация за **лицензираните фирми за търговия с отпадъци и отломки от черни и цветни метали и скрап**, брой и адрес на площадките за търговия и друга подробна информация.

На база удостоверения за производство на храни, издавани съгласно Закона за храните изчерпателно, годишно **наблюдение на регистрираните производители на**

храни, производствени обекти, групи храни, отнети удостоверения и друга подробна информация.

Изчерпателна годишна информация за дейността на лицензираните туристически фирми, туроператори, турагенти, категоризирани туристически обекти, хотели и други места за настаняване, заведения за хранене и развлечение.

Информация за борсови цени на международни стокови пазари, равнище на международни цени по данни на Ройтерс. Информацията беше представяна 15 дни след отчетния месец.

Информацията и резултатите от провежданите от Министерството на икономиката статистически изследвания с междуправително значение през 2001г. беше използвана от НСИ за определяне на отчетните единици, които подлежат на наблюдение в съответната област.

*

*

*

В настоящия отчет подробно е отразено изпълнението на утвърдената с Решение N 109 на Министерския съвет от 6.03.2001 г. Национална програма за статистически изследвания през 2001 година. Въпреки някои трудности и проблеми, които съпътстваха дейността на НСИ и другите органи на статистиката през 2001 г. може да бъде обобщено, че като цяло Националната програма за статистически изследвания беше изпълнена. Успешно бяха изпълнени планираните мероприятия и дейности по практическото реализиране на основните приоритети в дейността на НСИ и другите органи на статистиката по изграждането и функционирането на ефективна и координирана национална статистическа система, която да задоволява нарасналите потребности от статистическа информация на ведомствено, национално и международно значение.